

ФЕБРУАР 2023

ВНАК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ“ ПОДГОРИЦА

Gimnazija
Slobodan Škerović
Podgorica

ЗНАК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА

ГИМНАЗИЈЕ „СЛОБОДАН ШКЕРОВИЋ”

ПОДГОРИЦА

Број 21

Шк. 2022/23. г.

Шк. 2022/23. г.

Корице:

Click Print – Подгорица

Координаторка:

Мирјана Перовић, проф.

Мала изложба ЗНАКА:

Актив професора ликовне умјетности

Припрема:

Младен Јанковић, проф.

Издавач:

ЈУ Гимназија „С. Шкеровић” – Подгорица

Тираж:

500

Штампа:

Click Print – Подгорица

САДРЖАЈ

ПРЕПОРУЧУЈЕМО.....	7
БИО ЈЕДНОМ ЈЕДАН ДУШАН РАДОВИЋ – ВИЈЕК ОД РОЂЕЊА.....	7
СЛОВО О НЕОБИЧНОМ ЈАПАНСКОМ ПИСЦУ	9
ПОЗОРИШТЕ – ВЈЕЧИТА ПОТРЕБА ЧОВЈЕКА	11
БЕЗ ЈЕЗИКА БИЛИ БИСМО САМИ НА МАЛОЈ ПЛАВОЈ ЛОПТИ КОЈУ ЗОВЕМО ДОМ....	12
ГОВОР ТИЈЕЛА (НЕ) МОЖЕ ЗАМИЈЕНИТИ ВЕРБАЛНУ КОМУНИКАЦИЈУ	12
ЉЕПОТУ СВОГ ЈЕЗИКА ОСЈЕТИМО ТЕК КАДА ГА ЧУЈЕМО ПОД ТУЂИМ НЕБОМ ...	16
ШТА СВЕ ЗНАЧИ МОЈА РЕПЛИКА „ДОБАР ДАН! КАКО СТЕ?“	18
ХИЉАДАМА ГОДИНА БЕЗБРОЈНА БЛАГА ЉУДСКЕ МИСЛИ И ИСКУСТВА СКУПЉАЛА СУ СЕ И ЗАУВИЈЕК ЖИВЕ У ЈЕЗИКУ (М. А. Шолохов)	22
СА ČASOVA ŠPANSKOGA JEZIKA	23
SERVANTES I DON KINOT U POSJETI ODJELJENJU IE1	23
ETIMOLOŠKE ANALIZE U NASTAVI ŠPANSKOG JEZIKA	25
DRUŠTVENI FENOMENI – KOMPONOVANJE I PREVOĐENJE	27
ЈЕЗИЧКЕ (НЕ)ДОУМИСЕ.....	31
ГИМНАЗИЈАЛЦИ-ПУТНИЦИ	32
ВЈЕЧНИ ГРАД.....	32
РАЗГЛЕДНИЦА ИЗ БЕРЛИНА.....	40
ГИМНАЗИЈАЛЦИ-СТВАРАОЦИ	48
СОНЕТ БРОЈ 18.....	48
ЉУБАВ.....	49
ОСЈЕЂАЊЕ.....	50
БАНОВИЋ СТРАХИЊА	52
МОНАХ.....	53
ЖЕНА КОЈА НИКАД НЕ СЈЕДИ	54
OFELIJA.....	56
ŽMURKE	58
VJEČNE NOĆI	59
BLUD I NEMORAL.....	60
SREĆA.....	61
DALJE.....	62
ТРЕЂЕПЛАСИРАНА ПРИЧА НА КОНКУРСУ БЕОГРАДСКОГ „ОГЛЕДАЛА”	63
ШАХ-МАТ ЧОВЈЕЧАНСТВУ.....	63
ЗНАМ ДА ЈЕ МОЈА ИСТИНСКА ПРИЧА НА НЕКОЈ ОД ПОЛИЦА	66
У ДАНЕ ЈЕЗИКА, ОДУЖУЈЕМО СЕ КЊИЗИ И БИБЛИОТЕЦИ.....	66

ПОВОД ЗА РАЗМИШЉАЊЕ.....	81
БИБЛИОТЕКА – МОЈА ТАЧКА ГЛЕДИШТА	81
МЕДИЈСКА СЛИКА СВИЈЕТА (НИ)ЈЕ СВИЈЕТ У КОМЕ ЖИВИМ	83
СВАКА ЈЕ БИБЛИОТЕКА ЛИЧНИ КОСМОС СВОГА ВЛАСНИКА	84
АКО ЈЕ БИБЛИОТЕКА КОСМОС У МАЛОМ, РЈЕЧНИЦИ СУ ЊЕГОВ ЦЕНТАР	91
ПРИРОДА ЈЕ СВАКЕ ПРИВАТНЕ БИБЛИОТЕКЕ АУТОБИОГРАФСКА	92
КЊИГЕ СЕ МОГУ ПОДИЈЕЛИТИ У ДВИЈЕ ВРСТЕ: КЊИГЕ ЗА ЈЕДАН САТ И КЊИГЕ ЗА ЦИО ЖИВОТ	95
НЕВИДЉИВА ПОЛИЦА КЊИГА	100
UPRKOS POPULARNOSTI FILMA I TELEVIZIJE, VEĆI DIO ČOVJEČANSTVA NASTAVLJA DA ČITA KNJIGE.....	100
ВИШЕ ОД ШКОЛСКЕ ЛЕКТИРЕ.....	102
ЕПСКИ ЕЛЕМЕНТИ ЊЕГОШЕВОГ „ГОРСКОГ ВИЈЕНЦА”	102
ЛИК ИГУМАНА СТЕФАНА У „ГОРСКОМ ВИЈЕНЦУ”	106
ПОВОДОМ ЈЕДНОМ ЕСЕЈА ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ О ЛОРДУ БАЈРОНУ	108
ФРАНЧЕСКО ПЕТРАРКА И РЕНЕСАНСА.....	110
МОТИВ УМЈЕТНИКА И УМЈЕТНИЧКОГ СТВАРАЊА У АНДРИЋЕВИМ ПРИПОВИЈЕТКАМА „АСКА И ВУК” И „МОСТ НА ЖЕПИ”	113
DANILO KIŠ: „RANI JADI”	114
ПОСЛИЈЕ ЧИТАЊА	114
МОЗАИЧКА КОМПОЗИЦИЈА У ФУНКЦИЈИ МОДЕЛОВАЊА ЛИКОВА.....	115
ОНА ЈЕ МОГЛА БИТИ, МОЖДА НЕГДЈЕ, НЕКАДА... ..	117
АНА КАРЕЊИНА – КРИВАЦ ИЛИ ЖРТВА.....	117
РОЕЗИЈА PROISTEKLA IZ TRAGEDIJE (POVODOM TOLSTOJEVOG ROMANA „ANA KARENJINA ”).....	118
ЉЕПОТА КОЈА СЕ РАЂА ИЗ СУЗА.....	121
БАЛЗАКОВ РОМАН „ЧИЧА ГОРИО” – ПОВОД ДА РАЗМИСЛИМ О ОДНОСИМА РОДИТЕЉА И ДЈЕЦЕ.....	121
PISMO HOLDENU KOLFILDU	124
„ОПРОСТИТЕ ЖИВОТУ И СВЕТУ ШТО НИСУ САВРШЕНИ (Д. Радовић).....	126
SUDBINA „MALOG ČOVJEKA”	126
„КИР ЈАЊА” Ј. С. ПОПОВИЋА КАО КЛАСИЦИСТИЧКА КОМЕДИЈА	130
ПОЕТИКА РОМАНТИЗМА У ГЕТЕОВОМ „БАУКУ”/„КРАЉУ-ВИЛЕЊАКУ”	133
„КО KROZ ŠUMU IDE ČOVJEK KROZ SIMBOLE”	135
SUD LABUDU I ALBATROSU	135
ŽIVOT NIJE POSEBAN, SVAKO IMA KAMEN KOJI GURA.....	137
PROBLEM SMISLA Ljudske EGZISTENCIJE – MOTIV KNJIŽEVNOSTI SVIH VREMENA	137

ЋИТАМО ДА ВИСМО ПОСТАВЉАЛИ ПИТАЊА (КАФКА).....	138
ЧОВЈЕК ЈЕ НАЈВЕЋА МОГУЋНОСТ И НАЈВЕЋА ОПАСНОСТ У СВИЈЕТУ (Јасперс).....	142
ЖИВОТ ЈЕ У ПРИЧИ, А У ЖИВОТУ ЈЕ СМРТ	145
О ПРИЧИ И ПРИЧАЊУ – ТЕМА АНДРИЋЕВОГ ПРИПОВЈЕДАЧКОГ ОПУСА.....	145
„I TU JE KRAJ. NEMA VIŠE NIŠEG.”	152
СУКОБИ АХМЕДА НУРУДИНА У СЕЛИМОВИЋЕВОМ РОМАНУ „ДЕРВИШ И СМРТ”	153
ДАНАС НИЈЕ ЛАКО НИ ВЕЛИКОМ ЧОВЈЕКУ, НИ ВЕЛИКОМ ДЈЕЛУ	155
ЊЕГОШЕВ „ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ” – ИЗАЗОВ САВРЕМЕНОМ ЧИТАОЦУ.....	155
ПОЕЗИЈА РОМАНТИЗМА – ИЗАЗОВ САВРЕМЕНОМ ЧИТАОЦУ.....	160
ИЗ РИЗНИЦЕ ПОДГОРИЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ	162
ДИО ПРВИ: ПРИПРАТА (НАРТЕКС).....	162
ДИО ДРУГИ: Б Р О Д	164
ДИО ТРЕЋИ: КУБЕ	170
ДИО ЧЕТВРТИ: К Р И П Т А	175
ДИО ПЕТИ: ИКОНОСТАС И ВИДЈЕЛА СПОЉАШЊЕГ	181
ДИО ШЕСТИ: АПСИДА.....	186
ГИМНАЗИЈА ЈЕ СТАЊЕ ДУНА.....	189
ИНТЕРАКТИВНА ИЗЛОЖБА: „#ANGLICIZMI #TUĐICE #CSBH”	189
ОВИЈЕЖЕН ДАН ЊЕГОШЕВОГ РОЂЕНЈА.....	191
ДОБРО ДОШЛИ У МОЈ ОМИЉЕНИ КУТАК У ГИМНАЗИЈИ.....	195
„ДАНИ МАТЕМАТИКЕ” У „ЗНАКУ”	196
ОГЛЕДАЛО СТВАРНОСТИ	197
ПРОСТОРИ СЛОВОДЕ И ЛЈЕРОТЕ.....	209
КАД ПРУТ ПОСТАНЕ ШТАР ЗА РЕКАЊЕ.....	209
СТРПЉЕЊЕ, ПОСВЕЋЕНОСТ ДЕТАЉИМА.....	212

Драги наши гимназијалци,

Пред вама је нови број „Знака”.

Настао из жеље „да се не изгубимо у пустињи што расте”, као траг ученика филолошке гимназије, у мају 1997. године изашао је први број нашега часописа, асоцирајући ону општечовјечанску причу о „знаковима поред пута”. Десет сљедећих година филолози су стварали ризницу Гимназије: збирку радова из историјске и синхронијске лингвистике, ономастике, палеографије, семантике и, није нескромно ако кажемо, студија и есеја инспирисаних дјелима умјетничке књижевности из наставног програма, али и ван њега, те превода и препјева дјела насталих на страним језицима који су се у њој изучавали, књижевних и позоришних приказа и критика...

Кад је уведен један, општи смјер, у Гимназији се ништа бипно, заправо, није промијенило – она је за све нас „стање духа, а не само образовање по одређеном наставном програму”. Од прије неколико година, у њој су поново млади филолози, математичари, ученици двојезичних одјељења, спортисти... Програми се мијењају, Гимназија остаје...

И зато „Знак” и даље траје. Као израз и потврда истине да је прошлост увијек у садашњости, само преба пронаћи путоказе и мостове. А садашњост – нове генерације, које проналазе своје мјесто и остављају траг... И у доба савремених изазова.

Отворите корице, и пођите на путовање... Упознајте гимназијалце кроз литерарне и ликовне радове, откријте нашу пачку гледишта на различите теме – поглед на свијет ове генерације. Стићи ћете даље него што сте могли и сањати...

Јер дух нема границе – сви гимназијалци знају...

Координаторка

ПРЕПОРУЧУЈЕМО...

БИО ЈЕДНОМ ЈЕДАН ДУШАН РАДОВИЋ – ВИЈЕК ОД РОЂЕЊА

Душко Радовић је рођен 29. новембра 1922. године у Нишу, граду у којем су се некад рађали и римски императори, а његово царство су биле – ријечи. Био је новинар, пјесник, афористичар и ТВ уредник. Популарност је стекао духовитим ријечима којима је будио Београђане сваког јутра у исто вријеме приликом емитовања радијског програма. Афоризми Душка Радовића су исказивани сажето, у неколико ријечи, или су опште истине саопштаване кратком реченицом на начин да се памте и када се само једном чују.

Способност да повезује актуелне догађаје са духовитим запажањима, прослављена са више стотина његових цитата, учинила га је једним од најкреативнијих југословенских и српских афористичара. Мисаоност, духовитост, језгровитост и актуелност најчешће је везивао за различите теме из живота као што су друштво, етика, спорт, али и за друге области човјековог стваралаштва. С префињеном способношћу сагледавања како лијепог тако и ружног, он је стварао сатиричне комбинације у својим афоризмима. Његова једноставност је само добро осмишљена маска иза које се крију бројне асоцијације. Својим проницљивим и шалјивим запажањима, истичући истину и праве људске вриједности, овај иронични гурман живота је подстицао слушаоце на размишљање.

Неким афоризмима, протканим сатиром, асоцирао је на актуелна збивања у тадашњем друштву, што се није свидјело ондашњим властима и његова емисија бива укинута. Поновно активирање емисије је одбио ријечима: „Ја јесам мали човек са радија, али нисам онај који се пали и гаси на дугме”. Убрзо послје тога умире 1984. године у Београду.

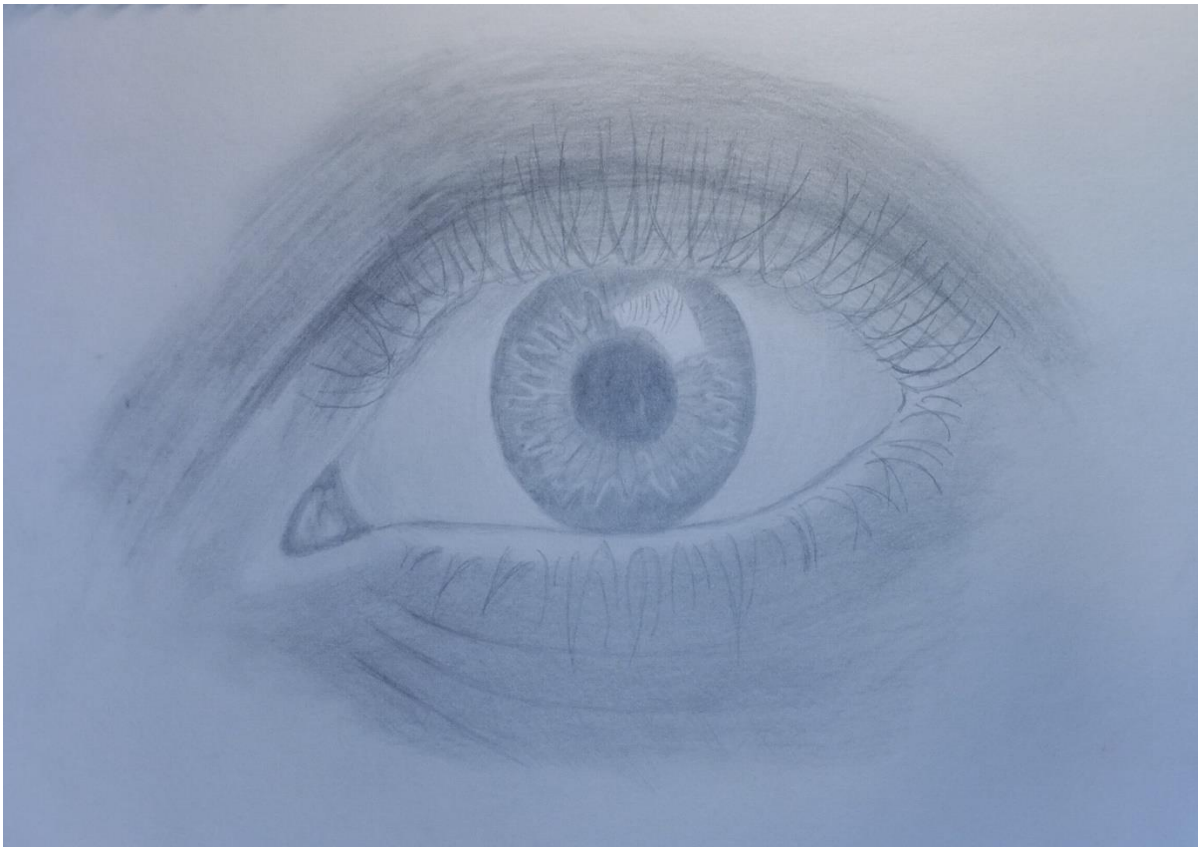
Памте се његове пјесме за дјецу „Био једном један лав”, „Плави зец”, „Здравица” и друге из збирке лијепог наслова – „Поштована децо”. У читанкама за основну школу је његова радио-драма „Капетан Џон Пиплфокс”.

Најпознатији је по афоризмима објављеним у три књиге „Београде, добро јутро” и чији је аудио запис лако доступан у електронској форми, а ово су неки од њих:

- „Жели само што можеш имати, па ћеш имати све што желиш.”
- „На плавом тигању неба, сунце на око.”
- „Није тешко бити толико несрећан да би човек почео да пије. Људе треба одвикавати од несреће, а не од алкохола. Несрећа је већи порок.”
- „Мало пара квари тело, а много пара квари душу. Човек је на великој муци. У чему да чува душу ако поквари тело? Шта да чува у здравом телу ако остане без душе?”
- „Не морате бити оно што не можете. Будите само најбољи у оквиру својих могућности. Напрегните се и поставите рекорд сопствене финоће, доброте и памети.”
- „Млади би хтели оно што стари имају, а стари оно што млади могу. Међутим, не може се и једно и друго. Прво ћете само моћи, а онда ћете само имати.”
  - „Насмешите се, са пуно доброте и мало, мало горчине. Опростите животу и свету што нису савршени.”
  - „Пре него што кренете да тражите срећу, проверите – можда сте већ срећни. Срећа је мала, обична и неупадљива и многи не умеју да је виде.”

Александар Поповић, Пи

СЛОВО О НЕОБИЧНОМ ЈАПАНСКОМ ПИСЦУ

Када се говори о узорима, људи обично помињу особе које су усавршиле једну вјештину. Оне који су жртвовали комфор за вјечну славу и признање. Моје виђење је мало другачије. Дивим се ренесансном човјеку, свестраној личности, некоме ко се истиче у више сфера људског развоја.

Поред, наравно, природног дара за дату дисциплину, ови људи дијеле животно искуство које им је донијело муке које су их осудиле на пропаст и заборав, или уздигнуће. Тако је, на примјер, учинио Никола Тесла, чија је огромна, несагледива страст за научним напретком надјачала све друге природне нагоне у човјековом бићу (сачувана су писма која је размијенио са Лазом Костићем када му је славни пјесник, мучен близином младе и лијепе Ленке Дунђерски, предложио упознавање са њом не би ли је одаљио од себе, на што му је признати геније свјетског реномеа одговорио да је он већ ожењен – науком). Или, пак, Тајгер Вудс, најбољи голфер свих времена, који је провео већину својих раних година на ригорозним тренинзима, сасвим удаљен од вршњака и искушења. Ови људи, и небројени други у плејади великих, вриједни су дивљења и плијени њихова фиксација за један елемент изврности.

По мом мишљењу и осјећању, модел савршеног човјека ренесансног замаха (колико човјек може бити савршен, *res naturales*) представља јапански писац Јукио Мишима. Мишима се убраја у редове најзначајнијих источњачких романописаца. Од његовог широког опуса новела, романа и приповијетки, имао сам прилику да прочитам аутобиографију „Исповијест маске”. У њој Мишима износи епизоде из своје усамљене младости. Боловао је од епилепсије, што је утицало лоше на његову социјализацију. Главна тема дјела је Мишимин компликован однос са женама. Он касније успијева да се веже са извјесном Соноко, међутим готово да тјера себе да је воли на физички начин. Одбија да је ожени, и на крају се каје.

Кроз овај прост, главни наратив, умијешана су пишчева уникатна филозофска увјерења и погледи на живот. Прије свега, Мишима је имао дубоко поштовање за јапанску самурајску традицију и вјеровао је у самурајски код – бушидо. Мишима је био строги противник актуелне вестернизације Јапана. Вјеровао је у часну смрт – кључно обиљежје бушида. Бавио се бодибилдингом, не да

би продужио живот и живио у снази, већ да би његово извајано тијело достојно дочекало смрт.

Наравно, естетика и поетика дјела су оно што уздиже Мишиму у редове великих. Читајући дјело нисам се осјећао сам. Пишчеве мисли теку глатко, у мјери да цјелокупно искуство читања дјелује као разговор.

Немогуће је не заинтриговати се када чујете да је најзначајнији писац Земље излазећег сунца, познате по дисциплини и марљивости, уједно глумац, полиглота, сценариста, самурај, мајстор кенда, бодибилдер, учитељ и јавна личност. Мишима је, упркос овој опширности, био далеко од изврности. Подржавао је злу јапанску империјалистичку владу, и при њеном смјењивању покушао је да изврши пуч. Не успијевши, починио је ритуално самоубиство *seppuku*. Вјерујем да један лош аспект личности не треба да буде препрека при вредновању његових квалитета. Стога сматрам да је Мишима модерни Леонардо да Винчи, човјек разума и широких интересовања, модел који је од великог значаја у модерном потрошачком друштву.

Алекса Чарапић, III2

ПОЗОРИШТЕ – ВЈЕЧИТА ПОТРЕБА ЧОВЈЕКА

Представа „Очеви су град(или)“, чијем сам извођењу у Црногорском народном позоришту присуствовала ове јесени, оставила је на мене снажан утисак.

Позориште је у античкој Грчкој имало култни статус и, према ријечима знаменитог хеленисте Милоша Н. Ђурића, једна од мјера кажњавања преступника била је и забрана одласка у позориште. Није празнословље када се за сцену каже „даске које живот значе“ јер су и у давним временима, и сада, оне представљале слике живота, са катарктичким дејством. Чак и када је комично преовладало, оно је имало улогу вишу од самог смијеха – опомињало је на одређене мане друштва или појединца. У том свјетлу и тумачимо латинску изреку *Ridendo dicere verum* – кроз смијех рећи истину.

Ова савремена драма, ауторско дјело Бориса Лијешевића, слика је нашег друштва и похлепе која постаје водеће обиљежје времена. Глумци су нам тему приказали на један врло смијешан начин, хумором, иронијом, да је не бисмо схватили онаквом каква она у ствари и јесте: врло тужна и реална. Дијалози пуни ироније доносе сцене којима се даје дојам и о финансијској кризи и о пропадању људских вриједности.

Из угла једне средњошколке ова представа је била право освјежење, каквом се поново надам.

Милена Станишић, Пи

БЕЗ ЈЕЗИКА БИЛИ БИСМО САМИ НА МАЛОЈ ПЛАВОЈ ЛОПТИ КОЈУ ЗОВЕМО ДОМ

ГОВОР ТИЈЕЛА (НЕ) МОЖЕ ЗАМИЈЕНИТИ ВЕРБАЛНУ КОМУНИКАЦИЈУ

Постоји вербална и невербална комуникација. Вербална је јаснија, јер њом можемо без проблема изјавити све што мислимо. Говор тијела је невербална комуникација. Он нам није увијек најјаснији, али може бити битан дио свакодневне комуникације.

Гестови нам могу указати на то шта наш саговорник у том тренутку размишља, или како се осјећа.

Ипак, често се можемо наћи у ситуацији да је говор тијела погрешно протумачен. Неко наш осмијех може схватити као подругивање, иако њиме означавамо одобравање, или радост.

Ипак, нису ријетке ситуације када ми неко шапатом поставља питање на часу. Одмахивање главом, које мени можда означава да не знам одговор, он схвати да га не чујем.

Професор на часу никада не би могао предавати лекцију гестовима, нити наратор причати причу. Да би их други могли разумјети, они морају користити вербалну комуникацију.

Лана Пламенац, 16

***

Комуникација представља споразумијевање између двије особе. Дијелимо је на вербалну и невербалну.

Средства комуникације представљају начин споразумијевања. Постоји говор и писмо као главно средство вербалне, док, са друге стране, имамо мимику и гестове. Ја и моји пријатељи комуницирамо вербалним путем, али, поред тога, када смо у журби, само махнемо, или намигнемо. Наша најчешћа невербална комуникација је пред тест.

Пошто свакодневно користимо овај начин споразумијевања, наравно да је долазило и до бројних неспоразума. Једна од најзанимљивијих ситуација је била пред тест из хемије. Моје двије другарице су имале тест из хемије прије нас, а ми смо их, као и увијек, чекали испред учионице да видимо какав је био. Једна је изашла плачући, док нам је друга само одмахнула руком. Ово је за нас био знак да је тест био претежак, и да га нећемо добро урадити. Тек касније смо сазнали да су сузе биле везане за спорт, а не за тест.

Поред ове, занимљива је и ситуација у којој сам махнуо другу, а такси се зауставио мислећи да је махање упућено њему.

Сматрам да је вербална комуникација поузданија од невербалне, поготово у ургентним ситуацијама за скретање пажње, као што су упозорења: „пази“, „стани“ и многа друга.

Сава Гачевић, 16

***

Комуникација представља општење међу људима. Говор тијела је врста комуникације при којој користимо гестове и мимику. Врста комуникације при којој користимо говор и писмо је вербална.

Са члановима своје породице и са веома блиским пријатељима скоро свакодневно комуницирам говором тијела. Најчешће, на часу са пријатељима када нам није дозвољено да комуницирамо и када не желимо да реметимо час.

Међутим, некада приликом комуникације гестовима може доћи до неспоразума. Једанпут, моја другарица је погрешно протумачила покрете које сам јој упућивала током часа. Хтјела сам да изађемо са часа, па сам јој покретима главе

и очију показивала према вратима учионице. Она је то погрешно протумачила. Пошто је непосредно прије тога лоше одговарала математику, помислила је да сам је увриједила. Отишла је и описала наставнику шта сам јој упућивала. Била сам удаљена са часа и разредна је одмах позвала моје родитеље. Другарица са којом сам тада комуницирала није ми била блиска, па сматрам да је то био разлог неспоразума.

Од тог дана гестовну комуникацију употребљавам искључиво са блиским особама.

Уна Бараћ, 16

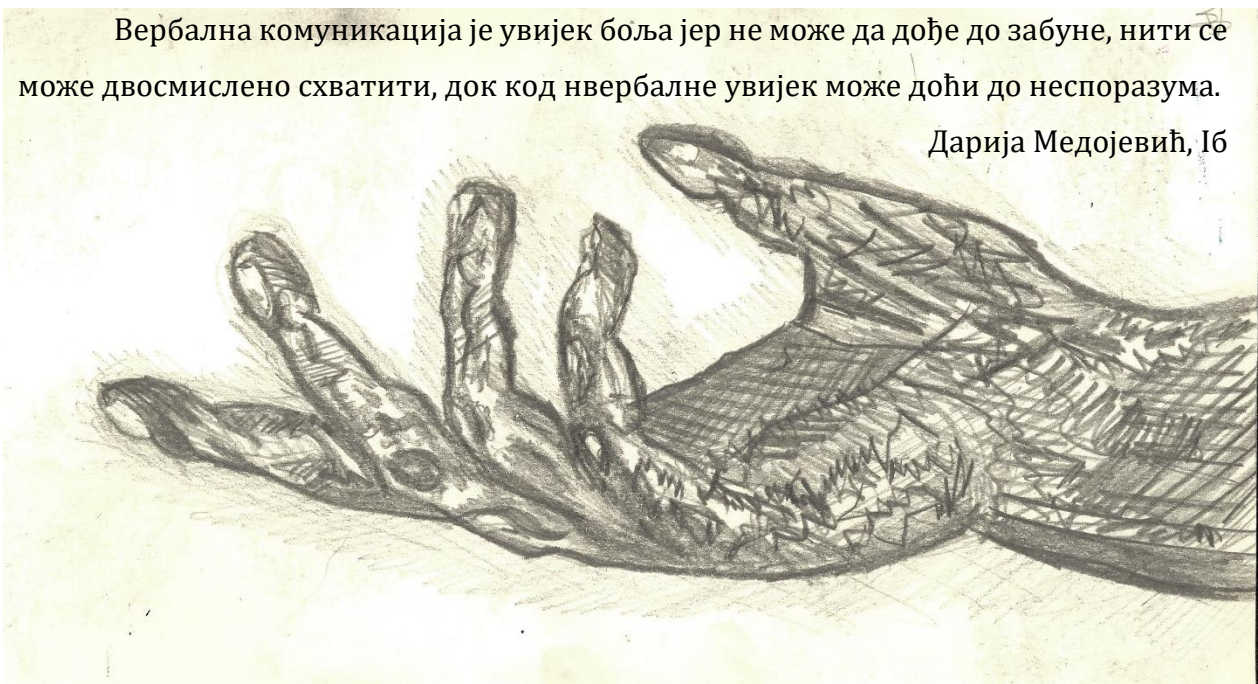
***

Свакодневно са другим људима комуницирамо вербално или невербално, било то говором, мимиком, гестовима или писано.

Невербално комуницирамо и чешће него што то заправо схватамо. Често се деси да, док разговарамо, умјесто одговора климнемо главом у знак слагања или негодовања, да када сретнемо некога, махнемо руком у знак поздрава. Али овај облик комуникације није увијек поуздан. Десило би се да мој брат закасни кући и ја бих му одмахнула главом јер су нам се родитељи већ вратили и љути су на њега, али он би то схватио као да је све у реду. Ушао би у дневну собу, а тамо би га они чекали. Наравно, био би збуњен, јер ме је погрешно схватио и није их очекивао ту.

Вербална комуникација је увијек боља јер не може да дође до забуне, нити се може двосмислено схватити, док код невербалне увијек може доћи до неспоразума.

Дарија Медојевић, 16

***

Велика је снага и богатство језика. Он нам омогућава да искажемо оно што носимо у својим мислима, емоцијама, надама, жељама. Њиме преносимо информацију, дајемо савјет, похвалу, критику, подстицај... Језик помаже да опишемо нешто, па чак и оно непознато или измишљено, чинећи га блиским и разумљивим. Језиком уобличавамо појаве дајући им имена и стављајући их у одређене односе и контексте. Тако лакше и јасније комуницирамо, развијамо језик, проналазимо нове изразе, обогаћујемо своју културу утицајима другог језика.

Реченица у наслову нам указује на симболичку функцију језика, на то да њиме означавамо нашу националну, социјалну, културну припадност.

Прије двије године са плесним клубом и пријатељима посјетила сам Беч. Тада сам први пут боравила у земљи у којој мој језик није матерњи. Нијесам ни помислила да ћемо срести толико људи који нас разумију и са којима дијелимо нешто заједничко. Догађај који ми је остао упечатљив и посебан био је сусрет са госпођом из Котора. Осјећај када смо је срели био је незабораван, и неописив.

У тренутку, топлина блиског, познатог језика је учинила да будемо преплављени неком чудноватом радошћу и позитивном енергијом.

Теодора Настић, 16

ЉЕПОТУ СВОГ ЈЕЗИКА ОСЈЕТИМО ТЕК КАДА ГА ЧУЈЕМО ПОД ТУЋИМ НЕБОМ

Сваког појединца језик одређује као дио једне друштвене заједнице. Представља најмоћније средство које људи посједују, и преноси се културним путем.

Када човјек пође из своје домовине, најтеже му је да се привикне на другачију културу и језик. Свакодневно смо међу народом са којим комуницирамо истим језиком и не размишљамо о томе колику моћ и љепоту има језик којим говоримо. Животне околности нам често нанесу промјене средине (због посла, образовања). Ако не знамо језик којим се комуницира, веома ћемо се тешко снаћи у новој средини. Заправо, тек тада схватамо колико нам значи када смо међу својима.

Сви други језици се могу научити, али језик којим изговарамо прве ријечи је посебан. И никада се ни један други не може знати као матерњи. Нажалост, овакве ствари схватимо тек када смо под туђим небом.

Сваки човјек је веома битан за културу једног народа. Док је и посљедњег човјека једног народа, култура и језик живе и преносе се даље.

Божица Баошић, 16

***

Постоји више примера већих језичких заједница у државама чији говорници говоре други језик. Квебек је провинција Канаде у којој се говори француски језик. Провинција толико велика да су баш тај језик узели као још један службени. То је, ипак, цела провинција и не може се поредити са појединцем нашег порекла у држави далеко од родне.

Имам само петнаест година и нисам имао прилике да путујем толико далеко од Црне Горе као што су неки од чланова моје породице, али се увек насмејем када се сетим приче коју ми је испрчао отац када се вратио из Њујорка.

Само што су точкови авиона додирнули писту и стјуардеса замолила путнике да се упуте према излазу из авиона, мој тата је приметио да му за свега тридесетак минута почиње састанак. Истрчао је из зграде аеродрома на тротоаре Њујорка познато претрпане рекламама, бициклима и људима. Осврнуо се око себе, поглед му је ишао све даље и даље, према крововима небодера где се чини као да се сваки такмичи са сваким у томе који ће бити виши. Ништа од тога га није подсећало на Црну Гору.

Схватиши да нема времена за разгледање, подигао је руку и ушао у први такси који је скренуо пут њега. На енглеском је рекао где жели да иде, али, наравно, уз свој нагласак. Потом се десило оно што је најмање очекивао. Од скоро тринаест хиљада таксиста који се у сваком тренутку налазе на улицама те метрополе, ушао је баш у такси Цетињанина. Препознавши нагласак, таксиста је, несигурно, упитао тату на енглеском одакле је. Након одговора, представио се мом оцу гледајући у ретровизору како му осмех расте. Конверзација је тада ишла лако.

Разговарали су о чему су стигли, мало о Сједињеним Државама, мало о Цетињу, а мало свако о себи. Завршили су вожњу без тренутка тишине, густ саобраћај Њујорка држао их је заједно у ауту преко пола сата. Поздравили су се након што је таксиста скренуо пажњу мом оцу на један ресторан балканске хране недалеко од места где су стали. Рекао је да га храна тог ресторана подсећа на храну какву је јео у Црној Гори.

Када ми се тата вратио из Њујорка и рекао нам за ручком кога је упознао, сви наши осмеси личили су на осмех њујоршког таксисте.

Филип Кусовац, 16

ШТА СВЕ ЗНАЧИ МОЈА РЕПЛИКА „ДОБАР ДАН! КАКО СТЕ?“

Често у свакодневној комуникацији можемо чути реплику „Добар дан! Како сте?“ У већини случајева добићемо одговор: „Добро, Ви?“ Ријетко када се деси да чујемо нешто другачије од тога.

Свакога дана низ моју улицу срећем исте људе, увијек их поздравим и питам како су, притом никада не очекујем да ће ми рећи своје право стање, одговор је готово увијек исти. Када се нађем у ситуацији да сам ја особа коју је неко питао како је, одговор је исти као и код скоро свих осталих људи. Људи, као и ја, претпостављају да никога, заправо, не занимају њихова осјећања, муке, проблеми или, можда, неки лијеви догађај који нас може задесити. Претпостављамо да се то пита из пристојности.

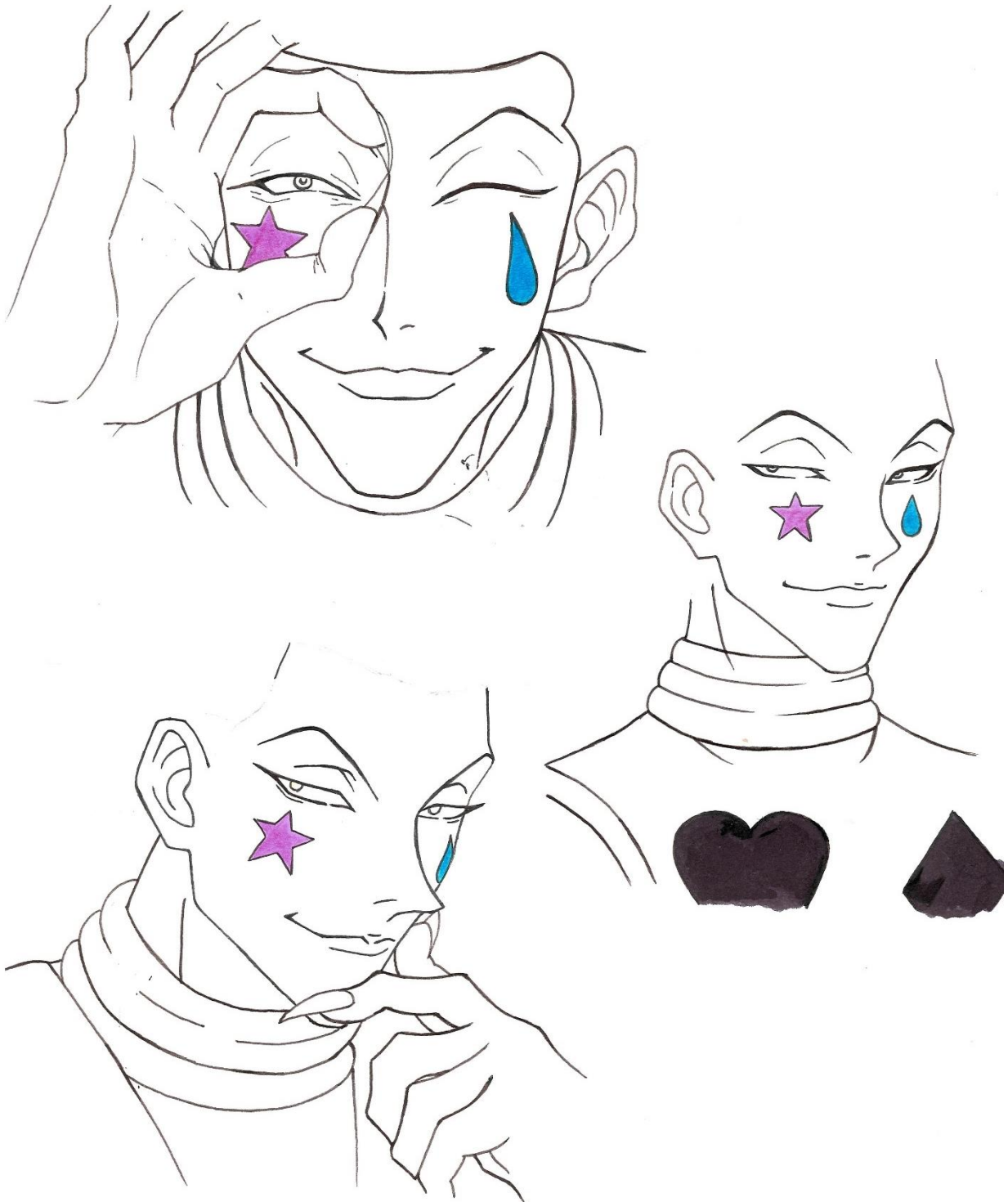
Прије мало више од годину дана ишла сам ка продавници у близини своје куће и срела старију комшину са којом до тада нисам имала прилику да разговарам. У журби сам прошла и рекла: „Добар дан! Како сте?“ Међутим, добила сам нешто другачији одговор од очекиваног. Она ме зауставила и кренула да прича. Ријечи које је говорила довеле су ме до суза, нисам могла да се исконтролишем, па сам пред њом заплакала. Та комшину била је усамљена бака која није имала никога с ким би могла разговарати и подијелити своје мисли,

проблеме, страхове. Било ми је јако жао, дошла сам кући и дуго била под утиском разговора.

Још увијек, када ме неко пита како сам, одговарам на исти начин као и раније, али никада ми није проблем да саслушам било кога ко нема коме да се пожали, сем мени као случајном пролазнику у том тренутку.

Ксенија Милашевић, Ид

***

Језик је најсавршеније средство којим човјек исказује своје потребе и осјећања. Сматрам да је код човјека увијек постојала жеља за стварањем система кроз који ће исказати своје мисли, емоције, потребе, јер мислим да као појединац и не би могао да опстане. Такав систем зове се језик и њиме комуницирамо с околином, показујемо расположења сваког дана.

По мом мишљењу, ријечима приказујемо себе. Оне су огледало наше душе. Њима стварамо своју слику у очима других. Шта год да изговоримо, битно је на који начин смо то рекли. Некад је боље не рећи ништа него да кажемо, а рекли смо да бисмо, ето, рекли.

Реплику „Добар дан! Како сте?” говорим врло често, готово сваког дана. Сваког јутра када крећем у школу, на клупици испред мог улаза сретнем драгу комшиницу, тета Нату. Како год се пробудила, она ми уљепша свако јутро својим топлим осмијехом. Нико ми се више не обрадује него кад кажем „Добар дан! Како сте?” тета-Нати.

Једног јутра пробудила сам се прије школе да бих понављала лекције из историје, јер је требало да одговарам тога дана. То је било моје прво одговарање из историје и била сам јако уплашена, иако сам била сигурна да све знам. Када сам стигла у школу, наставник нас је чекао испред учионице. Сви уђоше, само ја рекох: „Добар дан! Како сте?” Он ми се насмијеша и рече: „Добро, хвала ти на питању!”

Прва сам се јавила да одговарам и добила сам петицу, похвалу због лијепог васпитања, уз ријечи да је то ријеткост данас у свијету у којем живимо. Осјетила сам се поносно, више због тога него због добијене петице.

Када смо у прилици, мислим да би увијек било пожељно да друге питамо како су и да будемо спремни да их саслушамо ако осјете потребу да кажу више него што очекујемо. Наше мало некеме значи изузетно пуно.

***

Реплику „Добар дан! Како сте?” свакодневно можемо чути у школи, продавници, разговору са познаницима, па и на улици. Одговори које најчешће добијам су кратки и јасни, једно обично „Добро, а Ви?” сасвим је довољно. Једног дана сам добила одговор који нисам очекивала.

Када сам тог тмурног и кишовитог децембарског јутра дошла у школу, по обичају сам сјела поред своје најбоље другарице. Дјеловала ми је поспано, па сам је питала како је, на шта нисам добила никакав одговор, бар не ријечима. Низ њене румене образе почеле су се сливати сузе, које је одмах обрисала. Договориле смо се да ћемо разговарати послије школе. Наставница је ушла у кабинет и час је почео. Часови су споро пролазили, а она је на сваком била све више одсутна.

Напокон је звонило за крај посљедњег часа, а нас двије смо ужурбаним корацима изашле из школе. Сјеле смо на клупу, не проговарајући ни ријеч. Након неколико минута, моја другарица почела је да ми говори о својим проблемима. Причале смо дуго о школи, друштву и породици. Успјела сам да је орасположим. Осјећала се пуно боље након нашег разговора, а мени је било веома драго што сам јој барем мало помогла. Од тог дана постале смо још боље другарице.

Некада је за помоћ потребно рећи само „Добар дан! Како сте?” јер никада не знамо какав ћемо одговор добити. Не можемо знати кроза шта нека особа пролази док нам она то не каже.

Хелена Кљајић, Ид

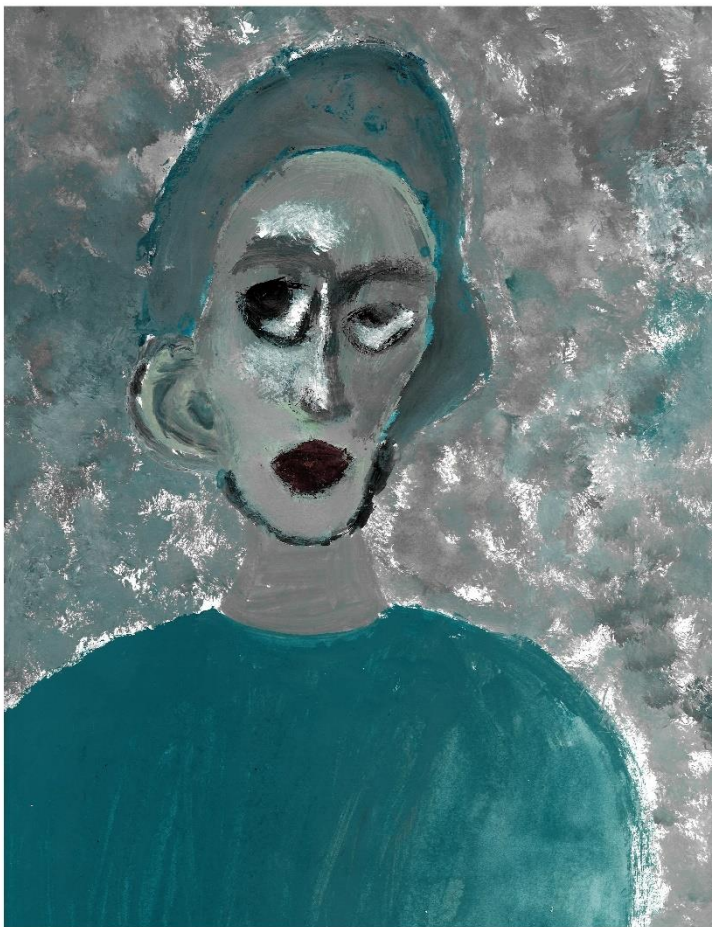

ХИЉАДАМА ГОДИНА БЕЗБРОЈНА БЛАГА ЉУДСКЕ МИСЛИ И ИСКУСТВА СКУПЉАЛА СУ СЕ И ЗАУВИЈЕК ЖИВЕ У ЈЕЗИКУ

(М. А. Шолохов)

Волим да замишљам да се све што човјечанство зна налази у једном ковчегу.

Свака особа која је икад крочила Земљом оставила је своје знање и искуство ту у нади да ће помоћи будућим генерацијама. Неки мање, неки више. Језик је једини кључ који нам даје прилику да завиримо у тај ковчег. То је културна функција језика.

Иво Андрић је кроз своја дјела језиком преносио историју народа и приказивао вјерну слику доба на која се његова дјела односе. У својем можда најпознатијем дјелу „На Дрини ћуприја” приказује међунационалне и међурелигијске односе у свом родном крају у Босни. Исак Њутн је кроз своју књигу „Математички принципи природне филозофије” тврдио да се математички принципи могу примијенити на наше разумијевање природног свијета. Мартин Лутер Кинг је

водио покрет за окончање сегрегације и сузбијање предрасуда у Сједињеним Државама путем мирних протеста. Његови говори – неки од најпознатијих у 20. вијеку – имали су снажан утицај на националну свијест.

Без језика човјек би био као пас без њуха, или као шишмиш без слуха. Без језика били бисмо сами на малој плавој лопти коју зовемо дом.

Ђорђије Радуловић, Ид

SA ČASOVA ŠPANSKOGA JEZIKA

SERVANTES I DON KIHOT U POSJETI ODJELJENJU IE1

Jednog kišnog septembarskog dana, na Evropski dan jezika 2022. godine, dobroćudni pustolov Don Kihot, upustio se u nesvakidašnju avanturu. Naime, odlučio je da bude gost dvojezičnom odjeljenju prvog razreda u svom autentičnom izdanju – na španskom jeziku. Skovao je plan da napravi kreativnu korelaciju između maternjeg i španskog jezika i u toj plemenitoj misiji objedini književnoteorijske stavove dvije profesorice, Sonje Šaković i Dragane Radunović. Spajajući dva jezika, dvije perspektive, poznato i nepoznato, upustio se u novu avanturu u kojoj je nakanio da se sa svojim budućim čitaocima zbliži živopisnim opisima i diskusijom.

Moglo bi se reći da je ovaj crtež, autorski rad Jovane Dimitrijević, učenice Ie1

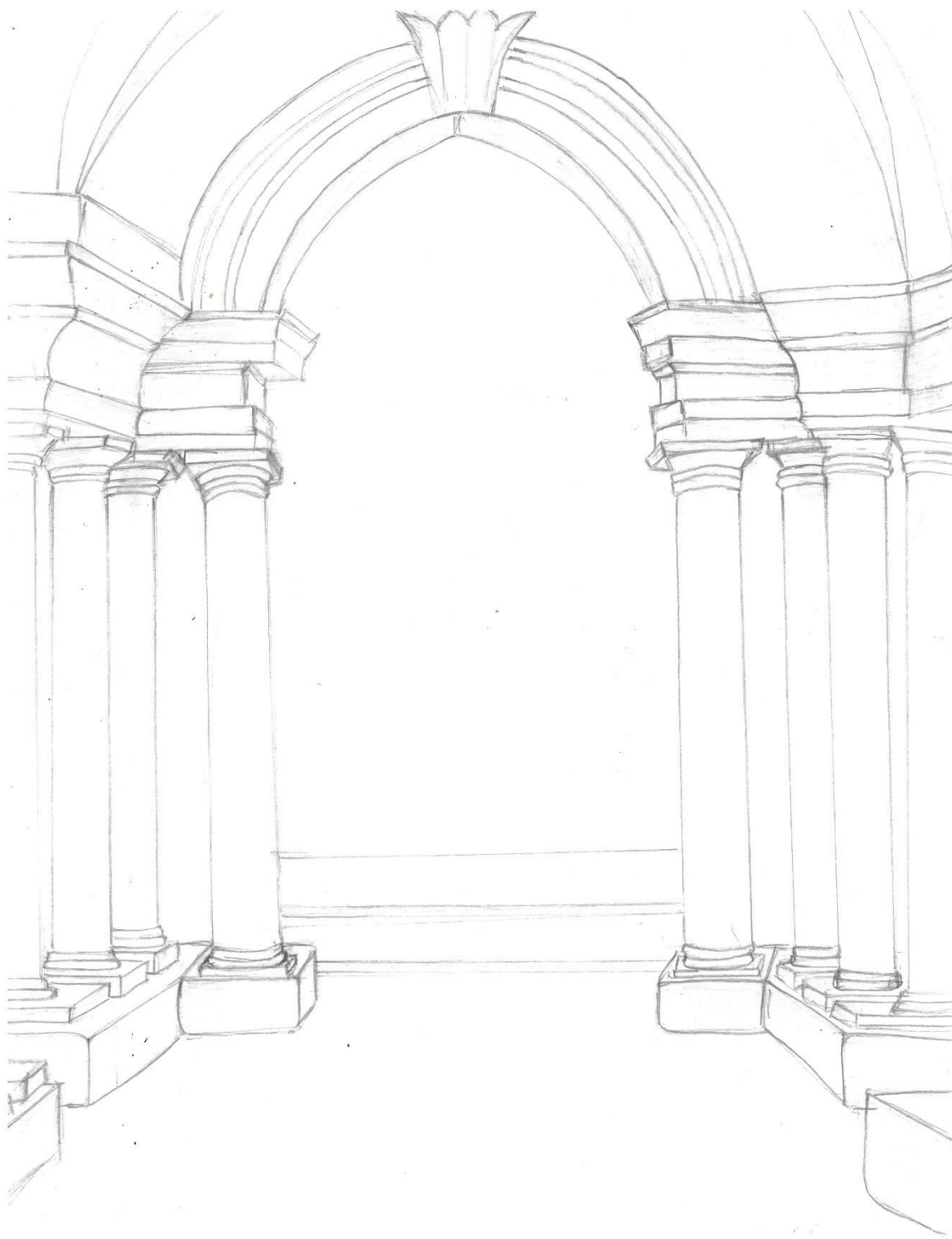
odjeljenja, nastao u znak zahvalnosti što je topla pustolovna duša zanesenjaka Don Kihota našla put do njegovih budućih čitalaca i što je ono što je u očima učenika do tada bilo viđeno kao obavezna lektira od hiljadu stranica sad pretvoreno u žarku želju i pravu donkihotovsku zanesenost da se ovaj lik upozna i kroz knjigu.

Jovana svoju iluziju o junacima i zmajevima u realnost pretače crtežom. Pod njenom rukom fikcija postaje stvarna i govornjiva.

Kroz Jovanin rad kao da i sam Servantes, poslije više od 400 godina, poručuje: *Dragi moji čitaoci, vjerujte u svoje ideale, slijedite ih slobodne i neiskvarene misli, tragajte i glad tolite čitanjem. Budite zanesenjaci. Sanjajte. Maštajte. I praštajte.*

Jovana Dimitrijević, Ie1, autorka crteža

ETIMOLOŠKE ANALIZE U NASTAVI ŠPANSKOG JEZIKA

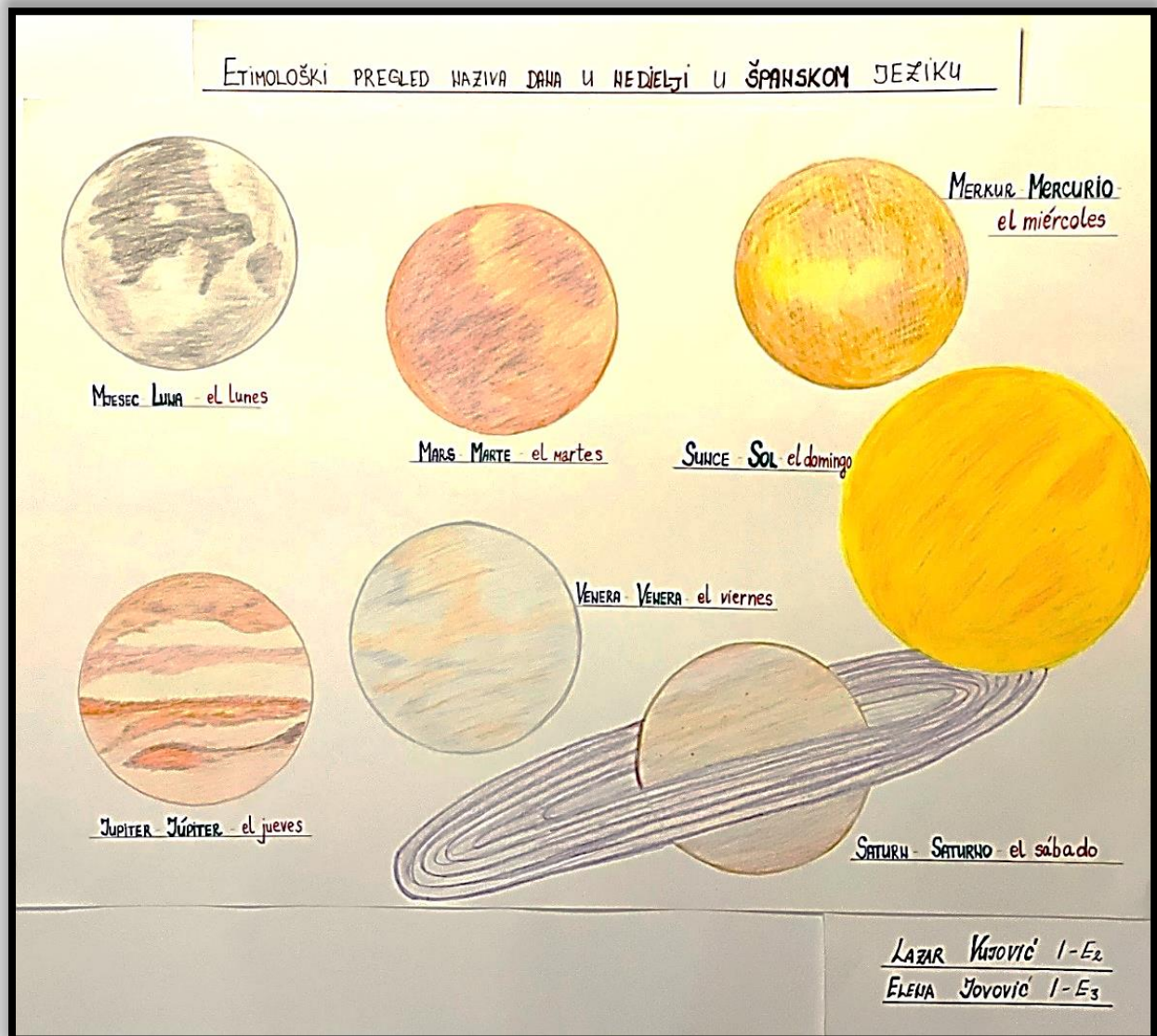
U nastavi stranog jezika, misija je savladati novi jezik, ali i upoznati se sa nepreglednim bogatstvom tog jezika u lingvističkom, kulturološkom i istorijskom smislu. Španski jezik, koji se govori u 21 zemlji svijeta, nepresušan je izvor jezičkih, kulturoloških, civilizacijskih, tradicijskih i istorijskih zanimljivosti. Na tim zanimljivostima zasniva se sadržajni korpus izučavanja španskog jezika i iz njega se crpe i grade jezičke vještine i znanja.

Učenici prvog razreda izborne grupe Španski jezik I, dobili su zadatak da utvrde etimologiju naziva dana u nedjelji u španskom jeziku. Počeli su da promišljaju o riječima kao zasebnim svjetovima koji svaki za sebe skriva neku priču o svom porijeklu. U nazivima dana u nedjelji, u sedam novih riječi na španskom jeziku, razotkrili su nestvarne svjetove antičkih kultura i u njima slojeve astronomije, matematike, religije, tradicije, empirije, vjerovanja...

Tako su dani dobili nazive po imenima planeta, zvijezda i satelita, a na osnovu čvrstih astroloških i religijskih vjerovanja antičkih naroda, njihovih empirijskih saznanja i kulta bogova nazvanih upravo po planetama. Pored španskog, i u mnogim romanskim i germanskim jezicima, kao i hindu jeziku, dani u nedjelji nazvani su na isti način.

- 🌑 **LUNES** (ponedjeljak) je Mjesečev dan (lat. Dies Lunae, šp. Luna) – nazvan u čast Mjeseca.
- 🌑 **MARTES** (utorak) je Marsov dan (lat. Dies Martis, šp. Marte) – nazvan u čast Marsa.
- 🌑 **MIERCOLES** (srijeda) je Merkurov dan (lat. Dies Mercurii, šp. Mercurio) – nazvan u čast Merkura.
- 🌑 **JUEVES** (četvrtak) je Jupiterov dan (lat. Dies Iovis, šp. Júpiter) – nazvan u čast Jupitera.
- 🌑 **VIERNES** (petak) je Venerin dan (lat. Dies Veneris, šp. Venera) – nazvan u čast Venere.
- 🌑 **SÁBADO** (subota) je Saturnov dan (lat. Dies Saturni, šp. Saturno) – prvobitno nazvan u čast Saturna, da bi pod uticajem hebrejske kulture, ovaj dan u španskom dobio naziv po Šabatu.
- 🌑 **DOMINGO** (nedjelja) je Sunčev dan (lat. Dies Solis, šp. Sol) – prvobitno nazvan u čast Sunca, da bi pod uticajem hrišćanske kulture, značenje ovog dana u španskom postalo „Gospodnji dan”.

Dubljim pogledom u prošlost, u etimologiju riječi, pored sedam novih riječi u španskom jeziku, otkriven je jedan sasvim novi svijet i dublji slojevi jezika i jezičke kulture uopšte, upravo zahvaljujući neprocjenljivoj alatki zvanoj etimologija.

Lazar Vujović, Ie2, i Elena Jovović, Ie3, autori crteža

DRUŠTVENI FENOMENI – KOMPONOVANJE I PREVOĐENJE

Pjesma popularnog kolumbijskog kantautora Huanesa „Historia de Juan” (Priča o Huanu), bila je podsticaj za učenike drugog razreda izbornog predmeta Španski jezik II, grupe 213 i 217, da promišljaju o globalnim društvenim problemima na španskom jeziku.

Naime, Huanesova pjesma govori o dječaku koji je napušten, zlostavljan, siromašan, gladan i željan ljubavi, koji prosi na ulici, spava na kartonu i koji, pri svemu tome, ostaje nevidljiv ljudima, svijetu, Bogu... Istu temu poetski je obradio pjesnik Dobrica Erić u pjesmi „Dečak sa zlatom lipe u kosi”. Učenici su upoređivali dvije priče i promišljali o toj temi na španskom jeziku. Neki su prevodili Erićevu pjesmu, a neki su napisali sopstvene pjesme kao odgovor na neku od ovih priča, ili kao njihov nastavak. Poklanjamo vam samo djelić ove socijalno angažovane poetske magije.

Lena Krnjević, Ile2, napisala je nastavak priče o dječaku sa zlatom lipe u kosi:

<p><i>Un día, caminando por la calle, vi una caja.</i></p> <p><i>Miré hacia abajo y vi a un chico de cabello rubio.</i></p> <p><i>Le sonrei y él simplemente me devolvió la sonrisa.</i></p> <p><i>Tenía frío, estaba descalzado, hasta sin calcetines.</i></p> <p><i>Sin vacilaciones me quité mi abrigo y se lo di.</i></p> <p><i>Le dije que tenía una sorpresa en el bolsillo.</i></p> <p><i>Estaba muy pendiente mientras yo sacaba un papelito.</i></p> <p><i>Fue el poema que le escribí.</i></p> <p><i>Las lágrimas rodaron por su</i></p>	<p><i>Jednog dana, dok sam šetao ulicom, vidjeh kutiju.</i></p> <p><i>Pogledah dolje i vidjeh dječaka plave kose.</i></p> <p><i>Nasmiješih mu se i on mi prosto uzvрати osmijeh.</i></p> <p><i>Smrzavao se, bio je bos, čak nije imao ni čarape.</i></p> <p><i>Bez razmišljanja skinuh kaput i dadoh ga dječaku.</i></p> <p><i>Rekoh mu da u džepu imam iznenađenje za njega.</i></p> <p><i>Netremice me je gledao dok sam ja izulačio papirić.</i></p> <p><i>Bila je to pjesma koju sam mu obećao.</i></p> <p><i>Suze su mu krenule niz</i></p>
--	--

rostro.

Volvió a sonreír y me dio las

gracias.

Lo busqué tanto y

por fin

pude cumplir mi

promesa

lice.

Porovo se nasmija i reče mi

hvala.

Toliko sam ga tražio i,

konačno,

mogao sam da ispunim

obećanje.

Sibin Čabarkapa, IIe2, napisao je svoje viđenje Erićeve pjesme kroz stihove:

*El poeta vio a un niño de corazón
puro, pero con el estómago vacío,
pidiendo limosna en un callejón
desprotegido de la noche y el frío.*

*Quería el poeta tan ardientemente
calentar las yemas de sus dedos
y regalarle un poema firmemente
z aliviarle el dolor y los miedos.*

*La caja que del frío le protegía,
estaba sorda y vacía en el suelo,
el alma del niño se desvanecía
y la busca del poeta sin consuelo.*

*Pjesnik je dječaka čistog srca,
ali i veoma praznog stomaka,
vidio da za pomoć na ulici grca
i da zebe od hladnoće i mraka.*

*Želio je naš pjesnik tako žarko
da ugrije dječaku prstiju vrhove
i pokloni mu jednu pjesmu jarko
koja bi otklonila bol i strahove.*

*Kutija koja ga je od mraza branila
stajala je nijema i prazna na ulici,
dječakova duša nije se nahranila,
ni pjesnikova potraga na raskrsnici.*

Teodora Batrićević, IIe1, prevod dijela pjesme „Dečak sa zlatom lipe u kosi”:

*La gente el dinero le tira
tan ocupada como cada día.
me paro y lloro en la acera
pero mi lágrima dentro caía.*

*Dios, ¿tu mano tocó este tierno
cabello y la cabeza dorada?
El mundo estará al borde del infierno
Cuando los ángeles tienen que mendigar.*

*Prolaznici mu bace po paru
užurbani kao svakog jutra
ja stojim i plačem na trotoaru
ali suze mi kaplju unutra.*

*Bože, je li tvoja ruka dotakla
ove glavice zlatokose
svet je sigurno na rubu pakla
kad i anđeli moraju da prose.*

Mia Nikčević, I1e2, prevod dijela pjesme „Dečak sa zlatom lipa u kosi”:

*Todo azul como violetas moradas,
al Príncipe mucho se parecía,
pero no era de cuento de hadas
este pequeñito, sino de Slaviya.*

*Y, entonces oí su voz atroz y lejana
y en sus pupilas azules me hundí:
Señor, escríbes poemas a mi hermana
por favor, escríbe uno también para mí.*

*Sav plav ko šumska ljubičica
Ličio mi je na Malog princa
Samo što ovaj mališa nije
bio iz bajke, već sa Slavije.*

*I onda čuh reči potresne
i sav utonuh u plave zene
Čiko, ti pišeš sekine pesme
napiši jednu i za mene.*

Helena Četković, I1g, prevod dijela pjesme „Dečak sa zlatom lipa u kosi”:

*Le prometí y ahora no puedo
mentir a esos brotes azulinos
le dije que los poemas de su hermana
el próximo año se volverían suyos.*

*Obećah mu, i sad ne smem
da slažem one plave cvetove
rekoh mu da će sekine pesme
dogodine biti njegove.*

Jelena Milačić, Ila, prevod dijela pjesme „Dečak sa zlatom lipa u kosi”:

*Sólo a veces en la noche suena
una voz de un recuerdo añil
Señor, escribes poemas a mi hermana
por favor, escribe uno también para mí*

*Si veis a un chico de los ojos azules,
como una floreciente rama,
que me encuentre, decidle,
para verlo y regalarle un poema.*

*Samo ponekad u noći bljesne
glasak iz plave uspomene
Čiko, ti pišeš sekine pesme
napiši jednu i za mene.*

*Ako vidite dečaka, plavih
očiju, nalik na grančicu cvetnu
recite mu da mi se javi
da ga vidim i da mu dam pesmu.*

JEZIČKE (NE)DOUMICE

ГИМНАЗИЈАЛЦИ-ПУТНИЦИ

ВЈЕЧНИ ГРАД

Сриједа, 12. маја 2022.

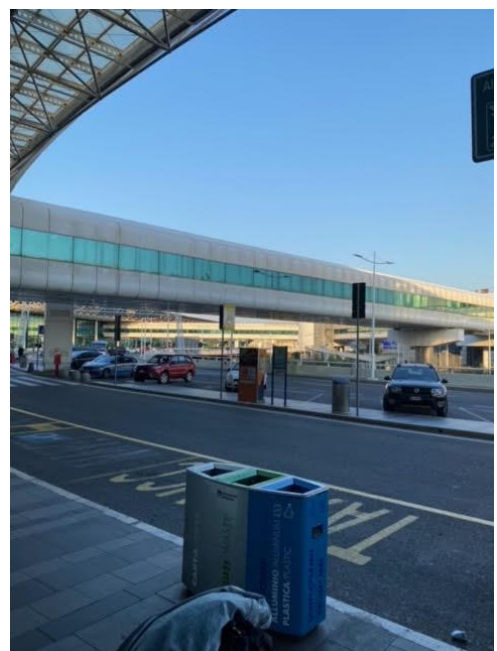
У Риму око седам сати увече.

Излазимо са аеродрома, сад већ можемо боље да видимо велики град Рим. Док нас сестра вози до свог стана, кроз прозор видим огромне зграде и један мали дио Рима.

На великој тераси, пуној прелијепог цвијећа, чекала нас је типична италијанска вечера. И опет се дивимо

погледу.

Упркос мирном амбијенту, запаљеним миришљавим свијећама и предивној ноћи, обузима ме блага паника: не познајем овај град и не могу да се у њему оријентишем. А жарко желим да га сјутра боље упознам.

Четвртак, 12. маја 2022.

До центра града идемо колима, а затим идемо до Базилике Светог Петра.

План је био да данас посјетимо ватиканске музеје, за које је моја сестра већ одавно купила карте. У њима се налази, како кажу, до 60% свјетског умјетничког блага. Упркос свом

узбуђењу, нисмо успјели да их видимо, јер су нам на улазу тражили потврду о вакцинисању против ковида 19. Ни једна од нас је није имала, па се разочаране враћамо, али нам се убрзо расположење поправило јер у Риму и те како има шта да се види. Рецимо, познати Шпански трг, који краси типична римска архитектура и мала фонтана, што ми се много допало. Коњи на тргу, с тешком и неудобном опремом, који вуку кочије с туристима кроз град, нису ми се допали. Не волим кад људи малтретирају животиње како би удовољили себи.

Нисте ни били у Риму ако нисте видјели Фонтану ди Треви и, као што је обичај, бацили новчиће у њу, што симболише повратак у Рим. Чекала нас је и *Piazza del Popolo*, гдје се налазе двије цркве.

А тек ручак пица, за коју се каже да је најбоља у Риму, ммм! И, вјеровали или не: може да се преживи без супе за ручак!

Како нам је добро дошао одмор до вечери! Рим је дању диван, али је ноћу посебно лијеп. Шетамо кроз *Via del Corso*; затим до Пантеона, храма свих богова, до трга Навона, који ми се посебно свиђа.

Послије овакве шетње нема проблема да заспите!

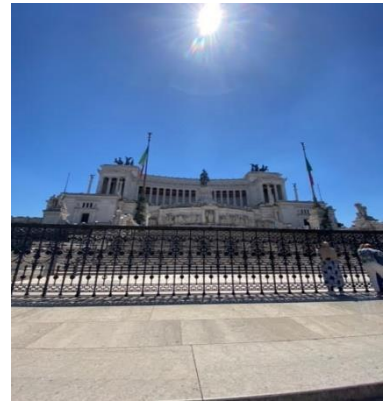

Петак, 13. маја 2022.

По чему Рим подсећа на Подгорицу? Заједнички им је – проблем са простором за паркирање. Зато смо данас одлучиле да до града одемо возом. У метроу чекале смо свега два минута до воза и изашле на станици Колосеум. То је највећи амфитеатар, гдје су се некада одржавали познати гладијаторски дуели. Изградио га је Флавије Веспасијан.

Послије посјете *Fuori Romani*, гдје се налазе остаци старог Рима, па Венецијском тргу, са кога смо имале предиван поглед, купиле смо сендвиче и отишле у парк *Villa Borghese* да уживамо у природи, уз статуе Петрарке, Дантеа, Пушкина, па чак и нашег Његоша.

Након кратког одмора, идемо на *Pinco*. Какав поглед! На *Campo de' Fiori*, гдје су се јавно кажњавали преступници, спаљен је Ђордано Бруно, а сада ту стоји његова статуа. Колико год ово мјесто било лијепо, осјећам неку језу знајући шта се ту одвијало у прошлости. *Piazza Trilussa*, па одлазак кући, добро су дошли!

Запажање: У Риму су људи увијек у журби, туристи или његови становници. То ми се много свиђа. Осјећала сам се слободно да радим шта желим, јер су сви превише заузети својим обавезама, или разгледањем града.

Субота, 14. маја 2022.

Нека мјеста, већ убројена у позната, идеална су за шетњу суботом: Шпански трг, *Piazza del Popolo*.

Трудила сам се што више

комуницирам италијанским језиком, јер сам тако осјећала као да овдје припадам.

Наравно, били су то најједноставнији разговори са продавачима и конобарима, гдје

ми је било потребно да знам само неколико ријечи, али би ми увијек уљепшали дан.

У традиционалном италијанском ресторану, једемо најбољу пашту коју сам икада пробала.

Италијани су помало драматични када је у питању спремање хране, поготово пице и паште, али сада

видим и зашто.

Након ручка смо се упутиле према Музеју модерне умјетности, успут опет прошле поред

парка *Villa Borghese*. и

овај пут наишле на

Његошеву статуу.

Унутрашњост Музеја модерне умјетности ме је одушевила. Ниједан музеј који сам посјетила није био овако велик и богат умјетничким дјелима: сликама и скулптурама – апстрактним и класичним. У свакој

соби постоје најмање двоја врата која воде до других соба, па сам се у једном тренутку занијела и отишла предалеко. Тек сам касније схватила да око мене нема ни једне од мојих сестара.

Цијеним умјетност и мислим да без умјетности не би било живота на Земљи. Нашла сам, дакле, једно од мојих омиљених мјеста у Риму.

Недјеља, 15. маја 2022.

Наравно да смо претпоследњег дана отишле до тржног центра, а увече шетале Римом.

Остатак вечери проводимо сумирајући утиске.

Понедјељак, 16. маја 2022.

Аеродром: мало је теже снаћи се. Авион узлијеће, могу да видим дивну италијанску обалу и тужна сам, јер је сусрет с Римом прошао брзо, као сан. Зато му машем, и поручујем да ме чека!

Андреа Пајовић, Пф,

шк. 2021/22. г.

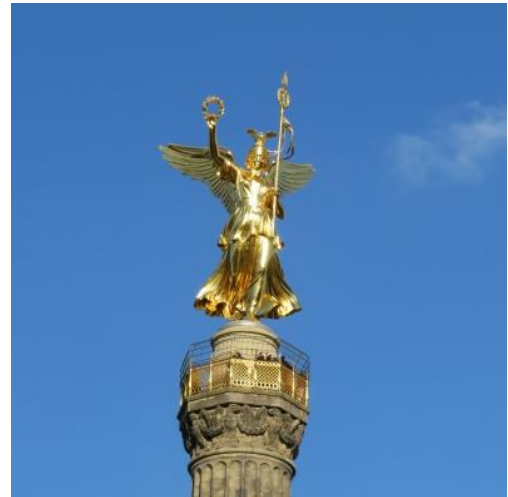

РАЗГЛЕДНИЦА ИЗ БЕРЛИНА

Појам иностранства за мене је био прилично непознат с обзиром на то да никада раније нисам посјетила просторе изван своје државе. Наравно, читала сам о страним земљама на интернету и проналазила информације у књигама, али већ дуже вријеме желим да промијеним околину и упознам се са нечим

даљим од онога што виђам свакодневно. Зато сам хтјела да породично путовање у Њемачку искористим најбоље што могу. Ово је била сјајна прилика да, осим обилажења берлинских туристичких атракција, обратим пажњу и на разлике и сличности између Берлина и мог родног краја.

Берлин је град у коме већином живе странци, и више од 180 националности. Специфичан и је и другачији од остатка земље. Заправо је један од јефтинијих градова у држави. Карактерише га богата историја и многи значајни културно-историјски објекти које вриједи обићи.

17. април 2022. г.

Први дан

Након слијетања у Берлин, добили смо упутство које нам је показало како путем метроа да стигнемо до свог хотела. Коришћење подземне жељезнице у почетку нам је дјеловало јако компликовано иако смо имали мапу. Чињеница да су све станице биле на њемачком језику није нам олакшавала. Срећом, људи су увијек били расположени да нам прискоче у помоћ. Изненадило ме што Њемци не говоре енглески језик пуно боље од људи са наших простора, али, упркос томе, жељели су да помогну како год могу.

Смјестили смо се у хотел и одлучили да ручамо у ресторану који смо пронашли у близини, и добили бесплатне лизалице. У обилазак смо кренули пјешке, што можда није била најсјајнија идеја, јер смо пјешачили око три сата док нисмо дошли до Рајхстага (мада не бих рекла да смо протраћили вријеме). Видјели смо како изгледају грађевине у Берлину, наишли на споменик богињи побједе и неколико значајних њемачких војних лица, и прошли кроз прелијепи Тиргартен парк.

Споменик побједе има четири стуба, иако је првобитно планиран један. Повод за градњу била је побједа Пруске и Аустрије над Данском у рату 1864. године. Док је израда стуба трајала, Њемци су однијели побједу у још три битке, након чега су грађена још три стуба. Споменик је коначно завршен 1873. године.

Након дужег пута долазимо до Рајхстага и Бранденбуршке капије.

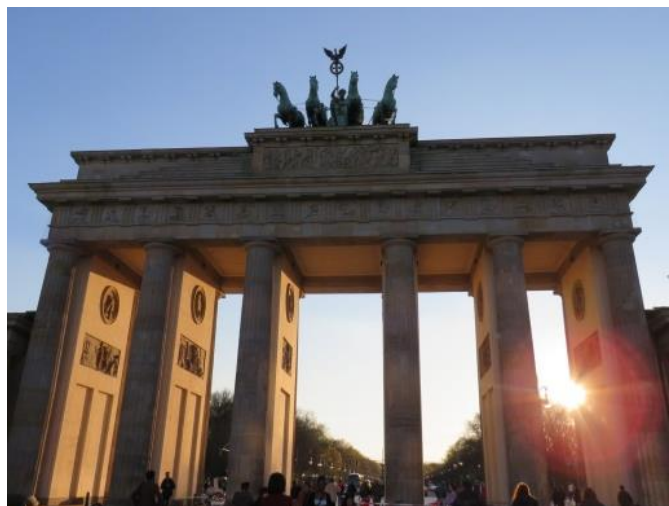
Рајхстаг је представљао прву скупштину Њемачке. Отворен је 1894. и у њему је засједала скупштина све до 1933. године, када је тешко оштећен у пожару. Опет је постао средиште њемачке

скупштине 1999. године, након обнове коју је спровео архитекта Норман Фостер. Рајхстаг је престао да дјелује као скупштина током нацистичке Њемачке, а у данашњем њемачком језику Рајхстаг се односи на зграду, а Бундестаг на скупштину.

Бранденбуршка капија је смјештена на Париском тргу и једина је преостала од капија/улаза у Берлин. На врху се налази Квадрига, кочија коју је возила Викторија, богиња побједе. Када је Наполеон освојио Пруску, 1806, скинуо је скулптуру Квадриге

и одnio је у Париз, али Пруска је вратила на мјесто 1814, када су срушили Наполеонову власт.

Други дан

Посјетили смо Берлински зоолошки врт и акваријум, који се налазе у самом центру града. Ово је први њемачки зоо врт, отворен 1844. године. Током Другог свјетског рата уништен је и преживјела је само 91 животиња. Данас се у њему налази око 14 000 животиња на 35 хектара површине. Једна од главних атракција врта је панда, коју, нажалост, нисмо успјели да видимо зато што се сакрила, али направила сам много фотографија осталих животиња.

Увече смо прошли поред Берлинског зида. Надали смо се да ћемо моћи да видимо дио зида исцртан графитима, али када смо дошли, већ је био затворен.

Берлински зид је саграђен 1961. године и дијелио је државу на капиталистичку Западну Њемачку и социјалистичку Источну Њемачку.

Био је дугачак преко 155 км и требало је да

заустави одлазак радника и спријечи бјекство политичких неистомишљеника.

Сматра се да је убијено око сто људи који су покушали да пређу преко

зида. Становници Источне Њемачке били су у знатно тежем положају од становника Западне Њемачке. Када су почели протести и миграције грађана Источне Њемачке у сусједне земље, влади је било све теже да се противи протестима и 9. новембра допуштен је прелазак. Еуфорична маса Њемаца срушила је зид 1989, што је био први корак ка уједињењу Њемачке, које је званично завршено 3. октобра 1990. године.

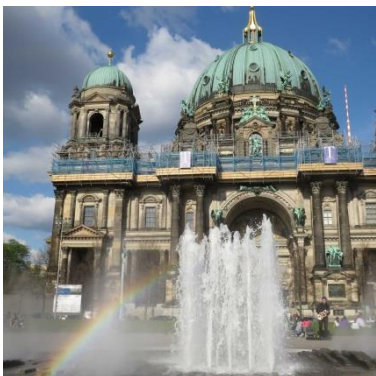
19. април 2022. г.

Трећи дан

У Николаи кварту смо пробали кобасице, након чега смо прошли кроз Острво музеја. Музеји који се налазе на острву су Стари музеј, Нови музеј, Стара национална галерија, Музеј Боде и Пергамски музеј. Музеје су градили пруски краљеви.

На крају обиласка Острва музеја, видјели смо чувену Берлинску катедралу, која је, у ствари, протестантска црква. Током Другог свјетског рата у

потпуности је уништена и након дугогодишњег обнављања коначно је отворена 1993. године. Има богато украшену

фасаду и велику куполу зелене боје.

Касније тог дана, посетили смо Контролну тачку Чарли, познатију као Чекпоинт Чарли. Она представља најпознатији гранични прелаз између Источног и Западног Берлина током Хладног рата. Била је једини прелаз гдје су савезничке дипломате, војна лица и туристи могли да пређу у совјетски дио града. Овдје су, такође, људи из Источног Берлина покушавали да пређу у

Западни. У близини се налази Чекпоинт Чарли музеј, као и сувенирница гдје се могу купити дјелићи Берлинског зида, мада нисам сасвим сигурна да су прави.

Наша посљедња дестинација за овај дан био је Mall of Berlin. На путу до њега сасвим случајно смо налетјели на Амбасаду Црне Горе, што нас је изненадило јер је било непланирано. Берлински тржни центар разликује се од нашег тржног центра првенствено по величини. На улазу се чак налазе мапе које можете користити како бисте се боље снашли. Приземље и први спрат испуњени су бутицима и продавницама, а на другом спрату се налазе ресторани и посластичарнице.

Четврти дан

Шарлотенбург палата била је посљедња историјска знаменитост коју смо успјели да обиђемо за овако кратко вријеме проведено у Берлину. То је била палата првог пруског краља Фридриха I и краљице Софије-Шарлот. Обилазак палате трајао је око сат времена. Дате су нам слушалице и телефони са којих смо могли да

послушамо кратку историју сваке просторије у палати. Виртуелни водич говорио је на енглеском језику уз пратњу лагане музике, која је допринијела дворској атмосфери.

Иза палате се налази огромна башта богата разним врстама цвијећа. Ту је и језерце у којем пливају патке, а видјели смо и лабуда. У башти се налазе још три мање грађевине. Прва је галерија са умјетничим дјелима пруског архитекте и сликара Карла Фридриха Шинкела и још неких романтичарских умјетника. Сљедећа је Белведер чајџиница, која је трансформисана у музеј порцелана. Нажалост, била је затворена када смо дошли. Посљедња грађевина у башти је Маузолеј, у коме се налазе гробови чланова краљевске породице. Свидјело ми се што је фотографисање било дозвољено у свим просторијама, па чак и у Маузолеју. Драго ми је што сам успјела да забиљежим скоро сваки детаљ.

Наше путовање, ипак, није могло да прође без иједног проблема. Након обиласка палате планирали смо да се вратимо у хотел, међутим, заборавили смо гдје је подземна жељезница. Нисмо могли да се повежемо на интернет како бисмо пронашли мапу, па претпостављам да смо кренули на потпуно погрешну страну, јер смо пјешачили кроз један прилично пусти дио Берлина макар три сата док нисмо коначно наишли на метро. Умјесто да се вратимо у хотел, одлучили смо да поново одемо у Mall of Berlin на ручак. Није, наравно, изостала ни кратка куповина. Сјутра рано ујутру отпутовали смо назад за Подгорицу. На домаћем терену – ни туристичка ни каква друга мапа више нам није потребна.

Аника Вујовић, Пф,

шк. 2021/22. г.

ГИМНАЗИЈАЛЦИ-СТВАРАОЦИ

СОНЕТ БРОЈ 18

Itana B.

Да ли да те упоредим са даном љепњим?
Ти љепша и блажа си од њега.
Драге мајске пупољке пресу груби вјетри,
и прекратко прајаше та љепња жега.
Понекад прежарко сија рајско око,
и често му је златна пут потамњена,
и све лијепо с лијепим се опрашта напокон,
случајно или због недирнутих природних промјена.
Али твоје вјечно љето неће да свене,
нити ће да изгуби над љепотом твојом власти,
нити ће се смрт дичити да лупаш кроз њене сјене –
кад ћеш с вјечним стихом у вријеме урасти.
Докле год људи живе, и њине очи сјаје,
догле живи ово, и живот ти даје.

Матија Бабић, Пе2

ЉУБАВ

Чудно некако. Тај поглед.
Испог дана, гледам те очима
из којих би душа да извири.
Да те загрли.

Сјупрадан, оком, погледам те истим,
другачије је. Ми се не познајемо.
Двије душе, увријеђене. Жељне остадоше,
никад објашњење не добише.

Једна од тих душа, знаш да и твоја је.
Осјетим. Осјетиш. Ријечи су, иако нису, изговорене.
Читам ти, али не читаш, да недостајеш ми.

Твој спас. Држање. Немир.
Недокучена одсутност. Ти. Ја. Судар. „Случајан”.
Није свеједно. Није равнодушно.

Ал' остајем да вјерујем,
да биваш један у мору испих,
не дајеш да погледам у другом смјеру.
И тако губиш. Губим те. Губимо се,
а остајемо недоречени.

Stana R.

Анђела Јововић, IIIет

ОСЈЕЋАЊЕ

У ово доба ноћи, гдје се због сваке њене мисли тишина прегласно чује, када је самоћа још јаче обгрли, она покушава да контролише страх. Страх од мисли и вијугавих путева недохода којима је мисли намаме.

Кукавички задржава дах, да се не чује ни уздах, а камоли јецај. Не прича ништа, нема никакав савјет за себе. Некако мисли да је све безнадежно. Толико пута је пробала да се бори против свега што се изнова понавља. Чинило јој се да више нема снаге ни да устане. Све почиње деструктивним мислима, преувеличавањем и кривицом, присјећа се скоро сваке огромне ситнице што јој се емитује у подсвијести. Ове ситнице што је прогањају и док отворених очију спава. Док лежећи гледа кроз плафон, покушава да подсјети себе колико људи заправо брине о њој, но у том се тренутку број чини мањим него иначе. Некако и то постане сувишно, ипак људи имају своје животе. Ево сједи у пет ујутру, мај је, лијепи мај, и пише нешто безвезе, није ни битно. Не жели да изађе у свијет, али ако остане у кревету, овај узнемирујући осјећај ће само постајати јачи. Док је у друштву, покушава да игнорише колико заправо није добро, јер можда и њеним пријатељима треба подршка. Она је сама са собом одувијек знала да ријеши проблеме, па јој је овај осјећај сад нешто ново. Труди се минимално за све јер нема снаге за више. Сједи изнад задатка и криви себе што не ради ништа, па последице лошег резултата понавља исти поступак... Поново сједи испред професора који мисле да неће да учи, да је лијена, а она се труди, труди се да уради било што што је може учинити срећном за то кратко вријеме, колико да заборави на све. Све се некако чини превелико, претешко, некако... недостижно.

А можда она све ово умишља, преувеличава и тјера себе да мисли све ово јер је исувише горда да се суочи са чињеницом да је лијена да се избори за себе. Можда само треба да престане да покушава и да одмори од свега. Да угаси мисли и да пусти осјећај да је води. Колико пута је пробала да објасни људима како се осјећа, али се то не види кроз дружељубиви осмијех и насмијане очи, кроз лажну енергију и унапријед осмишљену лудост.

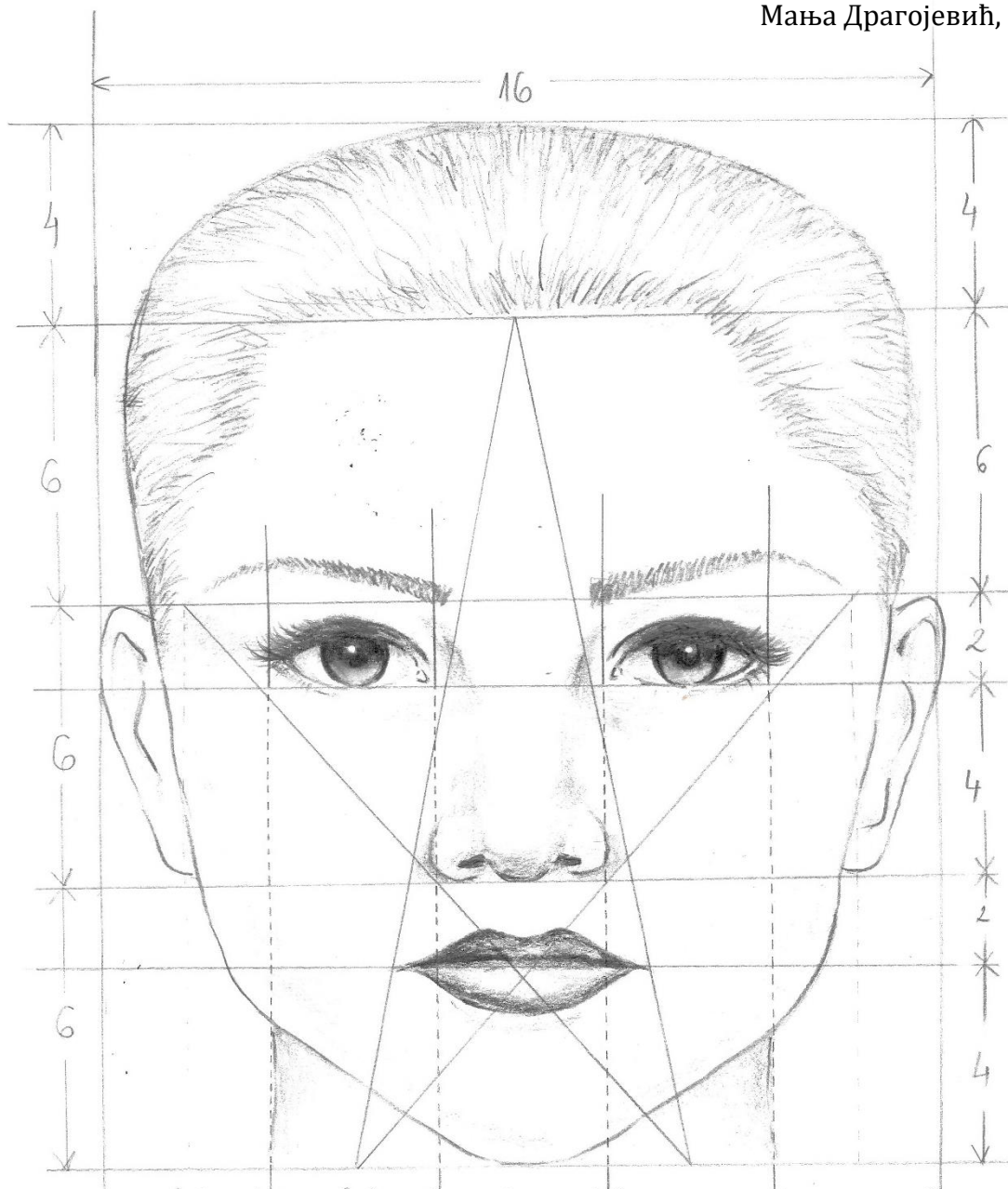
Само желим да будем срећна опет, рече готово наглас, да ми тијело није оволико тешко, да могу у сваком тренутку нормално да дишем и да се не бринем

оволико око свега. Тешко је живјети без жеље за живљењем, без радовања, без инспирације, мотивације... Сад је све једнако важно, или неважно, нема ништа за што би се борила, то је губљење времена. Зашто да се бори кад је све пролазно, баш као што ће бити и она људима који су је „вољели”.

Али, ето, још једном узима дах чисто да превари мозак да је све у најбољем стању, да је ово била само плима немира, сасвим природна ствар, надошли исконски немир у човјеку који одјекује универзумом, и да се нада да се више неће појављивати исувише често....

Зар је стварно оволико тежак пут до среће?

Мања Драгојевић, Ше2

БАНОВИЋ СТРАХИЊА

Има један соко прави,
На Косово кад сам крене...
Диван ли је, опмјен ли је -
Задивио он је мене.

У духу је непобједив,
Ка Голечу ђога јаше.
Зоран ли је, лијеп ли је -
Дервиша му друштво паше.

Вељи јунак срца мека,
У људскости нема мане.
Борио се, опростио -
То бијаше Страхин-бане.

Марија Марковић, Ix

МОНАХ

Шкрипе шарке тешке манастирске капије,
Својим кретом храни ових звона зов,
Свака жедна душа гласом му се напије –
Изгубљеним себе, заштитнички кров.

Благословен био ко долази у нади
Да ће рајска поља побједити ад,
И, камен по камен, обнавља и гради,
А не-живот одбаци као тежак јад.

Један спари монах у нади самује,
У исихаји, уз правила спрога.
– Помилуј ме, Господе, нек се мој глас чује,
Удостоји молитве вјечног раба твога.

Никола Ђуришић, 11

ЖЕНА КОЈА НИКАД НЕ СЈЕДИ

Још од како су њене ситне ноге направиле први мали корак, кроз године су наставиле да корачају. Док је сунце пробијало прозоре и мачке мјаукале, свако јутро је почињало исто. Фамилија би устала, баба Пољка би чистила кућу, дјеца би ручала, баба Пољка би додавала порције; кад би легли да спавају послије дугог дана, баба Пољка би још мало завршавала по кући. Знала је за савршенство и хармонију, говорило се да је само за то и знала.

Ту хармонију често је реметила Нана. Баба Наста није марила пуно за ред, живот јој га, једноставно речено, није ни нудио. Она је вољела да храни мачке, посјећује породицу по Југославији и брижно је вољела сву унучад, посебно Шаку и Шака. Они су били дјеца братаничне њеног покојног мужа. Не постоји ријеч која их је могла више сузити, они су били њени, можда јер је и била мајка без дјеце. Није била спретна за рад по кући, али нико јој није то узимао за зло.

Баба Пољка је пратила друге путоказе. Није вољела мачке, прљале су јој балкон. Вољела је више да остаје кући, увијек је било посла, а од унучади је увијек набрајала синовљеве... само синовљеве. Била је вриједна жена, прва која устане, посљедња која легне, увијек на ногама.

Брана и Симо често су долазили са дјецом. Шако и Шака су вољели Косово, јер им је тамо била Нана и остала породица. Шако, звани Душан, био је врло несташан, како је Нана мислила, али кад би је питали Симо и Брана, увијек су и он и Шака, звана Валентина, били најбоља дјеца.

Био је лијеп дан, средина прољећа. Сви су сједили на балкону и причали, док је Душан мазио мачку која је сједила испод његове столице. Било је ту љепоте, одређеног реда у причама и дјетињем смијеху. Било је мира.

Али он ће бити поремећен, јер је мачка почела да се маци. Прича је престала и ослушкивали су мачје звуке. Тада су дио хармоније постали и мачићи.

У том тренутку, баба Пољка узима бебе које мајка није стигла да полиже својим топлим језиком. Узела је њихове мале и њежне главе. Први звуци су им били плач, нису стигли да полижу топло млијеко са мајчинских груди. Мајка је гледала како њене бебе ставља у пластичну кесу, гурајући их назад у скучени простор. Тада ће их и задњи пут видјети. Узима кесу и креће. Пролази улицу, корак испред корака,

све док не дође до најближег контејнера. Настао је тренутак тишине који је прекинуо дјечји плач.

Године су наставиле да корачају, док једног тренутка она више није могла. Гангрена. Отежана циркулација у крви отпочела је у њеној ноzi. Доктори су је морали ампутирати. Сунце је наставило да пробија прозоре, мачке више нису долазиле.

„Еееех, моја Пољка”, почела је Нана, „то ти је Бог узео, јер си све том ногом шутирала мачке.”

„Нека, Нана, пусти ме да сједим у миру.”

Анђела Бурзановић, ШБ,
шк. 2021/22. г.

OFELIJA

Ofelija,

biće koje je u posljednjem času
ostavilo suzu moju da čuvajući u sebi naše vrbe,
bez vlasnika mrda između oka i kapka.

Reci mi,

da li si mislila da će se naše jedinstvo završiti?

I kako?

Čuješ li me?

Plačem kao malo dijete, tako da moji jauci
u vječnosti odjekuju šumskim vazduhom.

Nisi kriva,

ali razorila si moju harmoniju.

Priroda, majka harmonije,
izrodila te je, dala meni, pa vratila sebi...

Šta mi je ostalo da činim?

Da hiljadu i prvi put crtam tvoje ime
– Ofelija... na studenoj stijeni, obrasloj bršljanima.

I, da,

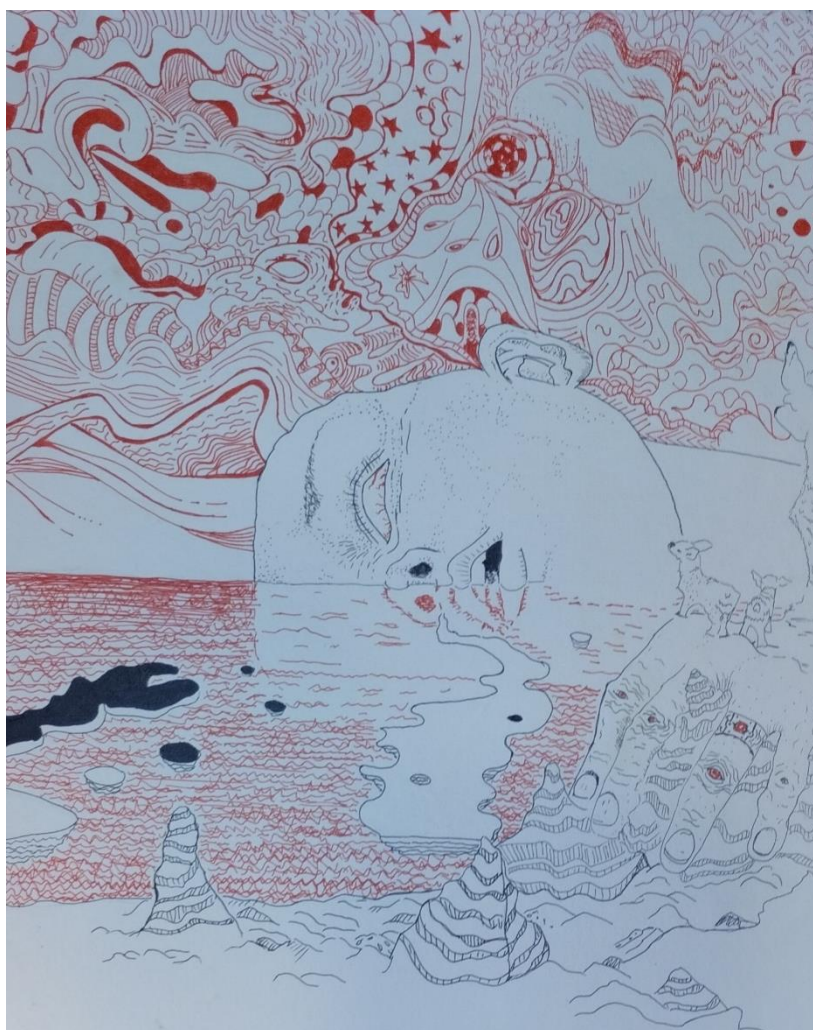
imam nešto zanosno da ti pričam –
Sunce mi je postalo prijatelj ravnopravan Mjesecu.

Oni vječni kažu da prospem sve iz duše u rijeku,
mada će se to samo svejedno desiti.

Idem sada da zaspim,
da se pokrijem lišćem,
pomilujem mjesecinom,
s rukom na srcu.

Inspirisano pjesmom „Ofelija” Artura Remboa

Tina Bogojević, IVb

ŽMURKE

Smije se, plače

Ljuti se

Priča

A zatim ćuti

Još jedna kutija

Flaša

Sve više mu oči muti

I žali se jer želi

A zna da rješenja nema

I žali se jer mora

A plaši se sažaljenja

Slušaćemo do zore

Satima ga buditi

Kada dođe sebi

Opet se pretvarati

Ćutaćemo i mi i on

Nastavlja da se krije

Jer i sebi prizna samo

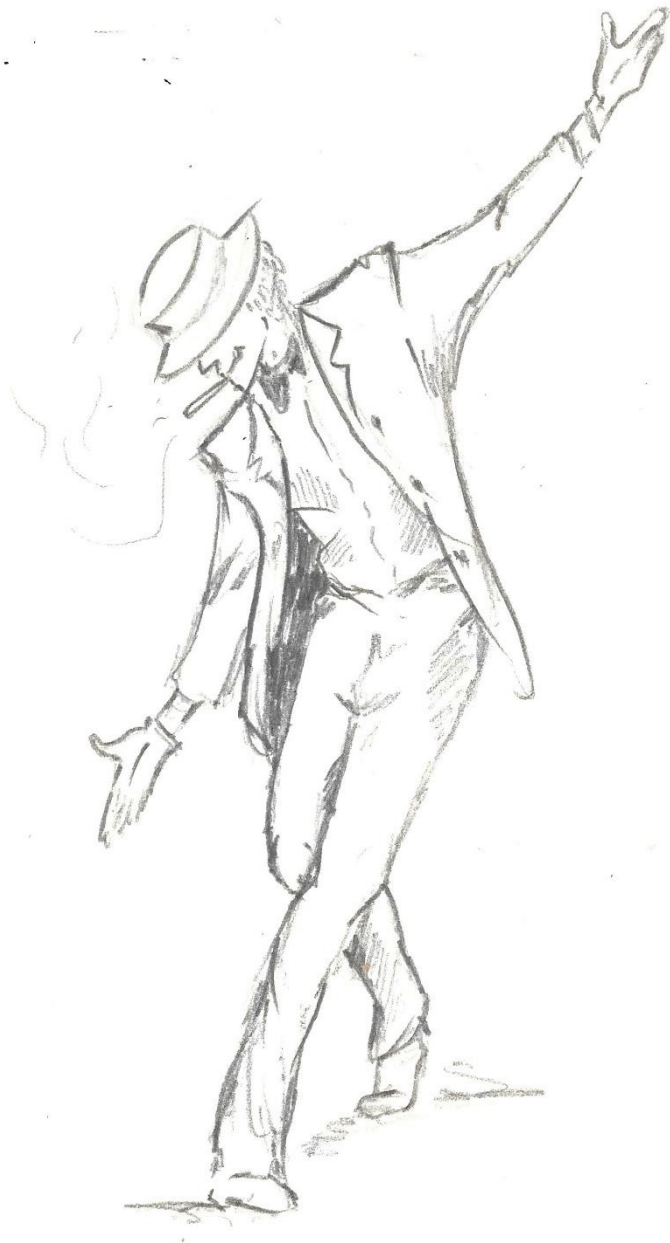
U noćima kada pije

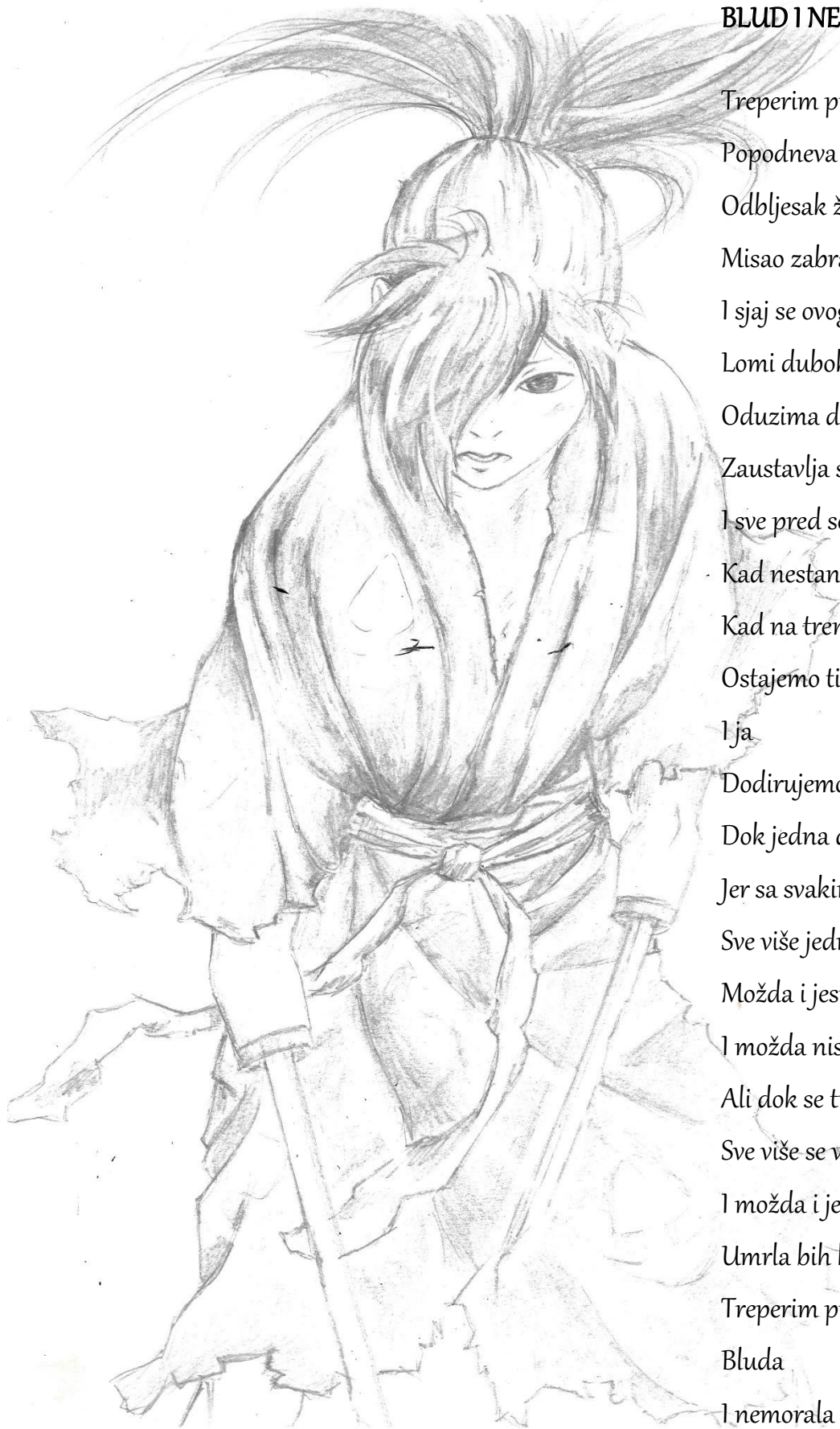
Matea
Narković IIIH

VJEČNE NOĆI

Vrućina i dodiri dima
Pritisak s obje strane
Haos i magla u glavi
Trenuci gdje vrijeme stane
A koža pamti dodir
I ovaj ne prepoznaje
Od ovog dodira gori
Boli
I ne prestaje
Nemoć
Na istočnoj strani sviće
Zapadna ostaje u mraku
I iako jutro dolazi
Ostajem u noći i strahu
Sve više se gušim
Tonem
Ostajem sasvim sama
Sa ruke nestaje i dodir
S kojim je odlazila tama

Marković Matea III H

BLUD I NEMORAL

Treperim pred ljepotom
Popodneva ljetnjeg dana
Odbljesak želje u očima
Misao zabranjena, strana
I sjaj se ovoga dana
Lomi duboko u duši
Oduzima dah
Zaustavlja srce
I sve pred sobom ruši
Kad nestane iskonski strah
Kad na trenutke povratim dah
Ostajemo ti
I ja
Dodirujemo sebe
Dok jedna drugu dodirujemo
Jer sa svakim skrivenim pogledom
Sve više jedno postajemo
Možda i jeste greška
I možda nisam pri sebi
Ali dok se trudim da bježim
Sve više se vraćam – tebi
I možda i jesam luda
Umrla bih kad bih stala
Treperim pred ljepotom
Bluda
I nemorala

SREĆA

Zlatni dodiri sunca
I hladni jesenji dani
Mjesec i ulična svjetla
Krajevi poznati i strani
Prazna autobuska stajališta
Obavijena tamom
Kada ne želim ništa
Osim da si sa mnom
Usamljene noći
I one teške, bučne
Koliko god sam srećna
Bez tebe su duge i mučne
Volim da te čekam
Dok svuda te nosim sa sobom
Umirem i živim
Za svaki trenutak
Sa tobom

Matea
Marković III#

Mateja
Marković
11/4

DALJE

Spušta se novembarsko veče
Nad ovim prokletim gradom
Nad mirnoćom mora u jesen
Nad mojom posljednjom nadom

Ne znam kuda sa sobom
Sad nemam za šta da se borim
Jer sam se nadala da ću nestati
Ali i dalje volim i gorim

Posljednji šapat vjetra
Dok pred krajem stojim
Kao da je govorio ne brini
Zbog tebe i dalje postojim

Teodora-Bojana Jovanović, 111f

ТРЕЋЕПЛАСИРАНА ПРИЧА НА КОНКУРСУ БЕОГРАДСКОГ „ОГЛЕДАЛА”

ШАХ-МАТ ЧОВЈЕЧАНСТВУ

Будим се. Нема никог у стану. Нема гужве, нема укућана. Супер! Ово је 22. вијек. Читала сам да су породице у 21. вијеку живјеле заједно. Каква глупост! Ја сада живим са Google-ом, Youtube-ом, Facebook-ом, Instagram-ом... И није ми досадно уопште, напротив, фантастично!

Устајем, школа ме чека. У купатилу робот четкица је спремна да очетка моје зубе. Ту је и робот чешаљ, који моју косу свако јутро доводи у ред. Ужурбано се спремам. У 7.30h морам бити у учионици. Ми смо једно савршено дисциплиновано друштво, правила се знају, нема одступања. Налазим робот справицу која до перфекције везује моје пертле на патикама. Машница је чаробна, једнако чаробна свако јутро! Силазим робот лифтом. У лифту поред мене је комшија ХХ, рекла бих, добар комшија. У ствари, не бих вам знала баш објаснити какав је. Када мало боље размислим, не знам ни што значи ово „бити добар”. Негдје сам читала да су људе некада дијелили на добре и лоше. Укапирала сам да је добро бити добар. Ваљда, али нијесам сигурна баш потпуно. Сигурно је једино да комшија ХХ и ја у исто вријеме силазимо робот лифтом.

На улици ме чека робот аутомобил. Врата се сама отварају. Не морам да кажем гдје треба да вози. Треба нам пола минута до школе. Питам се како је то мојим вршњацима у прошлом вијеку требало у просјеку пола сата. Читала сам да су се они дружили на путу од куће до школе. Свашта... Али, када мало боље размислим, можда би ми пријало неко дружење. Али, не, не... ипак, боље овако, што би ме неко смарао! Излазим из робот аута. За трен сам у учионици. И остали су ту. Да ли су баш сви ту? Не, данас фале ученици ZZ и XZ. Није битно, само констатујем. Да се нијесу успавали, да нијесу болесни? Свашта, што ме брига ко је болестан! Па, њихов проблем, наравно! Питате ме ко ми је најбољи друг/другарица? Хм, хм... Сви су ми најбољи, сви су ми исти. И ови овдје, и они на Facebook-у, Instagram-у...

У учионицу улази наставник наноелектронике ХХХ. Он има три Х, ми ученици можемо да имамо само два. По томе се разликујемо, врло једноставно, зар не?

Причао нам је да су некада људи имали име и презиме. Каква глупост! Довољна су ова три X, зар не? Наставник прича, ми само слушамо. Читала сам да су некада наставници испитивали ученике. Да су се ученици дијелили на добре и лоше. Да су ученици морали да уче и губе страшно вријеме. Чудно! Ми данас сви имамо уграђене меморијске чипове у глави. Компанија је зарадила хиљаде милијарди долара продајом чипова! Добро за њу, још боље за нас. Тако ја и не знам што значи учити. А зашто бих и знала, укапирала сам да учење и није много интересантан посао!

Наставник XXX управо говори о вирусу COVID19, који се појавио у 21. вијеку. Наглашава проблем полуинформација и дезинформација које су кружиле друштвеним мрежама у вези са тим вирусом. Чудно ми је то... Какви смо ми срећници, ми немамо тај проблем! Зашто? Једноставно, ми живимо у свијету апсолутне истине! И не поставља се питање да ли је нешто истина, јер све око нас је потпуна истина. Али, како знамо да јесте, неки црв сумње ми отвара дилему... Ко нам је то потврдио, доказао? Али, не, не...заборавила сам да су нам рекли да је то сигурно тако. Нема потребе да сумњам. Зашто размишљам о томе, није моје да мислим! Ми смо савршено друштво. Ми смо просто такви у 22. вијеку. Ови прије нас су могли да сумњају, могли су да буду и преварени, знали су да постоје и полуистине и неистине... Али, ко им је крив што нијесу припадали овом времену!

Звоно се чује. У школи сам била 15 минута. Разумјела сам да су ученици некада били у школи и по пар сати. Свашта! Али, није за поређење. Ми имамо чипове у глави, памтимо брзином свјетлости. Ми смо паметнији, љепши, бољи, у сваком погледу. Чека ме робот такси. Онај исти, задужен само за мене. За пола минуте сам у стану. Гладна сам. Притискам дугме на телефону за робот домаћицу. Данас сам изабрала неко љуткасто јело. Стиже на врата за два минута. Пробам, супер је. Све састојке су произвеле робот машине. Читала сам да су некада људи сами производили храну и да је укус био изванредан. Можда... Али, не, не... ко би се сада бавио тиме, то је за нижу класу!

Звони ми телефон. Стиже нотификација са Instagram-а да је моја симпатија XW избацила нову слику. Свакога дана уредно лајкујем његове постове. Не знам да ли то примјећује, али сигурно знам да је он моја симпатија. Стискам лајк, срећна сам... У међувремену, позива ме ZZ да играмо неку видео игрицу. Нијесам сигурна да ли је то онај исти који је изостао данас у школи. Можда јесте, али нијесам, нијесам

сигурна... Одмах затим стиже нотификација о активностима неке политичке странке. Не знам ни сама како сам постала њихов симпатизер. Али, постала сам, зато без размишљања стискам још један лајк...

Зззз Зззз Зззз ...

„Марија, пробуди се”, чујем мамин глас. Мама ме буди и њежно милује по челу. Устајем, сви су ту – тата, мама, сестра, брат. Ужурбано се спремају да крену у завршавање својих обавеза. Грлим их све, они ме само зачуђено гледају... Уххх, добро је, које олакшање! Треба ми мало времена да схватим да је све био само сан. Ружан сан! Не желим да буде ништа више од тога! Ово је мој глас против дехуманизације и десоцијализације друштва!

Марија Ђетковић, Ин,
шк. 2020/21. г.

Stana R.

ЗНАМ ДА ЈЕ МОЈА ИСТИНСКА ПРИЧА НА НЕКОЈ ОД ПОЛИЦА

У ДАНЕ ЈЕЗИКА, ОДУЖУЈЕМО СЕ КЊИЗИ И БИБЛИОТЕЦИ...

Кад би се неко попео на небо и погледао уређење свијета и љепоту звијезда, залуд би му било то дивљење које би иначе било веома пријатно, ако не би имао пред ким да га изрази [Цицерон, Лелије или разговор о пријатељству (Према: А. Мангел, Пакујем своју библиотеку, Елегија и десет дигресија, Београд: Геопоетика, 2019)]

Волим простор библиотеке.

Књиге у њој најстарији су јунаци књижевности...

Волим бескрајне редове књига чије наслове тако вертикално исписане настојим да докучим а који се читају (никада нисам успио да откријем зашто) одоздо према горе на енглеском и италијанском језику, а одозго према доле на енглеском и шпанском.

Волим заглушеност звукова, замишљеност у тишини, пригушену свјетлост лампи (поготово ако су направљене од зеленог стакла), столове које су углачали лактови генерација читалаца, мирис прашине, папира и коже, или оне новије с пластифицираним рачунарима и средствима за чишћење с мирисом карамеле.

Волим свевидеће око пулта за информације и сибилинску усамљеност библиотекара.

Волим каталоге, поготово старинске фиоке с картонима (тамо гдје их још има) са откуцаном или руком исписаном библиографском јединицом.

У библиотеци, ма гдје била, осјећам се као да сам пребачен у неку потпуно вербалну димензију помоћу мађионичарског трика који никада нисам успио да докучим.

Знам да је моја цјелокупна, она истинска прича ту негдје, на некој од полица, и да су ми потребни једино вријеме и случај да је пронађем. Али никад ми то не полази за руком...

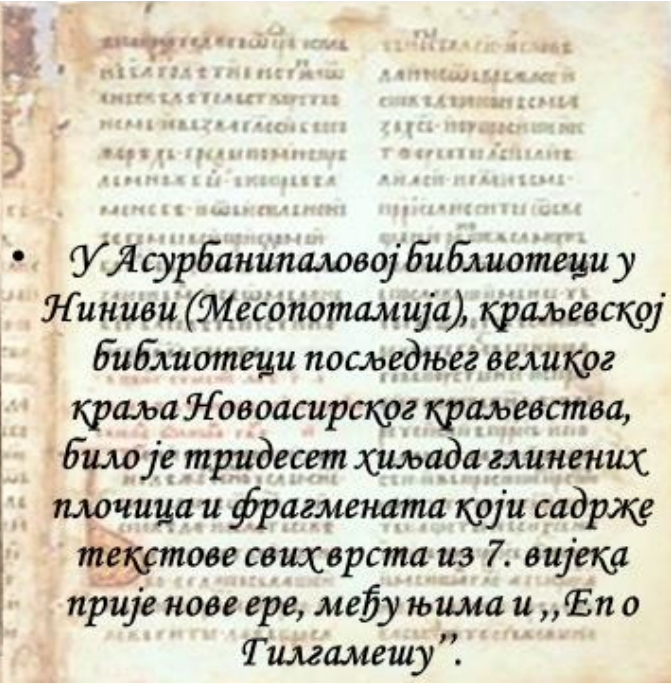
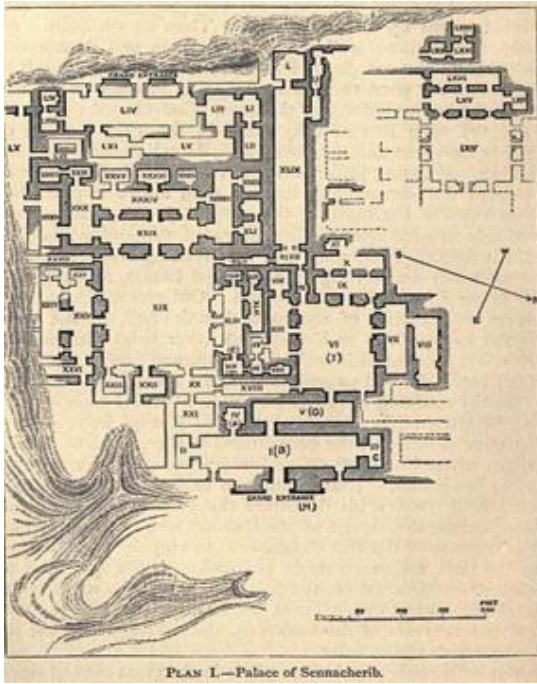
- Библиотека универзитета Оксфорд, једна од најстаријих у Европи, са преко 11 милиона наслова, међу којима су Гутенбергова Библија и оригинал Шекспировог „Првог фолија”

Моја прича остаје неухватљива, јер никада није коначна. Мијења се од библиотеке до библиотеке, и никада није она права, она посљедња.

- Библиотека у Рију де Жанеиру, чија је унутрашњост висока 4 спрата

Јавне библиотеке, са својим вируелним и материјалним текстовима, кључно су оруђе у борби против самоће, и простор заједничког сјећања и искуства...

- У Асурбанипаловој библиотеци у Ниниви (Месопотамија), краљевској библиотеци посљедњег великог краља Новоасирског краљевства, било је тридесет хиљада глинених плочица и фрагмената који садрже текстове свих врста из 7. вијека прије нове ере, међу њима и „Еп о Гилгамешу”.

У Асурбанипаловој библиотеци у Ниниви (Месопотамија,) краљевској библиотеци посљедњег великог краља Новоасирског краљевства, било је тридесетак хиљада глинених плочица и фрагмената који садрже текстове свих врста из 7. в. пр. н. е., међу њима и *Еп о Гилгамешу*.

- **Александријска библиотека**

О Александријској библиотеци, заправо, не знамо ништа, или скоро па ништа, осим што смо за њу чули. (...) Не постоји ни један опис тога како је функционисала, како је изгледала, колико је била велика, ко су били читаоци који су је посјећивали. Колико се зна, основао ју је у 3. в. пр. н. е. Птоломеј I, генерал у служби Александра Македонског, чији је учитељ био Аристотел. Плутарх каже да је нестала у пожару који су подметнуле трупе Јулија Цезара 48. г. пр. н. е., током опсаде Александрије. (Према: А. Мангел, Пакујем своју библиотеку, Елегија и десет дигресија, Београд: Геопоетика, 2019)

Поред баште, са леве стране, простирао се предњи део самог Музеја импозантне висине у источњачком стилу, са својом галеријом слика, салама са статуама, дворанама за ручавање и просторијама за предавања; једно огромно крило у коме се налазила чувена библиотека, а коју је основао Филадельфов отац, садржала је у Сенекино време, чак и пошто је велики део уништен током Цезарове опсаде, четиристо хиљада рукописа. Уздизало се тамо једно од светских чуда са својим светлим кровом у тој белини насупрот бескишном плаветнилу; док се негде у даљини, међу олуцима и тимпанима племенитих грађевина, назирало плаветнило мора.

[Кингсли, Хипатија (Према: А. Мангел, Пакујем своју библиотеку, Елегија и десет дигресија, Београд: Геопоетика, 2019)]

Од руже негдашње оста име, имена тек гола имамо

[Бернар из Морла (монах у Клинију, 12. вијек), De contemptu mundi (Према: У. Еко, Име руже, Подгорица: Daily Press, 2003)]

Моја библиотека нуди објашњење тога ко сам ја... Природа је сваке приватне библиотеке аутобиографска...

Прва приватна библиотека – на полици на зиду дјечје собе, кад сам научио да читам... Сјећам се како сам слагао и премјештао књиге по неким правилима до којих сам самостално долазио: све из исте едиције морале су да стоје заједно, обимније нису смјеле да се додирују с мање обимним; играчке нису смјеле да се нађу на полици с књигама...

Па библиотека из доба адолесценције, настала током моје средње школе – готово све књиге из ње и данас су ми значајне... Духови оних који су ми их поклањали пријатно су походили моје полице, а књиге садрже њихове гласове – као да ми их наглас читају – и данас, дуго пошто сам морао да их оставим за собом како не бих морао да их уништим: у страшним временима можеш да будеш оптужен за подривање власти само зато што си виђен с књигом која дјелује сумњиво...

На сваком мјесту у коме бих се настанио, по некој спонтаној логици, никла би по једна библиотека. Сакупљао сам књиге свуда, а потом их, кад дође вријеме за одлазак, паковао у кутије: непрегледна џунгла папира и мастила ушла би у период хибернације, уз несигурну наду у васкрснуће...

На полицама или упакована у кутије, она, међутим, никада није била једна звјерка, већ мјешавина њих неколико, фантастично створење сачињено од библиотека које су током мога живота настајале и бивале паковане увијек изнова...

Књиге из библиотеке пружају утјеху и могућност подстицајне конверзације. Сваки пут када ми се нека од њих нађе у рукама, призива у мени сјећања на пријатељства лишена било каквих увода, конвенционалних љубазности, претварања или прикривених емоција.

Знам да ћу у том мени блиском свијету између корица, једне вечери извући књигу Џонсона или Волтера, коју прије тога нисам отворио, и открити реченицу која је вјековима чекала само на мене. Сигуран сам да су Честертонов *Човјек који је био Четвртак* или књига поезија Чезара Павезеа управо оно што ми је неопходно да изрази то што свакога јутра осјећам.

Књиге одувјек говоре у моје име, из њих се уче многе ствари прије него се оваплоте у животу...

Књиге у свом физичком облику нешто су налик живим бићима...

Моја библиотека, ма колико недавно оформљена, у својој суштини је древно мјесто...

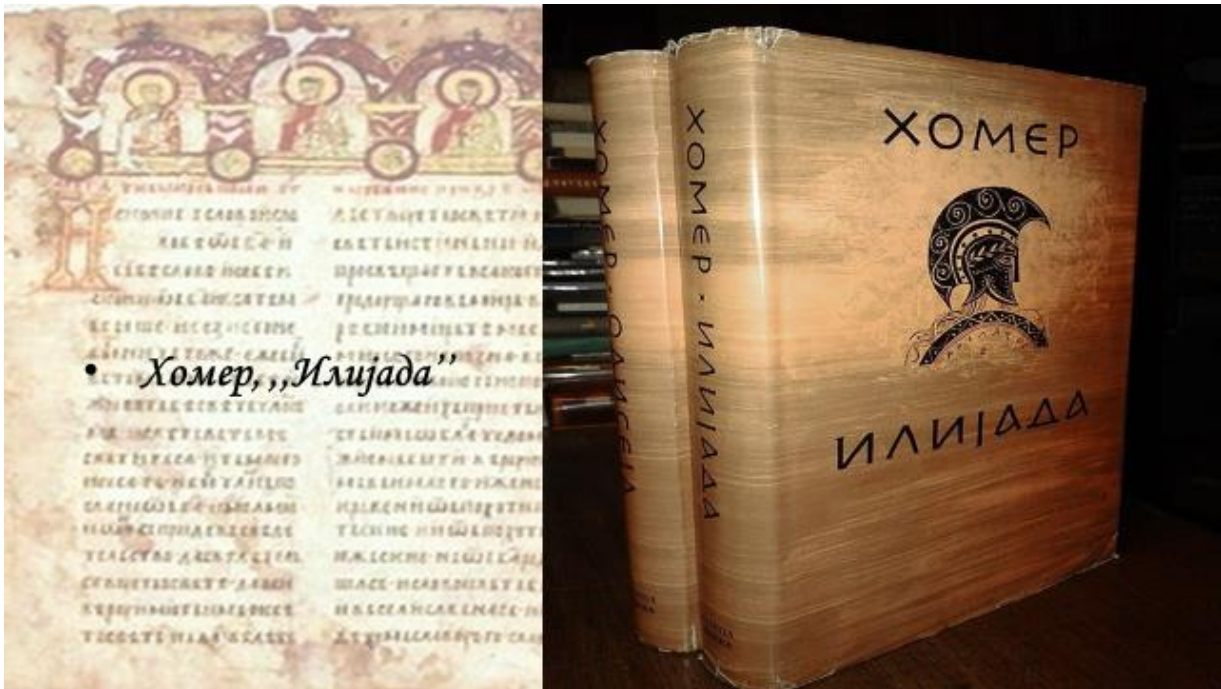
Еп о Гилгамешу не почиње причом о пустоловном краљу, већ кутијом на врху куле која садржи плочу лаписа на којој је спјев записан...

На првим страницама *Махабхарате* Уграшрава говори о дијеловима свете Веде и о причама у Бхарати којима ће просвијетлити своје читаоце...

У раној верзији египатске *Књиге мртвих*, душе су приказане како носе исту ту књигу са собом на пут у онај свијет...

Још у тим далеким временима, књиге су одређивале јунаке који су их читали или их имали у власништву...

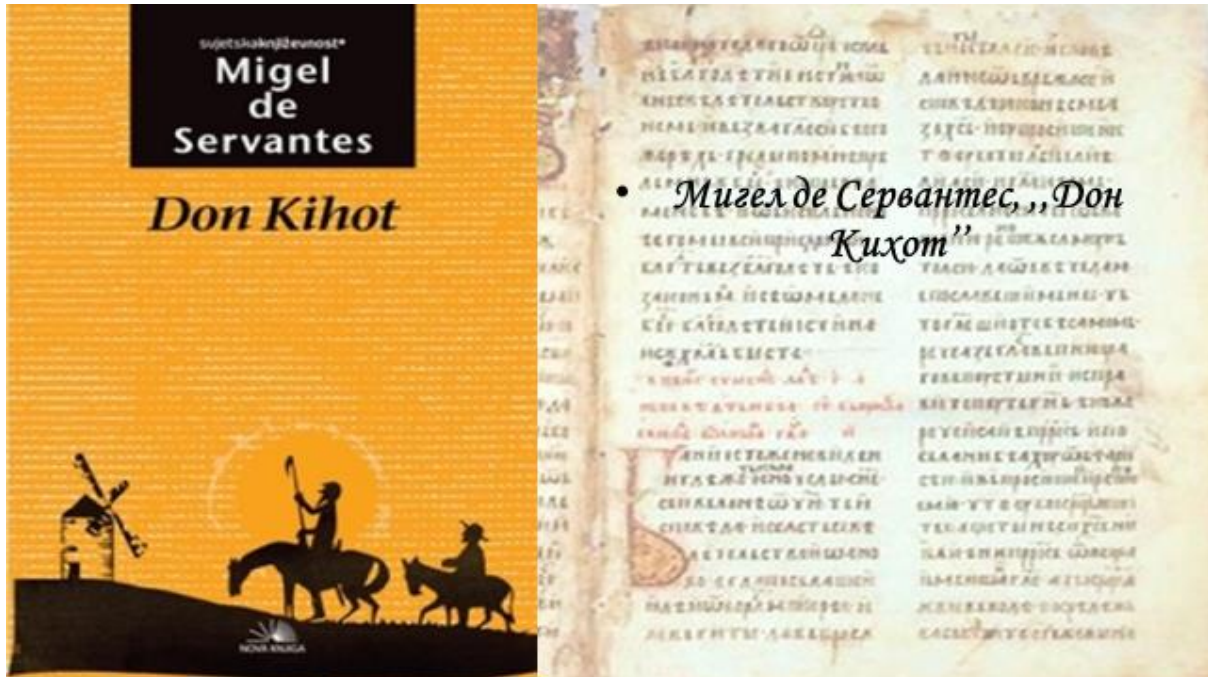
Гетеов Вертер жели само једну књигу: свог Хомера, који је за њега *успаванка којом се умирује*.

За Пушкинову Татјану, књиге Евгенија Оњегина су оно што јој је потребно да би добила слику своје љубавне страсти.

Књига у књизи постала је тако огледало јунака који је огледало самог читаоца, попут драме у драми коју Хамлет поставља како би уловио у замку свог стрица убицу, а која посредно оцртава и самог Принца...

Најпознатији од свих читалаца је Алонсо Кихано, старац који постаје Дон Кихот тако што чита. Сеоски свештеник и берберин, не би ли га излијечили од нечега што њима изгледа као лудило, спаљују већину његових књига а одају претходно зазидају како би изгледало да библиотека никада није ни постојала. Када два дана

касније Дон Кихот устане и оде да потражи утјеху у својим књигама, њих више нема. Кажу му да је једне ноћи дошао чаробњак на облаку и учинио да књиге нестану у диму...

Сервантес не каже шта Алонсо Кихано осјећа кад то чује; он само каже да је старац остао у својој кући петнаест дана, не поменувши ниједном да ће поновити своје лутајуће витештво. Без своје библиотеке, Алонсо Кихано није више оно што је био...

Али онда, кроз разговор с бербериним и свештеником, и присјећањем на књиге у којима је прочитао да је свијету витештво управо најпотребније, враћа му се моћ имагинације – одлази од куће, води Санча Пансу као свога штитоношу, и креће у нове авантуре у којима ће наставити да посматра свијет кроз призму штампаних текстова, у којима му саме књиге више нису потребне у свом материјалном облику...

Дон Кихот поново зида библиотеку у својој глави и проналази у страницама из сјећања изворе нове снаге... У остатку романа Дон Кихот више неће прочитати ниједну књигу, чак ни ону у којој се приповиједа о његовим пустоловинама коју Санчо и он проналазе у штампарији у Барселони, или оне које ће му газдарица

показати, пошто је Дон Кихот сада досегао стадијум савршеног читаоца који све своје књиге зна и – библиотеку носи у себи...

И као што библиотека хаотични разиграни свијет настоји да доведе у ред нудећи конвенционални азбучни/абecedни, нумерички или предметни пут као смјерницу, рјечник је чаробни предмет који посједује тајанствену моћ... од Памфила из Александрије, састављача најстаријег грчког лексикона у коме су ријечи биле поређане по азбучном реду, до рјечника Де Коварубијаса у Шпанији, Литреа у Француској, Вебстера у Америци, Беслиса у Канади или Калепина у Италији... (до Вука...)

Рјечник је чаробни предмет који посједује тајанствену моћ... У тим дебелим свесцима смјештен је готово цјелокупан наш заједнички језик... Међу корицама се налазе ријечи које именују све што нам је на овом свијету и знано и незнано...

Рјечници садрже прошлост (све ријечи којима су се служили наши преци, и њихови далеки преци, изговорене полугласно у мраку, а које више нису у употреби) и будућност (ријечи којима бисмо могли да именујемо нешто што бисмо једног дана жељели да кажемо, када то ново искуство буде захтијевало).

И одговор на сва наша питања кад су у питању ријечи...

Nomina sunt consequentia rerum... Ријечи су плодови ствари...

Али ако ријечи постоје зато што одговарају постојећим стварима, зашто не би могло и обрнуто: да ствари постоје зато што постоје ријечи које их именују?

Или књижевност слиједи правила која су изнад правила самих ријечи или правила стварности?

Свако дјело даје свом писцу облик који тражи, рећи ће Борхес у *Завјереницима*. Да ли даје, или захтијева?

• Библиотека „Бурђе Црнојевић“

А шта књига даје читаоцу?

Или шта од њега захтијева?

Шта читалац даје књизи?

Замислите се у тишини библиотеке: оне у којој је вербално материјализовано, присуство књиге опипљиво кроз облик, величину, текстуру; или неке виртуалне – смјештене у вашем рачунару или телефону!

e-biblioteka.org

Pretraga

22.000+ knjiga | 2000+ stripova | 10.000+ zadovoljnih čitalaca

Ако сте читалац, растанака нема: сретћемо се у редовима неке књиге, и препознати...

ПОВОД ЗА РАЗМИШЉАЊЕ

БИБЛИОТЕКА – МОЈА ТАЧКА ГЛЕДИШТА

УЛОГА И МЈЕСТО БИБЛИОТЕКЕ

- У СВАКОДНЕВИЦИ САВРЕМЕНОГ ЧОВЈЕКА
- У СВАКОДНЕВИЦИ ТИНЕЈџЕРА

ОЧЕКИВАЊА КОРИСНИКА

БИБЛИОТЕКАР

КЊИЖНИ ФОНД

ВРСТА КАТАЛОГА

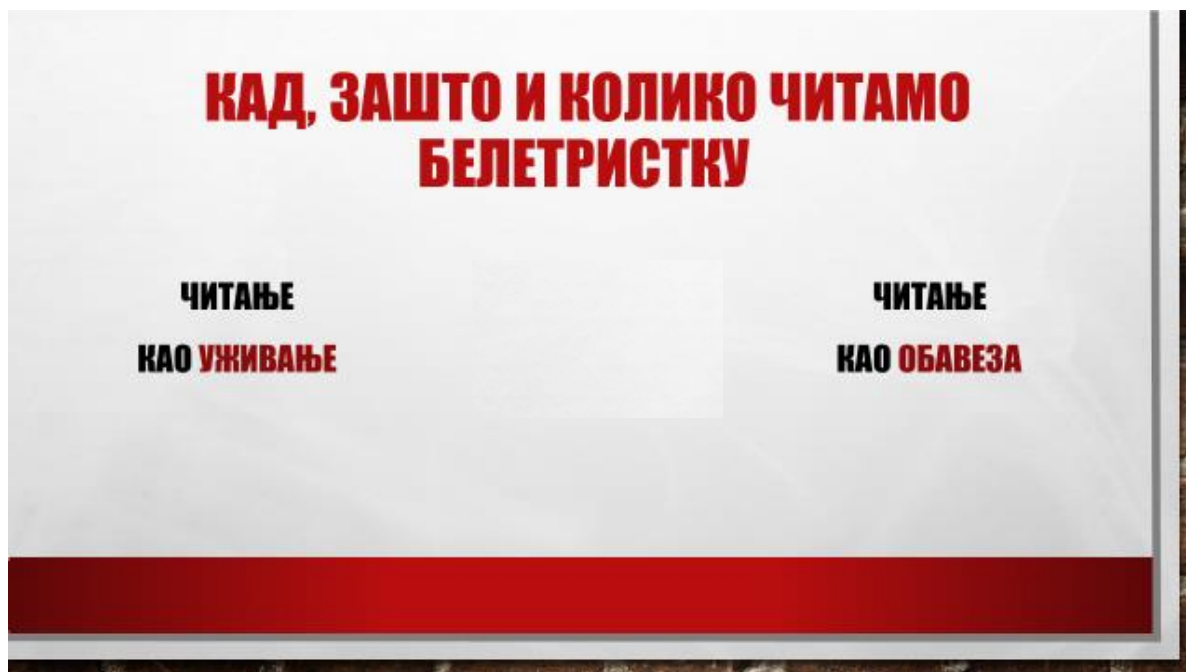
ЧИТАОНИЦА

БИБЛИОТЕКА И КОРИСНИЦИ

**ПОДРАЗУМИЈЕВАНИ И УОБИЧАЈЕНИ
ОБРАСЦИ ПОНАШАЊА У БИБЛИОТЕЦИ И ЧИТАОНИЦИ**

МОЈ ИЗБОР

- **КЛАСИЧНА КЊИГА**
- **ЕЛЕКТРОНСКА КЊИГА**

МЕДИЈСКА СЛИКА СВИЈЕТА (НИ)ЈЕ СВИЈЕТ У КОМЕ ЖИВИМ

Појава интернета омогућила је много лакше и брже пласирање информација. Ово је позитивна ствар зато што, када желимо нешто јавно да изложимо, уз пар кликова биће доступно свима. Међутим, поред информација, интернет нуди и мноштво дезинформација.

Уз читање и мало дубље истраживање, није тешко разликовати информацију од дезинформације, али проблем је у томе што мало ко то ради. Људи обично прочитају наслов и повјерују у оно што је написано. Многи не знају да чак и популарни сајтови и ТВ програми могу да извјештавају о одређеним ситуацијама изостављајући дио или, пак, цијелу истину.

Друштвене мреже су, на примјер, доступне свима. Самим тим, дијељење дезинформација је веома често. На друштвеним мрежама људи се обично приказују у најбољем свјетлу. Видимо слике познатих личности у њиховом најсјајнијем издању, и млади се често питају зашто и како је могуће да они не изгледају исто толико „добро”, ни не осврћући се на стварност. Медијска слика стварности знатно је другачија од стварности коју бисмо видјели кад бисмо се само осврнули око себе. Чак ни фотографије пејзажа на интернету нису реалистичне након што се уреде помоћу апликација.

Оно што нам недостаје као заједници чини се тако једноставним, али с временом постаје све даље од могућег. Морамо сагледати ширу слику. Уз мало информисања и размишљања, не бисмо допустили да се нама тако лако манипулише и успјели бисмо да мислимо не дозвољавајући себи да повјерујемо у лажну слику свијета.

Остаје нам, ипак, један сигуран пут – библиотека!

Аника Вујовић, Пф,
шк. 2021/22. г.

СВАКА ЈЕ БИБЛИОТЕКА ЛИЧНИ КОСМОС СВОГА ВЛАСНИКА

Књиге су одувijek за мене представљале начин да побјегнем од стварности. Када сам тужна или љута, када се досађујем или када сам радознала, повучем се у своју малу библиотеку и читам у миру.

Једном сам наишла на цитат који наводи да сваки читалац проживи преко хиљаду живота. Он расте и развија се уз друге ликове, открива закопана блага и јаше аждаје. Удише странице приче халапљиво, као да не може да је се засити. Замишља причу тако јасно и вјеродостојно, као да је и сам неки нестварни лик. Заинтересовано започне књигу, а заврши је с некаквим болом у срцу, јер се не жели растати од својих новостечених пријатеља. Неки људи уживају у љубавним романима, док други воле историјске или чак научну фантастику. Прочитане књиге одложе натраг у своју библиотеку, притом, појам библиотека не мора нужно значити полицу са књигама. Јер књиге у које смо се толико уживјели, живе и у нама самима. Постају дио нас и чине оно што јесмо.

Неке од најљепших карактеристика личне библиотеке су управо добијена искуства и сазнања. Свака особа је вишеслојна и комплексна, а њен одраз се види у прочитаним књигама. Нико није потпуно оригиналан. Зар нисмо сви копије нечег бољег, већег, сјајнијег?

Моја библиотека чини велики дио мене, а онај који зна моје омиљене књиге, зна ме најбоље. Моја глава је бескрајан простор, налик каквом космосу, који стално тежи да прошири своје границе.

Ивона Поповић, Пф,
шк. 2021/22. г.

***

Себе видим као романтичарски лик који бјежи од стварности и суровог живота. Ја свој бијег налазим у неком новом свијету, новом универзуму, чија ми врата отвара књига.

На мојој малој полици, у мојој малој соби, налази се моја мала библиотека, која за мене представља велико богатство. На њој се налазе сви жанрови, од научне фантастике до највећих класика свих времена. Волим да читам криминалистичке романе Агате Кристи. Откривање убица, рјешавање загонетки, читање о фантастичном Херкулу Поароу и његовим мистеријама нешто је што ме испуњава.

Романтични романи Џона Грина, као што су *Обиље Катаринџа* или *Криве су звијезде*, приказују ликове са чијим проблемима и догодовштинама могу да саосјећам.

Али ништа ми не причињава толико задовољство као што је серијал од седам књига *Хари Потер* Џоане К. Роулинг. Имам своју традицију да у децембру, за вријеме новогодишњих празника, изнова прочитам све књиге из овог серијала, и сваки пут ишчекујем крај као и током првог читања.

Уз романе *Човјек по имену Уве* и *Узнемирени људи* шведског писца Фредрика Бакмана, углавном сам се смијала догодовштинама његових ликова. Али, иза тих духовитих прича стоји тужна истина о животима јунака.

Када затворим књигу, враћам се у стварност која је препуна обавеза, учења и дужности. Али не заборавим да ћу поново узети књигу у руке и још једном накратко заборавити реалност која ме окружује.

Татјана Новак, Пф,
шк. 2021/22. г.

***

Свака ствар на коју човек наиђе ће бар мало утицати на њега, па тако и књиге, без обзира на то колико их прочита.

Када посећујем друге, углавном друштво, увек одвојим времена да завири у њихову библиотеку. Обратим пажњу на то да ли су књиге поређане по азбучном или абecedном реду, по величини и боји или чак по жанру, јер сам приметила да се људи који их организују на исти начин и понашају слично када су у питању друге организације и навике. После тога, погледам и књиге које се тамо налазе, покушавам да видим које су нове а које старије, ког аутора и којег жанра има највише, али и најмање.

Библиотека се гради одмалена – од прве лектире, преко оне књиге која се узме на сајму када се оде са одељењем, до оних које пронађеш случајно. Неки узимају исти жанр или аутора током целог процеса грађења библиотеке, што ми говори да се вероватно нећемо слагати, јер је тако увек било, док неки, укључујући и мене, шетају и мешају врсте књига које узимају. Са таквима се углавном и слажем, јер верујем да су им и остали интереси различити једни од других (као и код књига).

Моја се библиотека налази у мојој соби. Још увек није велика колико бих хтела да буде, али нисам ни ја. На мојим полицама књиге су распоређене по жанровима, бојама и величини, и док би многи рекли да је то „погрешан” начин разврставања књига, мени одговара, и то је довољно. Једна од ствари која ме мотивише да наставим да радим на својој библиотеци је управо то да истражим сваки жанр, али и да лепо изгледа на крају. За сада је моја библиотека пуна хорора, трилера и фантастике, па мислим да ме људи виде као детињасту особу, јер ја исто мислим за друге који уживају у сличним књигама. Нема ни лектира, јер сам поклонила скоро све осим ретких у којима сам уживала. Не волим да читам уколико ми је то обавеза, већ само ако то хоћу, и желим да се то у мојој библиотеци види. Она је одраз власника, његовог размишљања, веровања, али и понашања.

Ова врста огледала коју зовемо библиотека говори више него довољно о свом власнику, а када она престане да се гради, престане и човек.

Вања Пешић, Пф,
шк. 2021/22. г.

***

Вјерујем да се моја личност највише види кроз књиге које волим и које чине моју библиотеку и космос мисли.

Читајући Достојевског, коме је посвећено посебно мјесто, заинтересовала сам се за психологију човјека. Један дио мог космоса је испуњен књигама и ликовима попут писца „из подземља”.

Поезија Вита Николића уљепшава мисли и простор који ме окружује, док уз Његоша и Пушкина размишљам о слободи и љубави.

Све књиге моје библиотеке буде у мени дубоко скривена осјећања најљепше природе. Подстичу питања на која упорно тражим одговоре, и тако боље упознајем себе.

Лични космос сваког човјека треба да буде испуњен стварима због којих се осјећа живим, а мислим да од књига нема бољег сапутника ка спознању себе и свијета.

Христина Живковић, Пф,
шк. 2021/22. г.

***

Од дјетињства, тата ми је говорио како је свака соба у којој нема књига, у ствари, празна.

Празне собе асоцирају на ехо, усамљеност и тугу, немирну тишину и шумове. Зато сам још од четврте године прикупљала своје пријатеље, формирала свој космос и испуњавала своју празну собу управо књигама.

Прво су то биле бајке и басне које су недјељно излазиле уз новине „Вијести”. Тада још нисам ни знала да читам, али гледајући слике, сама сам стварала своју Снежану и седам патуљака, Златокосу, Црвенкапу и Мулан.

Како сам одрастала, ширио се мој књижевни космос. Почеле су да ме интересују књиге као што је „Моби Дик”, „Орлови рано лете”, „Хајдуци”, „Дечази Павлове улице”, „Тим Лавље срце”. Тај трачак космоса био је смјештен у Београдској улици број шест, у једном старом кафеном ормару. И док сам као мала сједјела на тераси и пила бијелу кафу, друштво су ми правили: Стриц, Том Сојер, Гуливер, доктор Јојболи...

Већ кад сам ушла у тинејџерско доба, мој свемир је стигао чак и до другог спрата једне куће, у селу Загарач. И као да ме нека ванземаљска сила привлачила

старим ормарима, и у овоме сам нашла понешто за моју, сада већ мање празну собу. Назвавши то „мало озбиљнијом литературом“, тата ме је упознао са Дучићем, Капором, Селимовићем, и његовом чувеном „Тврђавом“, затим Шекспиром, Бокачом, Дантеовом „Божанственом комедијом“ и Сервантесовим „Дон Кихотом“.

Та два ормара су прозори до мог универзума, до мог дјетињства. Као једино дијете у породици које воли да чита, од тате сам често добијала књиге са посветом. Једна од омиљених ми је Балашевићева „Један од оних живота“, на чијој првој страни пише: „А тебе волем, то је факат“.

И ако би ико могао да уђе у моју библиотеку, мој космос, то би био мој тата. Он ју је изградио са мном, и у њој су и неке његове пјесме и писма, посвете и цитати. Ето, немојте му рећи, али драже га читам од Шекспира или Бокача.

И док старим и сазријевам, моја библиотека ће се пунити, мој универзум ширити, а моја соба никада неће бити празна.

Бобана Оташевић, Пф,
шк. 2021/22. г.

***

У ред сам доводио изнимно неуредан ормар с књигама, док је напољу био прави кијамет. Данас знам поријекло и значење те ријечи, термин из муслиманске теологије који кореспондира хришћанској Апокалипси. Вани није био Судњи дан, али нико ме не спречава да и ја хиперболишем. Стога кажимо да је досада која ме нагнала на поспремање била убојита.

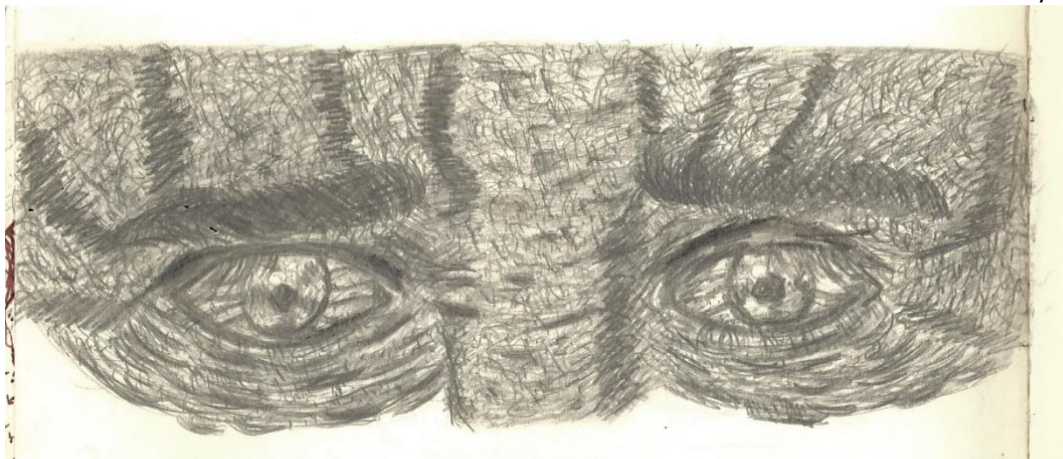
Рука ми је стала на књижици једноставне двобојне илустрације и још једноставнијег наслова „Приче из Ординације” Вјере Старчевић, моје покојне бабе. Знао сам да је била докторица, по цијелој кући сам налазио њене струковне књиге, рјечнике њемачког језика, класичне романе, давно некориштене сликарске приборе и нечитане куваре. Никад нисам имао шансу упознати је, а ово су били само трагови каква је особа могла бити.

Била је тек приправница на послу, јако малом дјечаку је била потребна хитна операција. Три ноћи борбе и са смрћу и ауторитетом, дјечак јој је умро на рукама од инфекције ране.

Поред ње је стајала друга књижица, „Колаж живота”, корица украшених сликама европских градова које је она фотографисала. Други свјетски рат и живот на трави из дворишта. Не могу не вући паралелу са „Енциклопедијом мртвих” Данила Киша, која је нашла мјесто у мојој библиотеци.

Да ли ће неко једног дана покушати овако да ме упозна? Трагањем за мојом душом у редовима које сам читао или писао? Дјечје књиге које су ми поклонили ко зна који заборављени породични пријатељи, исти ти класични романи или дневници на глагољици, које сигурно више нико неће читати.

Андрија Старчевић, Пф,
шк. 2021/22. г.

АКО ЈЕ БИБЛИОТЕКА КОСМОС У МАЛОМ, РЈЕЧНИЦИ СУ ЊЕГОВ ЦЕНТАР

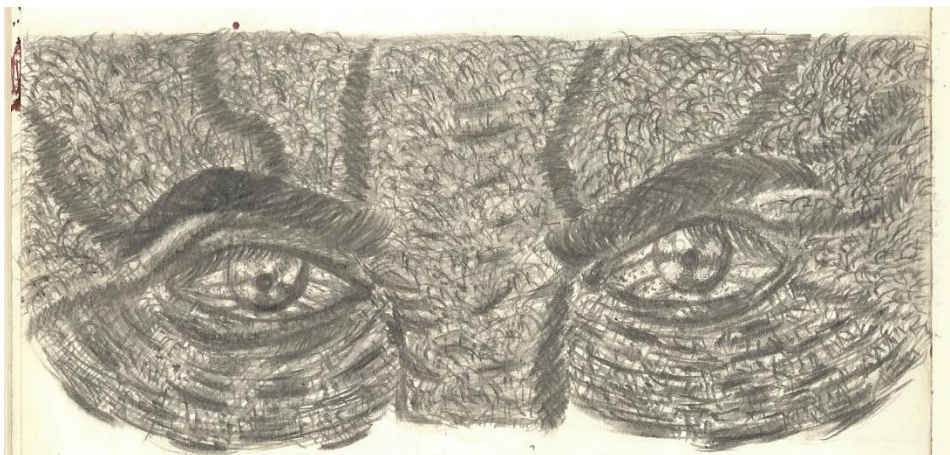
Сјећам се самог почетка средње школе, када сам као петнаестогодишња дјевојчица с муком учила дефиницију језика: „Језик је вишеслојна, хијерархијски устројена структура, у којој јединице нижег реда, комбиновањем, граде јединице вишег реда.” Данас сам мало одраслија, а можда и мудрија, па разумијем да је управо та дефиниција, за нас филологе, једнако важна као Питагорина теорема за математичаре, или дефиниција ћелије за биологе.

Свака наука мора имати своју основу, извор одакле све потиче. Књижевност, као дрво у чијим слатким плодовима уживамо често, своје коријене мора имати у граматички и рјечницима. То није лако признати, нико не воли дефиниције и правила. Рећи да волимо књижевност, али не граматичку и правопис, било би једнако као када бисмо рекли да волимо сликарство, али не и боје. Једно без другог не иде. Да, свакако би језик постојао и без обимне граматике, у томе се сви можемо сложити. Али једнако би тешко било замислити такву ситуацију, као и свијет у коме постоје државе без закона.

Међутим, књижевност без језика не би постојала. И ова структура је хијерархијски устројена, ја бих још додала, хоризонтално. Књижевност је далеко најближа небесима, али без оног граматичког коријена на земљи засигурно би највише личила на Бекетово голо дрво, о које се ваља објесити.

Средња школа је, у поређењу са цијелим животом, само прстохват времена. Неке дефиниције, попут заклетве, остају за цијели живот. Уз њих са собом носим и обећање да ћу чувати и његовати свој језик до краја живота, да би књижевност опстала у вјечности.

Анастасија Мојашевић, IVФ

ПРИРОДА ЈЕ СВАКЕ ПРИВАТНЕ БИБЛИОТЕКЕ АУТОБИОГРАФСКА

Сваком књигом постављеном на полицу своје личне библиотеке у њену аутобиографију удишемо још једну реченицу. *У своју аутобиографију.* Корак по корак најскривеније дјелиће своје душе ткамо у тај микроуниверзум. Градимо екосистем наших избора.

Огледало душе, одраз личности, то за модерног човјека представља његова библиотека. Она започиње од оних најмањих умјетничких израза, стварајући подлогу за даље надграђивање. Кроз ову природу одрастамо, па сваки пут када станемо испред ње видимо вјеродостојан приказ себе.

Како изгледа полица у животу једног пјесника? Миљковић, Мајаковски, Попа, Јесењин, један поред другог, образују срце стихописца. Реалиста би вам уручио Балазака, „Шагринску кожу” у излизаном омоту. Загледните у стране новопеченог тинејџера, биће исписане Џоном Грином и америчким дистопијама.

Неки дјелићи су ту грешком, погрешним избором, због лијепих корица или лоше препоруке. Они попуњавају задње редове на полицама, али и даље представљају оно круцијално и дају структуру аутобиографији.

Завирите у срце једне матуранткиње, и пронашли сте хаотично путовање које ју је довело до списка који чине предње редове њеног микрокосмоса.

Дарја Миљанић, IVф

***

Порасла сам на плажи, уз море. Док сам била мала, увек би ми тата читао док нас пржи сунце. Кума Тања је држала трафику на плажи и сваког пута би ми у пролазу дала неки сладолед. Тати би дала било коју књигу која би дошла уз новине.

Читао ми је све, без обзира на то да ли нам је Тања дала мале огласе, неки роман тривијалне књижевности, или ипак неки озбиљан роман. Кући смо те књиге враћали испресавијаних страница, смежураних од слане воде. Стајале су на доњој полици библиотеке, испод полице са стручним књигама.

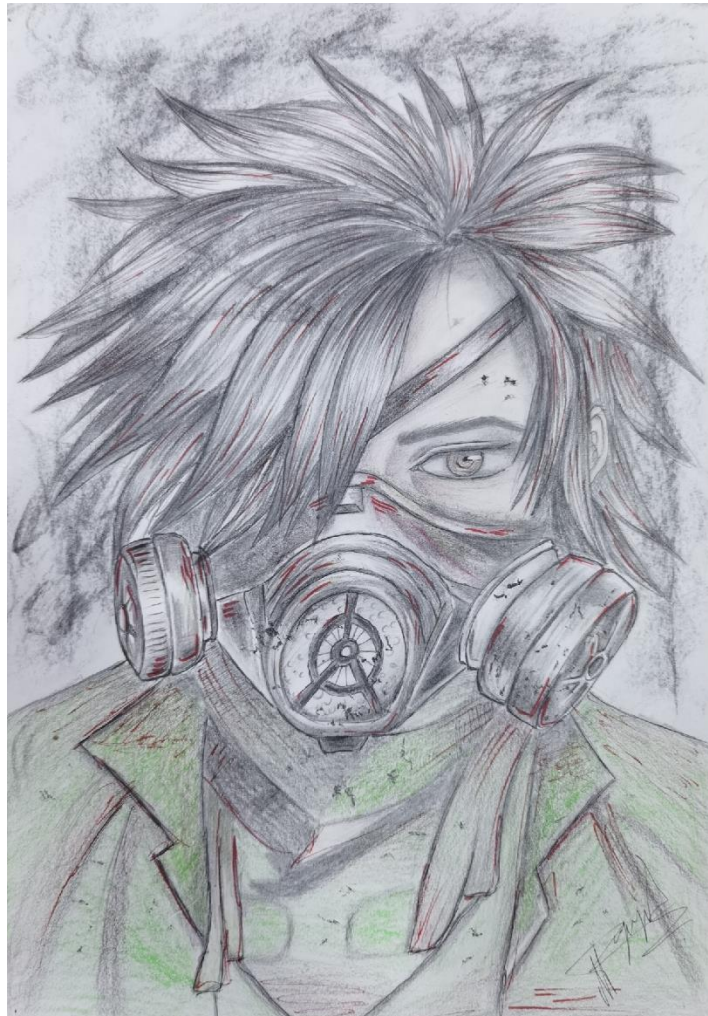
Пред спавање ми је читала мама. Лежале бисмо ушушкане и по маргинама писале коментаре, успут цртајући понешто. Све те књиге су стајале поред књига с

плаже – на доњој полици библиотеке. За остале књиге ме није било претерано брига, било их је милион.

Библиотека се налази у дневној соби, сви је виде. Убрзо сам и ја добила своју полицу. Била је празна дуже него што смо мислили. На плажи сам решавала укрштенице, пред спавање слушала музику. Очево поље су биле пуне руских писаца, мамине свега и свачега. Све њене књиге биле су савршено очуване, али увек исписане, док је свака очева књига имала пар згужваних страница, а понекој би фалила нека корица.

Прва књига коју сам додала на своју полицу била је поклон. Готово свака следећа била је половна, свака исписана и са пар згужваних страница. На полици је завршила и понека укрштеница (завучена дубоко, тако да се једва види), али су с леве стране, на „почетку“, завршиле и две књиге с доње полице – једна с плаже (најбоље очувана) и једна „за пред спавање“ (без корица).

Ена Беговић, IVф

***

Одрастајући и током школовања углавном смо окружени истом, или барем сличном литературом. Као дјеца, упознајемо се са бајкама Кристијана Андерсена, Браће Грим и многих других аутора. Већ тада почињемо своје путовање кроз књижевност. Касније читамо лектуре које нам одређује школски систем и које нас усмјеравају даље.

Чињеница да кроз образовање пролазимо кроз различите епохе и правце помаже нам да најбоље видимо гдје се проналазимо. Како стичемо читалачко искуство, тако се и укус мијења. Наравно да у тинејџерским годинама имамо другачији поглед на свијет око себе него као одрасли људи. Све ове промјене утичу на оно што бирамо да читамо и све то заједно чини нашу приватну библиотеку, која се стално надограђује.

Има људи који у књижевности траже бијег од стварности, па бирају тривијалну, не превише тешку литературу. Са друге стране, има читалаца који нису увијек у потрази за умјетношћу, већ им пажњу привлаче научна литература, енциклопедије, психолошке књиге и слично. Само је један поглед на нечију библиотеку довољан да то закључимо према насловима и ауторима. Међутим, распоред књига у нечијој библиотеци такође говори много. Зар нећемо своју омиљену књигу, којој се увијек враћамо, одложити на мјесто најближе себи? Исто тако, дјело које смо прочитали и није нам се свидјело, или сматрамо да је тешко за поновно читање – вјероватно ћемо одложити негдје високо, гдје је мање приступачно.

Свака приватна библиотека представља мали увид у душу свог власника. Она одаје његове истинске особине, али их може препознати једино други читалац. Онај ко и сам не чита наћи ће се само у мору наслова који му не значе ништа!

Милица Станић, IVф

КЊИГЕ СЕ МОГУ ПОДИЈЕЛИТИ У ДВИЈЕ ВРСТЕ: КЊИГЕ ЗА ЈЕДАН САТ И КЊИГЕ ЗА ЦИО ЖИВОТ

Једна од основних функција језика је естетска, која највише до изражаја долази у књижевности. У зависности од тема, мотива, стила, начина обликовања текста и одабира и употребе лексема, дјело се карактерише као оно које превазилази све временске и просторне границе или, пак, као оно које је затворено унутар граница своје епохе.

Још смо у првом разредну научили да постоји и тривијална, односно забавна књижевност. Нисмо јој посвећивали пажњу током школовања, али не може се не примијетити њен утицај и употреба у друштву. Већина људи, поготово у двадесет првом вијеку, књижевност узима здраво за готово, дјело се чита реда ради, да брже прође вријеме и да се у њему нађе спас од досаде. Како се у савременом добу све покушава претворити у бизнис, тако је и књижевност постала предмет од којег се жели зарадити. Због тога и не чуди све чешће штампање тривијалне књижевности, чији се утицај повећао са ширењем масовне културе. У сваком маркету стоји макар један сталак пун љубавних, авантуристичких и других врста романа, чија је једина сврха да забави читаоца.

Са друге стране планете, бројне књиге се забрањују из ових или оних разлога. Тако роман „Убити птицу ругалицу” доживљава исти терор као витешки романи у Сервантесовом „Дон Кихоту”. Када политика уплете своје прсте у језик и књижевност, тада је већ ђаво однио шалу.

Поред свих забрана и наметања, ипак, да ли читамо књиге за један сат или оне за читав живот, зависи од нас. У сваком периоду и мјесту, увијек се може пронаћи права књига. Тако се и роман „Име руже” може читати из забаве, као детективски роман: пратимо фабулу и покушавамо да одгонетнемо мистерију... Али то би био злочин.

Филип Зејак, IVф

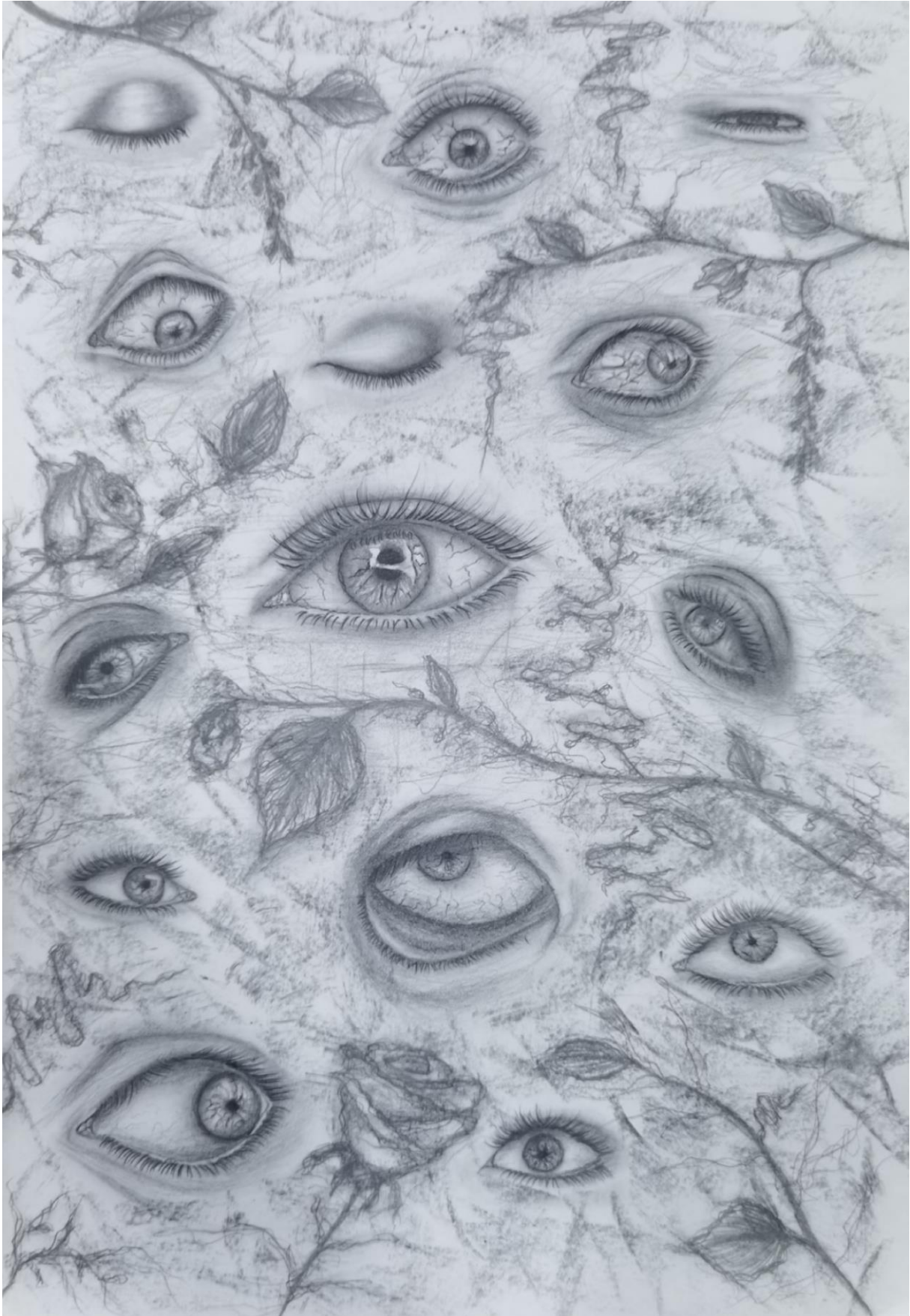
***

Човјек чита да би постављао питања. Ја читам да бих постављала питања. Да бих схватила значај једне године, питаћу осуђеника; да бих схватила значај једног минута, питаћу некога ко је закаснио на аутобус. Да схватим значај књиге, потрајаће – живот.

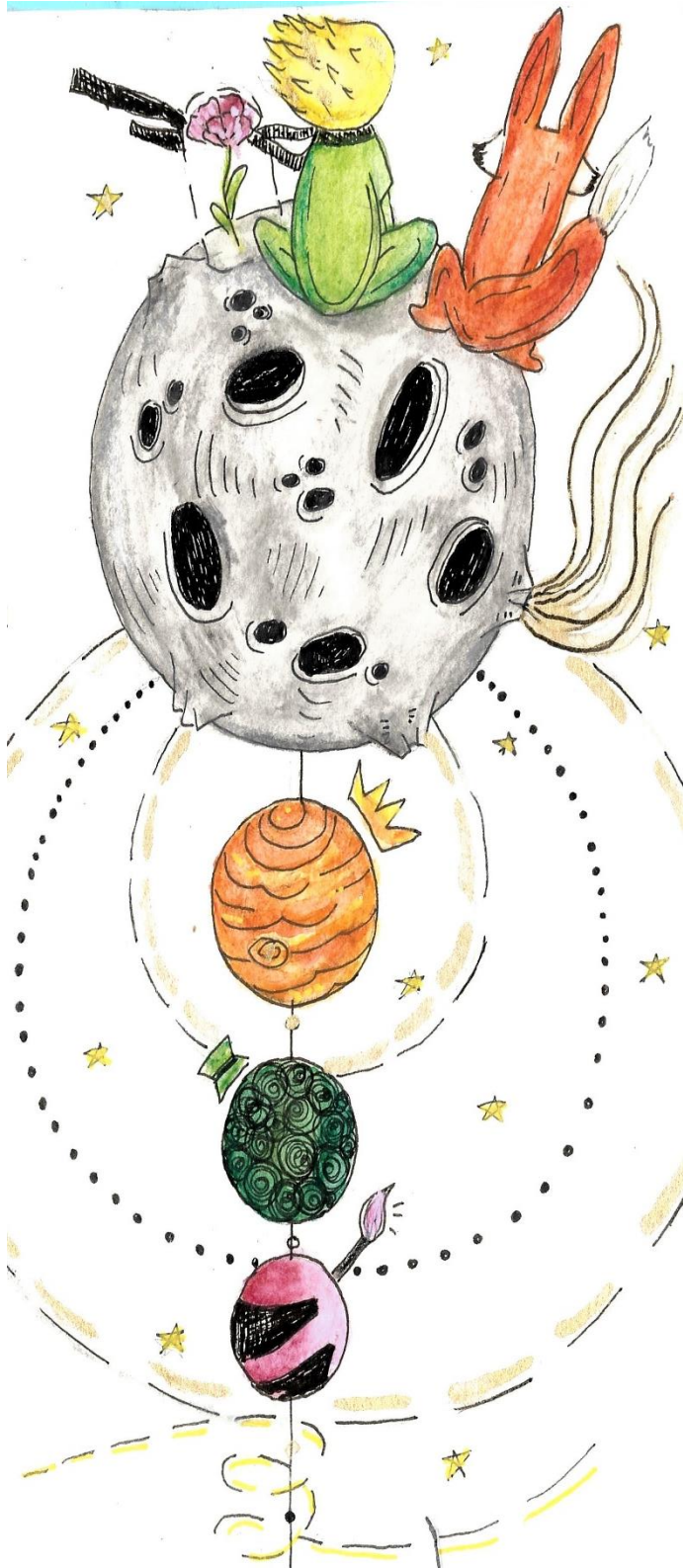
Од прве до четврте године средње школе, прешла сам дугачак пут. На почетку овог путовања, пут је био узак, пун непредвидивих кривина, а присут ситним и крупним каменицама. С временом, постајао је шири, прегледнији и већи. Данас, на завршетку четворогодишњег школовања возим ауто-путем! Једна од првих лекција коју сам научила је читање. Колико год то чудно звучало, научила сам да читам. Некада је читање подразумијевало сједјење у удобној фотељи, испијање чаја и необавезно прелиставање штива. Сада, сваки пут кад бих пожељела да побјегнем из стварности уз помоћ дјела, то би постало могуће. Странице ме воде на дуге авантуре и непознате дестинације. Очеличила сам се богатим рјечником и поистовјетила са сваким ликом: пронашла сам се у „Антигони“, „Чича Горију“, а богами у „Проклетој авлији“ највише! То су моји хладни, али поуздани пријатељи. Књиге су мапе, телескопи, који су други људи припремили да бих могла да пловим опасним морима људског живота. Уз њихову помоћ, проширила сам видике и помјерила границе. Језик и књижевност, руку под руку, оплеменили су моју душу. Бриткост језика и љепота књижевних дјела су дали крила за живот који ме чека.

Људи се рађају и умиру, а оно што остаје иза њих су њихова дјела и њихове ријечи. Лијепе ријечи не коштају много, али много постижу. Чине да знање у нама расте, и ми заједно с њим, по мјери су за свакога. Чине да рјечити остају без ријечи, немирни бивају умирени, а изгубљени пронађени.

Јелена Прелевић, Ivф

***

Ne može da se kaže da je primarna funkcija književnosti vaspitna, ali posljedica estetskog i misaonog karaktera književnosti je oblikovanje ličnosti. Između ostalog, ono što čitamo određuje kako će se naš duh razviti, bez obzira na dob.

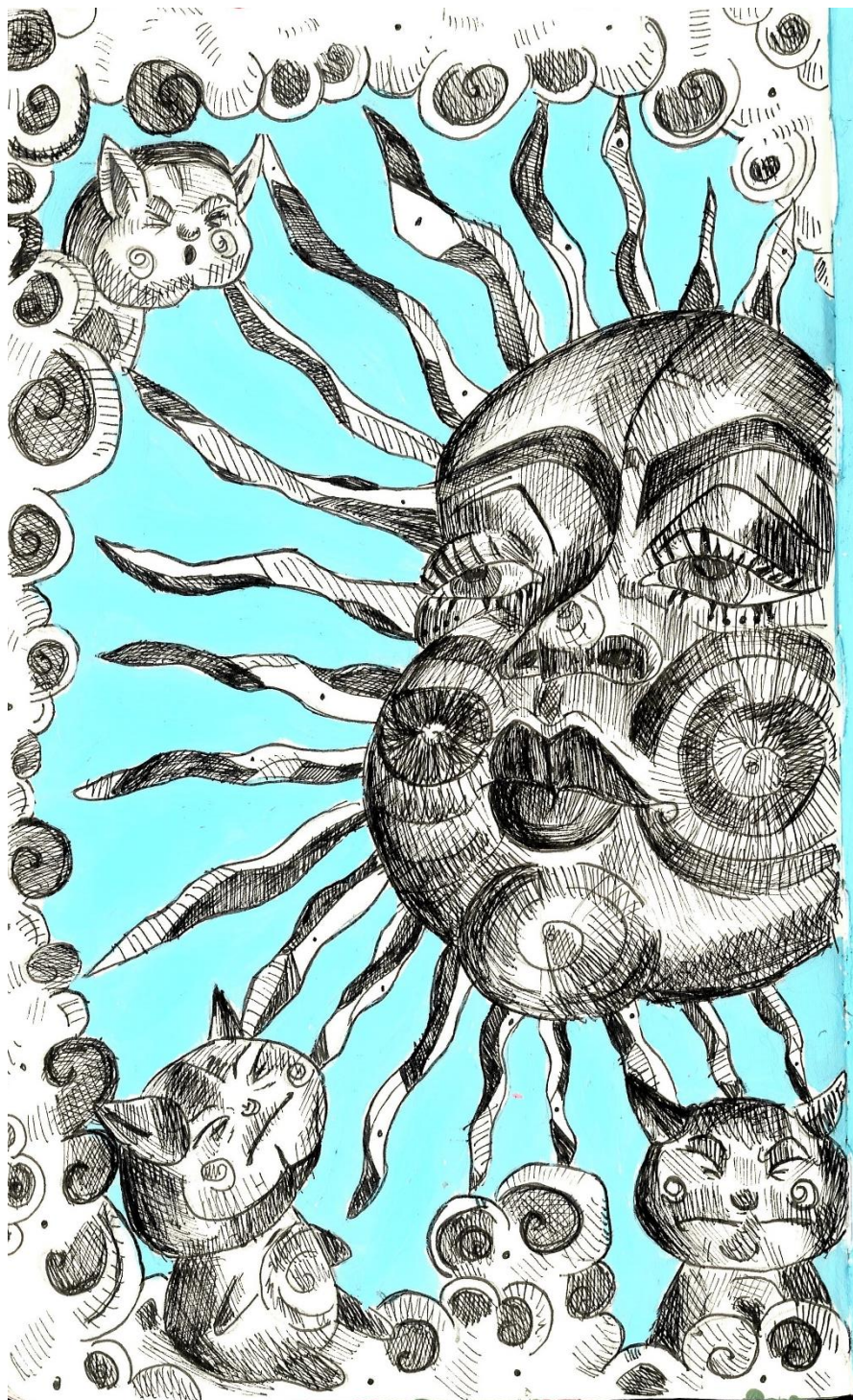
Ponekad u dokolici čitam knjige koje nemaju estetsku funkciju. Svjesna sam da bi mogle da budu promišljenije, a emocije dublje doživljene. Te knjige na zapadu obično zovu „klasicima američke književnosti”. Jedan takav „klasič” koji mi se svidio je „Stakleno zvono”. Svidio mi se jer sam zbog sličnosti sa glavnim likom duboko osjetila emociju koja pokreće radnju romana. Međutim, takva knjiga ne može da se čita dvaput.

U binarnoj opoziciji sa takvim romanima stoje oni kojima se vraćamo cio život. Te knjige su nerijetko bile zabranjivane, jer se smatralo da kvare ljude, njihovu svijest i nametnute dogme. O moći informacija piše Džordž Orvel, ali mnogo ljepše i životnije Umberto Eko, stavljajući radnju svog romana u srednjovjekovni manastir, gdje pojedini žude da tajno pročitaju neku stranicu koju je napisao Aristotel, i gdje je smijeh zabranjen zbog sulude pretpostavke da se ni Isus nije smijao. Oni koji probaju da dođu do tajnih znanja izlažu sebe opasnosti od smrti!

Danas Aristotel nije zabranjen, ali ljudi najčešće nisu znatiželjni da ga čitaju. Treba čitati zabranjivane knjige, jer su zabranjivane s razlogom. Ne iz bunta, već zato što su ideje koje nose često vječne.

Baš se pitam kakve su to ideje sad sakrivene od nas! Uvijek je pravo vrijeme da se pojavi neki novi Bulgakov!

Tea Mandić, IVf

НЕВИДЉИВА ПОЛИЦА КЊИГА

Ући ћете у моју собу, собу једног филолога, и запитати се ко је запалио библиотеку – гдје се распршио пепео страница.

Да ли је прашина фосил књига изгубљених у пожару – мило бих одговорио са да, међутим, не могу бацити кривицу на нечистоћу за то... Једноставно, та библиотека није постојала. Моја је библиотека, за оне који не знају, на телефону! Не волим да дирам папир, сваки рецептор на кожи *вришти*.

У дигиталној библиотеци пронаћи ћете моје дјетињство – *Малог принца*, *Животињску фарму*, *Хобита* и све друге, махом досадне, књиге. Највише ми се допада фантастика – бијег од свијета који се гуши од проблема. Затим, не може да промакне *Змајево доба*, нити пољски *Вјештац*... нити ће око заобићи милион домаћих задатака и правопис, онај рјечник када сам имао кинески, руски и њемачки – добро је да нисам помијешао ријечи или фраземе.

У ормару, на мрачном скривеном мјесту, имам књигу коју сам напола прочитао... Ради се о неком човјеку у Чешкој током комунизма. Веома ми је жао што је нисам завршио, али не могу да поднесем драж на кажипрсту док листам.

Библиотека је стварно приватна! Нико не може приступити – потребан вам је отисак прста да се откључа апликација.

Неко има полице, велике, велике полице, неко енормне собе за књиге да ће се неко, као Киш у Јерусалимској библиотеци, задивити... али моју... моју библиотеку нико не може да види.

Матиа Пренкочевић, IVф

UPRKOS POPULARNOSTI FILMA I TELEVIZIJE, VEĆI DIO ČOVJEČANSTVA NASTAVLJA DA ČITA KNJIGE

Čovjek ne laže kada kaže da je knjiga njegov najveći prijatelj.

Kada god su na horizontu crni oblaci, knjiga je najbolje utočište za naše misli. Iz godine u godinu, film zauzima vodeće mjesto u trošenju vremena. Da li je i čitanje knjige

trošenje vremena? Svaka pročitana strana ostavlja svoj pečat u našim mislima. Ne postoji bolji projektor slike od slobodne ljudske mašte.

Nijedan film ne može da pruži identičan doživljaj kao knjiga koju smo prethodno pročitali. Iako bi mnogi raspravljali da je film novi tip umjetničkog djela, nesporna je činjenica da su televizijski programi (čast izuzecima) potpuno gubljenje vremena i trovanje ljudskog uma. Sve televizijske emisije vođene su ljudima slabe čitanosti, koji znaju kako da privuku pažnju gledalaca koji su slični njima. Nažalost, takvi ljudi se množe kao mravi u posljednje vrijeme. Niko se ne rađa takav, najveći uticaj ima spoljašnja sredina.

Nastavnik treba da ima slobodu da bira najvažnija djela, jer on predstavlja stub ljudske načitanosti. Plan i program je glavni faktor koji ubija želju za čitanjem ne samo kod učenika već i kod samih nastavnika. Trinaest godina je bilo potrebno da nađem roman „Zločin i kazna”, uz preporuku jednog profesora. Lako je prepoznati načitanog čovjeka prema njegovom govoru. Svaka pročitana knjiga obogaćuje našu biblioteku znanja, dok film i televizija ne pružaju takvo zadovoljstvo.

Ožiljak od knjige ostaje zauvijek. Put čitanosti dostiže svoj vrhunac kada je naša biblioteka znanja skoro ispunjena. Tada imamo pravo da napišemo i neko svoje djelo, koje je najveći dokaz našeg postojanja. Time knjiga prevazilazi granice ljudske prolaznosti, i dodiruje vječnost.

Lazar Đuković, IVn

ВИШЕ ОД ШКОЛСКЕ ЛЕКТИРЕ

ЕПСКИ ЕЛЕМЕНТИ ЊЕГОШЕВОГ „ГОРСКОГ ВИЈЕНЦА”

О, спјеву над спјевовима, круно романтичарског синкретизма, шта ли то епско твоји стихови слободарски, испуњени и драмским сукобом и лирским емоцијама, крију?

Прва твоја тајна и није тајна, већ неизбежна чињеница која је коријен народних епских пјесама овог јуначкога краја – епски десетерац, који од памтивијека пјева о народу, судбини колектива. Истина је, поред колектива који представља глас народа – кола (слично хору античке драме) и главара, имамо и првог међу једнакима, појединца у унутрашњем сукобу, владикау Данила. Овај сукоб је колико драмски утолико и епски, јер човјек који мора бирати између два страдања наравно да утиче на радњу и на колектив.

Враћајући се народним епским пјесмама које Вук записа уз помоћ старца Милије и других вјештих чувара овог народног блага, представљају дигресије и епизоде! Догађаји што успоравају радњу, снови о љепоти, тужбалица за братом, неспоразуми менталитета, бабе које су оптужене за вјештичарење, то су опет тајне епике. Овом дјелу дају не само епски дух племена, већ отварају и мјесто лирици.

Док чекамо врхунац, братско крвопролиће крста и луне, браће која ће се борити јуначки за своје идеале материјализма и слободе, драмско у овом дјелу доводи нас до разочарања (или спаса, јер ко жели гледати смрт). Поред свих сукоба, контраста и онога што уџбеници психологије називају конфликтом двоструког одбијања (од кога пати неискусни владика, вјечно окован одговорношћу), борбе нема пред нашим погледом! Не, опет се окрећемо народној епици, и срећемо с епским извјештајем!

Но, од свега што је епско и јуначко, најважнија је тема, слобода, спас од окова тиранина, о којој народ пјева још од дана када Лазар изабра царство небеско, одбијајући да се покори великом. Ма, не, чекајте, јунаштво и слобода теме су епике чак од Троје и Хекторове жртве!

Опростите ми, епохе прошлости, јер од вас је учио Његош, али морам вам рећи истину – ученик је надмашио учитеља! Његош је епику, лирику, драму и филозофију спјевао вјештије!

Јана Вукчевић, Пн,
шк. 2021/22. г.

***

„Горски вијенац” је најпознатије дјело Петра II Петровића Његоша. Првобитни наслови овог дјела били су: „Изви искра”, „Извијање искре” и „Извита искра”. Они су указивали на искру слободе која се јавила у тами ропства, у којој је чамио народ ових простора.

Ово је дјело хибридне форме, које има изразите епске елементе, али и елементе драме (због ликова, спољашњих и унутрашњих сукоба) и лирике. Тако је ово дјело сплет, односно вијенац епског, драмског и лирског. Примјер је утицаја народне на умјетничку књижевност, као једне од основних одлика романтизма. „Горски вијенац” најчешће одређују као рефлексивно-херојску поему у облику народне драме. Испјеван је у десетерцу.

Када је ријеч о композицији, треба истаћи да се дјело састоји из три цјелине: Скупштина уочи Тројичина дне на Ловћену, Скупштина о Малом Госпођину дне на Цетињу и Бадње вече. Посебна цјелина је пролог или експозиција, Посвета праху оца Србије, која представља оду Карађорђу и његовом јунаштву у Првом српском устанку. У њој Његош актуелизује дешавања којима је савременик. Интересантно је да у трећој цјелини нема приказа правих, физичких сукоба, већ су сукоби дати техником епског извјештаја.

Слој приказаних предметности у дјелу је Црна Гора почетком 18. вијека и стање у њој. Овај слој је послужио за постављање основних филозофских питања – о човјеку, његовој судбини, смислу живота и постојања. То су космичке димензије дјела. Управо због слоја приказаних предметности и тематике, ово дјело има одлике епике.

„Горски вијенац” представља својеврсно огледало живота једног народа – његове прошлости, традиције, културе, обичаја, система вјеровања и система вриједности, оног времена. Пјесник је у овом дјелу дао савршен приказ прожимања индивидуалног и колективног духа народа на простору тадашње Црне Горе. Ово дјело је фикција, без обзира на ликове који су историјске личности. Неки од ликова у овом дјелу, типични и за друга дјела епске народне књижевности су Милош Обилић, јунак Косовског боја, Вук Мићуновић и Вук Мандушић, који су, иако дијеле име, супротност једна другоме – Вук Мићуновић као јунак међу јунацима, а Вук Мандушић као осјетљив пјесник међу јунацима. Он плаче за џефердаром, који за

њега представља идентитет. Оно што је пас за Бановића Страхињу и Шарац за Марка Краљевића, то је џефердар за Вука Мандушића.

Ово дјело је обухватило догађаје у времену од половине јуна до Божића и Нове године. У „Горском вијенцу” су дата три временска плана: прошлост, садашњост и авременост, односно вјечност. Садашњост је везана за истрагу потурица у Црној Гори, прошлост за историјску радњу о којој пјевају народна кола, док је авременост везана за космичка дешавања и вјечност и садржана је у обраћањима Игумана Стефана и владике Данила.

Тема дјела је истрага потурица у Црној Гори почетком 18. вијека, као догађај који није историјски потврђен. Потурице су биле болна рана Црне Горе и Црногораца. У дјелу је присутан већи број мотива, типичних за епску народну књижевност: слобода и ропство – као основни мотив, мотив части, борбености и хероизма, оданости и правдољубивости, старости и искуства, љепоте, (не)разумијавања дугог менталитета и културе. Основна идеја дјела је борба за националну слободу и независност, која је кључна и највећа дужност појединца, према себи и заједници којој припада. Слобода није само услов физичког опстанка, већ много више од тога – искра свјетлости, непроцјењиве вриједности.

Поред основне идеје, у дјелу је присутна и идеја о животу као непрестаној борби супротности и њиховом превладавању. Универзална идеја да је рат крвав, тежак, трагичан и да урушава хуманост у човјеку, присутна је још од античког доба. Сјетимо се Ахила из Хомерове „Илијаде”, који дивљачки скрнави Хекторов леш, вукући га дванаест дана око зидина Троје.

„Горски вијенац” је истовремено опомена на прошлост и поглед на будућност. Наш народ је кроз историју поднио велике жртве, а његове одлике одувијек су биле храброст, гордост и несаломивост. Али, и памет и мудрост. И послије толико времена, актуелно је и данас (реторско) питање – да ли су крвави сукоби рјешење, и када имају историјско оправдање. Свијет покушава да нађе одговор на ово питање, које је старо колико и човјечанство. Универзалне идеје бесмртног Његошевог дјела треба да нас окупе у „коло” које се неће „кидати” и у коме за сваки народ и сваког појединца има мјеста. У ту идеју треба вјеровати и на њој радити.

Марија Ћетковић, Пн,

шк. 2021/22. г.

ЛИК ИГУМАНА СТЕФАНА У „ГОРСКОМ ВИЈЕНЦУ”

У историји човјечанства, мудрост се вредновала као једна од највећих врлина. Као симбол мудрости узима се старозавјетни лик Соломонов. Мудраци, који су стекли своје знање животним искуством и образовањем, били су поштовани као најугледнији чланови друштва. Тај архетип се појављује у дјелу „Горски вијенац” Петра II Петровића Његоша, у лику игумана Стефана.

Игуман Стефан, стари, мудри и слијепи, један је од главних ликова у овом бисеру наше књижевности. Са својих *осамдесет љетах*, игуман Стефан је стекао знања и искуство које само вријеме може да понуди оне које је вољан да га прихвати. Ведар, весео и једноставан, игуман савршено представља како би прави слуга Божји требало да буде. Без гордости, малодушности, моћи, посједа, него самим собом, скромношћу, својом мудрошћу, људскошћу и вјером у Бога љубави и правде.

Прошлост игумана Стефана нам није директно речена и једино га видимо као старог и слијепог човјека, сиједи косе и сиједи браде до појаса, искованог у слику и прилику стереотипног мудраца из прича свих народа. Међутим, оштро око читаоца може да види у његовим стиховима причу из његове прошлости. Ту сазнајемо за приврженост религији, позиву коме је он предао читав свој живот. Сам каже да је обилазио најпознатија светилишта, укључујући Гетсиманску башту, Свету гору, пећину гдје се родио Исус Христос, Аја Софију, свето Кијево, а најљепше је у свом завичају... Кроз те стихове, десетерачке, могу се осјетити знаке његових старих патњи, његовог сада давно прошлог бола и муке („Ја сам проша' сито и решето“), сличност коју он дијели са младим владиком Данилом. Ипак, та патња је само допринијела његовом знању и мудрости те читаоцу остаје да замишља владика и владара Данила у зрелим годинама и старости – можда и њему вријеме одгонетне тајну звану живот.

Долазак игумана Стефана на скупштину представља почетак преокрета Даниловог мишљења и постепени нестанак неодлучности. Као да је судбина одредила, у исто вријеме ове друге скупштине дешавају се чудне природне појаве, попут потреса и крвавог Мјесеца. Обје ове појаве се помињу и у Вишњићевој пјесми о Карађорђевој устанку. У самој бесједи, филозофско и морално оправдање истраге представља и стварни ризик – да се без жртве не може достићи то слатко

воће слободе („Воскресења не бива без смрти!“). Зато, боље је часно мријети, када мријети се мора. Љепота бесједништва и поштовање које добар реторичар задобија освједочена је у сцени када Црногорци игуману цјеливају руку „рашта мудро и лијепо говори“. Још једна слика достојна хеленског епа и античких висина. А Стефан, искусан и мудар, бодри их, храбри, распаљује пламен црногорског јунаштва који увијек гори у срцима нашег народа. Јер, само кроз велика дјела и велике жртве ће им се име памтити кроз вјекове („Благо оном ко довијека живи, имао се рашта и родити!“).

Добри стари игуман се поново појављује за Бадње вече, као гост, пријатељ и сјајан саговорник младог владике Данила. На тај, један од најљепших празника, игуман је весео и својом готово заразном радошћу чак загријава и већ измучену и ослабљену психу Данилову, те и он коначно одмара своју уморну душу, ту крај огња који као да је и сам срећан. Сва та веселост и задовољство допире до Данила, који има могућност да одмори и уз причу овога радоснога старца ужива у том ријетком тренутку мира. Ипак, кад га Данило хвали за способност да и у најтежим временима нађе вријеме за срећу и задовољство, игуман исказује своју акумулацију мудрости и искуства, кроз данас познати говор: „Ја сам проша сито и решето“. У њему, он представља Данилу, а и нама, читаоцима, свој закључак о универзуму и борби, о томе како ће конфликт добра и зла, слободе и ропства, живота и смрти постојати докле постоји сам универзум. Јер, конфликт је природно стање свега, а контраст основни извор конфликта. Јер, без зла, не бисмо знали шта је добро, а без ропства, не бисмо знали шта је слобода. И зато, морамо се борити да бисмо добили оно што желимо, а за Црногорце (и Данила и Стефана) то је слобода. Драмска напетост је својом инерцијом у овом *историческом собитију* већ покренула акцију и без чекања на владичину одлуку.

Симболично, почетком нове године, почиње и ново доба. У том завршном дијелу се активно појављује лик игумана Стефана. Додајемо да игуманово име на грчком значи вијенац, те тиме добијамо и у самом наслову дјела сакривен лик овог мудрог побједника над временом. Његова идеологија о вјечној космичкој борби супротности је у самој сржи дјела. Игуман Стефан представља комплексан лик пун уникатних особина и мени је омиљени лик ове величанствене Његошеве „Извиискре“.

Матија Бабић, Пе2

ПОВОДОМ ЈЕДНОМ ЕСЕЈА ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ О ЛОРДУ БАЈРОНУ

Исидора Секулић (1877–1958) била је српска књижевница, академик и прва жена члан Српске академије наука и уметности. Она је наставила војвођанску традицију српске књижевности (романтизам је кренуо са сјевера: Бранко Радичевић, Ђура Јакшић, Јован Јовановић Змај, Лаза Костић, касније и многи други). Била је један од најособенијих и најзначајнијих писаца у XX вијеку у јужнословенској литератури.

Осим што је била зрела списатељица, посебно наративне прозе (*Ђакон Богородичине цркве*, *Хроника паланачког гробља*), плоднији рад јој је био на критици и есејистици, који се испољио у неуморној сарадњи у листовима и часописима и у више засебно објављених књига. Сви текстови писани су виртуозним стилем који је А. Г. Матош назвао „плес ријечи”. Они су у знаку интелектуалних самоанализа и афористичких уопштавања.

Иако дијете Панонске низије, она себе није налазила у присном, завичајном пејзажу, него у врлетима Норвешке и Црне Горе. Описује размишљања о људима и њиховом животу, о нераскидивој повезаности између природе и судбине људи. Карактеристика књига је да већина њих обилује оштроумним запажањима о особинама и о етничком карактеру народа (посебно Норвежана у књизи *Писма из Норвешке*).

Подигла је величанствени споменик Петру Другом Петровићу својом обимном студијом *Његошу – књига дубоке оданости*, у којој је изразила дивљење према црногорском пјеснику, владици и владару.

У есеју о Бајроновом животу, Исидора се бави његовим роматичарским доживљајем свијета, осјећајем за свјетски бол и потребом да дјелује у име човјечности.

Иако је Енглеz, лорд Бајрон (1788–1824) није подржавао спољну политику Енглеске свога доба па се 1809. године одлучио за путовање. Одувијек је био динамичан, волио је промјену и авантуру. Како у есеју пише, имао је веома изражен романтичарски дух, самим тим снажну емоцију у љубавној поезији. То показују његови страствени стихови:

„Још последњи дубок уздах Љубави и Теби,
И онда натраг у живот труда и рада...”

Како је истакнуто, а битно је као једна карактеристика романтизма, стихови нису били од велике правилности, али јесу од велике даровитости. Утврђени су били појмови о проблемима херојства и части, о судбинама народа, о љепоти борбе за слободу и достојанство.

Такође је речено да је Бајрон у својим дјелима много боље но велики руски племићи, као што су били Љермонтов и Пушкин, искрено тражио достојанство и правду и над циганским чергама (како сликовито описује Исидора Секулић). Битно је рећи да је био у тој мјери бунтован и неустрашив да се чак усудио и да промијени стихове химне Британије – умјесто: „Боже, спаси краља”, да запјева: „Боже, спаси народ, а краљу како било”.

Бајрон, а послије њега Пушкин и Љермонтов, вољели су дивљину, дивљину која мирише на слободу. Кад је прешао у Грчку, пренеразио се. Видио је како газе преко ње, како газе по Акропољу, по Аристотелу, Есхилу, дивовима духа. Стихови о Грчкој и тадашњем стању у њој ниси били толико романтични, већ невјероватно реални. Но тиме је исказивао тај свјетски бол који сваки човјек треба да осјети.

„Кад мајке грчке опет буду рађале људе –
Онда ћеш устати, онда, не пре тога!
Хиљаду година једва доста да држава се створи,
Час један може у прах да је сатре.
И кад, кад ће човек сјај јој опет обновити,
Врлине вратити, победити и судбу и време.”

Џорџ Бајрон је умро са тридесет шест година, занесен борбом за слободу, природом, путовањима и љубављу. Јуначка пјесма о том рођендану, помало тужна, биће му уједно и посљедња.

Ана Томановић, Пе2

ФРАНЧЕСКО ПЕТРАРКА И РЕНЕСАНСА

Ренесанса је епоха која се јавља као супротност средњовјековној поетици. Почиње успоном градова-држава у Италији у XIV вијеку и траје све до XVI вијека. Називамо је и златним добом, због дужности човјека да постане uomo universale – свестрани човјек, што је ову епоху учинило епохом великана духа, који су истовремено били и сликари и вајари и пјесници. Ренесансни дух није био присутан само у књижевности, већ и у умјетности, философији и науци.

Ријеч *ренесанса* потиче од француске ријечи *la renaissance*, што би у дословном преводу значило поновно рађање или препород. Термин *препород* је за ренесансне умјетнике означавао тежњу за обновом античке мисли и умјетности, која им је и била узор. Многобројна открића попут новог континента – Америке, барута или штампарских машина и развоја астрономије, утицала су на тадашњи поглед на свијет и ослободили су човјека црквених тумачења, што га је осмјелило да са теоцентризма као доминантног становишта пређе на антропоцентризам. Фокус више не бива на покорности, скромности и уздржавању од овоземаљских задовољстава, како би се душа сачувала за вјечни живот, већ центар свега постаје човјек, његов дух и тијело.

Ренесансни мото био је *carpe diem*, што би значило искористи, уברי или ухвати дан. Акцент се очигледно ставља на пролазност живота, охрабривање човјека да се управо због тога одважи и ужива у животу, да се радује ситницама, да учи, воли, ради на себи и његује своје таленте. Када говоримо о ренесанси, неизоставан симбол препорода је феникс – митска птица која живи петсто година и затим саму себе спали, да би се из сопственог пепела родила подмлађена.

У књижевности су најзначајнији ренесансни представници Италије били: Данте Алигијери, Ђовани Бокачо и Франческо Петрарка, затим у Шпанији Мигел де Сервантес, у Енглеској Шекспир, а у Дубровнику Марин Држић. Док је Бокачо био творац новеле, као нове књижевне форме са својом збирком *Декамерон*, Петрарка је сонет, који се јавио нешто раније, стилски уобличио. Највећи лирик ренесансног доба био је управо Франческо Петрарка, који је сонет учинио најприсутнијим пјесничким обликом и који је имао мноштво сљедбеника, како у својој, тако и у каснијим епохама.

Франческо Петрарка рођен је у италијанском граду Арецу, 20. јула 1304. године. Своје дјетињство провео је у Авињону и Пизи, а касније је студирао право на Универзитету у Монпељеу и у Болоњи. Радио је првенствено као дворски савјетник у Авињону. Својом рјечитошћу, познавањем класичне културе и првим дјелима на народном, италијанском језику, истакао се на папском двору. Боравак на двору је био од изузетног значаја за његово стваралаштво када се 6. априла 1327. године срео са госпођом Лауром, у цркви Свете Кларе у Авињону, гдје се на први поглед заљубио у њу. Управо је њој посветио једно од својих најзначајнијих дјела *Канцонијер*, збирку од 366 пјесама, од којих 317 сонета, а остатак су били мадригали, баладе и канцоне.

Неколико деценија, Петрарка је своју искрену, платонску љубав записивао и касније преточио у два дијела *Канцонијера*: За живота госпође Лауре и По смрти госпође Лауре. О госпођи Лаури се из *Канцонијера* не зна много. За Петрарку, она је била идеална, у неким моментима толико нереално представљена да су многи сматрали да заправо није ни постојала. Петрарка је опјевао њену љепоту, била је божанствено лијепа. Често је он био и контрадикторан у својим описима, као што љубав умије да буде: на моменте Лаура је била понизна, на моментре горда, а називао ју је и слатком непријатељицом. Она је, од момента када ју је упознао и када га је Аморова стријела погодила, била његов разлог за живот и стална жеља. Благосиља тренутак кад ју је угледао. *Канцонијер* се завршава молитвом Богородици за вјечни мир. Ово дјело је имало снажан утицај на читаву епоху, поготово на петраркисте. Петрарка је своја остварења (њих 18 на латинском, и *Канцонијер* и још један сонет на италијанском језику) константно ишчитавао и преправљао како би језик довео до савршенства.

Свечано је окићен лоровим вијенцем на римском Капитолу 1341. године. Његов пјеснички утицај био је толики да је настала и пјесничка школа под називом петраркизам. Лично сматрам да је мало оних који су икада вољели могло остати равнодушно на Петраркина искрена осјећања, међу којима је преовладала љубав, затим очај, а касније и немјерљива туга због смрти вољене.

Марија Бољевић, Пе2

МОТИВ УМЈЕТНИКА И УМЈЕТНИЧКОГ СТВАРАЊА У АНДРИЋЕВИМ ПРИПОВИЈЕТКАМА „АСКА И ВУК” И „МОСТ НА ЖЕПИ”

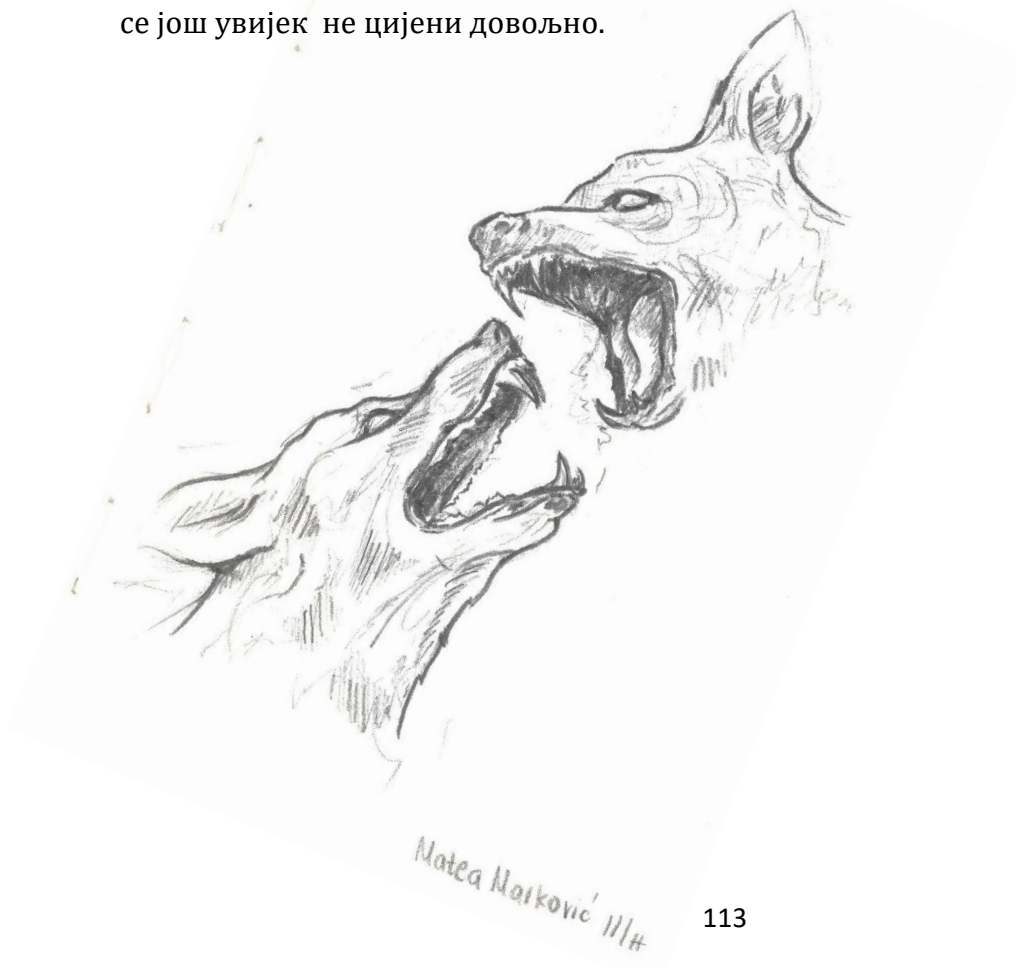
Андрић у својим приповијеткама говори о положају умјетника у друштву, о умјетности и пролазности.

Аска је била балерина, и само због тога ју је њена средина осуђивала, јер умјетност, а посебно плес, није нешто чему би се иједна овца из добре куће „одала”. Стадо није разумјело њену љубав према балету, јер тај позив „нит’ храни нит’ брани”. С друге стране, неимарову преданост послу нико није разумио. Неимар није марио што је мост градио у малом селу као што је Жепа, јер он за њега није само спајао двије обале. За њега је мост умјетност, љепота, нешто што ће трајати вјечно, што остаје за њим.

Али публика доживљава дјело другачије од умјетника, а умјетник то не може да промијени, већ само да прихвати. Аскин балет су називали „Игра са смрћу” јер су га тако доживљавали. А на неимаров мост је свако другачије гледао, али до приповједача га нико није видио као праву умјетност.

У нашој средини се још увијек гледа на умјетност као на траћење времена, нешто неважно наспрам свих других послова. Умјетници су несхваћени и њихов рад се још увијек не цијени довољно.

Дарија Медојевић, 16

DANILO KIŠ: „RANI JADI“

POSILIJE ČITANJA

Ovo nije roman od devetnaest priča, nego od devetnaest prizora.

Vodi se polemika da li se ovo djelo smatra romanom ili zbirkom priča. Ja smatram da bi naprigodniji naziv za ovu knjigu bio roman u fragmentima. Ove priče jesu i nijesu povezane (nemaju uređeni vremenski tok događaja, tematski su raznorodne...), ipak, važna spona među njima je glavni junak, i njegovi doživljaji. Iako se u djelu kaže: „Ne, moj život nije roman”, pisac pripovijeda po sjećanju, o istom vremenu; družimo se sa majkom i sestrom, što su argumenti za roman.

Kroz ovo, epsko, a opet lirski napisano djelo, primjećujemo razne odnose naziva i priča. „S jeseni kada počnu vetrovi”, jedan je od naslova čiji sadržaj skoro da ne možemo, na prvi pogled, dovesti u vezu sa sadržajem priče, u kojoj je glavni junak kesten, a preneseno naš pripovjedač, odnosno, puno malih „glavnih junaka” zarobljenih II svjetskim ratom. U priči „Igra”, koja zvuči prilično naivno, pisac se poigrao roditeljskim reakcijama pri susretu onoga što traže, u odnosu na ono što nalaze u svom djetetu. „Mačke” su užasno svjedočanstvo o ubistvu iz milosrđa, o težini života, kada je lakše birati smrt.

Danilo Kiš, za razliku od Andrića, ne dešifruje sve i odmah. Andrić nam na srebrnom poslužavniku predstavi svoje misli, za razliku od Kiša, koji drveni tanjir obojen u zlatno stavi iza leđa čitaoca i ostavi – da „se poslužimo”, zapljusnuvši nas prethodno mnoštvom slika u kojima se teže ili lakše snalazimo.

Kroza sve priče pisac pomalo modeluje Andija i upoznaje ga s nama. Upoznaje čitaoca s njegovom ogromnom ljubavlju prema cvijeću, mirisima, livadama – prema ljepotama, uprkos surovom okruženju. Kroza sve ove priče pisac gradi sliku Andreasa, svaki fragment je jedan dio slagalice.

Danilo Kiš nas je iznenadio i posvetom: „Za decu i osjetljive”. Poslije čitanja, čini mi se da je najviše za „za osjetljive”, svih uzrasta – da bi dao priliku svim usamljenim, otuđenim ljudima da pronađu mjesto gdje mogu da se osjećaju slobodno, gdje mogu pripadati, bez straha od osude za svoju osjetljivost.

Mihailo Konjević, Ie2

MOZAIČKA KOMPOZICIJA U FUNKCIJI MODELOVANJA LIKOVA

Danilo Kiš je umjetnik koji je uspio dokazati da za efektnu i jezivu priču nije potrebno imati kakva čudovišta, natprirodna dešavanja ili slično – ono što može da izazove istu nelagodu u nama je upravo čovjek, i njegova priroda.

„Rani jadi” je roman drugačiji od drugih. Iako je moguće čitati svaku od Kišovih priča nezavisno, one zajedno daju jasnu sliku događanja tokom Drugog svjetskog rata. Djeci bi se one činile kao jednostavni opisi isječaka života dječaka Andreasa Sama i, iako je to istina, surovu realnost tek mogu da prepoznaju „osjetljivi”.

Kiš svaki, na prvi pogled nebitan, detalj poveže i formira u svoje mozaike likova: bokor ruža kao simbol majčine „singerice”, zlatnozeleno oči mačaka spasenih užasnog života, međusobne, porodične i druge igre starijih i mladih ljudi ili nešto drugo – sve se može odnositi na naše glavne likove.

Andreas Sam, kao žrtva igre „šaha” moćnika, jedan je od mnogih „kestenova” što padaju strmoglavo i dočekaju se na noge hrabro, ili za nekim drugim „malim kovčezima” idu uplakane majke. Nalaženje nečeg komfornog, poput mirisa cvijeća ili „osmijeha hljeba” ili svih majčinih nježnosti ili serenade za Anu, pokušaj je da se sačuva nešto humano u vremenu nesigurnosti, straha i siromaštva. Njegov strah se može vidjeti kroz motive poput prve rečenice iz „Serenade za Anu”:

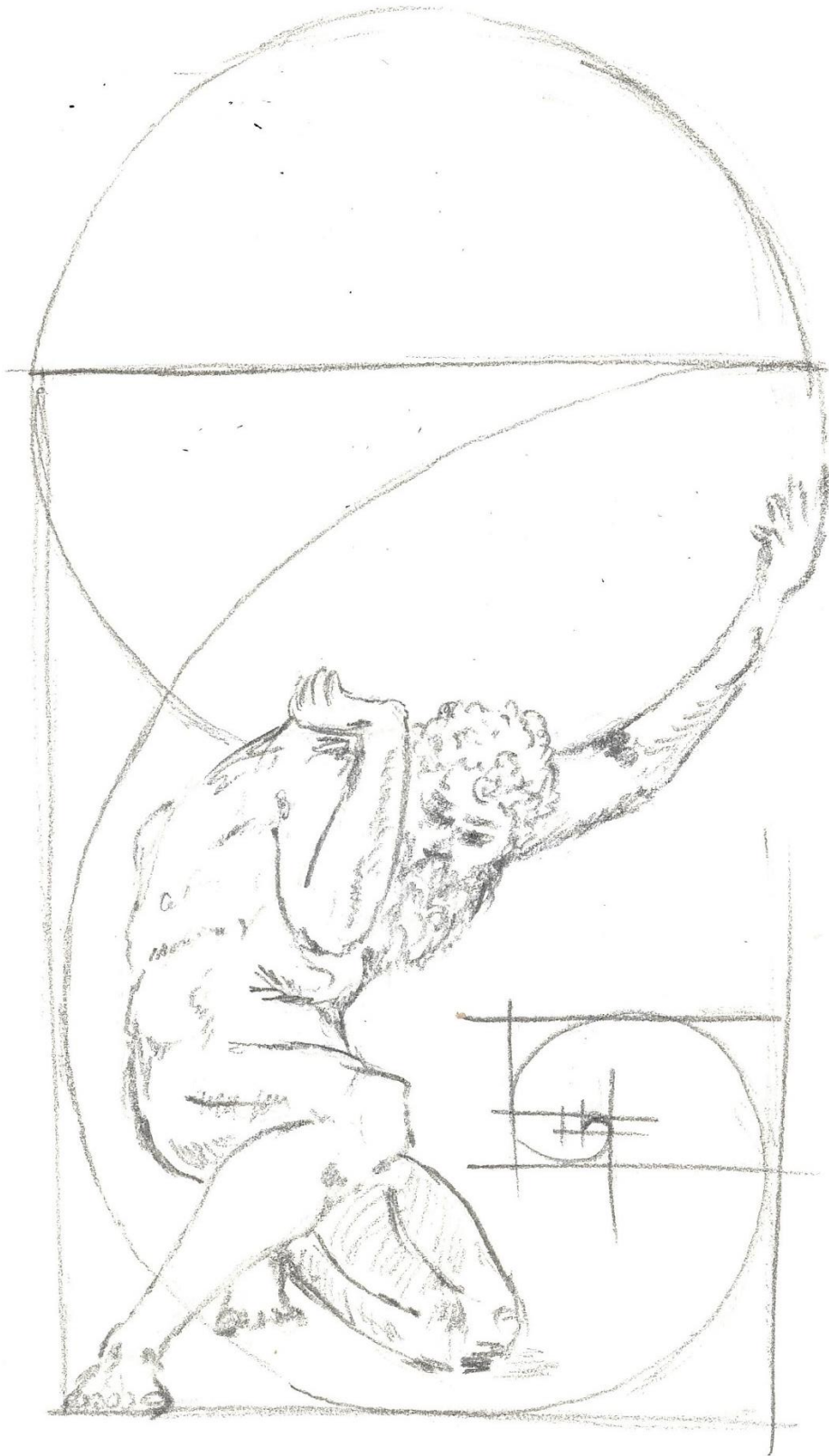
„Čuo sam neki žagor pod prozorom i pomislio da su došli da ubiju mog oca.”

Pisac je imao potrebu da komad svog tegobnog djetinjstva stavi na papir i podijeli sa čitaocima.

Modelovanje lika Andreasa Sama je mozaičko. Zadatak čitaoca je da sakupi komadiće sjećanja na djetinjstvo, oca, majku, sestru, život i poveže ih u jednu cjelinu. Na kraju, Andreas je samo mali čovjek nespreman za užas u kom se našao.

Zapravo je impresivno da je Danilo Kiš uspio da kreira tako kompleksne mozaike kroz jednostavnu „zbirku sjećanja”. Pametna, višeslojna epika je iznenađujuće rijetka, ali uvijek zanimljiva za posmatranje i nova otkrivanja.

Kosta Vukojičić, Ie2

Marković Matej

ОНА ЈЕ МОГЛА БИТИ, МОЖДА НЕГДЈЕ, НЕКАДА...

АНА КАРЕЊИНА – КРИВАЦ ИЛИ ЖРТВА

Након романтичарског синкретизма, који само збуњује творце дневника читања, коначно имамо епоху посвећену прози, а нарочито омиљеној књижевној врсти гимназијалаца – роману! Толстојев чувени роман „Ана Карењина” можда штити гимназијалце од романтичарског синкретизма, али зато ствара нови страх! Како одредити жанр? Психолошки реализам пати од детаљности! Шта рећи када вам је приказано све што се може приказати? Вјечно ће се ученици свађати око жанра. Заљубљенима ово је љубавни роман, будућим психолозима психолошки, социолозима друштвени, осталима породични! И сви смо управу!

Ово дјело паралелног сижеа открива нам све тајне Русије и њене дијаспоре деветнаестог вијека и указује на несрећну судбину човјека који трага за својом истином и срећом у лицемјерном друштву као и борбе једног мислиоца са смислом и суштином људског постојања.

Криза у дому Облонских, Анин долазак у престоницу, који ће јој уз окрутни наговјештај промијенити судбину, Љовинова неуспјешна просидба и посјета брату, Анин повратак у Петроград (град трослојне више класе, која ће је касније једногласно осудити), трке коња, путовања у бању, Италију, вјечна забуна око развода и косидба, све су само детаљи фабуле која је ту искључиво као алатка која обликује суштину – слику људског друштва.

Очи толико сиве да дјелују црно, коврцава, неукротива коса и бисернобијела рамена посредно истакнута ненаметљивом црном хаљином уз цвијет двоструке природе, опис, само један сижејни моменат, приказује истинску Ану. Она није неискусна Кити, која се ружом мора доказивати погледима других младих дама – Ана је и на балу оличење своје истине! Истине без које не може живјети! Ана је наизглед типична жена високог друштва, грофици Вронској је макар тако изгледало – Ана је љупка мајка која живи за сина, жена поштованог чиновника!

Но, она је жена која није имала избора, која није познала срећу. Свом супругу, пискавог гласа и чиновничке свијести, Ана је искључиво идеја жене какву неко на његовом положају законом разума мора имати. Њену љубав сматра чињеницом – зашто га она не би вољела? То би значило да нешто ради погрешно! Њему Вронски смета тек када шапутања околине прођу поред његовог уха!

У Италији видимо да љубав Вронског према Ани није права, он је идеализује (све док му њена појава у високом друштву не засмета), види је као лутку! При врхунцу Анине патње он не види колико његова љубав личи Карењиновој љубави из дужности! Избјегава свађу, избјегава истину и храни тихо чудовиште Анине љубоморе! Нестале су чари љубавне магле и страсти! Патња за сином, чију је љубав замијенила љубављу према Вронском, продубљена је постојањем Анине ћеркице, и никада неће закрпити празнину коју изазива удаљеност од Серјоже!

Ана је жртва друштва које јој не дозвољава да тражи своју срећу и кривац због својих поступака – она је та која оставља Серјожу, за тај бол крива је сама! Изабрала је лажан разум и разрешење. Угасила је свијећу живота у афекту! Казном је избјегла сусрет са истином својег односа са Вронским, и тиме изабрала лаж!

Јана Вукчевић, ШН

POEZIJA PROISTEKLA IZ TRAGEDIJE (POVODOM TOLSTOJEVOG ROMANA „ANA KARENJINA ”)

Koračala je teško i tromo, kao da za sobom vuče nesrećom kovane gvozdene okove sjećanja, breme jednog cijelog vremena. Ona je mogla biti, možda negdje, nekada... Cijeli život neiscrpno je vukla, teglila, kidala zubima sakupljajući ono malo snage i hrabrosti, onog ljudskog što je u njoj ostalo. Da li je to čovječje postojalo ili je, tako prozvan, nemoral ispao sve što je jednu Anu činilo Anom? Tajnovite i mračne strane pakla koje ljudska duša s ponosom gaji i njeguje proganjale su njen lik u uglancanim ogledalima, na dvorskim balovima, starim parnim vozovima i njihovim prašnjavim peronima prepunim vječnih putnika koji traže makar jedno poznato lice u nabujaloj rijeci onih koji čekaju.

Šta bi se desilo da je sačekala? Da je samo trenutak kasnije izašla iz malenog kupea voza koji je vodio u velelepnu Moskvu, hladnu i trnovitu stranu tadašnje Rusije? Da ga nije upoznala? Njega, Alekseja Kiriloviča Vronskog? Da li bi još uvijek dijelila ubrzane otkucaje srca koji se rađaju na zvuk Serjožinih lakih koraka i upitnog dječjeg pogleda? Da li bi Karenjin dočekaо da upozna Anu, da shvati ko je ona zaista? Da li bi spustio visoke zidine svog neukroćenog egoizma ne bi li mu prišla bliže? Da li bi se Ani dopalo ono na šta bi

naišla u samoj srži njegove utrobe koja možda i progovori: *Gajim ljubav prema tvom biću, Ana?*

Njegova je nijema, izgubila se u onom dijelu života, birokratije, koji je ostavio na poslu u svojoj skućenoj kancelariji. Najjači je otrov željeti da voliš ali ti ne dopuštaju, željeti da budeš voljen ali to ne vide, željeti da se oslobodiš nezaslužnog stida a na kožu su ga utisnuli.

Žig. Ostaje da sjeća na iznenadno varničenje koje ispunjava ljudsko tijelo kada dodir počne da predstavlja vječnost. On ju je ljubio *kao što ubica krvnički, tobož strašću napada lešinu, vuče je i siječe*. Njen ubica, njen rođeni spas. U moru jastučnog perja i bijele postelje krv, još uvijek topla, razliva se dok prekriva poljupcima njeno lice, blijedo i ispijeno, što od sreće, što od sopstvenog jada. Vronski je nije razumio ma koliko ga ona tome učila, riječima vezla, pogledima slikala, morfijumom se naprezala dok bi alkoholom grlo spirala. Jedno veliko ništa. Ostala je sama. Smrt.

Kasno u noć, kada misli se sjate i glava počne da se prazni, sjećala bi se svoje, prerano otete, mladosti. Igranke do rujnog praskozorja, svilene haljine okićene dragim kamenjem, zajedljivih pogleda drugih *ženskinja*, grofova koji po ko zna koji put mole za valcer. On. Kad bi samo on bio taj, makar jednom zamolio. Sada je kasno, vrijeme je prokletstvo njenog postojanja. Najveći neprijatelj, pored onog *dvogubog* što u sebi krije.

Nije jedina. Konstantin Ljevin, čovjek blagorodna lika i seoske duše, zastane katkad i učini mu se da ga vrijeme u stopu prati. Lovačka sačmarica, konopi zamršeni u bezbroj čvrstih čvorova izgledaju kao umirujući dželat. Njegova lična presuda. Neprekidno zelenilo polja, zanosni mirisi poljskog cvijeća, kukurikanje susjedske živine i umoljive *zrake* sunca naveli su ga da se izgubi, da sebe ne prepozna ma gdje bio. Gdje se god živi, gdje god je ona – Kiti Ščerbacka. Njegova svetica. Ona koja je tu istu sačmaricu istrгла iz njegovih ruku i bacila u nabujalu rijeku vječnog zaborava, koja je konope pažljivo odmrslila i nasložila ih kako bi ih njihova djeca, čak sutra, vukla čeličeći se. Dala mu je razlog da diše. Njen lik opijao je svaki dio njegovog uma i nije mario. Okorjeloj zimi i snažnim vijavicama došao je sudnji dan.

Možda je dobra strana, ta sposobnost da vidimo svoje mane, ali pretjerujemo, tješimo se ironijom koja nam je uvijek na jeziku. Kao lijek kojeg se gadimo a moramo ga progutati. Miliji je kraj no ozdravljenje. Miliji je spas, posljednjim izdahom plaćen, no vazduh uhvaćen zatrovanim plućima. Ugljena para se polako širi kroz peron, dopire dobro poznat

zvuk kondukterske pištaljke i ogoljelog željeza. Postaju sve glasniji, dakle evo ga stiže.
Njen bog.

Gospode, oprosti mi sve!

Đina Šišević, III b

ЉЕПОТА КОЈА СЕ РАЂА ИЗ СУЗА

БАЛЗАКОВ РОМАН „ЧИЧА ГОРИО” – ПОВОД ДА РАЗМИСЛИМ О ОДНОСИМА РОДИТЕЉА И ДЈЕЦЕ

„Чича Горио” је социјални роман који обрађује догађаје којима је претходила Француска буржоаска револуција, која је означила смјену владајућих класа на историјској сцени. Пред нама је француско друштво с почетка 19. вијека. У роману се као облици казивања користе нарација, дескрипција и дијалог, а хронолошка техника као техника приповиједања. Приповједач говори из трећег лица једнине – свезнајући проповједач.

Укупна друштвена збиља је приказана као слика биједи и чамотиње, а Париз представљен као „каљуга” и мртвило. У том граду, надалеко чувеном, живе људи „окорјела срца и празне лобање”. Зато Балзак прави ироничан осврт на „благодети цивилизације” које нам донесу то „преимућство” да се у Паризу неко роди, живи и умре, а да нико за то не зна. Сви битни елементи тадашњег француског друштва смјештени су у микроокружење, тј. у пансион за смјештај гостију. Дескрипција пансиона има за циљ да расвијетли социјални статус станара. Пансион Вокер је више налик на тамницу него на пансион. У њему се осјећа задах, прљавштина, биједа и сиромаштво. Тамница се не може замислити без чувара, а то је власница пансиона, госпођа Вокер – лицемјерна, ограниченог ума и тип жене несрећне у животу. Станари пансиона, односно ликови романа, припадају различитим друштвеним слојевима, чиме су покривени сви битни елементи једног друштва. Главни јунак Ежен де Растињак је племићког поријекла, али и провинцијског и сиромашног. Тип је младог, неискусног и неисквареног провинцијалца који жели да успије у великом граду и буде дио високог аристократског друштва. Приказан је као динамички лик, односно лик у развоју. Зато Ежен у епилошкој ситуацији није више онај млади човјек који је у Париз стигао да се образује и својим знањем и радом обезбиједи напредовање и мјесто у друштву. Нездрава средина успијева да деформише младог Ежена, који у почетку сања о заслуженом успјеху, док се касније негов амбиције крећу ка моћној заштитници, као гаранцији друштвеног положаја и моћи. То је Виконтеса де Бозеан, која је у актуелним превирањима изгубила

друштвену позицију, али држи до свог положаја јер је племићког поријекла. Она уводи Ежена у високо друштво и упознаје га са правилима. Али, да би се задобила наклоност једне Парижанке, треба имати модерне кочије и бијесне коње. У таквом свијету, који је стално гладан и злобан, неприкосновено влада новац, јер: „Новац је живот, новац је све!”

Кроз лик Вотрена, Балзак је представио и припадника најнижег слоја друштва. То је одбјегли робијаш, представник подземља. Вотрен савршено познаје друштвене прилике и отворено признаје да је прљава борба једини начин опстанка у таквом друштву. Он ће покушати да помогне Ежену, али на неприхватљив начин, онако како то обично раде људи криминалног карактера.

На развој Ежена као карактера снажно је утицао Чича Горио, по коме је роман и добио наслов. Чича Горио је бивши фабрикант тјестенине који се обогатио током револуције, продајући брашно по високим цијенама. Нико није знао како је старац у међувремену осиромашео. Зато се помјера у пансион у поткровљу, онако како нестаје новца, јер свако добија само оно што може да плати. За разлику од Ежена, Чича Горио је статични лик, чији се поступци не мијењају и сви су доминантно одређени његовом улогом оца. Балзак је у лику Чича-Горија савршено оцртао родитељску љубав која никада не престаје, али и у што она може да се изроди. Његове кћерке грофица Де Ресто и бароница Де Нисенжан, су богато удате управо захваљујући огромном миразу који је обезбиједио отац. Да би задовољио напресушне апетите својих кћери, одрекао се дувана, жилета... Егоистичне кћери се утркују која ће више новца исциједити од оца. Стиде се очеве биједи због чега га посјећују у тајности и само из властите потребе. Несрећни старац као да се помирио са потребом да „купује” њихову љубав. Тога постаје свјестан тек на самртној постељи и тешка срца прихвата окрутну и болну истину. Када су добро исциједиле лимун, кору су бациле на улицу. Тако су празне кочије кћери на очевој сахрани огољена слика лоших породичних односа и дехуманизованог друштва, у коме живе лоши, али и дубоко несрећни појединци. Зато морбидно и надасве тужно звучи појам који аутор уводи у дјело – „отмјено оцеубиство”.

Кроз нездрав породични однос несрећног старца и незајажљивих и безосјећајних кћери, Балзак приказује морално посрнуће читавог друштва. Као да је „предвидио” да ће поједини односи савремених породица бити слични – без

искрене породичне топлине и емоције. Ипак, појединци попут Бјаншона доказују да друштво има и оних „свијетлих тачака“. Значи, има наде...

Читаоцу остају многа питања и дилеме. Што је то што човјека одваја од истинских и природних потреба? Што је то што га веже за систем вриједности у коме је материјално изнад духовног? Да ли морално „прљава“ и нездрава средина обликује и породичне односе? Немали број случајева нас увјерава да је то лош избор и погрешан пут. Када то схватимо, живот постаје бастион среће, који тек онда живимо пуним плућима. Свакако, треба покушати.

Марија Ђетковић, Шп

PISMO HOLDENU KOLFILDU

Iz praznine koja zna da zavlada dušom

Kako si? Da li pilule djeluju na tvoje nerve isto onako kako su Džejnine suze hranile tvoj ego, tjerale te da misliš da joj nešto značiš? Možeš li se sjetiti barem jednog pisca kojeg si želio upoznati prije nego što te je raž cijelog progutala? Poznaješ li ma kakvog lovca koji je smatrao sebe živim samo kada bi posmatrao zaleđeno jezero bez patki, bejzbol rukavicu sa mrljom od mastila, telefonsku slušalicu dok sa druge strane neko odbija poziv, sestru koja laže zbog dima cigarete ili članak časopisa koji bi mu dijagnostikovao rak? Holdene, jesi li napokon upoznao Holdena Kolfilda?

Nemoj se bedačiti ako tvoj odgovor na moje pitanje nije potvrđan, jer tebe ne interesuju očekivanja drugih ljudi. Lažeš. Ljudi te umaraju toliko da ako ne umoriš sam sebe prije nego što oni to urade, smatraćeš se inferiornim, izmanipulisanim, neinteligentnim snobom. Smatraćeš sebe jednim od njih. Ta misao od tvog mozga pravi kašu koju svako gura do same ivice stola za ručavanje. No ta porculanska zdjela puna sivkastog želatina nikada nije udarila o pod. Ti si uvijek bio tu. Igrao se života i smrti na vrhovima prstiju plešući valcer s ivicama krovova kuća, vozikao se besciljno samo kako bi tvoje utonule oči, polako se sklapajući, rastapale njujorška svjetla tehnikom ulja na platnu, trnuo kada bi suze same pronašle svoj put razgovarajući sa djevojkom bez svilenkastih bretela i stida na ramenima. Sve si vidio a nikada nijesi izustio jednu jedinu riječ. Znao si da bi im bila potrebna vječnost da odgonetnu značenje jednog tvog uzdaha ili poluosmijeha praćenog oštrim pogledom ispod gustih obrva. Riječi su se činile kao prevelik zalogaj. Zato su ih zaobilazili. Nauči me da ih ne zaobilazim, preklinjem te.

Vječnost je, kažu, nastala tako što je neki patnik prokleo nebo jer je propustilo Sunce da pomiluje njenu glavu dok je izgovarala sudbonosno *da* drugom čovjeku. Tada se plavetnilo rascijepilo na dva dijela, ono koje danas poznajemo i ono drugo kojeg se užasavamo jer nepoznato je samo po sebi proketo. Nije đavo samo čovjekoliko biće sa rogovima i crnilom u očima, već je velik, nedefinisan i nedostižan. Vječnost je đavolja klopka. Ti si je grlio objema rukama. I sada možeš osjetiti njen miris, topao dodir na leđima, vragolast pramičak kose koji štrči i čvrst stisak ruke u kojoj je drška dječjeg kofera. Odjednom vječnost nije imala trajanje. Fibi bi učinila da zvjezdano nebo vječnosti stane u par minuta nijemog susreta iskrica koje dva oka daruju onima naspram njih. Nedostaje ti.

Svakim danom sve više. Možda sada otkriješ da je vrijeme nešto što postoji, a ne samo ljudska izmišljotina koja umiruje kompleks niže vrijednosti u vasioni, nazivajući ga *minuti i sati*. Pokaži mi kako da zacijelim rane bez njih.

Postoje i one koje ne zaslužuju da zacijele, čija će se poglavlja, ispisana na bejzbol rukavici kao molitva na osveštanoj hartiji, naprosto zatvoriti. Ožiljci na tvojoj ruci ne žele da izblijede. Nemoj da im daš da izblijede. Elijevi su koliko i tvoji. Zaborav je utočište onome ko nije mario od samog početka. Sigurna sam da, ako bi sada imao priliku da prošetáš dvorištem svoje kuće, naišao bi na komadić stakla prozora koji si razbio tog neočekivano kišnog jula 1946. g. Sučajnost je svetinja kojoj se mole oni koji nikada nijesu voljeli. Pričaj mi o ljepoti koja se rađa iz suza.

Sebična sam. Evo, ispričaću i ja tebi nešto. Sjećaš li se one provalije od koje si svakog Elija i Fibi htio poštediti? Ona i dalje postoji, a naznake da će nestati još uvijek nema. Svake snobovske sekunde neko postane njen rob jer slabašan um podređen je prividnosti. Isto tako, polja raži ne samuju. Mrtvu tišinu prekinule su bučne misli, novokomponovana pjesma, pisana riječ, sramežljivi pokreti ljudskog tijela, neka nova *Mona Liza*... Lovci su se vratili, tvojom zaslugom.

Biće trenutaka kada ću pomisliti da živim u zabludi da zabluda uopšte postoji i da ću nekada, negdje, nekom moći da kažem pravu istinu o tome ko sam. Baš tada sjećanja će me odnijeti tebi, tačno ovdje, gdje je vazduh koji mi miluje oba plućna krila sasvim dovoljan da budem JA u sopstvenom neznanju. Da budem dio perfektno imperfektnog Holdena Kolfilda. Svi smo mi ojađeno savršenstvo crne, ovčje vune.

S manje praznine,

Đina

Đina Šišević, III b

(Učenica je predstavljala Gimnaziju na Sajmu knjiga u Podgorici 2022. godine čitajući sopstveni tekst *Pismo Holdenu Kolfildu*)

„ОПРОСТИТЕ ЖИВОТУ И СВЕТУ ШТО НИСУ САВРШЕНИ

(Д. Радовић)

SUDBINA „MALOG ČOVJEKA”

Radnja pripovjetke „Šinjel“ smještena je u Rusiju. Kroz perspektivu sveznajućeg pripovjedača, pred nama je život i borba za pravdu Akakija Akakijeviča, predstavnika nižeg činovničkog sloja u društvu.

Neposrednom karakterizacijom lika saznajemo da je Akakijevič „...niskog rasta, malo ravna lica, pomalo ridast, čak na izgled malo kratkovid, male ćele iznad čela, izbornih obraza i takozvane hemoroidne boje lica”. Njegov psihološki portret predstavljen je kroz njegovo ponašanje, rijetke nemušte reakcije, svakodnevni način života i način na koji se drugi ophode prema njemu.

Doživljavamo ga kao čovjeka bez snage, koji je izgubio vjeru i nadu u ljude i sve što je ljudsko. Socijalna dešavanja ga ne zanimaju, a najveću ljubav i pažnju usmjerio je prema svojoj profesiji: jednostavnom prepisivanju akata. Metaforički je karakterizovan preko mjesta stanovanja i života u odricanju: kao predstavnik nižih socijalnih slojeva.

Soko novele u priči je šinjel. On je iskaz materijalnog stanja pojedinca i sistema vrijednosti u kojem odijelo čini čovjeka. Oko šinjela se veže sva radnja priče, i svi ostali motivi u tekstu. U zavisnosti od toga kakv šinjel osoba posjeduje mijenja se stepen poštovanja koje će dobiti od okruženja.

Akakijevič je proveo život kao vrijedan radnik, ali ipak je konstantno bio sputavan od strane onih koji su „viši” od njega. Svu pravdu i nepravdu koja mu se dešavala morao je da nosi u sebi, jer ukoliko bi se ikome obratio za pomoć, ne bi je dobio. Zanemarivan je u društvu zbog svog zvanja, i niko nije sa ozbiljnošću shvatao njegove probleme.

Mučno je došao do šinjela, što mu je dalo šansu da se po prvi put osjeti kao član društva, a krađa ga je vratila u teški svijet realnosti. Kada količina nepoštovanja postane nenasnosna, čak i za njega, Gogolj ga šalje u smrt. Priča dostiže karakteristike fantastike kada se Akakije povampiri u potrebi da dobije pravdu, koju zaslužuje.

Department u kome je radio smrt Akakija nije primijetio odmah, kako bi trebalo, već tri dana kasnije. Njegovo mjesto popunili su drugim radnikom. Drugim potencijalnim Akakijem, koji će živjeti isti život, na isti način se „boriti” protiv sistema.

Kada sretnete Akakija, pozdravite ga s razumijevanjem. Teško je živjeti kao igračka sistema.

Taida Kapetanović, Ie2

***

„Šinjel” je pripovijetka koju je napisao ruski pisac Nikolaj Vasiljevič Gogolj. Pripada epici.

Gogolj počinje pripovijetku opisom Akakija Akakijeviča. Pitamo se zašto je naslov „Šinjel”, a ne „Akakije”. Na to pitanje ću vam odgovoriti istim tim opisom, koji nas zbunjuje: „U departmentu mu se nije ukazivalo nikakvo poštovanje.”

Ovo nije priča o Akakiju Akakijeviču, nego o tipu čovjeka koji on predstavlja. „Mali čovjek”, nebitan čovjek, nevidljiv čovjek, ali čovjek koji je, nekim čudom, zadovoljan svojim, malim životom.

Sveznajući pripovjedač kroz blagi humor i sa skrivenom ironijom objašnjava koliko je sistem Rusije u 19. vijeku okrutan. Međutim, Akakije ima svoju, malu odstupnicu: „Ostavite me, što me vrijeđate?”

Male stvari donose sreću „malom čovjeku”. Jedno malo slovo, ukrasno malo slovo donosi sreću Akakiju Akakijeviču. Kada dobija šansu da uradi nešto više ili drugačije, on kaže: „Ne, bolje mi dajte da nešto prepisem.”

U tekstu samo jednom odgovara svojim „superiornim” kolegama. Mnogim čitaocima to nije dovoljno. Akakijevo istraživanje u definisanom životu prekinuće oštra ruska zima. I potreba za novim šinjelom. On će biti njegova sreća, i njegova nesreća. Svoje nezadovoljstvo iskazaće tek nakon smrti, na mnogo grublji način. Gdje je sredina? Nema je.

On je njihov brat. Mali brat je često i igračka. Odrasli muškarci se igraju malih dječaka. Od rođenja do smrti, čovjek Akakijevog statusa je igračka u ruskom sistemu 19. vijeka.

„Šinjel” je realistična priča o zarobljenosti čovjeka društvenim ustrojstvom i odsustvom sistema vrijednosti. „Život” nakon smrti služi kao ironična potvrda da nema pravde i da se ne može zadobiti... u ovozemaljskom trajanju.

Akakije je čovjek o kojem nam roditelji pričaju kada smo djeca: „Budite dobri, pristojni, nježni, budite pažljivi prema dobrim, pristojnim i nježnima.” Nažalost, na ove savjete se zaboravi lako i brzo, na krilima zadobijene moći.

Irina Radulović, Ie2

***

Gogoljeva novela „Šinjel” je jedna od najpoznatijih u ruskoj književnosti. Dešavanja smještena u Rusiju tokom industrijske revolucije, i sa idejom da vlast sa svojim sistemom nikad neće stati na stranu običnog čovjeka, vjerno i, na neki način, duhovito prikazuje kako se tada živjelo.

Pripovjedanje se odvija u trećem licu, i pripovjedač je sveznajući. Ovakav način pripovjedanja omogućava čitaocu objektivniji pogled na svijet i na likove. Takođe prikazuje vjerno surovost vremena u kojem glavni lik živi i njegov odnos s tim vremenom i ljudima. Pripovjedač nam nikad ne pokazuje znake sažaljenja prema Akakiju, što pojačava realističnost priče, jer Akakije je samo jedan od mnogih. Ne samo tada već i u današnjem vremenu možemo prepoznati elemente ove priče, što doprinosi univerzalnosti djela.

Kroz tekst, pisac na sve načine modeluje glavni lik. Kroz Akakijeve razgovore dobijamo posredno modelovanje, koje pokazuje njegovu nesigurnost, nisko samopouzdanje i slabost da se izbori protiv sistema koji ga izdaje. Najprisutniji tip modelovanja u tekstu je neposredno i, u skladu s posrednim, dovoljno dobro karakteriše Akakija i ostale likove. Metaforičko se pojavljuje u par navrata, ali najbitniji je prikaz Akakijevog stana, jer prikazuje skromnost i njegovu muku dok štedi za novi šinjel. Ovim postupcima prikazuje psihički i fizički portret lika i odvodi nas do glavnog tipa: malog čovjeka.

On u društvu predstavlja nekoga ko je, u suštini, zamjenljiv. Radi vrlo prosječan posao, nema porodice ili bliskih prijatelja da mu pomognu ili da tuguju sa ili za njim. Glas mu se uopšte ne čuje, jer je blag i nesiguran. Vapaje „malog čovjeka” nikad neće čuti „veliki”. Ovim se prikazuje još jedan sjevremeni tip iz teksta, u kojem prepoznamo Akakija, koji uprkos tome što nije željan promocije i dalje radi svoj posao strasno i služi državi kako zna i umije. U ključnom trenutku on biva iznevjeren i postaje još jedna žrtva ruskog hijerarhijskog sistema. Prikazivanje ovog univerzalnog tipa dovodi nas i do toga da mali čovjek nikada neće doći do pravde koju zaslužuje, jer je svijet u kojem živi okrutan i hladan.

Gogolj svojim fantastičnim krajem kao da nagovještava pobunu i prevrat u društvu koji bi se mogao dogoditi, ako se postojeća situacija ne promijeni. Takođe, sa humorom, začinjnim gorčinom, govori o nemogućnosti stizanja do pravde u tom vremenu i sistemu.

Glavni motiv teksta, tj. soko novele je šinjel. Predstavlja motivaciju za Akakijevo jutro, da pregura dan, da se nada, da sašije novog sebe, po mjeri okoline. Saznajemo dosta i o

društvu oko njega. Šinjel je takođe i simbol malog čovjeka, jer svaki mali čovjek ima neki „svoj šinjel”, svoj mali oklop i mali otklon od svijeta, i mali pokušaj da nađe sadruga, ako već ne može sabrata.

I sada postoje ljudi slični Akakiju, što nam govori o tome kako smo napredovali i kao ljudi i kao društveni sistem. Iako danas živimo u nešto opuštenijem vremenu, i sada postoje i bojažljivi ljudi, i lažni autoritet, i masa koja udružena ponekad liči na nemilosrdni čopor.

Dušan Marković, le2

„КИР ЈАЊА” Ј. С. ПОПОВИЋА КАО КЛАСИЦИСТИЧКА КОМЕДИЈА

Класицизам представља стилски правац у умјетностима и духовни покрет у Еворпи. Обухвата период седамнаестог вијека у Француској и осамнаестог вијека у Енглеској и Њемачкој. Класицистичка комедија је нормативна, са системом правила који спутава човјекову креативност, као и духовну и физичку слободу.

„Кир Јања”, дјело познатог српског књижевника Јована Стерије Поповића, настало је на граници између епоха класицизма и просвјетитељства. Припада књижевном роду драме, односно комедији као књижевној врсти. Према књижевном жанру, ово дјело припада комедији карактера. Писац је у лику Кир-Јање зналачки вјешто приказао морално посрнуће једног друштва, простора и времена. Тако се Кир Јања придружио вјечним ликовима у књижевности, као синоним за тврдицу.

Радња се дешава у првој половини деветнаестог вијека, искључиво у Кир-Јањиној кући. Основни мотив дјела је тврдичлук. Заступљен је и мотив младе жене и старог мужа, као у Држићевој „Новели од Станца”. Главни лик Кир Јања, зеленаш и трговац грчког поријекла, приказан је као негативна личност, психолошки изопачена, истовремено комична и трагична. Говори специфичним идиолектом, користећи искривљене грцизме, што га додатно карикира. Морално посрнуће главног лика писац је представио на веома упечатљив, комичан начин. За разлику од главног лика, који је увјерљив, остали ликови у дјелу се не памте и стављени су у функцију карактеризације главног лика. Његов опсесивни трдучлук је порок који прелази у страст и болесно стање, које и њему самом наноси штету. Иако богат, Кир

Јања је у сталном страху да не остане без новца, који је једини извор његовог самопоуздања, али и сопствене патологије. Умјесто да буде господар новца, Кир Јања је његов роб и жртва.

Иако материјално богат, главни лик је сиромашног карактера и са деформисаним системом вриједности. Себично и нехумано понашање према другим људима живот му немилосрдно враћа. Јуца се удала за Кир-Јању не из љубави, него због његовог богатства. Нема разумијевања ни за своје рођено дијете, кћерку Катицу, коју покушава да уда за Кир-Диму, човјека његових година, само зато што не тражи мираз. Осим што их повезује интерес, Кир Јања и Кир Дима говоре сличним идиолектом. Очигледно је да је Кир-Јањина породица жртва његове психолошке изопачености.

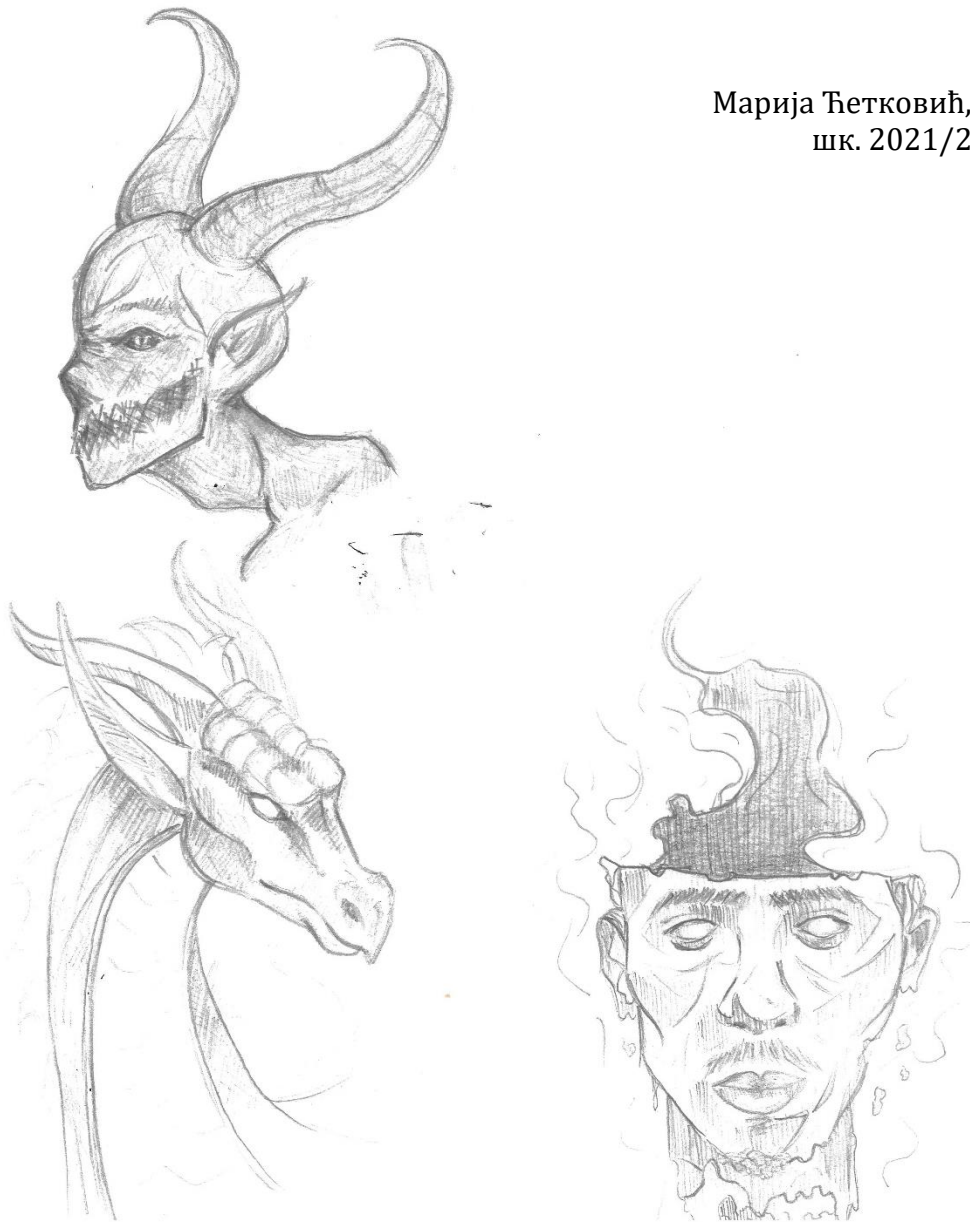
Писац је до апсурда искарикирао и исмијао трдичлук, похлепу, неемпатичност, нехуманост, претјерану рационалност.... Кир Јања сам зида шупу за стоку, која се убрзо срушила и убила му коње. Не жели да купи славину за бурад, због чега му је све сирће исцурило. Ускогруда и себична душа не осјећа потребу да дио новца определијели у хуманитарне сврхе. На госте у кући гледа само као на извор трошка. Чак му и куповина жениног шешира представља страшно оптерећење. На крају, остаје без онога што је једино у животу знао и умιο да чува. Бива преварен и остаје без велике суме новца. Врхунац болесног стања је приказан монолозима, када се опрашта са дукатима, као када се опраштамо са својим најмилијима. Тако је кула од карата, постављена на нездравим основама, срушена. Биједно и без поноса, онако како је и стварана.

У суштини, Кир Јања је усамљен и дубоко несрећан. Његов једини „пријатељ” у животу и извор среће и задовољства је новац. Има ли веће казне и трагедије? Таква срећа и задовољство су одраз деформисаног система вриједности који, прије или касније, уништи онога ко са тим вриједностима живи. Отуђен од људи, а са друге стране и од себе, Кир Јања постаје жртва једне несрећне људске судбине. Он не зна да се радује, да ужива у животу, не зна за људску доброту. Иако зазире од људи и у сталном је страху од других, главни лик овог дјела је сам себи највећа пријетња и казна. Писац га немилосрдно „кажњава” и поручује читаоцима да такве личности не смију никоме бити узор. Оне могу бити само оптерећење за укупно друштво јер су извор моралне и духовне деградације и биједи.

Јасно је да писац није имао намјеру да овим дјелом исмије само Кир-Јању. Његов превасходни циљ, а уједно и идеја овог дјела, био је да укаже на опасност да ове и сличне појаве постану типичне и да, као такве, почну да представљају опасност за цијело друштво.

Брине ме што је понестало људске топлине и племенитости, постали смо слијепи једни за друге. Само да се не прекалкулишено, да не преваримо сами себе... Живот је кратак, а човјек је, по основној дефиницији, друштвено биће. Потрудимо се да никад у животу не будемо Кир Јања. Будимо прије свега људи, широких погледа, племенитог срца и топлог осмијеха. У томе је спас појединца и просперитет друштва!

Марија Ђетковић, Пн,
шк. 2021/22. г.

ПОЕТИКА РОМАНТИЗМА У ГЕТЕОВОМ „БАУКУ”/„КРАЉУ-ВИЛЕЊАКУ”

Од кад је свијета и вијека, човјек узалудно кроз књижевност бјежи од сурове истине своје коначности, свог личног баука смрти. Међутим, изгледа, никако да га избјегне!

Чим око прелети преко ових осам катрена украшених парном римом, примијети једну од главних карактеристика романтизма – жанровски синкретизам. Зато је ова балада (епско-лирска врста са трагичном тематиком), то јест, поема (дужа лирска пјесма са епском основом), прави представник ове епохе. Користећи се не само лирски карактеристичним описима и налетима осјећања већ и дијалогом као и догађајем, ова поема пркоси класицистичким правилима која су књижевност (поред љепоте) држала у челичним ланцима антике и подражавања природе.

Помоћу слоја приказаних предметности лако је одредити тему – то је путовање кроз ноћ и тмину једног оца и његовог болесног сина, који поред очевог разувјеравања пада под злобне чари смрти. Мотиви болести, смрти, таме и људске немоћи, али и халуцинације и свијета чудесног нас језом, галопом коња воде до коначне дестинације. Воде нас до идеје људске пролазности и смрти ближњег, младог, оног ког наш ум не може повезати са суровошћу смрти.

Гетеов „Баук” може се раздијелити на три дијела, три тачке гледишта. У првом и посљедњем катрену имамо лирски субјекат, сличан свезнајућем приповједачу епике (још један примјер жанровског синкретизма), који нашу радозналост буди питањем. Лирски субјект упознаје нас с атмосфером и у задњој, најдраматичнијој строфи, доводи до врхунца страха и језе – слике беживотног дјечака још у очевим рукама. Дијалог оца и сина сушта је супротност наших очекивања. Умјесто да дјетету пјева пјесме и прича којекакве бајке, отац је глас разума и стварности, који ће изгубити против ласкавог гласа чудовишног вилинског краља. Тек у седмој строфи овај створ, од умиљатог оца и сина мајке златног руха, показује своје праве боје, боје краја.

Шта је то што ову баладу чини тако очаравајућом, да инспирише музичаре (као Шуберта), сликаре, па чак и модерне аниматоре? Управо плашт магле, студени вјетар, плес тужних врба и неуморни галоп коња. Пејзаж спаја чудесно и стварно, јер управо ноћ и тама насилно буде човјекову машту. Није ли страх од мрака страх

од којег свако дијете барем једном заплаче? Пејзаж шуме је диваљ, тајанствен.
Управо он доноси ужас и страву.

Ех, када би само лијепим стиховима могли отјерати свог баука...

Гете, ниси ме довео до олакшања! Сада још више патим од своје судбине, свог
кратког вијека!

Јана Вукчевић, Пн,
шк. 2021/22. г.

„KO KROZ ŠUMU IDE ČOVJEK KROZ SIMBOLE“

SUD LABUDU I ALBATROSU

Sve se ovo zbiva davno, sada, a i još će se zbivati, sve pod okom božjim... Najedared sjetih se njih nekoliko, dosta sličnih, te ih pozvah sve skupa da malo sebe zabavim.

Poznati mi nisu likom (novi su), mada imena im dobro pamtim (Bodler, Verlen, Rembo...). Mnogi ovdje odveć ih i znaju, pa ih stalno pominju, dakle, čuo sam za njih. Evo šetaju „rajskom šumom“, došlo je vrijeme da im se ukažem...

Nemojte se strašiti lika moga, jer sam Ja taj koji donosi svjetlost, Sin Božji! Grupica se lagano odmače, kao da je bilo straha. Ne, to nije, već čuđenje – nije niko od njih vjerovao da takvo što postoji – raj. Nije prošlo dugo, čuđenje se pretvori u osmijeh, ne bješe on mio ili lijep, no bješe lukav – pun ponosa...

„Velika je duša tvoja, Hriste!“, reče jedan, no me imenom tim presiječe kao mačem, prećutah. „Primi nas u dvore tvoje, čime li smo mi jadnici to zaslužili“?

Laž! Čista laž, dovoljna je njima bila njihova gordost da već misle da im je mjesto u raj, pak, znam ja, znaju oni, nema potrebe reći...

„Čuo sam o vama puno, čak i previše“, osmijeh njihov sve više raste. „Čuo sam o vašoj tuži još odavno, nije li to nepravda prava“, užurbano klimahu glavom, „neshvaćeni, cenzurisani, zabranjeni! Pa zar je čudo da su vam srca i pjesme pune tuge. Velika je na vama muka (ni sami ne znaju), osećanje tako čisto, ne možete ga reći slobodno, puni ste razočaranja, melanholije, boli i žaljenja, te ja sada vas žalim. Napisaste, bar meni, lijepu ideju, izložiste svoju misao, cilj svoje epohe: umjetnost radi umjetnosti, tako i bijaše, umjetnost impresije, doživljaja! Tako, nek svak za sebe tumači što je vidio, osjetio“, osmijeh njihov sve mi govori. „Zašto trošiti bezbroj riječi, kad na njenom mjestu može stajati jedna, nek sve bude u nijansama, ne? Jer tada će samo poseban čovjek shvatiti suštinu – da je sve puno simbola! Kako li će drugačije čovjek morati da misli, šta će ga tjerati“? „Ponosim se vama. Rođenim iz pepela prošlog doba, doba ljudi lažnih i nekreativnih, koji mrze svakog ko želi da stvara nešto novo... Ipak, vi ne uradiste ništa, već samo stajaste hladno, na margini“. E, ovim riječima sam ih pogodio, stoje preda mnom kao djeca ozareni... „Dosta ste vi slični meni, odbijate norme društva i stvarate, stvarate haos, umjetnost! Rugate se prijestolju vaših otaca koji su za vas 'toliko učinili', doveli vas do stanja da ne živite u nemaštini“, osmijeh polako počinje da blijedi. „Ostavili ste svoje oce i

odali se zadovoljstvima i grijesima i niste imali snage, već ste se u svojoj mašti peli iznad njihovih stolica na hladne zvjezdane vrhove gdje praviste svoje Vavilonske kule u kojima ste sami dobrovoljno robovali ne dozvoljavajući da vas realnost spusti na zemlju"! Šuma oko njih polako odumire, osmijeh je već prešao u teror. „Previše ponosni da mijenjate svijet! Sada ćete umirati kako ste i živjeli", pakleni oganj guta idiličnu sliku rajske šume, „u Vavilonskoj kuli, zarobljeni u začaranom krugu jednog te istog (ovog) dana, mamurni, zaboravljeni"!

Sada već svjesni da su u paklu, njihovi vapaji pune zrak, a ja, ja znam da niko neće doći po njih jer nisu ni glavicu luka iščupali ne bi li je kakvom prosjaku dali.

Matija Bulatović, IIIj

ŽIVOT NIJE POSEBAN, SVAKO IMA KAMEN KOJI GURA

PROBLEM SMISLA LJUDSKE EGZISTENCIJE – MOTIV KNJIŽEVNOSTI SVIH VREMENA

Žudnja za otkrivanjem smisla života je urođena svim ljudima i pored toga što je on, ako uopšte i postoji, nama prirodno nedokučiv. To je apsurdno.

Kad čovjek uvidi da je stanje stvari takvo, povratka natrag mu nema. Naravno, treba naglasiti i to da većina ljudi za života ne dostigne ovu tačku razmišljanja i preispitivanja, što je možda i najzahvalniji od svih mogućih ishoda. Međutim, kad smo već kod ishoda, kad se ova tačka jednom već dostigne, vjerujem da čovjeku ostaju tri moguća ishoda.

Prvi ishod je najjednostavniji – samoubistvo. Drugi je prihvatanje ovakvog stanja stvari sa ironičnim osmijehom na licu, poslije čega se život ne živi u inat apsurd, već u skladu sa njim. Treći ishod je takođe prihvatanje ovakvog činjeničnog stanja, ali umjesto puke podređenosti apsurd, stupa se u otvoreni revolt protiv njega, i pored znanja da taj revolt nikad ne može biti u potpunosti uspješan.

Živimo u eri gdje se i istina smatra subjektivnom. Za mene je ovaj treći ishod istinit. Ako je čovjek bez Boga osuđen da gura svoj kamen, ja ću svoj da guram dok mi se svi ligamenti ne iskidaju, svi zglobovi ne popucaju i sve kosti ne izlome.

Ako smo osuđeni samo na to da se mučimo dok ne utonemo u ništavilo i zaborav, ja ću da se mučim koliko god mogu. Ja sam rođen na ovom svijetu, pa imam pravo na ovo.

Bez obzira na to jesu li na javi polubogovi ili najobičniji ljudi pored seoskog puta, u snu beskrajno padaju i Enkidui i Estragoni ovog svijeta.

Mentalno retardirani Bendžamin, na nivou trogodišnjeg djeteta, gotovo opsesivno gleda u vatre i sjenke. Ako smo svi mi ostali normalni i većinom ga snishodljivo gledamo s visine, puni sažaljenja, kako to da većina nas u potpunosti prihvata ovakav današnji svijet, koji je samo jedna velika Platonova pećina, a mi bismo radije ubili bilo kojeg devijanta nego slušali o obmani vatre i sjenke. Je li nam u ovom slučaju prijatnije da mislimo da smo svi retardirani, ili da je čak i Bendžamin normalan?

Treba li da se svi, kad smo već lišeni svog Boga (svrhe), ubijemo kao Romeo i Julija? Ako mislite da je to legitimno rješenje, onda – slobodno. Ali nije ni svako samoubistvo isto. To nam Vladimir i Estragon najbolje pokazuju (iako oni svoje samoubistvo nikad, zapravo, ne sprovedu u djelo). Vješanje iz dosade nije pitanje slobode, već smisla. A opravdanje ljudske egzistencije ne dolazi, bez obzira na to koliko ga oni čekali.

Nije to „ništa” strašno.

Aleksandar Perović, IVn

ČITAMO DA BISMO POSTAVLJALI PITANJA (KAFKA)

U današnjem društvu, kojem je sve preče od knjige, načitan čovjek se ne može osjetiti prihvaćeno. Sve njegove želje za saznanjima i pitanja će, na kraju, ostati bez odgovora.

Volim da čitam zbog osjećanja koja se u meni probude nakon pročitane knjige. Najradije bih pozvala autora i pitala ga sve što nam je ostavio da tumačimo. Ali, tada bi sigurno nestala čar djela.

Ako se ja ovako osjećam, ne mogu ni da pretpostavim kako se osjećaju ljudi koji čitaju kada god za to imaju vremena, i kojima knjiga predstavlja pravo zadovoljstvo. Da li i oni imaju potrebu da pitaju i komentarišu sa drugima. Imaju, sigurno, ali je teško naći ljude koji imaju isti stav prema čitanju i sa kojima se o tome može razgovarati.

A zašto je problem naći sagovornika na temu čitanja? Ljudi se plaše misli i svega što sa mislima ide. Plaše se onoga do čega ih razmišljanje i odgovori na neka pitanja mogu dovesti. Zato i ne pitaju, zato i ne čitaju. Činjenica je da se kroz svaki roman provlači motiv smrti. Za nekoga ko se smrti plaši, čitanje neće predstavljati uživanje, samo će tjerati da se razmišlja o nečemu što bi se najradije izbjeglo. Nisu svjesni da bi razmišljanje o tome dovelo do raznih saznanja, da život nije tako poseban, da svako ima kamen koji gura i da je vrh najčešće nedostižan. Kada čovjek dobije ove odgovore iz knjige, shvati da smrt i nije najgora stvar koja nas može zadesiti.

Vjerujem da ljudi omiljeni roman biraju baš na osnovu pitanja na koja im odgovara. Kao što nam neka osoba ulije sigurnost svojom pričom, to isto uradi i knjiga. Osjetimo se kao da je napisana za nas.

Kada čovjek jednom sazna za moć knjige, želi da vidi šta još postoji i koje djelo mu može odgovoriti na pitanja koje je prethodno podstaklo. Zato vjerujem da ko jednom počne čitati, neće željeti da prestane.

Sonja Mališić, IVn

***

Људска жеђ за знањем је неутажива, човјек стално тражи још, више, боље. По томе се одрастао човјек не разликује пуно од дјетета – увијек се пита како и зашто. Међутим, често заборавимо да постављамо питања када одрастемо, тада само дајемо одговоре.

За путовање на мјеста која никада нећемо видјети довољан је само ум који распознаје и тумачи ријечи. Очи нису обавезне, може да се чита и помоћу Брајеве азбуке. Само у књижевности и вјекови и секунде могу да трају минут-два, колико је потребно да се прочита једна страница.

Мала библиотека нашег ума и даље чува питања која смо некад можда и постављали, а која дуго скупљају прашину, све док каква реченица или стих не одшкрину прозор, одувају паучину са корица и пробуде ону дјетињу радозналост која је увијек гладна.

Од Хомера, преко Андерсенових бајки и Шекспира, па до класика руске књижевности, питања се само гомилају, а нигдје на видику једног јединог, правог одговора (зато што он, можда, и не постоји). У сваком одговору стоје питања која чине ланац који сеже дубоко у прошлост и будућност.

Када затворим корице књиге, често се запитам јесам ли читала о себи, или о човјечанству уопште. Читањем тражимо одговоре, а добијамо питања – зато настављамо да окрећемо странице.

Нина Гиљановић, IVн

***

Ljudi se mogu podijeliti na dvije grupe – one kojima je knjiga prijatelj, ili neprijatelj. Jedni drugima su nejasni, pa brojna pitanja ostaju bez odgovora.

Nije tajna da našoj generaciji čitanje predstavlja obavezu. Knjigu doživljavamo kao nametnuti zadatak vezan za školu i skloni smo da je pročitamo površno i bez razmišljanja. Odsutnim pogledom „jedemo“ slova i odbrojavamo koliko je još strana ostalo do kraja. Nakon tog „jela“ često ostajemo gladni znanja, a pitamo se zašto vrijeme nismo iskoristili drugačije. Odgovorimo za sebe, ili pitanje ostane bez smislenog odgovora.

Sve je više onih koji knjigu doživljavaju kao neprijatelja, a čitanje kao obavezu. Ipak, postoje pojedinci suprotnog shvatanja – čitanje im predstavlja zadovoljstvo. Knjigu smatraju prijateljem, izazovom, utjehom i povodom za razmišljanje. Dok čitaju, takođe „jedu“ slova, ali ne da bi što prije stigli do kraja, već da bi unijeli što više najkorisnijih „hranljivih“ materija – znanja. Poslije tako kvalitetnog „obroka“ spremni su da postavljaju pitanja na koja možda sami neće odmah odgovoriti, ali će drugu grupu, sigurno, šokirati. Ta pitanja najteže će pasti onima koji ne misle, ili se plaše da počnu.

Dobri pisci su odličan primjer. Najlakše je pročitati „Asku i vuka“ kao bajku za djecu, „Stranca“, „Proces“ ili „Prokletu avliju“ kao romane malog obima. Pravi izazov je pročitati ih pravilno i povezati sa nekim drugim djelima, ali i sopstvenim okruženjem. Dobar čitalac postaviće bezbroj pitanja, od najprostijih do filozofskih, ali se neće plašiti da traži odgovore, ili ih proslijedi dalje.

Za ove četiri godine čitali smo različita djela, i bavili se svakakvim pitanjima i odgovorima. Možda nismo svi spremni da time nastavimo da se bavimo, ali niko ne može da tvrdi da nam knjiga nije bila dobar prijatelj.

Darja Ostojić, IVn

***

Овдје се не поставља питање да ли читамо, овдје се прије заинтереси пред чињеницом да више не постављамо никаква питања. Да ли ми, откад смо почели да чекамо Годоа, не мислимо више ни о чему, дакле, не питамо ништа?

Живимо у апсурдном времену и простору који, заправо, ни не остављају могућност за било какво питање. Или, можда, живимо у стрмоглавој свакодневици чиновничких шрафова, који се не усуђују да питају, што с временом убије могућност да питање уопште више постоји.

Ко поставља питања? Дјеца, када откривају свијет. Онда крену у школу, и ту свако даље откривање свијета стаје. Ту их науче да не питају, већ да научено понављају. Немојте ми, молим вас, рећи да се читав свијет може открити до првог разреда основне школе?

Ко нам је, ипак, упркос свим временима и просторима, увијек ту да нас подсјети на све прескочене упитаности? Књига, наравно! Немогуће је да не поставите, па макар и у себи, питање, какво било, када се сретнете са животом славног Одисеја; када касније упознате Вука Исаковича, немогуће је да не

помислите да Одисеј није један једини... Да ли је, можда, неко од нас, још један Одисеј... И опет, морате се запитати пред крајње истинитом чињеницом да је све на свијету у вези!

И рјечници буде питања у глави – немају фабулу, богами ни сиче а, опет, причају причу... Баш читам у једном листу коментар Душка Радовића који говори да треба мислити на језик, јер он нема никога, осим нас. У праву је, но, то је све један цијели процес! Треба мислити, читати и, на крају, вербализовати мисли питањем. Не мисли се овдје на она питања која убијају језик, која траже од родитеља џепарац, или од наставника да понови изречено. Овдје се мисли на она егзистенцијална питања. Не, не читајте ово као синоним за компликована питања. Не, та, егзистенцијална питања врло су једноставна.

Питајте: „Како расте дрво”, и већ сте се довољно запитали и замислили!

На крају, Бекет је од сценографије имао само једно дрво, а рекао је све. Не морате питати пуно, али никада не смијете престати с питањима. У томе можете успјети јединим исправним путем – путем језика, вјешто чувајући традицију читања и писања!!!

П.С. Чудан је осјећај ставити тачку на посљедњу реченицу посљедњег писменог задатака у животу. С тим у вези, нека буду три узвичника, за крај.

Нађа Лаловић, IVф

ЧОВЈЕК ЈЕ НАЈВЕЋА МОГУЋНОСТ И НАЈВЕЋА ОПАСНОСТ У СВИЈЕТУ (Јасперс)

У основи сваког човјека је могућност – с њом се рађамо, и с њом умиремо. Чудно је како смо од длакавих створења, којима су неопходни и горњи и доњи екстремитети за нормалан ход, еволуирали у највећу покретачку силу свијета. Дата нам је моћ да створимо ново, или уништимо постојеће.

Моћ је ништа друго до игра дјела и ријечи, која испуњава празнину дана и тишину ћутања. Да ли је истина увијек боља од лажи? Или се само заваравимо не бисмо ли пронашли бољу верзију себе? Само једна ријеч има снагу атомске бомбе и учиниће да наредних сто буду сувишне и безначајне. Како год да окренемо, човјеку преостају двије могућности: да се повинује и постане „шраф” система у којем живи,

чије ће презиме бити сведено на иницијал, или да води непрестану битку са вјетрењачама, у жељи да докаже исправност свог идеала.

Вољела бих да је више људи попут Владимира Мајаковског. Он је, пред повратак у Москву, уплатио цијели свој хонорар који је је зарадио у Паризу на рачун париске цвијећаре. Договор је био да се неколико пута недјељно цвијеће испоручује дјевојци којом је био опчињен, Татјани Јаковљевој. Од тога дана, цвијеће је редовно красило њен дом, а испоручилац би за њу имао само једну поруку: „Од Мајаковског”. Цвијеће је на њену адресу стизало и након његове смрти, а Други свјетски рат је преживјела захваљујући букетима које је продавала. „Упркос свему, једном ћу те добити, саму или заједно са Паризом” – учињена дјела живе и после смрти, а ријеч о њима преноси се дуги низ година.

На крају, ако нам се ниједан начин не учини идеалним, увијек можемо заузети улогу гласника и свакој причи додати зачин личне маште и увјерења. Тако, на неки начин, проналазимо златну средину – не представљамо ни опасност ни могућност. Само одржавамо постојање, и бранимо се од заборављавања.

Правда без моћи је ништавна, а моћ без правде је тиранска. У човјековом бићу, она је експанзивна и не да се ограничити ни кроз шта друго него кроз моћ исте или, у најмању руку, сличне величине.

Теодора Стијеповић, IVн

***

Упркос свим могућим напорима, никако не успијевам да заобиђем рекламе о веганству, рециклирању, глобалном загријавању, свеопштем загађењу сваке карике глобалног екосистема... Не тврдим да ови проблеми не постоје, само тврдим да ми треба потпуно да их игноришемо.

Постоји покрет за очување средине који се бори за то да сви престану да користе пластичне сламчице како би се подигла свијест о тренутном нивоу загађености морских површина. Наводно, већ се акумулирало толико пластике у мору да се популације великог броја врста примјетно смањују. Маскоте овог покрета су, наравно, корњаче. Наравно да су оне маскоте! Исто као што су маскоте акција за очување шума врсте попут зечева и вјеверица. Маркетинг површан и плитак, колико и саме акције – они хоће да ме излуде! Побогу, какве везе ће имати

моја употреба пластичног прибора за јело и пиће са тамо неким корњачама? Како маскоте никад не буду неке мање... естетски надарене врсте? Како никад на овим кампањама да видим мравоједе и ајкуле? Зато што ово нису акције за очување средине, него за грађење личних илузија да тако заправо мијењамо нешто. Исто важи и за рециклирање умјесто обичног бацања смећа, за вожњу бицикла умјесто аутомобила како би наш „лични траг угљеника” био мањи, за мању употребу парфема како бисмо мање штетили озонском омотачу...

Ово су приче за малу дјецу. Једна фабрика у склопу постројења тешке индустрије ће више загадити ваздух него десет хиљада аутомобила. Треба ли да избјегавам пластичне сламчице док свјетска елита лови одавно угрожене егзотичне врсте да би их појела златним виљушкама и ножевима? Кад ми фино устанемо и спалимо све милијардере и њихове фабрике, тад ћемо промијенити нешто. Нека ме се до тад ману сви ови силни доброћудни вегани и феминисткиње које се на протестима скидају голе... да их људи не би гледали као предмете!

Доста ми је више тих патетичних прича да су људи најгора врста и како смо ми највећа опасност. Ето, и те корњаче се излегу из јаја на плажи, па их послје читавих минут и по живота поједу птице грабљивице. Овај свијет је долина суза, а мени баш и није више до плакања, ни због себе, а богами ни због осталих.

Ми смо на врху ланца исхране упркос овој планети, а не због ње. Ми нисмо криви због тога што највише једемо јер је закон овог свијета: „Једи или буди поједен”. Кад већ причам о њему, ево да и то поменем: зашто толико очајно покушавамо да спасимо овај свијет који нам сам по себи није дао ништа осим патње и муке? Треба да еволуирамо изнад њега, винемо се у небеса и колонизујемо друге планете, док ову оставимо иза себе да труне и пропада, баш како је хтјела да ми иструлимо и пропаднемо.

Не знам зашто бисмо одвајали човјечанство као могућност и човјечанство као опасност. Зашто само не бисмо достигли своју могућност да будемо највећа опасност? „Добар” човјек који нема капацитет за зло није заправо добар, већ безопасан, беспомоћан и неспособан. Исто као што човјек може да буде храбар једино кад се плаши, тако једино може да буде добар кад је способан за зло.

Морамо да будемо опасни, јер универзум безопасне гута. На крају крајева, ако би дошло до тога, радије бих да ми прогутамо универзум, а не он нас.

Нећу да одем тихо „у ту благу ноћ”.

Александар Перовић, IVн

ЖИВОТ ЈЕ У ПРИЧИ, А У ЖИВОТУ ЈЕ СМРТ

О ПРИЧИ И ПРИЧАЊУ – ТЕМА АНДРИЋЕВОГ ПРИПОВЈЕДАЧКОГ ОПУСА

Каже се да се у свакој причи, чак и оној наизглед бесмисленој и лажној, крије трунка истине. Исто тако се каже да је стваралац приче жеља, а не истина. Обје тврдње су тачне. Стварност је отац приче, мајка јој је потреба, а смрт кума.

Могло би се рећи да је овој теми Иво Андрић дао највише живота кроз свој приповједачки опус. Више пута смо се сусрели са њим, али тек сада јасно видим споне које вежу његова дјела у цјелину. По концентричним круговима су се ређала слова. Кружне линије су се скупљале и шириле, пречници сужавали, али и након двадесет година обликовања, центар је остао исти. То је под руком Ива Андрића настајала „Проклета авлија”.

Како се прича преноси од уста до уста, тако се нешто губи и нешто додаје. Човјек има сталну потребу да сјеме зачето истином залива својим жељама и страховима. То ме увијек подсјети на Заима и његову навику да причу о султану и његовим размишљањима подвргне свом схватању. Са сруге стране, Карађоз има другачији приступ. Он упорно мијења самог себе не би ли из затвореника извукао причу коју тражи. Прича има чудну моћ над влашћу и њеним представницима – плаше је се, али им је потребна да би одржали своју надмоћ.

Ако се вратимо коју годину назад, сјетићемо се Аске и њеног плеса за живот. Али, њена сврха се огледа у грациозним покретима тијела који треба да изнесу причу. Њена дужност је да је исприча, није битно када и пред ким.

Вишеградска ћуприја, која љуби двије стране ријеке Дрине, то је тек посебна прича. Она је стајаћи свједок смјене бројних генерација и власти. Оно што јој је пружио карту за бесконачност, њена је прича. Наравно, промјене које су настале на путу од њене прве верзије до данас биле су неминовне. Али, њена мисија је извршена – ушла је у легенду и надживјела оне који су је први пут испричали.

Шта је живот, и како га треба провести? Да ли је смисао у сакупљању сатова, који одбројавају вријеме, оружја и алатки, који можда служе за преобликовање постојећег свијета? На крају се све своди на исто – људи ће остати ништа до обични гласници који смисао налазе у причи и причању.

Теодора Стијеповић, IVн

***

Свако Андрићево дјело које сам прочитала је прича. Некада о људима, некада о догађајима, а често и о грађевинама. А најљепше је када је у једну причу укључено све.

Прво Андрићево дјело на које сам наишла била је приповијетка „Аска и вук”. Човјек би након читања помислио да је то обична басна и да јој је мјесто у основним школама, а не међу гимназијалцима. И ријетко се дешава да такво дјело ипак задобије толико поштовање. Аска је све што је до сусрета са вуком научила, искористила да избјегне оно што је било скоро извјесно. Она је игром победила смрт. Победила? Не, она је игром одложила смрт. Када сам читала ову приповијетку, још нисам знала да постоји друга страна књижевности, дјела у којима су људи свјесни да ће их смрт стићи, па се ни не труде да се против ње боре.

Ако нам је смрт свима загарантована, зашто се онда трудимо да за живота урадимо било шта? Да ли је везир Јусуф знао да ће остати упамћен и да ће се о њему причати дуго након његове смрти ако иза себе остави грађевину као што је мост на Жепи? Можда је то хтио и Мехмед-паша Соколовић. Желио је да споји двије обале ријеке и помогне народу, али је можда желио и да се о њему прича када га више не буде било, да не буде само још један дјечак који је напустио домовину и никада се није окренуо.

А онда је на ред дошао роман „Проклета авлија”, у ком је управо прича „главни јунак”. Свако нешто прича, и свако нешто слуша. Хаим је причао о свему као да је присуствовао томе о чему говори, али је све што он каже само донекле поуздано. Ћамил је углавном причао само о Џем-султану. О њему је учио и читао годинама, а на крају је о њему толико причао да је почео да мисли да је Џем-султан. Њима, а и Заиму, који је сваки дан причао о новој жени, причање је било бијег од стварности у којој су се нашли доласком у Проклету авлију. Са друге стране, фра-Петар слуша до пред смрт, када је Младићу испричао све оно чега се тај младић присјећа. За фра-Петра је причање у том тренутку било све његово животно искуство.

Андрић је свој став приказао приликом примања Нобелове награде. Сматра да су прича и причање једино што је трајно, и да је у свакој причи најважнија љубав и ведрина слободног људског духа.

Соња Малишић, IVн

***

Одмалена сам вољела да читам бајке и басне. Храбри принц и зла вјештица, глупи гавран и лукава лисица су ми и данас драго сјећање. Међутим, нису све бајке само бајке.

Када бих млађем брату прочитала „Аску и вука”, можда би му послужила као подстрек да прати своје снове. Али, шта се деси када тај сан нестане? Аска је избјегла смрт, јер је умјетност смрти страна, али само накратко. Она је чека, у виду вука или чобана који ће је заклати – овце не живе баш дуго.

Често постајемо свјесни нечега тек након што је изречено. Не би свако рекао како постоји свега неколико тема о којима људски род пише већ вјековима, а она најчешћа је и најстрашнија: смрт. Од „Епа о Гилгамешу”, преко античких драма и Андрића, па до „Крадљивице књига”, тражи се оружје и спас.

Живот је у причи, а у животу је смрт. И шта остаје након ње? Да ли је трајније оно урезано у камену моста, папиру, или пак људском уму?

Ћамил, фра-Петар, младић, па и Хаим, носе у себи причу. Носе покушај да се побиједи оно што се побиједити не може. Прича као бивствовање ван стварности је варка. Смрт је неминовност која се причом само завава. Писати, или причати, као људи у Проклетој авлији, и тако заборавити, не значи да сат не откуцава.

Сазнање да је коначни смисао немогуће досегнути у књижевности није препрека, већ покретач. Зато и даље покушавамо, макар у причи, да се успјешно обрачунамо с оним што нас чека. У бајкама добро увијек побиједи зло, али зато су то само бајке.

Нина Гиљановић, IVн

***

Прича је једна од најстаријих и најзначајнијих људских потреба. Од рођења су нам причане приче о нашој породици, о човјечанству. Шта бисмо радили да ова потреба не постоји? Да ли бисмо заборавили ко су нам преци, одакле потичемо, ко је написао дјело „Проклета авлија”, ако би оно уопште онда и постојало.

У свијету постоји много приповједача, тако је и у Авлији, гдје се налазе и „дужни” и недужни, убице, преваранти, па чак и учени људи. Хаим је богат животним искуством, приче су му богате детаљима. Говори само о другим људима и о догађајима који га се не тичу. За Заима важи да „више пута изговорена лаж постаје истина”. Толико је опсједнут својим лажним причама о идеалном браку, те је успио да увјери самог себе у њихову истинитост. Атлета говори о женама, лирским елементима казивања. За њих тројицу причање представља пут за бјекство из затворске свакодневице. Неки причају из неке више силе. Фра-Петра и Ђамила зближила је књига. Један од мотива у Андрићевим дјелима је спас од заборава, што је и разлог приче ова два лика. Остављају за собом нешто по чему могу остати упамћени.

Колико је само генерација испратило „премијеру” Аскиног плеса за живот, колико је ђака прешло преко моста на Жепи и колико их је прошло улицама Вишеграда како би видјели чувену ћуприју. Вријеме пролази, свијет се мијења, а приче у основи остају исте. Он се могу преносити с генерације на генерацију, а сваким новим причањем додаваће се и нови детаљи, што нас свакако удаљава од истине. На крају крајева, да ли је истина и важна кад је прича надживјела свога творца?

Андрић је у свом стваралаштву велику пажњу посветио овој теми, чак и у говору приликом додјеле Нобелове награде 1961. године. Сазријевао сам читајући његове романе. Можда је суштина нашег постојања оставити нешто за собом, по чему ћемо остати упамћени.

Милан Поповић, IVн

***

Сувишно је коментарисати генијалност, таленат и цјелокупно Андрићево „дјеловање”. Његово име изговара се у одабраним ситуацијама и увијек са поштовањем, али и одређеном дозом тежине.

Током претходне четири године бавили смо се различитим Андрићевим дјелима. Као неискусни првачићи шалили смо се како смо дошли у Гимназију, а читамо бајку за дјецу. Ипак, послје првог часа испоставило се да „Аска и вук” није повод за шалу. Приповијетка која нам је „отворила очи” и приказала умјетност у новој димензији била је почетак пута у Андрићев стваралачки опус.

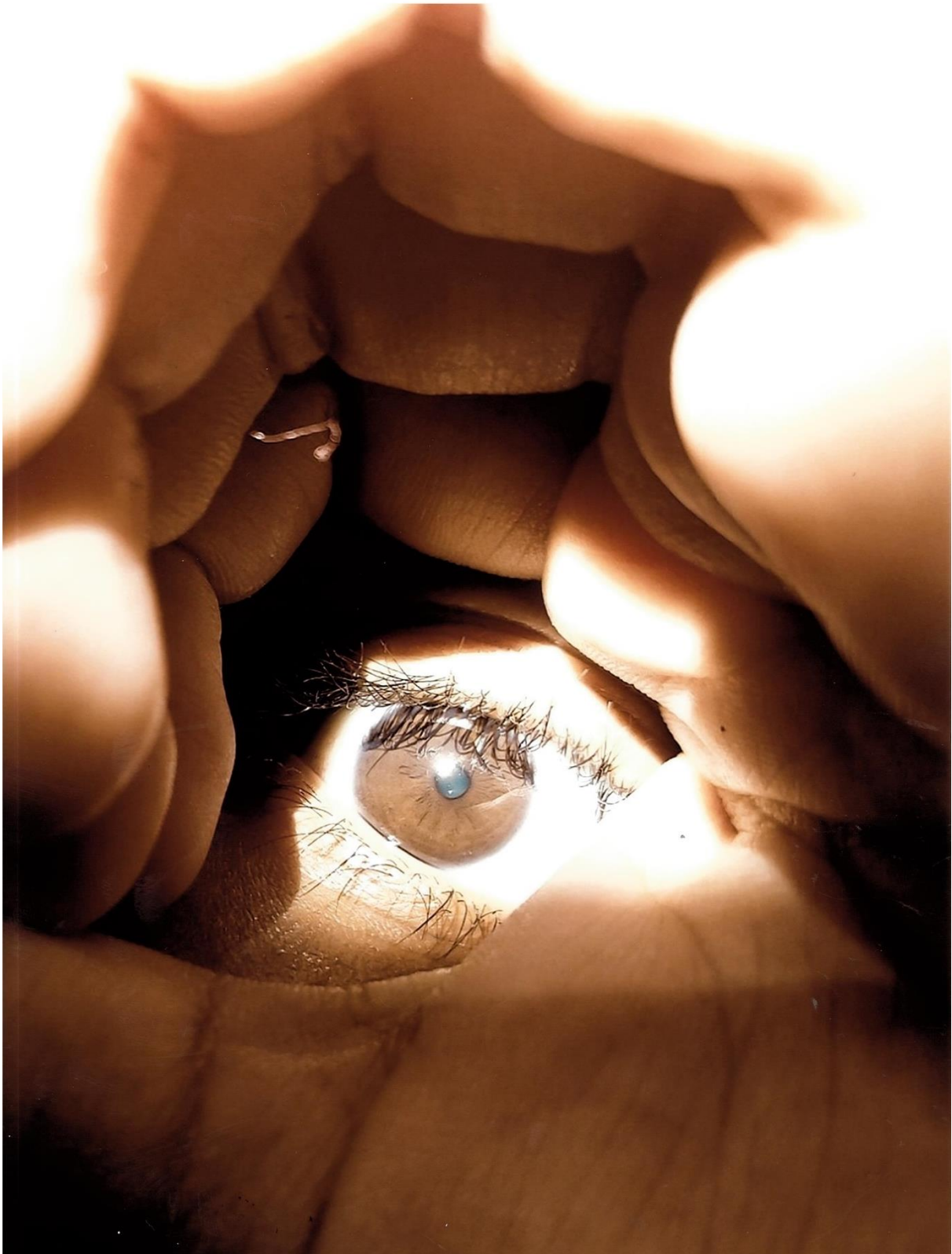
Тешко да је ико заборавио овчицу која игром побјеђује смрт, а да случајно и јесте, девизу „у ћутању је сигурност” свакако није. Невјероватна прича о реализацији идеје везира Јусуфа о изградњи моста на Жепи никога није оставила равндушним. Још једном Андрић се бавио питањем умјетности и умјетника, њиховим судбинама и препрекама на које наилазе. Постављала су се питања о вјечности и пролазности, улози и значају умјетности...

Просто је немогуће поменути Андрића, а изоставити романе „На Дрини ћуприја” и „Проклета авлија”. Оба спадају у ред његових ремек-дјела, за један је добио Нобелову награду, а други је његово посљедње дјело, у коме је сажео све претходно стваралаштво. Романи се могу повезати на различите начине, а о сваком лику би се могао написати обиман састав. Несрећне судбине и смрт као једино што је извјесно су незаобилазни мотиви. Сви у нечему траже утјеху – Милан Гласинчанин у коцки и пићу, Лотика водећи рачуна о свима осим себи, Заим причајући о женама и данима који су давно прошли, Хаим преносећи информације о другима, Карађоз водећи рачуна о судбини Проклете алије и њених становника. Неки се, попут Ћамила, поистовјете са својом причом па од утјехе направе проблем, или сами себи пресуде као Фата Авдагина. Утјеха у виду приче неким је природна, а фра-Петар је прво проналази у слушању, да би тек пред смрт и он почео да прича.

Ово није крај фантастичног Андрићевог опуса. Дјела „Госпођица”, „Ех Ponto”, „Пут Алије Ђерзелеза” читају се са задовољством неколико пута.

Стварајући своја дјела, заиста нам је дао повода да „причамо о његовом причању”. Иако је умро у прошлом вијеку, приче о дјелима Иве Андрића далеко су од краја.

Дарја Остојић, IVн

„I TU JE KRAJ. NEMA VIŠE NIČEG.“

Prstenovi Andrićeve „Proklete avlije“ ne staju s posljednjom stranicom romana, već prikladno ostvaruju vezu s djelima koja su dolazila i koja će doći, oličenje trijumfa priče nad životnim zakonima.

Miodrag Pavlović ne mora eksplicitno da pomene Andrića kako bi „Rekvijem“ stvorio neku vrstu intertekstualnog prstena s prethodno pomenutom „Prokletom avlijom“. Oba djela se hvataju ukoštac s problemom prolaska vremena, zato i odsustvo interpunkcije kod Pavlovića i ponavljanje slika kod Andrića. Jedan zarez ima moć da naruši kompoziciju vremena, koje samo prividno mijenja svijet. Identitet umrloga u pjesmi „Rekvijem“ je nevažan, stoga je i izostavljen. Trenutak smrti nosi teret istih značenja, ma o čijoj smrti da je riječ. „Pustinju bez imena i znaka“ smjenjuje krst koji se izdiže nad snijegom (simboličan opis fra Petra) na početku Andrićevog djela baš kako bi naglasio ovu bitku čovjeka i vremena (kod Pavlovića je ovo zastrašujuće pitanje „zar iko ostaje veran onome što izgubi“). Prve tri strofe Pavlovićeve pjesme takođe podražavaju ovaj centralni apsurd postojanja: sobu će napustiti svi osim smrti, desne ruke vremena.

Kao svjedočenje o tome da kontrast često ima ulogu da zavara, različit pristup tematici zatvora i definiciji pojma zarobljenosti dovodi do onoga što bih karakterisala kao koncentrične krugove umjetnosti. Fra Petar iz zatvora vidi nebo, čija nemilosrdnost ne onemogućava njegovu ljepotu, a u „Rekvijemu“ je stanje zarobljeništva pripisano svima koji žive time što je nebu dodat epitet *zatvoreno*. To sve kako bi se akcentovala nesposobnost okvira realnosti da nadiđe ljudski zaborav i ravnodušnost. Ali, zar stvarno smatrate da ovi naši pisci, koje možda i u pretjeranoj mjeri pominjem, nemaju adekvatan odgovor na ovu začkoljicu? (Eufemizam! Eto, ne mogu se opet svađati sa slojem zvučnosti, u nekoj dalekoj prošlosti izostavih da ga ispoštujem, pa sada gomilam zvučne riječi poput *začkoljice*.) Pavlovićevo „Ne žurite sa smrću/ niko na nikog ne liči“ semantički odgovara Andrićevoj priči i pričanju. Neosporiva unikatnost svakog pojedinca preslikava se u njegovu mogućnost da iskustvo spasi od okova vremena time što će ga krunisati titulom „priče“.

I tako život ne treba da završi smrću, nego da ostvari stepen besmrtnosti kroz glas i volju individualca.

Iskra Klikovac, IVa

СУКОБИ АХМЕДА НУРУДИНА У СЕЛИМОВИЋЕВОМ РОМАНУ „ДЕРВИШ И СМРТ”

Кад год гледамо у амбис, амбис гледа право назад у нас. Он улази у нас колико и ми у њега. Тако је и Ахмед, чим је изашао из текије (и буквалне, и фигуративне), почео да прелази из духовности у свјетовност.

Популарно модерно становиште је да је религиозност камен темељац већине свеукупног зла које се десило кроз историју. Волим да контрирам (па тако и овдје). Често се помињу крсташки и џихадистички походи, али мислим да је тај аргумент подоста шупаљ. Ти ратови би се догодили и да религија никад није постојала, а ни те ратове не гледам као нешто у потпуности негативно. Сукоби око територије и ресурса, поткријељени групним идентитетом, у сржи су људске врсте. Колико год непријатна та мисао била, највише бриљирамо, и као раса и као појединци, управо у ратним временима. И сам Ахмед је то најбоље рекао кад се присјећао својих ратничких дана: „Човјек заборави на себе.” И заиста је тад човјек најбољи, кад живи за нешто веће од себе, суочен са себи равним насупрот себе, не у пукој борби за опстанак, већ у апстрактнијем сукобу за надмоћ идеологије. Без одређене ствари или идеје за коју је спреман не само да убије већ и да погине, човјек је као предатор без плијена.

Кара-Заим показује да је страшно и ратничково суочавање са самим собом и са прошлoшћу, поготово у старијим данима. Нешто једном сломљено никад не можемо саставити тако да буде баш као и у свом зениту. То је и Ахмед видио присјећајући се „ходајуће смрти” (Заима) на поподневном травнатом пољу послије битке, ходајуће смрти од чије се сабље одбија бљесак сунца који тјера човјека да заборави на себе. А док се тога присјећао, гледао је у то шта је остало од његовог старог ратног друга, гледао и никад више присјећао се самог себе, а од тога нема ништа горе. Кад од ходајуће смрти на ратишту остане више смрт него ходање.

Ахмед је све више мислио, а не заборављао, на себе како се све више упуштао у интриге обичног свијета и зачкољице људских, а не божјих закона. У томе и лежи иронија што је његова посљедња позиција у друштву била административна – кадијска. На крају је због ње био спреман да радије заборави најбољег пријатеља него себе. Издајом Хасана је, такође иронично, неповратно издао и себе, и чак и оправдао Јусуфово виђење дервиша као монструма.

Сматрам да је дужност човјека да, ако сматра да је нешто исправно, стане

испред тога. Па чак и да је читав свијет против тога, његова дужност је да се укопа у земљу као дрво, и брани своје идеале. Ову битку са собом је Ахмед изгубио, па тако и умро много прије доласка везирових џелата. Они су му већ бездушну тијело само лишили мука.

Александар Перовић, IVн

ДНАС НИЈЕ ЛАКО НИ ВЕЛИКОМ ЧОВЈЕКУ, НИ ВЕЛИКОМ ДЈЕЛУ

ЊЕГОШЕВ „ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ” – ИЗАЗОВ САВРЕМЕНОМ ЧИТАОЦУ

Тешко је разумјети свијет три вијека далек мом. Некад ломим главу читајући нешто десет година старо, па како онда читати дјело XIX вијека?

Писан језиком свога времена, „Горски вијенац” налик је ноћној мори. Заљубљеник у романтичарске романе разумјеће шта је писац хтио да каже, а ко у ове воде залази први пут, е тај је награбусио! Архаични облици ломе језик и изазивају главобољу. Но, уодаш се, па све клизи као прст по глаткој површини.

Историју неко воли, а неко не. Ипак, морамо се присјетити Истраге потурица и Косовског боја, јер је грађа узета из стварности. Дубокоумни мислилац ће уживати у ријечима Игумана Стефана, филозофа овог дјела. Слобода и реално виђење свијета, без визуелних обмана, рај су за љубитеље филозофије. Они остали ће морати да претрпе своје боли. Мало је оних који доносе одлуке од народног значаја, па и драматично одуговлачење Владике Данила може бити препрека.

Сваки превазиђени изазов за собом оставља ново знање, а „Горски вијенац” вриједан је сваке препреке која се нашла на путу његовог читања и разумијевања.

Петра Николић, Их

***

Једно од најзначајнијих романтичарских дјела на нашим просторима ставља пред читаоца многе препреке.

Док сам читала „Горски вијенац“, многе ријечи сам морала да потражим у рјечнику. Његош пише на народном језику свога времена, али језик се с временом мијења. Ријечи које су се некада употребљавале, данас се не могу чути. Било ми је потребно и знање из историје да бих разумјела фабулу и идеје у овом дјелу.

Упркос свим потешкоћама, „Горски вијенац“ ми се веома допао. Највише ми се свидио романтичарски национализам и афирмација народног духа. Ово ме подстицало да читам и размислим о историји и култури свог народа. Прорицање судбине и тумачење снова савременом читаоцу могу дјеловати примитивни, али и то је дио нашег народног духа. Можда живимо у модерном свијету, али сви смо макар једном кренули дужим путем јер нам је црна мачка прешла пут.

Ово дјело ме натјерало на размишљање о животу. Игуман Стефан говори о смислу живота и општим законима постојања. Он је слијеп и поштеђен лажног сјаја који друге може лако преварити. Његове ријечи су ме навеле на размишљање и увидјела сам да ружа без трна није потпуна.

„Горски вијенац“ је једно од најљепших дјела које сам прочитала и увијек ћу му се враћати када имам неку животну дилему. Као и Владика Данило, и ја сам млада и неискусна, али имам Његошева дјела, која свакоме ко их пажљиво чита пружају поглед на свијет са тачке гледишта мудрог Игумана Стефана или доброћудног Вука Мандушића, који жуди за љепотом и животом без крвопролића.

Јована Зайћ, Пх

***

Постоје књижевна дјела која се лако читају. Таква дјела је потребно прочитати свега неколико пута да бисмо схватили суштину. Његошев „Горски вијенац” није једно од тих дјела зато што, колико год га пута прочитали, увијек откријемо нешто ново.

Да ли је савременом читаоцу „Горски вијенац” изазов? Сигурно постоје људи који деценијама листају овај еп са намјером да разумију Његошеве ријечи. Колико је читање овог дјела захтјевно за једног гимназијалца? Уколико читалац дозволи само тренутак деконцентрације, изгубиће се у двије хиљаде и осамсто стихова. Замислити себе у улози Холдена у Селинџеровом „Ловцу у жити” за гимназијалца је много лакше него донијети одлуку која као посљедицу може имати на хиљаде жртава.

Владика Данило је и сам одлаже, јер је свјестан да ће историја све заслуге, односно грешке, приписати њему. Неприродно је да се тинејџер суочи са искуством од осамдесет љета Игумана Стефана. Ипак, у томе је чар овог дјела.

Без обзира на то што је записана прије око двије стотине година, филозофија Игумана Стефана о функционисању свијета као борби супротности ће и кроз још двије стотине година бити тачна. Игуман Стефан је авремени лик, а таква је и његова филозофија.

Читаоца „Горског вијенца” стихови могу научити различитим моралним начелима која су врло важна за живот, јер, како се у дјелу каже :

„Свак’ је рођен да по једном умре,
част и брука живе довијека”.

Стихови које би сваки човјек требало да прочита су стихови Владике Данила:

„Вук на овцу своје право има,
ка’ тирјанин на слаба чоека,
ал’ тирјанству стати ногом за врат,
довести га к познанију права,
то је људска дужност најсветија”.

Истрага потурица је тема овог дјела, али никако се „Горски вијенац” не може етикетирати као геноцидан еп. Овај догађај се ни не износи директно пред читаоце, већ о њему сазнајемо искључиво кроз епске извјештаје. Владика Данило не жели да

ратује са потурицама зато што зна да они нису други народ, већ по крви, историји и обичајима једнаки као он и главари.

Љепота „Горског вијенца” је у томе што, иако је тема сукоб, дјело говори о слози народа, часном и исправном животу.

Јован Радовић, Пх

***

„Горски вијенац” је изузетно дјело романтизма у којему је Његош најувјерљивије и најупечатљивије приказао дух црногорског народа, његову културу, морал, традицију, политичку и друштвену мисао.

Савремена дјела долазе до руку разних читалаца. Данас није лако ни великом човјеку, а ни великом дјелу. Нијесам сигурна да би данас неко ко одлучује, имао хамлетовску дилему владике Данила, нити херојски став Вука Мићуновића, а понајмање кошмаре Вука Мандушића.

Отима се овакво дјело пред изазовима ослабљеног морала, права појединца, снагом богатијега, али надам се да и распирује мисао, „да су будале с очима слијепе”. У сваком смислу Његошева мисао нам може послужити као наук. Одбациће многи мисао да „мањи поток у виши увире”, „да вук на овцу своје право има” као и да је стати „тирјанству ногом за врат људска дужност најсветија”.

„Шта је човјек, ка слабо живинче”, „Јунаштво је цар зла свакојега, а и пиће најслађе душевно којијем се пјане покољења”, неће мимоићи читаоца било ког времена! У њему ће покренути мисао о смислу живота. Уочиће и савремени читаоци предивне описе женске љепоте, можда и поступак Руже Касанове, снажне емоције сестре Батрићеве, насмијати се баби вјештици, или лаковјерности Црногораца, али нијесам сигурна да ће се велики број њих одушевити поступком Љубице Радунове.

Велики изазов савременом читаоцу би био читати и разумјети ово дјело. Управо то се мени свидјело код „Горског вијенца”. Народни језик, архаични изрази, пословице и порећења, чинили су да уживам читајући, а посебно то што се иза скоро сваког стиха крије дубља прича, историјски догађај који је претходио, и нека поука. Језик и стил су специфични. Узвишена љепота дјела је у бројним стилским

средствима. Бројне метафоре дају му оригиналност, као и симболи, поређења, епитети.

Књижевна дјела нијесу значајна једино по томе што, читајући их, уживамо у приказаном, него и по томе колико су инспиративна као предмет интелектуално-естетских информација, и колико буде критичко промишљање. Између дјела и читаоца, ако се дјело добро разумије, ствара се изузетна духовна клима. Идеје, дубока мисаоност и филозофија дјела захтијевају пуну пажњу, и схватање овог дјела зависи од читалачког и животног искуства.

Исидора Ђуришић, Пх

ПОЕЗИЈА РОМАНТИЗМА – ИЗАЗОВ САВРЕМЕНОМ ЧИТАОЦУ

Драги дневниче,

Знаш да ти увијек пишем када ми је тешко, или досадно. Знаш, знам, не би требало да ти се обраћам само када је лоше, али шта ћу, ти ми помажеш да пребродим тешка времена.

Тренутно сједим испод тужне врбе, нисам ни сама сигурна зашто баш ту, можда јер је данас тмуран дан, а можда зато што ми је расположење покварила Бранкова елегија „Кад млидијсх умрети”, па она тако погрбљена тугује са мном.

Јуче нам је професорка задала задатак да размишљајући прочитамо ову лирску мисаону пјесму.

Искрено да ти кажем, до сада нисам имала прилике да се сретнем са дјелом као што је ово. Дјела која ми данас читамо више су забавног карактера, али ово ме је натјерало да се замислим.

У почетку ми је било досадно, није било оне класичне љубави између младића и дјевојке, нити неке акције, па сам хтјела да престанем да читам. Морам ти признати и да ме изненадило што толико велича природу, мислим: шта – дрво као дрво, звијезде као звијезде, али из стиха у стих, било ми је све јасније да када се човјек суочи са смрћу и прихвати да је болестан, чак и маслчак за њега представља срећу.

Убацујући елементе дитирамба, Радичевић ми је дочарао тугу лирског субјекта и жаљење за оним што оставља иза себе, па је то у мени пробудило неочекиване емоције, сјету и меланхолију.

Е, мој дневниче, право да ти кажем, не знам, али ваљда елегија то и треба да пробуди у нама.

Знаш ли шта ме још збунило? Збунило ме његово опраштање од пјесама, којима чак и тепа, замисли, тепа пјесмама, колико то само сулудо звучи некоме мојих година, па чак и некоме ко је старији, а живи у 21. вијеку! Па у данашње вријеме људи не пате ни за човјеком, а не за пјесмама!

Нисам могла то да појмим па сам наставила даље да читам, али одговора није било. Срећом, назвала ме другарица, у право вријеме. Након што смо завршиле разговор, вратила сам се читању, још тужнија него прије, јер ми је био јасан трагизам лирског субјекта, који се суочава са чињеницом да неће достићи врхунац

којем је као пјесник тежио. Ту ти је мој дан био покварен, чак сам се и наљутила на професорку што ми је рекла да то прочитам.

Тако сморена, узела сам да бацам поглед на још неко Радичевићево дјело, али ми се „Бачки растанак” чинио предуг, а „Пјевам дању, пјевам ноћу” и сама пјевушим понекад. Вратила сам се у свој кревет, сама, ја са својим мислима.

Док сам сједјела на кревету и размишљала, на памет ми је падало једно исто питање, и само ме занимало да ли ће савремени човјек икада моћи да осјети оно што је романтичар осјећао, с обзиром на то да је превише заузет самим собом, па ми је драго што постоје писци попут Бранка, који ће бар накратко, својим дјелима, пробудити оне емоције на које савремени човјек често заборавља.

Јелена Поповић, III

ИЗ РИЗНИЦЕ ПОДГОРИЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ

АРХИТЕКТОНИКА СКРИВЕНОГ: ДИЈАЛОГ СА СТУДИЈОМ „ЦРНО СУНЦЕ И ОКО ЊЕГА КРУГ, (ГЕОМЕТРИЈА ЈЕДНЕ ТАЈНЕ ПЈЕСМЕ МИЛОША ЦРЊАНСКОГ)” ЈЕРОМОНАХА ЈОВАНА (ЋУЛИБРКА)

ДИО ПРВИ: ПРИПРАТА (НАРТЕКС)

1.1. НАЧЕЛО, СУШТАСТВЕНО

На самом почетку рада јеромонаха Јована (Ћулибрка) „Црно сунце и око њега круг, (Геометрија једне тајне пјесме Милоша Црњанског)” отвара се проблем методологије и приступа тумачењу књижевног текста. У том раду се инсистира на тумачењу књижевног дјела као структуре, и то у конструктивистичкој димензији математичке поетике.¹ Примјењујући методе математике и статистике у тумачењу књижевног текста, поред француских и чешких структуралиста, проблем методологије тумачења књижевног дјела, између осталих, разматрале су школе словенских формалиста, што се прихвата и у методолошкој апаратури тумачења „Садржаја” романа *Сеобе* у раду јеромонаха Јована (Ћулибрка).²

Када говоримо о структури *Сеоба* Милоша Црњанског, шири *textus* схватамо као макроструктуру³, а сами „Садржај” романа („јерзгрину метафору” до које се стиже аналогички) као микроструктуру.⁴ Те двије структуре романа повезане су

---

¹ „Црно сунце и око њега круг, (Геометрија једне тајне пјесме Милоша Црњанског)” дипломски је рад Невена Ћулибрка [данашњег Пакрачко-славонског епископа Јована (Ћулибрка)], одбрањен на Катедри за књижевност Филозофског факултета у Загребу, 1991. године. Тај рад је објављен у подгоричком часопису *Стварање* (LVI, 1–3, 285–335), 2001. године, под монашким именом тога аутора. Свјетовно име јеромонаха Јована (Ћулибрка) сазнајемо преко фусноте у његовом раду о „тајној пјесми” Милоша Црњанског, којом указује на један од својих радова објављених прије монашења. – Видјети Јеромонах Јован (Ћулибрк), „Црно сунце и око њега круг, (Геометрија једне тајне пјесме Милоша Црњанског)”, *Стварање*, LVI, 1–3, Подгорица, 2001, стр. 294⁴². У вези са радом „Црно сунце и око њега круг, (Геометрија једне тајне пјесме Милоша Црњанског)”, јеромонах Јован (Ћулибрк) напомиње: „Његов наслов можда не би био још једна ’аналогија апокалиптичког поријекла’ да истоимена књига Јулије Кристеве (која нам је била непозната кад је рад писан) није током наредних година превођена у једном рову у Јасеновцу”. – Јеромонах Јован (Ћулибрк), *ibid*, стр. 287¹.

² Зденко Шкроб напомиње: „Недостатак је науке о књижевности да су се све дефиниције њезина предмета до данас показале било неадекватнима, било преускима [...]. Методички поступак књижевнога стучњака иде за тим да свој задатак обради у што широј вези са подручјима и дисциплинама науке о књижевности, а за то нема јединственог метода”. – Zdenko Škreb, „Metodologija nauke o književnosti”, *Rečnik književnih termina*, urednik Dragiša Živković, Institut za književnost i umetnost, Nolit, Beograd, 1985, str. 430

³ Zdenko Škreb, „Makrostruktura”, *ibid*, стр. 408

⁴ Zdenko Škreb, „Mikrostruktura”, *ibid*, стр. 433

тако што је по једно поетски модификовано гранесије (стих у средњовјековном значењу појма) наслов одређеног поглавља, и као такво се налази у „Садржају” романа *Сеобе*. „Садржај” *Сеоба* додатно осмишљава садржај тога романа. Полазећи од Новице Петковића, који указује на начела стиха у реченици Црњанског, јеромонах Јован (Ђулибрк) истиче да је реченица „темељни стилем Црњанскога”.⁵ Јеромонах Јован (Ђулибрк) такође наглашава Петковићево запажање да је роман *Сеобе* Милоша Црњанског можда први текст једног српског писца након средњовјековне књижевности „у коме су стих и проза дошли на сасвим мало растојање”.⁶

Десет наслова поглавља романа *Сеобе* илити гранесија увезано је тако да се његов „Садржај” може читати и на вертикалној оси текста. Радован Вучковић је тај микротекст препознао као „тајну пјесму” а јеромонах Јован (Ђулибрк) је ту условно казано пјесму симболички описао. „Сама пјесма је, понављамо, знана одавно: и Мухарем Первић каже ‘да кад ова поглавља читамо једно за другим, читамо их као песму’.”⁷ „Садржај” *Сеоба* почива на принципу ритмичности, на поетским законитостима – као пјесма ради пјесме, а ни у ком случају као пјесма ради романа. Макротекст и микротекст, односно садржај и „Садржај” романа *Сеобе*, стоје у домену дјелимичне аналогije. Јеромонах Јован (Ђулибрк), на примјер, примјећује да „онај који је сачувао и после смрти сјај свог бића” није у „Садржају” *Сеоба* уједно и „онај” из *textusa receptusa*.

Пажња се у нашем раду фокусира на „Садржај” као микротекст *Сеоба*, и то ослањањем на рад јеромонаха Јована (Ђулибрка) „Црно сунце и око њега круг”, поднасловљен „Геометрија једне тајне пјесме Милоша Црњанског”. Прво ћемо књижевно дјело разумјети као „јединство вањске форме и унутрашњег значења духа”,⁸ што би Лео Шпицер назвао његовим „духовним етимом”.⁹ То је, не знам колико ваљано казано, према Шперију „ауторова идеологија”.¹⁰ Едмонд Мањи однос писац-читалац/критичар карактерише као случај св. Иринеја, *inter leones*.

---

⁵ Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 290

⁶ Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid.*, стр. 293

⁷ Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 323–324

⁸ Zdeslav Dukat, „Stilistika”, *Rečnik književnih termina*, urednik Dragiša Živković, Institut za književnost i umetnost, Nolit, Beograd, 1985, str. 765

⁹ Према Zdeslav Dukat, *ibid*, стр. 765. Значење етимона се, на истом мјесту, схвата као средиште, односно органска језгрена цјелине дјела.

¹⁰ Zdeslav Dukat, стр. 765

Ходећи бодлеровском шумом симбола, од периферије према центру и од центра према периферији *Сеоба* Милоша Црњанског, јеромонах Јован (Ђулибрк) у том тексту открива три космичке квинтисенције које су у кружном сагласју: смрт, пролазност (односно живот) и бесмртност.

ДИО ДРУГИ: Б Р О Д

2.1. АНАГОГИЈА „ЈЕЗГРЕНЕ МЕТАФОРЕ”: OMNIS IN PARVO

Већ је уочено да је свако гранесије „тајне пјесме” Црњанског (акростих романа, оса текста) значењски представник сваког поглавља и да, донекле, будући издвојено, губи своје примарно значење. „Садржај” *Сеоба* свакако јесте „језгрена цјелина дјела”.

Први и посљедњи стих (I и X) носе исти назив, те их јеромонах Јован (Ђулибрк) по истовјетности содржује у најшири круг цикличне композиције „Садржаја”. Они указују на недвојбену повезаност сваког краја и почетка у роману. Сви остали, унутрашњи стихови бивају ступови што држе небо и земљу, као два огледала, указујући на то да је, да употријебимо Борхесове ријечи, „доњи свет огледало и мапа горњег”.¹¹ Теорему ћемо успоставити примјеном Борхесовог Принципа равнотеже: почетак (Ен Соф) је у домену божанског, наднаравног. Као, уосталом, и сами крај. Почетак и крај (које смо на почетку, инсистирајући на супротностима, упоредили са небом и Земљом) узимају се као елементи божанске моћи и условљавају људски живот и свеколику твар.

Број један јесте математички почетак, а у бескрајном нумеролошком кругу, ваљда, уједно и крај. „Један” је производ свих бројева и свих твари. „Један” јесте независни алеф „Садржаја” романа *Сеобе*. Тим редом, број један је тачка над тачкама, „огледало које умножава бескрајно”. Посљедње гранесије, ајет јесте број десет. Јединица се тада први пут понавља и чини одређени круг бројева. Десет јесте

---

¹¹ Хорхе Луис Борхес, „Алеф”, *Кратке приче*, превела Кринка Видаковић Петров, Рад, Београд 1999, стр. 100

број специфичан по томе што се издваја из круга осталих бројева, заједно са јединицом. Десет није основни број, као што су сви остали у садржају, а јединица је кабалистички над-број. Десет је рефлексија, једина пресликана тачка. Познато је да су основни бројеви бројеви градитељи, створени ни из чега, док су сви остали бројеви добијени, односно сложени. Број десет је добијен од јединице, над-броја и нуле, антиброја, математичке мртве тачке за коју самим тим вријеме не постоји ни у математичким операцијама. Нула се или игнорише или поништава цио бројевни израз. Она исказује пуноћу и ништавило. Што је у сликарству плава боја, то је у нумерологији нула. Сада је јасно да је Алеф I први алеф, као и то да је да је алеф X Алеф' рефлексија.

Констатујемо да је прво гранесије типични представник бесконачности и у „Садржају” и у космосу, али не и у људском животу. То је та тачка која се не да изговорити: Алеф ( ) у хебрејској фонетици не постоји као глас, али постоји као слово и само по томе се може доказати његово постојање.¹² Можда сада можемо закључити да је, заправо, први стих садржаја други (II), као и то да посљедњи стих није десети (X) него девети – јер су гранесија I и X (заправо само I) изван животног круга „оних” у пјесми, и као такви су нефункционални.

Друго гранесије („Одоше и не остаде за њима ништа. Ништа”) и девето гранесије („Један од њих, најбеднији, сачувао је и после смрти сјај свог бића. Тако да је могао да се појави, први на улазу у село, на истом месту, где се у пролеће јављао расцветан, први багрем”) јеромонах Јован (Ђулибрк) содружује субјектом „Они” и причом о одласку и повратку. Притом, можемо примијетити извјесну негацију и искључиво значење деветог стиха у односу на други. Сви су отишли САМО се један од њих вратио. Опет дјелимичном аналогијом, утврђујемо да онај што је Аркадије јесте сада Оберст Волфганг Исакович. Додуше, наилазимо на мало треће: „онај који је после смрти...”. Знамо да се у роману та сцена односи на оне који су васкрсли – ако не као Христоси, а оно као вампири. Сада можемо вјеровати у унутрашњу смрт Вука Исаковича и његово унутрашње васкрсење. Изгледа да ни њега није мимоишао бездан, али он је из њега, као Поов јунак из неког Малстремског вртлога, успио да

---

¹² То бива попут преписивача *Талмуда* који у току преписивања читају написано наглас, вјерујући у моћ изговорене ријечи, и када током изговарања стигну до непосредне одреднице божанског „Јахве” (односно „јхв”), замјењују је неким од придјева.

се извуче и да се појави са сјајем – надом, тамо гдје се јављао први багрем. О томе колико је тај сјај блистао у Вуку Исаковичу, касније ће бити више ријечи.

Јеромонах Јован (Ђулибрк) треће гранесије („Дан и ноћ протицала је широка устајала река и у њој њена сен”) и осмо гранесије („Снуждивши се над празнином порођаја, она увиде да јој у души, ни у деци неће остати трага и умре, жалећи што не може да засити бар тело раздрагана уживањима”) содружује по субјекту „она” – Дафина, пред којом протиче рајска ријека, овдје подземна, летална, директан симбол отицаја, и пролазности – а то отицање проживљава и она сама.¹³ Четврто гранесије („Оде Вук Исакович, али за њим оде и Фрушка Гора”) и седмо гранесије („Тумарали су као муве без главе, јели су, пили су, спавали су, да најпосле трчећим кораком погину, закорачивши у празнину по туђој вољи и за туђ рачун”) содружују се опет по сличности. Субјекат је, наиме „они” (Вук Исакович и Фрушка Гора као метонимија).

Према јеромонаху Јовану (Ђулибрку), пето гранесије („Одласци и сеобе начинише их мутнима и пролазнима, као дим после битака”) и шесто („Прошлост је грозан мутан бездан, што у тај сумрак оде не постоји више, и никада није ни постојало”) станиште су „црног сунца” – „астралног бездана мртве звијезде”, у којој је смјештен примарни таоистички симбол Таи-ги-ту (нама познат из филмова Бруса Лија и нинџа-корњаче). Гранесија су содружена по супротности. Та „супротност” је, чини нам се, натегнута да би се испунило правило концентричности и равнотеже. Тај изобатни бездан смрти мора се, по геометријским принципима, наћи у средини.

Нама се, пак, чини да је у „Садржају”, у гранесијима VI и VII стилска фигура парентезе и хистерона протерона. Наиме, оде Вук Исакович и Фрушка Гора, „одласци и сеобе начинише их мутнима и пролазнима”,¹⁴ „као дим после битака” – затим долази: „Тумарали су као муве без главе”, животињски и без смисла, „јели су, пили су, спавали су, да најпосле [послушно] трчећим кораком погину, закорачивши у празнину [бездан?], по туђој вољи и за туђ рачун”. Тек затим долази објашњење: „Прошлост је грозан, мутан бездан...”. Могли бисмо помјерити и гранесије „Снуждивши се...”, да бисмо успоставили нормалан ред ствари: пролазност, смрт,

---

¹³ Новица Петковић подсећа на то да „Милош Црњански радњу романа, живот и судбину ликова одвећ често везује за воду да би се то могло узети као случајност”. — Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 319

¹⁴ Јеромонах Јован (Ђулибрк) сретно узима израз „пролазницима”, јер: „Има сеоба. / Смрти нема”. — Видјети Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 303.

васкрсење, на општем плану. Знајући да би, у том погледу, било незахвално говорити о студији јеромонаха Јована (Ћулибрка), нећемо даље инсистирати на нашем разумијевању структуре „Садржаја” *Сеоба*.

Јеромонах Јован (Ћулибрк) говори и о повезаности глаголских времена првог и шестог гранесија. Док у свим осталим гранесијама влада песимизам времена прошлог (перфекат, аорист, имперфекат, плусквамперфекат, глаголски прилог прошли), презент ова два гранесија разликује се од презента шестог гранесија „својом беспредметношћу и етеричношћу”.¹⁵ Станимир Фемпл у књизи *Дуализам у космосу* даје до знања да „највишој категорији не може се више дати предикат”,¹⁶ појашњавајући то тиме што Јахве Мојсију на питање ко си ти одговара: „Ја сам Онај који јест”.

Упоредићемо прво гранесије („Бескрајни плави круг, у њему звезда”) и шесто гранесије („Прошлост је грозан мутан бездан...”). Предикат шестог гранесија је енклитички облик глагола „бити” у презенту. Његов шири облик гласи „јесте” („бескрајни плави круг, у њему звезда”), што значи да би могао проширити прво гранесије. Познато је из библијског текста да ниједна карактеризација божанског, осим наведене („Ја сам Онај који јест”), није глаголска већ строго именичка или придјевска. „Јесте” у наведеном примјеру означава виши принцип постојања и истиче постојање само. Замијени ли се презент инфинитивом, добија се конструкција „ја сам бити”, односно „ја сам постојање само”. У оба случаја, ако бисмо анализирали реченице (са изостављеним или употријебљеним предикатом) добили бисмо реченице именског предиката. Све се на крају своди на именице као носиоце статичког. Ипак (не)постојање предиката у првом гранесију можемо објаснити тиме што за постизање бесмртности није потребно претрпјети никакву накнадну промјену, а све се промјене у језику неопходно означавају кроз глаголски вид. Услов за бесмртност је не бити рођен, не носити терет времена. Јасно је да се први круг „Садржаја” налази изван временског поља.

Вријеме вртоглаво увире у шесто гранесије, да би се привидно побиједило у деветом. Бесмртник није онај који је васкрсао, јер да би се васкрсло мора се прво умријети, а онај који умире, а *prigori*, није бесмртан. Ми ћемо стога кружење у тумачењу „тајне пјесме” Црњанског замислити као спиралу, чије се средиште не

---

¹⁵ Јеромонах Јован (Ћулибрк), *ibid*, стр. 307

¹⁶ Према Јеромонах Јован (Ћулибрк), *ibid*, стр. 307

мора нужно налазити у средини, као што ћемо, око те спирале, учити бескрајни плави круг бесмртности.

2.2. ГЕОГРАФИЈА ПОДЗЕМЉА

„Ти људи што у гомили иду у пакао...”

(Игњацио Лојола)

У конструисању архетипских свјетова, јеромонах Јован (Ћулибрк) се узда у онога што је рај и пакао походио – Данте Алигијери своје дјело назива комедијом управо зато што се креће од пакла ка рају. Структура Алигијеријеве *Божанствене комедије* је, према јеромонаху Јовану (Ћулибрку), одиграла парадигматску улогу у обликовању симболике „Садржаја” романа *Сеоба*. Он то образлаже тиме што је пет концентричних кружница састваљених од гранесија у његовом тумачењу „Садржаја” прераспоређено у три Дантеова свијета и три Џаџићеве равни.¹⁷ „Звјезда је Рај, црно сунце – Пакао, Лета, пак Чистилиште, бесмислено у чињеници да води само у Ад. Три концентрична круга (која су од првих пет добијена стапањем петог и шестог, по различитости, у Таи-ги-ту) се редају по дубини којом се јунаци Црњанскога све дубље спуштају у смрт, слутећи зло а надајући се свјетлини, али њихов пут ништа не освјетљава, [?] јер они свјетлост и не зазивају [?]”.¹⁸ Звјезда у „Садржају” игра улогу Раја, док се у ширем тексту *Сеоба* њена улога своди на путеводитељицу. Њена представа одговара статичкој представи недодирљивог врта божанског, неопипљиве и недостижне архиотаџбине.

Чистилиште ћемо проширити на све оно између Раја и Пакла.¹⁹ Ријека Лета, односно Дунав у њеној улози, полови свјетове у књижевном дјелу Милоша

---

¹⁷ Видјети Јеромонах Јован (Ћулибрк), *ibid*, стр. 302.

¹⁸ Јеромонах Јован (Ћулибрк), *ibid*, стр. 328. На страну то што се, као и „Садржај” *Сеоба* Милоша Црњанског, свака од основних цјелина Дантеове *Божанствене комедије* („Пакао”, „Чистилиште”, „Рај”) завршава мотивом звјезде.

¹⁹ Чистилиште не постоји у теологији источних цркава. Признаје га само римокатоличка црква. Открио га је неки ходочасник (свакако послје 1054. године) на некој острву, пловећи неким далеким

Црњанског. Сходно Константину Филозофу, Дунав извире из Раја – и душе, као у Хароновој барци, спроводи до подземља, бездана прошлости. Дунав своје летално значење задобија касније, у ходу, у протицању. Ријека је свједок и има ону функцију путеводитељице коју звијезда има у тексту. Чистилиште је, у сваком случају, наведено верзија Пакла.

Пакао се налази у VI гранесију „Садржаја”, као бездан, рупа без дна, црна рупа. У роману *Сеоба* пакао се, пак, јавља у тренуцима када се кругови надземног и подземног окрећу у истом смјеру. Привидна негација („само један од њих...”) биће исправљена у *Другој књизи Сеоба*. Оно што је пукотина у *Сеобама*, провалија је у *Другој књизи Сеоба*. Реченице: „Има сеоба. / Смрти нема”, посљедње у *Другој књизи Сеоба*, указују на безнадежност и присуство наде истовремено, што су и главни принципи Пакла и Раја.

Рај ћемо на овом мјесту довести у питање. Према грчкој теогонији и митологији, рај је станиште богова, према хришћанској и исламској теологији (рај/џенет) је обитавалиште бога и његових изабраника. Обазриво, ради избегавања могућег читавања, питамо се да ли је Аркадије заслужио да се на крају пројави као адски злодух што плаши људе. Живот се одвија искључиво у *Сеобама*, док је *Друга књига Сеоба* дантеовско чистилиште. Пакао се слуги у *Сеобама*, а наступа на крају *Друге књиге Сеоба*, као неумитност, као остваривање закона „Садржаја” исказаног ријечима „што у тај сумрак оде...”. Рај се слуги, и за њим се трага, а кад се коначно пронађе изневјерава хоризонте очекивања.

Основни принцип античке трагике, принцип нужности судбине, јачи од људске и божје воље, своје упориште налази и у микрокозму Црњанског. Угнијездио се дубоко у њему, у саму његову бит, и пустио коријење у тамном бездану црне звијезде. У *Сеобама* се универзалност грчке трагедије, епоса и, надасве, мита налази у лику архетипском лику Одисејевом, како јеромонах Јован (Ђулибрк) види Вука Исаковича. Само што Вук Исакович као Одисеј Црњанског не изналази излаз из подземног свијета.²⁰

морем. Сходно учењу православне, коптске и јерменске цркве, као и ислама, Чистилишту ћемо приписати функцију овога свијета и живота.

²⁰ Примјетно је да су људски комплекси и митови називани именима знаменитих Грка.

ДИО ТРЕЋИ: КУБЕ

3.1. ЕЗОТЕРИЈА ЗВИЈЕЗДЕ СРЕЋЕ: РУГАЛИЦА ИЛИ ПАК ОДИГИТРИЈА

„У то време док су они бденисали, јавио се саблазнитељ
ђакону Секундулусу у лику Господњем и рекао му: Ја
сам Христос, коме се ви свакодневно молитите. Напусти
Острво и почни да лечиш људе, заповедам ти.
Прелестивши се, Секундулус напусти острво и када
полагаше руке на
болеснике у име Исуса Христа, они оздрављаху...”

(Григорије Турски, VITA PATREM)

Већ смо указали на разлику између макротекстуалне звијезде *Сеоба* и макротекстуалне звијезде „Садржаја”. У „Садржају” звијезда игра улогу Раја, мјеста коме се тежи, а које се не може достићи, јер се они налазе у кругу, а знамо да се из одређених стања не може изаћи (планете, атоми) без учешћа неког реагенса, односно *deusa ex machina* – а *deus ex machina* у роману не постоји као такав, али зато постоји онај случај *ex machina*, који не дозвољава излазак из круга задатости.

Вјероваћемо Петру Џаџићу да звијезда за Вука Исаковича има „троструко значење: мамца, путоказа, утехе”.²¹ Она се у *Сеобама* не може поистовјетити са Суматром, идеалним мјестом коме се тежи. Звијезда је она што је „вњем бо звијездам служашче” одвела отјелотвореном Логосу Божјем – Агнецу. Или она што жедне води пустињској фатаморгани. Дакле, путеводитељица, одигитрија. Она ипак остаје у једном повезана и са Суматром и „Суматром”. Размишљање о Суматри у *Дневнику о Чарнојевићу* као бијег од свих тешкоћа егзистенције приближава се созерцањима звијезде у *Сеобама*.²² Према Павлу Зорићу, „суматризам је уточиште

---

²¹ Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid.*, стр. 310

²² Видјети Милош Црњански, *Дневник о Чарнојевићу*, Политика, Народна књига, Београд, 2004, стр. 90, 94.

свих изгубљених и намучених, рањених и разочараних, једина вера коју они могу да супротставе нељудском механизму рата”.²³

Сада нам се ваља позвати на Бодлера као пјесника универзалних анаболија и на његову пјесму „Литаније сатани”. Ако бисмо се лишили предзнака окултног, установили бисмо да су сличне побуде тог Бодлеровог сатане (који није прави *satan* него *deus benignus* оних других, паћеника и страдалника) И ТЕ звијезде, једине наде тих очајних синова једног национа. Праведни и милосрдни сатанизам. Созерцања звијезде приближавају се некој медитативној будистичкој молитви. У тим медитацијама коначно бива завршен и освећен онај никада довршени Исаковичев храм у Срему.

Теизам Исаковича у *Сеобама* је неконкретан. Готово гностичан. Божанско се дефинише кроз „Зоар” (свјетлост) у облику звијезде. Црква и односи према њој у роману, задржавају се у границама традиционалног по инерцији.²⁴ Црква и национ јесу носиоци колективног идентитета и као такви се бране (Вуку је на двору печујског бискупа први пут пољуљана општеприхваћена религијска визија). Национ, такође, остаје у домену традиционалног. Иако се све правда интересима национа, чини се да се и то збива по инерцији. Према је Вуку Исаковичу, који је свјеснији од осталих у Славонско-подоунавском пуку (метонимији национа), и једно и друго помогло да сачува „сав сјај свога бића. Тако да је могао да се врати свом животу и да се појави видан, при улазу у село, на друму, на истом месту, где се расцветан јављао, у пролећу, први багрем” – како то, иако без номинализације субјекта, казује девето гранесије „Садржаја” романа *Сеобе*.

---

²³ Павле Зорић, *Побуна и прилагођавање*, Београд: Просвета, 1975, стр. 145. „У даљини грме топови. [...] Ах да могу да се вратим тамо, где топови грме и да кроз Русе одем далеко некуд на 'Новију Земљу', тамо где је лед зелен а вода плава под ледом, снег румен. Ах да бих од силних боја занесен загледао се и заборавио све”. — Милош Црњански, *Дневник о Чарнојевићу*, *ibid*, 2004, стр. 96.

²⁴ Према Плотину, Бог (не Бог као биће које пали и хара свемиром, већ као неконкретизовани извор свега) јесте једно и извор је добра и све што је створено исходи из њега као сијање из сунца или звијезда. Оно што је једнобитно савршено се разлива, емитује, сија. Оно што се из сијања ствара, јесте оно што је произведено и ва вјеки тежи ономе од чега је настало. Оно што је савршено, вели даље Плотин, образује свјетлосни круг (сиц) или, пак, шири мирис око себе. Тако је и космогенезија свечачких моштију, према ави Јустину Поповићу, „знаковљење врлина светлости”. У питању је не хемијска, односно физичка реакција, већ духовни процес „отварања ноздрва”, по ријечи Св. Амвросија Медиоланског. Као такав, круг је илузоран — не постоји стварно, већ је посљедица отварања вида.

3.2. „БЕСКРАЈНИ ПЛАВИ КРУГ...”

Човјеку је бесконачност немогуће замислити, а кад је замишља, увијек је замишља кружно, што је последица рефлексије Земље саме, односно њене простране лоптасте условљености. Круг јесте најсавршенија форма и само знаковљење савршенства (светачки нимбус) природе. Још је Буда, оснивач једне религије без бога и душе, запазио да свијет и космос не бивају исти за свакога. Оно што ми видимо, зависи превасходно од наше унутрашње перцепције, наше унутрашње стварности. Гледа се, дакле умом, а не мозгом и очима.

Да је круг као савршена форма описан у Црњанскомом космосу, лако је закључити. Постоје двије квинтисенције космоса Црњанског: БЕСкрајни круг и БЕЗдан, односно онај круг у којим се ликови крећу, супротно очекивањима. И по коме се креће Кронос, алегорија пропадљивости, да би се сусрео са Танатосом. Круг бездана је уписан у роман и „Садржај” Црњанског а бескрајни круг га описује. Нас тренутно занима тај плави круг без краја.²⁵

3.3. „НОВА”

Овај одјељак ће нам послужити да уведемо један нови термин у космологију Црњанског. НОВА је астрономски назив за звијезду која због унутрашње експлозије у себи на тренутак врло јасно заблиста.²⁶ Притом, она као НОВА, засвијетли на тренутак и ишчезне у тамноплавом небу – јер код Црњанског небеса никада нису црна, једино се нијансирају у плавом.

Све до посљедњег поглавља, које је аналогички преузело улогу „Апокалипсе” у *Јеванђељу Јовановом*, звијезда се у *Другој књизи Сеоба* не појављује, мада

---

²⁵ Плава боја, у вези са којом јеромонах Јован (Ћулибрк) примјећује да је једина права боја у „Садржају” *Сеоба* — видјети Јеромонах Јован (Ћулибрк), *ibid*, 310 — чини нам се, уопште и није боја. У природи се плава боја јавља једино као рефлексија, количник невидљивог. Море и небеса плави су само из даљине. Морска вода у чаши и небеса гледана са висине јесу безбојни. На византијским фрескама плава боја служи да се попуне мјеста изван светих ликова (оних који непрестано „ликују” у горњем Јерусалиму). Плава празнина симболише рајски предно или саму присутност неизрецивог. Она је у домену божанског. Византијски храмови из златног периода царства (Јустинијана и жене му Теодоре), укључујући и саборни храм царства и државе, центра апостолске цркве (*agia Sophia*), за подлогу фресака имали су златне плочице. Злато је симбол свјетлости које очи људске издржати не могу, и од које је Мојсију на Синају заклоњен вид. Опадањем моћи царства, као ехо старе славе, злато замјењује плава боја. Свјетлост храмова растапа се у плаветнило, као застор којим се заклањају очи онима који гледају несагледиво.

²⁶ Bratoljub Klaić, *Riječnik stranih riječi, (Tuđice i posuđenice)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1978, str. 955

символички живи као аманет росијски који је Павлу Исаковичу остао од његовог поочима Вука. Мотив звијезде јавља се само при поређењима (има несрећних „колико весчислених на небу звезд“) и приликом смрти сина Петра Исаковича, који је био његова усамљена небеска звијезда. То је разумљиво, јер се све што се догађа у *Другој књизи Сеоба* већ се догодило у *Сеобама*. Та књига је законодавна, архетипски успоставља законитости круга. Питање даље судбине рјешава се према правилу оци наши једоше кисјело грожђе... Роман *Друга књига Сеоба* је реп романа *Сеоба*.

Усудом имена, Вук и Аранђел замијенили су мјеста на шаховској табли дешавања у роману *Сеобе*. Како примјећује јеромонах Јован (Ђулибрк), Вук чије је име „подземно и црно“²⁷ и Аранђел именом небески архистратиг, војсковођа небеских сила, који је духове злобе вргнуо у Геену (у коју ће се и Аранђел Исакович сурвати, не оставивши за собом трага) јесу небеска односно адска димензија архетипског свијета романа *Сеобе*.²⁸ Побрканост значења имена везана је за саме земаљске законе. Демони, ако су прави демони, јављају се искључиво као анђели. Анђели на земљи метастазирају у људе. Знаковита имена, ормаздовско-архимански дуализам, воскресења умрлих, виђења небеских знакова јесу у својој бити показатељ архетипског текста светих књига. Ту парадигматску улогу имају *Сеобе*, а не *Друга књига Сеоба*. Павле Исакович, чије је неутрално име већ опажено радом Мила Ломпара „Име Павела Исаковича“,²⁹ јесте обичан човјек, отјелотворење принципа и закона древних пророчких, митских текстова. Он је носилац позитивног и негативног, *yin i yanga* (у археотиповима тај однос бива пластифициран). Павле Исакович је само несрећно дијете раја и пакла.

Посљедње, колективизирајуће поглавље *Друге књиге Сеоба* (чији је мото „Сеобе се настављају вјечно“), може се више од свих поглавља тога романа довести у везу са романом *Сеобе*. У том поглављу се чак и свезнајући приповједач показује несвезнајућим – онај који је знао све дубине душе Исаковича, сигурно не само из писама Исака Исаковича, већ из апсурда свезнања које ће књижевно дјело себи

---

²⁷ Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 313

²⁸ Видјети Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 313. У позадини лика Вука Исаковича у *Сеобама* стоји историјска личност Вук Исакович, који је рођен у Црној Бари. Прије преласка ријеке Саве, он је са својим братом Трифуном командовао катанима и хајдучима. Након тога, Вук Исакович ратује у аустроугарској војсци. Упокојио се у Сремској Митровици, 1759. године. У литератури је већ говорено о позицији Вука Исаковича као историјске личности у *Мемоарима* Симеона Стјепанова Пишчевића.

²⁹ Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 313.

допустити у корист фабуле и композиције. Свезнајући приповједач као да је ту неко други, архивар неке библиотеке, професор историје, гностик. Његова приповијест добија пуно празних мјеста: „ваљда”, „можда” и „не зна се”. Магла–ефекат. У посљедњем поглављу *Друге књиге Сеоба* јавља се чудно виђење, које има ону исту феноменолошку вриједност (не и улогу) општег васкрсења у *Сеобама*.

AURA BOREALIS, сјеверњача, поларна звијезда, опет се јавља кратко. Звијезда читавог национа. Посљедњи трзај наде. Знак да послјије Срба који су се одселили у Русију неће остати нико сербски. Супернова која их води у посљедњи бездан из којег повратка нема. Она се „замало јавља и убрзо нестаје” (да асоцирамо стихиру), као срећа у животу. У *Другој књизи сеоба* одржава се пагански страх од среће, као кад се некоме баци змија у руке. Тако и Павле Исакович, „човек коме би се срећа узалуд осмехнула не би умео да је задржи. Пустио би је, као деца тицу, да опет одлети”.³⁰ А онај који би се осмјелио да се суочи са срећом, скочио би да ухвати сјен, одраз у води и удавио би се. Срећа је у роману Црњанског само предах од несреће.³¹

Путеви тежње и среће заувјек се разилазе у *Другој књизи Сеоба*. И та Ауга Borealis је само колективизирана звијезда *Сеоба*. Тек узгред запажена.³² Исаковичи у том роману прате своје звијезде које, астрономски, у њиховим животима играју улогу поларе (једине одигитрије изгубљених путника) која пробија привидну Земљину сферу. Њихова функција је мобилна – она прва, мала звијезда служи да их одведе у Недођију, а она друга, велика, да им се наруга.

Кад је Павле Исакович био на пријему код императорице росијске, имао је осећај да је управо њему припала спасавајућа мисија, могућност да тој највећој жени изнесе сав јад и муку сербску. Као пред неким божанством, пред страшним судом. Обузет лудом радошћу, понављао је дуго, ни сам не вјерујући толикој срећи, да је ОН разговарао са ИМПЕРАТОРИЦОМ росијском. Гледали су га као лудака који тврди, неуморно, да му се сам бог обратио, не у неком сну, већ на јави. Слиједи кафкински обрт. Буди се у тамници. Испитивање као у Кишовом *Пешчанику*. Тада му се пружа

---

³⁰ Милош Црњански, *Дуга књига сеоба*, [Сеобе, 1–3 (252 + 463 + 483 странице), Нолит, Београд, 1978, стр. 1087

³¹ Више се умире од изненадне среће него од несреће. Постоји једна библијска прича о глади и куги што бијаше завладала у неком граду, људи гладоваху по улицама, измрцварени... Један краљ тако једном старцу баци комад хљеба и старац чим поче да га једе умрије. У вези са тим, наводи се аристотеловско објашњење: када онај који умире од глади почне нагло да једе, сасвим природно ће улиједити смрт као разрјешење.

³² Један лик из *Путева слободе* Жан-Пола Сартра у доколици покушава да мувљу главу која личи на шибицу кресне и упали. Он то ради, премда зна да у томе неће успјети.

златни медаљон и показује му се лик на аверсу, истински лик царице. Оно прије бијаше нека дрзница и „дроља”, а он је жртва једне више комедије него завјере. Њихова звијезда могла је, попут новчића, да стане на длан. Ово привиђење је била звијезда ругалица.

И живот Павла Исаковича је лажна свјетлост, освијетљен попут НОВЕ. Откривена му је, накратко, не срећа него чисто и непомућено осјећање среће. Вриједјело је, ипак, само ради тог незначајног трену живјети, отићи у Русију, далеку и непознату. Ипак, има неке чисте свјетлости у људском животу. Павле је једини Исакович који је на трен успио да дотакне сјен у води „бескрајног плавог круга и у њему звијезде”, која се пред њим расула као багремов цвијет у рукама дјетета, као привиђење на дан Св. Павла Исповједника, љета Господњег 1753. „Трагање, за апсолутним вредностима прожима огромну грађу 'Друге књиге Сеоба' и даје јој виши смисао”.³³

ДИО ЧЕТВРТИ: К Р И П Т А

4. РУПОГЕНЕЗА: „ЦРНО СУНЦЕ” ИЛИТИ ЦРНА РУПА (ЈЕ ДЕГЕНЕРИСАНО СТАЊЕ ЗВИЈЕЗДА ВЕЛИКИХ ГРАВИТАЦИОНИХ СИЛА, КОЈЕ СЕ НЕ ВИДЕ АЛИ ПОСТОЈЕ)

„Што у тај сумрак оде, не постоји више,
и никада није ни постојало”

(Милош Црњански)

У животима ликова у роману *Сеобе* Милоша Црњанског постоји једна велика заједничка звијезда и једно велико заједничко црно сунце, али исто тако у сваком лику понаособ живи нека друга мања звијезда и неко друго, мање црно сунце.

---

³³ Павле Зорић, „Структура поетске прозе Милоша Црњанског”, *ibid*, стр. 232. Ништа није тако апстрактно као апсолутно коме се тежи. То обухвата све мисаоне именице. Знамо да је то оно што се не може дотаћи рукама, видјети очима, чути ушима, окусити устима. „Апсолутно” је пало на земљу и разбило се у хиљаде комада са различитим крајевима свијета и космоса. И човјек ту не може ништа.

Ликови Црњанског у свакој смрти доживљавају симбиозу у рупу. Несвјесни мимезис. Дафини је све друго што су јој на кратко вријеме давали као њено опет одузимано. „Са њеног тела одлазило је то све, али без добра за њу, без захвалности, без будућности. Она је остајала са својом грозном, празном утробом, из које се ширио тежак задах, док се она превијала у боловима и мукама.”³⁴

Из Дафине утробе, која се отворила и зјапи као бездан, који се шири и који ће и њу саму прогутати, истиче живот – али утиче смрт. Истиче пунота, а улива се празнина. Као клепсидра. Дафина је још за живота постала гробница свог нерођеног дјетета. Истицање живота ништа не зауставља, ни медукус, ни хоџа, ни водица из Јаска. Дафина постаје свјесна да ће својој дјеци остати блиједа и нејасна успомена и да је се властита дјеца можда неће ни сјећати. Но, она жали због дјеце, жали што се то празно, непознато односи на њу – тако да личи оним дјевојкама што чекају да буду принесене као жртве паљенице бронзаним боговима са псећим зубима и јарећим главама (мит о Лавинији). Дафина је носилац вишеструког нестанка: нестанка сопственог дјетета и нестанка себе саме. Дафина је мегарупа *Сеоба*.

Павле Зорић истиче да је Дафина „пламен двоструке мушке осећајности” и да „служи писцу као композициона спона између два раздвојена тока романа везана за браћу”.³⁵ Важно је истаћи то да Зорић покушава и да повеже Аранђела и Вука Исаковича као носиоце исте вриједности, јер обојица схватају трагику живота. Трагика свих ликова у у роману *Сеобе* у кључу је доказивања константне вриједности људске судбине.

Аранђел Исакович је спазио звијезду у плавом кругу (круговима) док је Дафина умирала. Он се, како је то лијепо примијетио јеромонах Јован (Ђулибрк), током њене самрти набијао на бол као јеромонах Пантелејмон на колац у порти Митрополије обиљежавајући тако дан у коме су му Турци убили породицу. Тада је Аранђелов ум видио оно што је Вук Исакович гледао одавна. Вук, који је све то вријеме био набијен на други колац – који се чак примио и расцвјетао у дрво спознаје добра и зла.

---

³⁴ Милош Црњански, *Сеобе*, [*Сеобе*, 1–3 (252 + 463 + 483 странице)], Нолит, Београд, 1978, стр. 174–175

³⁵ Павле Зорић, „Структура поетске прозе Милоша Црњанског”, *Књижевно дело Милоша Црњанског*, приредили Предраг Палавистра, Светлана Радуловић, Бигз, Београд, 1972, стр. 215

Вуку Исаковичу ипак остаје нада, разведрени видици. Дафинина смрт Вуку отвара простор надању, вијест о њеној смрти он не прима толико са камијевском равнодушношћу колико са кафкинским олакшањем, ако је то права ријеч. Аранђел тоне, нестаје, губи се у бездану прошлости, ишчезава, одлази у Будим и не помиње се више ни он нити Дафина. Према Зорићу, „госпожа Дафина ће кроз Аранђелов занос задобити душу”.³⁶ Знаковито је то што Аранђел Исакович сматра да је право да Дафину сахрани поред дома Вука Исаковича а не поред свога дома – сахрањена је „на брегу, више села, иза куће Вукове, крај гроба Лазара Исаковича”.³⁷ Иако једина у троуглу Исаковича која није видјела бескрајни плави круг са звијездом у њему, госпожа Дафина није једнодимензионални лик.³⁸

Вук Исакович је плави круг са звијездом у њему видио два пута, у првом и у посљедњем поглављу *Сеоба*. Звијезда се у животу ликова јавља као нека посљедња емоција, трачак свјетлости из Пандорине кутије, довољно јак да на неком ненаслућеном крају човјеков живот ослободи сваке несреће, да га оправда и донесе му смисао. Звијезда Вука Исаковича се угасила, пала у неко далеко море а он је постао човјек без наде, старачки огорчен и усамљен пред неминовношћу краја. Вук више не живи ради живота него ради смрти. Али, изнад смрти је његова мисао о томе да треба славити свете. У посљедњем поглављу романа *Сеобе*, на помињање ђенералове жеље да се о војничком трошку у Бечу изради слика Вука Исаковича, као спомен на битку под Беренклауом, Вук Исакович одговара капетану Антоновичу да његов лик треба да нестане, односно да само светиње треба да се продужују: „О свом трошку пак наручиће, како му је већ рекао, ако га што не спречи, у Бечу, слику св. депота Штиљановића. Па нек она остане за њим, када њега више не буде било”. Томе се додаје да се сасвим старим и немоћним „осећао, при изласку из Осека, сутрадан, Исакович, враћајући се кући, без икакве жеље да живи”.³⁹

---

³⁶ Павле Зорић, *ibid*, стр. 216

³⁷ Милош Црњански, *ibid*, стр. 188

³⁸ Аналогијски, уочавамо још једну рупу смрти као опште мјесто поетике Црњанског, овај пут у роману *Дневник о Чарнојевићу*: „Пустили су ме њој кад је издисала. Беше изгубила више зуба и та уста [читај: шупљина] испунише неком страшном, притајеном грозом. Око нас беше пуно баба и тетака мојих, које су једнако говориле о болестима и мртвацима”. – Милош Црњански, *Дневник о Чарнојевићу*, *ibid*, стр. 38. Бабе и у *Сеобама* играју улогу суђаја. Позајмљују се од једне од друге смрти, подсећајући на неминовност.

³⁹ У самој историјској стварности, Вук Исакович који је ктитор звоника цркве манастира Шишатовца, у коме је и сахрањен, даривао је године 1753. том манастиру бакрорез са ликом Стефана Штиљановића, изграђен у Бечу. Отисак бакрореза са ликом Стефана Штиљановића из манастира Шишатовца налази се у Збирци графика Српске православне цркве.

Гледање у палу звијезду Вука Исаковича, заувјек несталу са небеског свода, ту митску Русију, претворило се у разговоре са блаженопочившим Стефаном Штиљановићем (новим Лазарем) који је обезглављен лежао на бојном пољу и чије су необретене мошти, ноћу свијетљеле, чудно, попут неке звијезде која се разлучила од небеског свода и сишла на земљу, освјетљавајући попу хиљаде кандила, таму земаљске ноћи. Богољубиви људи – парафразирамо даље житије Стефана Штиљановића – похрлише у ту свјетлост, и уз ридаје и величања Бога („дивног во светим својим“) сахранише мошти његове нетљене и цјелокупне, од којих не потече ни један рђав мирис него се изливаше свето миро на утјешеније свих – и тако даље. Тако се у *Другој књизи Сеоба* у Шишатовцу обрео Волфганг Исакович, водећи дијалоге са светим деспотом и ранама његовим као са неком звијездом која је сишла с неба и сада лежи ту пред њим у памуку и ћивоту од ораховине. Заборавио је Св. Мрату от Исаковича (са свима њима) чије је име возвикивао, попут алакања, у борби са Французима, без знања да у помоћ зове баш неког француског свеца и стратилата.

Касније ће посинак Вука Исаковича, Павле Исакович, који живи у увјерењу да носи душу нерођеног и несуђеног сина Вуковог, да је инкарнација нечег нерођеног и непостојећег, чему а приори није дат повод да постоји, на путу у висину, из које му је као преко неких Израилевих љествица сишла света једновјернаја Русија, остварење несуђеног Вуковог сна, снити своју блаженопочившу жену. Та Павлова унутрашња звијезда на путу за Русију постаје очигледна, премда се она у његовим сновима јављала од његовог боравка у темишварској тамници. То је та његова возљубљена жена „бела, лепа, која би остајала сама с њим у зору кад се буди“,⁴⁰ као привиђење. Та жена око које се ширила „нека опојна светлост“, сада је мртва и лута по његовим сновима. То је лик жене коју је несразмјерно више почео да воли тек по њеној смрти.⁴¹

Док се видљива, велика звијезда, внушитељица Росијска чинила остваривом, Павлова унутрашња звијезда је бивала обична магловита игра, апсурдна у својој бити. Црна рупа његовог живота често је опипљива антизвизјезда. У *Сеобама*, госпођа Дафина као антизвизјезда рупом и постаје, али она уједно бива и звијезда

---

⁴⁰ Милош Црњански, *Друга књига Сеоба*, *ibid*, стр. 190

⁴¹ Чудно је то, уопште, како упокојени људи у сјећањима могу да живе не као исти него као да расту. Постају бесконачност за себе. Као звијезде на небу, постају права сунца и сијају јаче.

антилика. Аранђел се хвата за њу као за трнов цвијет који нестаје пред њим, у његовим окрвављеним рукама. Зато он и покушава, док се пијан Дафини враћа из епископског двора, да се ослободи свега земаљског – просипа дукате путем, као дављеник који жели да се лиши свога терета, е да не би потонуо. Оголијева се до коже, до сопствених костију. Стоји на сахрани, пред Дафининим антимоштима, као Вук у Шишатовцу пред Стефаном Штиљановићем, са којим су разговори алегоријски замијенили посматрање звијезде.

Павле Исакович се у себи, дуалистички, узноси једној а набија се на другу звијезду: „Иако су личиле и у сну једна на другу, Исакович је био свестан да представљају анђела и ђавола у његовом животу. Једна је била сушта невиност и стидљивост, друга бестидност. Једна нежност, друга сва показивала похоту, бар се њему тако чинило”.⁴² Није тешко досегнути ко је звијезда, а ко црна рупа у животу Павла Исаковича у *Другој књизи Сеоба*.

У *Сеобама* постоји изузетно снажан временски ефекат, који возводи бездану. Главни ликови се сусрећу негдје успут са пролазношћу, као алегоријом смрти са гробова крајпуташа („и камо аз појду, горкост смрти вижу”). Та ће пролазност и смрт постати опсесија, извор претпотопске меланхолије. Биће то једино конкретно у њиховим животима. Вук Исакович фатални сусрет доживљава са виртембершком принцезом. Умјесто прве љубави, указује му се баба.

Павле Исакович има двојаки сусрет са својом почившом женом. Он своју жену воли и у другима слуги њен лик, свугдје је препознаје. А онда се, на њеном гробу (гробља су, уопште узев, велика пријетња оптимизму), на тренутак саблажњава мишљу како сад мора изгледати његова лијепа жена, која је, чинило му се, створена за нешто ванредно свијетло и чисто, а не за пропадљивсот. Он, који је видио толико мртвих и постао равнодушан према ужасу који смрт за собом оставља, сад би „отворио очи и исколачио би их, али би се после смирио. Све би се чинило око њега прах и пепео, пролазно, као и то лето, што ће проћи, кад буде у Русију отишао”.⁴³ Сујета пролазности. У присуству протагониста ништа се не мијења, као да је он тај што спречава промјену, што у самозаваравању и самоиронији мисли да држи конце у својим рукама.

---

⁴² Милош Црњански, *ibid*, стр. 242

⁴³ Милош Црњански, *ibid*, стр. 1107

Два пара живота без физички додирних тачака мијењају се брзо, изненада, као цвјетање за једну ноћ: 1. Вук – виртембершка принцеза и 2. Павле – покојна му жена. У сваком од тих свјетова развијају се неке друге особе, свака за степенник ближа бездану. Особе прије и особе послје. Свака промјена дешава се између очију, између вида, одстрага долази, као лопов или као убица. Да замијени. Једино је „ја“ увијек исто „ја“. Оно се не мијења за себе, мијења се само у очима других. Очи других, једина су огледала у роману Црњанског. Огледало са којег се чита: Евдокија Божич, лијепа, млада, једра, вољена; не и Евдокија Божић дебела, буре, крме, сажалење. Промјена је тако неприродна. „Ум човеков не може то више да свати“.

Павле и Вук Исакович не желе да се од звијезда опросте у бијелим постељама, окружени старицама. И Павле и Вук хоће да оду у Русију, да погину као јунаци а не да у Срему умру као паори. Крај живота мора бити спектакуларан. ОНИ ХОЋЕ ДА ДОСКОЧЕ СМРТИ, неће да им се насмије комедијашица са својим страшним непцецијепајућим „Р“. Они хоће да своју смрт повежу са нечим другим, да погину (мекше звучи), што је самозаваравање, самоиронија. „Што у тај сумрак оде...“, зна се. Премда, у позадини свега тога стоји конкретна, иако субјективизирана, друштвена реалност.

Умор у *Сеобама* је необичан умор, умор Сизифа, умор од монотоније живота и недешавања, од чекања да се деси неочекивано. „Садржај“ *Сеоба* је меланхолија романа.

Негација у тексту ће доћи из унутрашњег механизма прошлости (меланхолија је кад упаднеш у самог себе). Већ у првом поглављу *Сеоба*, Вук Исакович је обиљежен меланхолијом – „меланхолијом која се претварала у ћутање, све упорније што је бивао старији, и он је, као и отац му, кога је при свакој важнијој изреци спомињао, мирно ишао у рат. Сеобе му беху досадиле и немир који се ни у њему, као ни у свим тим његовим људима које је водио, није стишавао. Био је прошао са породицом, дуж Дунава и дуж Тисе, скоро сва већа места, тргујући заједно с братом, све док се није оженио и вратио у војску. Пошто је био много цењен у војсци, додељиваху му важне послове у народу. Премештаху га сваки час, да умирује тај свет, који се сваки час селио“.

Човјек све трпи јер не може да се избори са другима, и буни се јер не може да се избори са самим собом.⁴⁴ „Не груститје по прошлomu”, исказ је којим Волков више пута савјетује Павла Исаковича. Те ријечи имају исту пророчку, опомињујућу вриједност као Дафинино: „Умрећу”. Павле Исакович је копао по прошлости, саплео се и упао у њу. Он и сви они. „Не остаде сербски – НИКО!”⁴⁵

ДИО ПЕТИ: ИКОНОСТАС И ВИДЈЕЛА СПОЉАШЊЕГ

5.1. „СЕОБЕ СЕ НАСТАВЉАЈУ ВЕЧНО”: ТРИ СЕРБИЈЕ, НАД ЊИМА ЗВИЈЕЗДА

„[...] Од књига је памтио само једну, немечку, у којој се описивао свет на једном острву, блаженства, далеко, у Океану”

(Милош Црњански, *Сеобе*)

У овом поглављу поставили смо за циљ геометријску рефлексiju „Садржаја” на целокупну бит романа и његов садржај. Тај циљ је, на макроплану, занемарио кружни нацрт садржаја *Сеоба*. Садржај *Сеоба* има своју пуноту. Грешка га је повезивати са садржајем *Друге књиге Сеоба*. Док су *Сеобе* књига отвореног типа, *Друга књига Сеоба* је, на посредан начин, прстенасто затвара.

Тачку спајања круга романа *Сеобе* тражимо, гдје бисмо другдје, у приповједној енклави пред Стразбуром: „У таму и безмерну празнину утону му то вече, не само та његова колиба у којој лежаоше, него и сав његов живот. Оде, скину га, као што је некад скидао сребром везане своје одоре, пред женама, кикоћући се пијано. Бабетина му се појави на место прве љубави, празнина на место градова, у

---

⁴⁴ Умор и побуна, карактеризација је такозваног манично-депресивне психозе, што је само ружнији начин да се каже МЕЛАНХОЛИЈА. Побуна се јавља тек када све бива пресуђено. Ријеч толико људска колико и нељудска. У једном медицинском лексикону, који ће овдје имати улогу борхесовског стручног апарата, наводи се примјер болесника који је негирао да има име, да је рођен, да има мајку, жену, дјецу, да има желудац, главу, срце, читаво тијело. Меланхолија је унутрашња црна рупа.

⁴⁵ Милош Црњански, *Друга књига Сеоба*, *ibid*, стр. 1073

којима је живео, трговао или копао јаркове, пуцао и тукао људе. Ничему се више не надаше, ни од повратка, и сав тај свет, који се беше населио тамо доле, у блату, виде као измењен, жалостан, преварен."⁴⁶

Ваља нам се присјетити Борхесове тврдње да је свака права линија дио једног бескрајног круга. Јасно је да се у *Сеобама* композиционе цјелине скупљају („криве”) и образују једну општу кружну структуру. Разврставајући роман према типовима фабуле, руски теоретичари књижевности наводе степенасту, прстенасту и паралелну композицију романа.⁴⁷ Композиција романа *Сеоба* јесте структурна матрица свега тога. Ликови се у *Сеобама* степенасто спуштају до бездана, прстенасто описују своје животе у бескрајном кругу времена и приказују им се, гдје год да су, паралелне судбине. *Сеобе* су и доказ тврдње Михаила Бахтина да роман не допушта стабилизацију ниједног свог облика: „Он је жанр који вечно трага, вечно истражује самог себе и преиспитује све своје настале облике”.⁴⁸ У вези са романом као књижевном врстом, Бахтин наглашава: „Али, најважније је то што роман нема канон као други жанрови: историјски су присутни само поједини узорци романа, али не и жанровски канон као такав”.⁴⁹

У *Другој књизи Сеоба*, мисаона суштина се уобличава кроз дуже интертекстуално временско кретање, односно кроз духовно стасавање ликова. Ту суштину дјела можемо назвати збиром, јер има улогу призме свих токова романа. Вук Исакович Русију замишља као велику зелену пољану по којој ће моћи слободно да јаше, а наслов двадесетог поглавља *Друге књиге Сеоба* гласи: „Пут у Русију водио је у висину”.⁵⁰ Суштина кретања у *Сеобама* „ушивена” је у ткање *Друге књиге Сеоба*. Душевно стање Павла Исаковича на крају *Друге књиге сеоба* подудара се са стањем Вука Исаковича на почетку *Сеоба*. То су разочарани Павле Исакович, којим се завршавају росијске сеобе и Вук Исакович који жели „отселитсја”, и он разочаран.

---

⁴⁶ Милош Црњански, *Сеобе*, *ibid*, стр. 112

⁴⁷ Борис Томашевски каже да је паралелног склопа онај роман у коме се ликови налазе у засебним групама а приче о њима су у засебним равнима. — Видјети Борис Томашевски, *Теорија књижевности*, превела Нана Богдановић, Београд, Српска књижевна задруга, 1972, стр. 280; упоредити Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 293.

⁴⁸ Mihail Bahtin, *O romanu*, preveo Aleksandar Badnjarević, redakcija prevoda Đorđije Vuković, Zlata Kosić, Nolit, Beograd, 1989, str. 473.

⁴⁹ Mihail Bahtin, *ibid*, str. 436.

⁵⁰ Ријеч *Росија* помиње се у насловима три поглавља *Друге књиге Сеоба* (деветнаестом, двадесетом и двадесет првом). У осамнаестом поглављу тога романа налази се ријеч *Рус*, а у наслову његовог двадесет другог поглавља је ријеч *росијска*.

Животни биланс сведен у *Другој књизи Сеоба* само привидно ће негирати животни биланс у *Сеобама* – „Има сеоба. / Смрти нема” и „Прошлост је грозан, мутан бездан; што у тај сумрак оде, не постоји и није никад ни постојало“. Неће смрт тражити појединце, него ће они сулудо ићи к њој. Посљедње поглавље у *Другој књизи Сеоба* јесте поглавље национа. Кроз непрестани ламаистички ланац: „Смрти појединаца, порођаји, животи појединаца, смрти”, национ ће, као зрневље, ницати по свијету (у Европи, Азији, Америци, Африци...). Сеобе ће се наставити за национ, али не и за Вука и Павла Исаковича, јер су они само поједници. Круг живота и смрти из „Садржаја” *Сеоба* непрестано ће се обртати, гутајући усамљене јединке. А за некима од њих неће остати „ништа. Ништа”. Они су само микроскопска права тога бескрајног круга.

5.2. „ПУТ ЈЕ БИО КРУГ”

(Тин Ујевић)

Вријеме је у роману *Сеобе* је описани круг. О томе да је свеколико вријеме кружно, не треба посебно говорити, довољно је сјетити се било којег часовника. Као што се временом на древним фрескама кристалишу сви палимпсестни слојеви, бивајући непрепознатљиви, тако се и у роману *Сеобе*, сваки за себе, манифестују значењски слојеви хетерогеног времена.⁵¹

Митолошка подлога (круг) јесте најстарија подлога *Сеоба*. Она је дио епоса, и по својој дефиницији је метафизичка. У сфери митског су црви који једу руку слушкиње која је чешљала госпожу Дафину, змије које се легу испод Дафинина кревета, појава у сну њеног мужа Вука као мртавог, зеленог и натрулог, затим сама Дафина, кад *post mortem* чучи на трудиљама – отежавајући им порођајне муке, те јављања покојног Аркадија. Бушење срдаца иглом и етно призивок оплакивања мртваца и сахране само су рефлексije митског.

---

⁵¹ У цркви Рождества Пресвете Богородице манастира Подластва у мјесту Ластва Грбаљска је фреска Светог Николе из 15. вијека на којој је и један детаљ из 17. вијека. — Видјети Татјана Пејовић, *Манастири на тлу Црне Горе*, Прометеј, Републички завод за заштиту културе, Нови Сад — Цетиње, 1995, стр. 54. То је, чини се, добар примјер сложене структуре интертекстуалног времена — једно вријеме условљава друго. Да се није десио средњи вијек, у историји књижевности можда не би постојала постмодерна.

Предзнак митског губи се у *Другој књизи Сеоба*, сем сцене у Токају, гдје је један човјек убио своју породицу и гдје Павле Исакович ноћу осјећа гушење и нечије присуство. Та сцена са убијеном породицом, чини нам се, игра улогу оног скривеног новинског текста, што га Камијев Мерсо налази у својој затворској ћелији.⁵² Митско је објективни тон нација, историјско је субјективни тон епохе, а лирски психологизирани монолог објективизирана је субјективност лика самог. У литератури је већ примијећено да Црњански занемарује дијалог.

Историјско (године, писма) подсјећа на Борхесов метод стварања литерарне атмосфере живота, што је уједно и циљ књижевности. Психолошко, кроз историјско вријеме (обиљежено перфектом, имперфектом, плусквамперфектом...), доводи у ред интертекстуалне временске односе, служећи се нејасним сликама сјећања (Павлов Цер – Марселов Комбре?) – које су храна душе. И које, према Прусту, доводе у ред људски живот.

Кругови времена у романима Црњанског о сеобама налазе се у концентричном односу (митолошко – историјско – психолошко) и чине један другог рефлексијом. Ликови *Сеоба* нису ликови историјског романа у дословном значењу тога књижевнотеоријског термина, јер размишљају лирски; јер размишљају уопште, што није својство историје.

5.3. „СТРАНАЦ САМ”

(Из једног старечника)

Роман *Сеобе* Милоша Црњанског носилац је двије испреpletене приче: о трагању и неналажењу као неумитности.

Сеобе су доводиве у везу са Хомеровом *Одисејом*. У контексту књижевног дјела Црњанског, битно је истаћи то што, кад му Калипсо даје ултиматум: да остане с њом и да буде бесмртан као што су то само богови или да се врати у на своју

---

⁵² У средњовјековној књижевности, описујући типично епску сцену борбе неког средњовјековног владара, пуне крволиптања, приповједач застане да би се одморио од згуснуте епике. Раскрили на трен лаке двери лирике из којих ће се, као разглас, разлити по тексту редови повика, нарицања и усклика (јер дух читаочев не смије да замре и срце његово не смије окорјети). На том великом, нужном тијелу епике уткаће се живи откуцаји лирике као дамарење живота мртвим ходницима историје. Епика је само згуснуто земаљско вријеме, док је лирика продужена садашњост, или међувријеме. У *Сеобама* се мртва времена оживљавају ријечима које се саме од себе множе.

отачаствену Итаку, Одисеј бира Итаку. То је готово рефлектовано у осамнаестом поглављу *Друге књиге Сеоба*, када Вишњевски нуди Павлу Исаковичу да остане код њега, заузме његово мјесто, кућу, вина и жене или да као ништ оде у Русију. „Исакович је све то слушао седећи са Вишњевским у башти, а признавао је, да му се већ и живети, због свега тога, досадило. А камоли слушати како њих Србе сви варају. Доцкан је сад, међутим, да кукају, он иде у Русију и ништа не тражи. Исаковичи желе да, као војници, погину, и да не морају гледати, како њихов национ, прешавши из Срвије тоне у паорију и рије земљу грофовску и папезничку. Неће под иго паорства”. Павле је изабрао Русију, али Русију из свог и Вуковог сна.

Три су Срвије у роману Црњанског. Прва Срвија јесте Едем из кога су Исаковичи истјерани (самим тим они постају „апартиди”). Планинска, мила, мала, крвава, једина, далека, изгубљена Срвиа и двије нове. Иду у хришћанску земљу да се боре. Касније схватају, „за туђ рачун” – Славонско-подунавски „пук се осећао као незван гост у тој туђини”.

Из страха да им Аустроугари не одузму вјеру прадједовску, одлазе у Русију, свету и једновјерну – у којој ће се изгубити. Она ће постати алегоријски див с којим је Павле у сновима разговарао. Прво је отишла вјера, затим и прадједови. А затим и они, огољени, сами у то вјечно НИКО.

У избору станишта Исаковича, уочљива је промјена кретања надоље. У свијести Павла Исаковича, ЦРНА Бара и Поцерје, мјеста њиховог рођења, живе као „небеско плаветнило” (одежда Господња која означава божанско у њему). Срем и Махала, све до Темишвара је трска и блато. Пад је уочљив. Вијена австријска је окарактерисана у роману као велика гробница пуна љетње нездраве спарине, што је имају само велики градови и пустиње.

Царскаја Русија требало би природним редом ствари да представља васкрсење, обећану земљу. Међутим, Павлов монолог са лобањом аустријском продужава се са цином росијским. У *Дневнику о Чарнојевићу* природа је супротстављена човјеку, са свим његовим бјеснилом ратова, недефинисаним концептима, случајевима, сукобима и судбинама. Човјек је антиприрода природе саме, он са природом одржава космичку равнотежу. У контексту ликова, природа у *Сеобама* бива импресионистички камелеон: у тренуцима наде и смрти „бескрајни плави круг, у њему звезда”, у очају „трска, баруштина и мутна кишна свитања”, у сјећањима „плаветнило”, „багрење” – као у Балзаковим романима, само што у њима

екстеријер има функцију механизма усаглашавања са људском унутарњошћу. Милош Црњански природу, људе, национ, космос онеобичава очима Вука и Павла Исаковича. Нагли, жестоки прекид филма наступа када се њихово онеобичавање сусретне са природним уобличавањем.

Оно што се толико пута десило у романима Милоша Црњанског о сеобама (Вук – виртембершка принцеза, Павле – Евдокија Божић, Текла Божић, његова покојна жена) дешава се на макроплану – сусрет са Русијом: мит и стварност. Бјежећи од Европе (ЕРЕБ – земља залазећег сунца), од запада, који је у панхришћанској топонимији добио улогу обитавалишта таме и злих духова, простора на ком су изграђивани пагански храмови и градови, Исаковичи се стално, усудом, враћају на запад. Чак и у Русију иду преко царствујуће Вијене. Дошли су Исаковичи у своју обећану земљу у којој, аналогички, синови Израилеви носе гроздове на моткама својим, гдје тече мед и млијеко. Бајка.⁵³ Истина о обећаној земљи друкчија је истина, издалека све дјелује „обећаним”. Асирце, Аморејце, Вавилонце, Филистејце, Персијанце, Римљане, крсташе и „дружбу Исусову”, Њемце, Палестинце богови народима својим мало кад називају.

ДИО ШЕСТИ: АПСИДА

6. ПОЧЕЛО: „НЕКО НАС ПОСМАТРА” – „БЕСКРАЈНИ ПЛАВИ КРУГ, У ЊЕМУ ЗВЕЗДА”

Овај рад чине четири цјелине. Прва од њих односи се на структуру самог садржаја као подтекста, који је већ постојећи текст између редова а који се одражава у новом тексту-контексту.⁵⁴ У структури нараторског дрвета овога рада, прва цјелина представља његово стабло. Остале цјелине („гранесија” стабла) имају улогу кибернетичког линка, и својим општим значењем допуњују затворену цјелину, привидно аутономног првог поглавља овога рада.

---

⁵³ У Русији тада Теодосијеви и Антонијеви пештере, ужегнуте духом есфигменског општежића и зилотизма, добијају барокне звонике. Петар Велики позива Митрофана Вороњезног да му, по посљедњој европској моди, освешта на двору кипове не славјанских већ греческих богова. Одлазе браде, долазе перике. („Qvo vadis, Европо”, нероткиња богова.)

⁵⁴ Novica Petković, „Podtekst“, *Rečnik književnih termina*, urednik Dragiša Živković, Institut za književnost i umetnost, Nolit, Beograd, 1985, str. 567

Други и трећи дио нашега рада (увод и закључак као органски дјелови рада нису урачунати) приближавају се симболичким представама звијезде, која овдје игра улогу „плавог цвијета” (Blaue Blume), који јунак Новалисовог фрагментарног романа *Хајнрих фон Офтердинген* сања, и који постаје симболом романтичарских стремљења ка бесконачности, патос усмјерен на бесконачност и недостижност који се не остварује усљед ирационалности живота и судбине,⁵⁵ и црне рупе, односно црног сунца које на себе преузима центар животног и космичког (што и јесте) вртлога који усисава живот и све из њега, изузев ирационалности стремљења, које се у *Другој књизи Сеоба* наслеђује из *Сеоба*.

Четврти дио рада инсистира на кругу као симболу преко кога се долази до спознаје свијета Црњанског. За извођење геометријског лика структуре „Садржаја” *Сеоба* у првом реду има се захвалити раду јеромонаха Јована (Ђулибрка) „Црно Сунце и око њега круг, (Геометрија једне тајне пјесме Милоша Црњанског)”. Циљ свакога ко на себе узме терет да о нечему говори јесте да отвори један од бескрајних кругова интерпретације.

Спољашња композиција нашег рада инспирисана је никад довршеним Исаковичевим храмом у Срему, као што је храм као оквирни лик нашег рада омаж Светом Стефану Штиљановићу, у историјској стварности рођеном у Бољевићима у Црмници.⁵⁶ Храм у спољашњој структури нашег рада у корелацији је и са сљедећим ријечима Јеромонаха Јован (Ђулибрка) у студији о „тајној пјесми” Милоша

---

⁵⁵ Видјети Novica Petković, *ibid.* стр. 564

⁵⁶ У дијелу историографске литературе наводи се да је Стефан Штиљановић поријеклом из Паштровића. Иван Божић каже да расвјетљавање односа између Млечана и Црнојевића показује да је Стефан Штиљановић, потомак присних сарадника Ивана Црнојевића, као што закључује да је Никола Штиљановић, који је године 1474. био посланик Ивана Црнојевића код напуљског краља Ферантеа, „могао у једном тренутку обављати кнежевску функцију у Паштровићима”. — Иван Божић, „Владавина Црнојевића”, *Историја Црне Горе*, књига друга, том други, уређивачки одбор Димо Вујовић и други, Историјски институт Црне Горе, Титоград, 1970, стр. 292⁵. Предање каже да је Стефан Штиљановић посљедњи кнез Паштровића. Крајем петнаестог или почетком шеснаестог вијека отишао је у Срем, гдје се истакао у борбама са Турцима. Упокојио се након 1540. године, сахрањен је код Осијека, да би му мошти биле пренесене у порту цркве манастира Шишатовца, гдје је сахрањивана војничка властела. Још за живота је сматран светим. Данас његове мошти почивају у Саборној цркви у Београду. Томислав Јовановић о Светом Стефану Штиљановићу говори као о новом Јосифу. — Видјети Томислав Јовановић, „Похвално и Повесно слово о светом Стефану Штиљановићу”, *Књижевна историја*, X, 38, Београд, 1978, стр. 369. Светом је проглашена и жена Стефана Штиљановића, Јелена, која је послје његове смрти побјегла од Турака у Њемачку. Након откривања његових моштију, дошла је на поклоњење у манастир Шишатовца. Упокојила се као монахиња Јелисавета. Претпоставља се да се замонашила у Шишатовцу или у Сремским Карловцима. У литератури се наводи да је своје посљедње дане провела у фрушкогорском манастиру Петковица.

Црњанског: „Интересантно је да се, према нажалост необјављеном увиду Миљка Шиндића, у Силуановим *Пролошким стиховима Светом Сави* такође садржи храм: пратећи познати оглед у раду Романа Јакобсона, он је у њиховој структури открио тлоцрт петокуполног ромејског храма”.⁵⁷

Рад приводимо крају аналогички – ријечима недавно канонизованог светитеља и „народног непријатеља” Николаја Велимировића (чија је реченица из књиге *Молитве на језеру*: „Ко ме то гледа нетремице / кроза све звезде на небу / и све ствари на земљи”⁵⁸ узета за мото рада јеромонаха Јована (Ђулибрка) о геометрији „Садржаја” романа *Сеобе*):

Путује вода, путује ветар – ко ће их задржати? Путује жива, путује гвожђе – ко ће их уставити? Путује крв, путују мисли – ко их зове на конак? Путују звезде, путују светови – ко ће их умирити?

На реци стајаше Свечовек и послушничаше како сви елементи васионе путују. А на обали реке Цигани разапињаху своје шатре, да преноће, говорећи: сутра морамо даље!

Куда?

Куд сви елементи ходе. Не свакако даље од ограде простора и мреже времена. [...]

А на другој обали зидаху људи куле од тешког камена и хладна гвожђа. Доста смо путовали и потуцали се, рекоше. Хоћемо да се настанимо стално, вечито на овом месту.

Али, људи, то ваше место је непрестано у покрету, грижено и гурано временом.

Какву сталност могу имати мрави настањени на леђима слона?⁵⁹

Исаковичи одлазе у Русију, у заборав, у смрт, а бесконачност у виду звијезде која у њиховим бићима сија јача је од бездана. Пут у висину платонски је водио њихове душе до звијезда. Бескрајни црни круг смрти и у њему звијезда живота.

Владимир Вујошевић, IIIд,
школске 2003/2004. године

---

⁵⁷ Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 295⁴⁴

⁵⁸ Према Јеромонах Јован (Ђулибрк), *ibid*, стр. 287

⁵⁹ Владика Николај Велимировић, *Речи о Свечовеку*, Евро, Београд, 2000, стр. 219

GIMNAZIJA JE STANJE DUHA

INTERAKTIVNA IZLOŽBA: „#ANGLICIZMI #TUĐICE #CSBH”

U susret Danima filološke gimnazije, profesorica CSBH jezika i književnosti Maja Sekulović i učenica IIIi odjeljenja Dunja Đuranović, osmislile su i postavile u holu Škole interaktivnu izložbu „#Anglicizmi #Tuđice #CSBH”.

Na „modernoj” strani našli su se anglicizmi, veći dio njih i vizuelno predstavljen, dok je druga strana postavljena u tradicionalnom stilu, u kojoj dominira prevod istaknutih anglicizama na naš jezik. Koncima su simbolično povezani anglicizmi sa prevodima, čime se gradi svojevrsna mreža.

Izložba je organizovana u sklopu implementacije ključnih kompetencija u proces redovne nastave.

OBILJEŽEN DAN NJEGOŠEVOG ROĐENJA

Gimnazija je 14. novembra obilježila Dan Njegoševog rođenja prigodnim kulturno-umjetničkim programom u holu ispred školske biblioteke.

Prisutni su bili u prilici da pogledaju interaktivnu izložbu „Iskra u kamenu”, koju je osmislila i sa svojim učenicima realizovala profesorica crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti Maja Sekulović.

Prvi dio interaktivne izložbe čine učenički radovi inspirisani Njegoševim djelom, simbolično povezani svjetlošću iz kamena, iz kojeg izlazi Njegošev lik. Njega je na posteru od dva metra naslikala učenica Dunja Đuranović, koja je dala nemjerljiv doprinos realizaciji cjelokupnog programa. Drugi dio izložbe osmišljen je na principu igre „Nastavi stihove i osvoji” u kojoj su učestvovali učenici, gdje su za odrecitovane stihove dobili – majicu, ceger ili bedž sa Njegoševim stihovima na njima.

Program, koji je vodila učenica Milica Đoković, obilježio je nadahnuti tekst profesorice crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti Gordane Vučinić o crnogorskom gorostasu, simbolu kulturne istorije, vladaru i pjesniku koji je daleko nadmašio svoje doba, a njegove riječi poruke su za vječnost.

Za muzičko-dramski dio programa zaduženi su bili učenici Bobana Otašević i Petar Vlahović, koji su kroz recitovanje i glumu prezentovali Njegoševе stihove, dok je Dvoržakov „Romantični komad” na violini izveo učenik Jonas Sekulović.

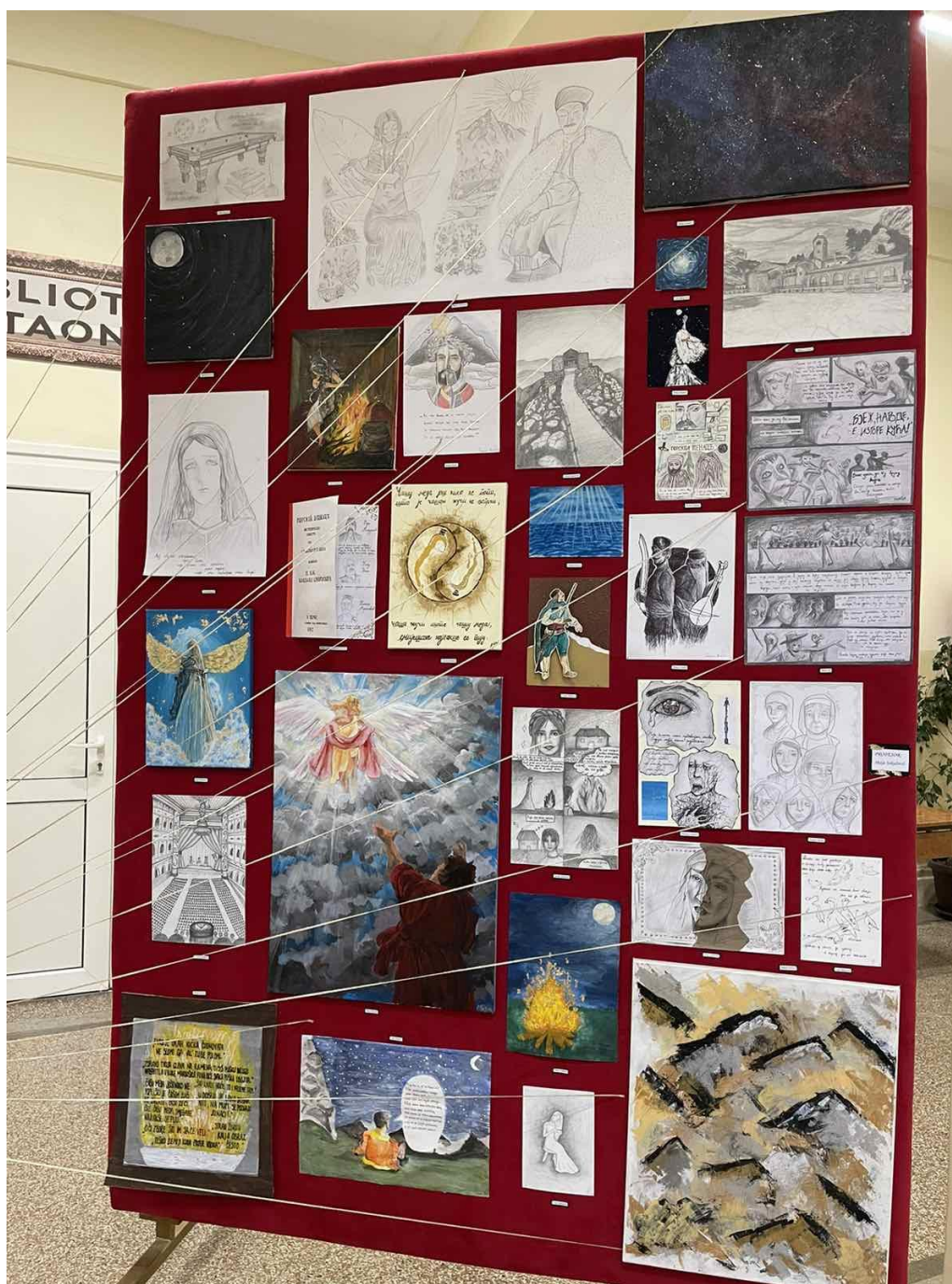
Direktorica Biljana Vučurović otvorila je program i iskazala zadovoljstvo što zajedno sa učenicima i profesorima obilježavamo 209 godina od rođenja najslavnijeg pjesnika Crne Gore. „Njegoš je pjesnik kome se svi vraćamo tražeći u njemu odgovor za sve tajne kojima smo okruženi. Zaranjanjem u njegovu zagonetku, snažimo se na putu da riješimo svoju. Istaknut po ideji borbe za opstanak poštujući etička načela, čojstvo i junaštvo kod njega su važile kao posebne vrline. U izrazu nije trošio ni riječ više nego što je morao pa kazuje jedino ono čemu ne može odoljeti... Dajemo omaž najtragičnijem pjesniku Crne Gore i njegovoj bistroj misli koja je ponirala od najdubljih sfera do najoštrijih bridova rađajući izvite iskre. Svečarski, na ovom mjestu oživljavamo Njegošev duh, a svakodnevno citiran, započeo je treći vijek života. Ispunio je zavjet svojih stihova jer voskrsenjem smrt je porazio” – kazala je direktorica Vučurović.

Škola je pružila apsolutnu podršku u realizaciji same izložbe, kao i u ideji štampe.

Na pauzama između časova, učenici su bili u prilici da preko razglasa čuju audio-knjigu „Što je čovjek, a mora bit čovjek“, koju je sa svojim učenicima pripremio profesor Marko Spaić.

Učenici čiji radovi su dio izložbe: Mina Brajović, Lana Vujošević, Lana Lazarević, Maša Ilić, Cana Bulatović, Matija Ćorović, Itana Ćetković, Katarina Popović, Ksenija Despot, Ivona Banović, Luka Brajević, Ognjen Stojanović, Miona Bulatović, Andrea Pajović, Hristina Živković, Tamara Andrić, Ivona Popović, Anika Vujović.

ДОБРО ДОШЛИ У МОЈ ОМИЉЕНИ КУТАК У ГИМНАЗИЈИ

Драги Дневниче,

Данас желим да ти опишем свој омиљени кутак у Гимназији. Свечана сала је моје омиљено мјесто у школи. Прије уласка у свечану салу, мораш сазнати како стићи до ње.

Налази се на другом спрату школе. Прво, треба проћи кроз велика улазна врата која омогућавају улазак у школу. Бијеле су боје, па ћеш их лако препознати. Када уђеш, прво што примијетиш је велики пространи ходник. Чујеш буку око себе, наставиш да корачаш даље. Пред тобом се налазе врата која су најчешће отворена, захваљујући дежурним ученицима и љубазним радницама. Прођеш кроз њих и угледаш много степеница које су преплављене ученицима. Погледаш лијево, немаш осјећај да треба тамо да идеш. Погледаш десно, тамо свакако не можеш, неко ће те зауставити. Највјероватније дежурни ученик, јер си кренуо ка дијелу школе који је искључиво за особље.

Одлучиш да идеш степеницама, настављаш даље. Степенице су већ иза твојих леђа, не знаш куда даље да идеш. Пролазак кроз још једна врата неће бити занимљив. Бирај да ли желиш скренути лијево или десно, исто ти је. Скрећеш лијево и угледаш још једне степенице. Настављаш даље и угледаш врата са натписом „Библиотека”. Не желиш да читаш тренутно, маме те још једне степенице.

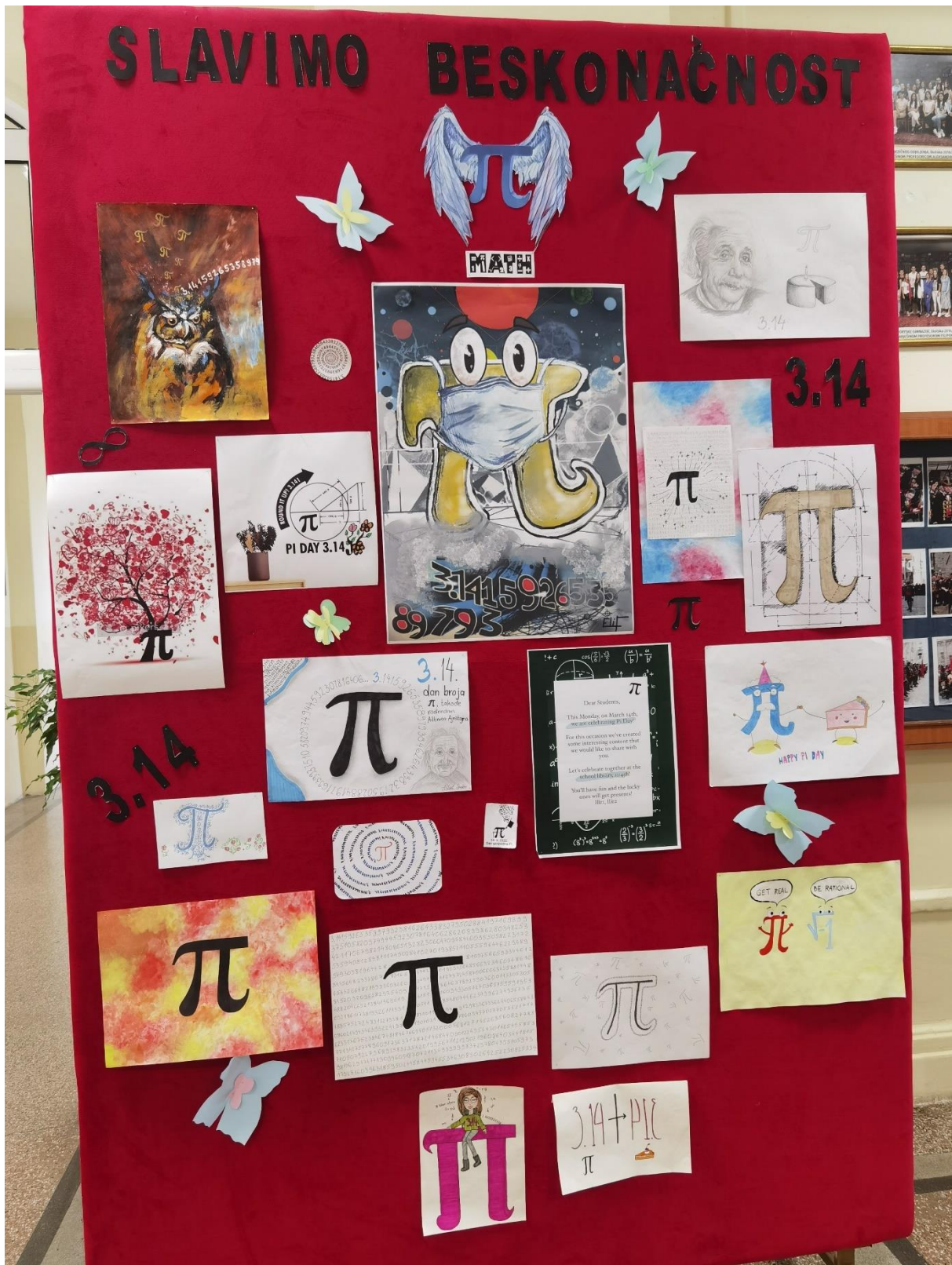
Послушаш себе и налазиш се на другом спрату. Окружен си цитатима, читаш их. Лијево и десно од тебе, нема ништа интересантно. Испред тебе се налазе огромна врата, натпис „Свечана сала”. Голица ти мисли, желиш да уђеш. Чујеш пјесму Здравка Чолића, провирујеш. Угледаш натпис „Полемика о полемици”.

Угледаш групу срећних људи, сједе и полемишу о сукобу генерација. Видиш мене, познајеш ме. Погледи нам се срећу, прилазиш ми. Питаш ме како сам. Одговарам ти: „Како како сам? Како сам, тако сам, и тако сам сам!”

Јован Мугоша, Пф,

шк. 2021/22. г.

„ДАНИ МАТЕМАТИКЕ” У „ЗНАКУ”

ОГЛЕДАЛО СТВАРНОСТИ

МАША: Добро вече свима! Вечерас ћемо гледати представу под називом „Огледало стварности” у склопу једанаесте године обиљежавања Дана математике! Хвала што сте дошли и уживајте!

АНЂЕЛА: Свуда око нас чујемо да је наш свијет тродимензионалан, и то је оно што има смисла јер можемо дефинисати само три правца. Да ли је то тако једноставно? Да ли је и свијет ограничен баријерама људског ока или, пак, постоји нешто изван нас? Сви смо се то у неком тренутку живота запитали... А сада ћемо та размишљања заједно проћи.

ЋИНА:

Atheism wakes,
The world floods all his senses
Drenched gray newspaper.

Earth closes its doors
Positivist hypercube
He calls it no God...

Belief awakens
The world floods all his senses
Drenched gray newspaper.

Earth closes its doors
Positivist hypercube
He sees light through cloud...

And hope in the blood,
Temptation a winding brook
In which we all bathe...

Mosquito must prey,
Or die, and die anyway

No simple answers...

But how much wiser
Must we be than mosquito?!
We can opt for faith!

Blood-red newspapers
A dove`s song stirs baby hymns
I choose to believe!

ПЕТАР: Је ли ово све од чега је свијет сачињен? Борбе, усамљеност, болести и, на крају, смрт... Да ли свакога од нас то чека? Живот је туробан, тежак и хаотичан, зар не? Помирио сам се са чињеницом да је живот клопка реалности коју познајемо, или макар мислимо да је познајемо... Познато нам је оно што видимо и оно што можемо да опипамо. А све што знамо је да имамо „рок трајања” који ће једном истећи. Јесмо ли се помирили са тим? Питам вас, људи?! Ко од нас овдје није сањао или макар замишљао реалност изван нас, неки узвишени ниво стварности и мира?

ИВАНА: Знаш како, Петре, таква реалност постоји, и није је тешко достићи. Многи вјерују да четврта димензија представља капију до ње.

МИОМИР: (прекида Ивану) А да ли четврта димензија заиста постоји?

ИВАНА: Нико нам је не може показати прстом, а она је неоспорно свуда око нас. Филозофи и мистици се ослањају на њено постојање. Физичари је перципирају као вријеме, а математичари користе у изучавању векторских простора. Четврта димензија је дио многих великих научних теза, а поред тога је од важности и мање признатим теоријама, као што су духовност и научна фикција.

ПЕТАР: (прекида Ивану) А шта је четврта димензија?

ИВАНА: Познато је да се она разликује од три димензије које можемо да измјеримо. Неки сматрају да је она вријеме, и то је на неки начин тачно. Други мисле да четврта димензија представља хиперпростор, и то је тачно.

ПЕТАР: Па, слушајући те, долазим до закључка да онда постоји бесконачно димензија?!

ИВАНА: У ствари, у праву си. Иако је комплексно и некимма можда незамисливо, постоји много више димнезија. Познате су нам вријеме и правац у којем је простор

закривљен, а има још димензија које можда воде у потпуно другачију реалност, паралелну нашој.

ПЕТАР: То си тако описала да не могу да се отргнем утиску како говориш да су наши умови као рибе које пливају у мору некаквих димензија.

ИВАНА: Па и јесте тако некако. Ево, показаћу ти на примјеру: *(Ивана црта на табли дјечака и дјевојчицу између којих је зид)*

- Замисли сад да си дио свијета који познаје само двије димензије. Можеш да се помјераш лијево или десно, напријед или назад. Видиш, овај дјечак не може да види дјевојчицу, иако стоје једно испред другог, јер је између њих зид. Наравно, они овај зид виде као једну велику црну линију.

ПЕТАР: Добро, и?! Шта с тим?!

ИВАНА: Полако! Сад се врати у наш свијет! Наш свијет има још једну димензију. Због тога ми видимо дјечака, дјевојчицу и дебљину зида који је између њих. Ми тај зид уопште не видимо као препреку.

ПЕТАР: Ахааа! Чекај, чекај... Мислим да разумијем шта хоћеш да кажеш! Пао ми је на памет примјер аналоган овом претходном, само за трећу и четврту димензију. Ако си ти, рецимо, у кабинету број 14, а ја у кабинету број 16, логично, не бисмо се могли видјети. Али ако постоје бића која живе у четири димензије, она могу да виде и тебе, и мене, и кабинете 14 и 16, али и кабинет 15, који се налази између нас, и све клупе у њему. Је ли тако?

ИВАНА: Управо то је била поента. Тако је. Руски филозоф Пјотр Демјанович Успенски каже:

А када видимо и осјетимо...-

ВЛАДАНА: - *себе у свијету 4. димензије, тада ћемо схватити да свијет од 3 димензије не постоји, и да никада није постојао. То је творевина наших умова, оптичка илузија – све што смо прихватили као тачно и што нам прија да знамо, осим стварности!*

ИВАНА: *(прилази Петру)* А да те питам нешто... Од колико димензија је сачињен свијет који ми видимо?

ПЕТАР: Од три, буквално си то до сад рекла сто пута...

ИВАНА: Али пази сад! Ти кажеш да ми имамо три степена слободе кретања, али колико их стварно човјек има? Неко ко планинари има два степена слободе

кретања: напријед-назад и лијево-десно. Наравно, може да скочи па да се креће и горе-доље кратко, али због гравитације је то мање-више занемарљиво.

ПЕТАР: Морам да те прекинем! Морам, јер претпостављам да је ово једно од твојих познатих трик питања. То што си рекла је тачно, али занемарујеш више битних чињеница. То је, како си и сама рекла, посљедица гравитације. Али, птице, на примјер, могу да лете, па се крећу у 3 димензије. Рецимо човјек се може кретати у 3 димензије кад рони. Још један примјер тога што ти говориш била би возња кола. Кад возиш ауто, мораш, по тој логици, жртвовати још један степен слободе кретања. Возач може да убрза, или успори. Али не кажемо да је то кретање једнодимензионално зато што пут који возач пређе аутом није једнодимензионалан. Дакле, пут је слика коју посматрамо, не возило.

Очигледан доказ да је свијет који видимо сачињен од три димензије је чињеница да ти могу дати било коју локацију изнад површине Земље користећи три броја: географску дужину, ширину и надморску висину. Опет, ако смо обоје у истом граду, могу ти објаснити како да дођеш до мене дајући ти три информације: „Иди право до краја улице, затим двије улице десно. Онда уђи у зграду и попни се лифтом до десетог спрата.”

ИВАНА: Знала сам да ћеш ме прекинути, али ми је драго да јеси. Намјерно сам ти дала лако оборив примјер да бих те навела да кажеш управо ово што си рекао. Сад могу да ти представим како бисмо се слично понашали у четири димензије.

Замисли да наше око види четири димензије. Тим твојим инструкцијама би недостајала четврта компонента. „Изађи из лифта и прођи кроз шест нивоа стварности.” Баш као што постоји много спратова на тој твојој локацији на дводимензионалној уличној мрежи, можемо апстрактно замислити да постоји много различитих „нивоа стварности” на свакој од наших просторних локација. На неки начин, и ово можемо банализовати и употријебити. Иако смо у истој просторији, могу те питати гдје ти је окренута глава...

ПЕТАР: А шта су ти нивои стварности?

ИВАНА: Замисли да објекти у свемиру могу да постоје на различитим нивоима реалности. Да упростим, нека сваки ниво представља неку боју, од црвене преко зелене до плаве. Сваки физички објекат је подложен промјени боје и положаја, али је физичка интеракција између објеката могућа само ако су исте боје. Тијела различите боје би пролазила једно кроз друго без сметњи. Рецимо, нека пети ниво

буде зелена, а други плава боја. Зелена боја може да продре кроз плаву, односно особа на пртом нивоу се неће спотакнути о особу са другог нивоа. Ако, на примјер, закључамо одређени број мува у црвену куглу, оне би могле да промијене ниво стварности, тј. боју у плаву, и тада би могле да побјегну из црвене кугле. У овом примјеру, нивои стварности, или боје, чине четврту димензију. Дакле, три просторне димензије плус димензија боје чиниле би неку врсту четвородимензионалног простора, а типична особа би онда постојала на неколико нивоа одједном.

ПЕТАР: Ово би био један од занимљивијих начина да се почне размишљати о простору четири димензије. Други, донекле сличан приступ је да се вријеме користи као четврта димензија. Ако, ипак, заиста желим да те видим, није довољно да ти кажем колико улица и колико спратова да путујеш, морам да ти јавим и за колико ћу бити тамо. Можда нећу бити на тој локацији ни за сат времена, можда ћу онда кад дођем моћи да останем само петнаестак минута. Да бисмо заиста прецизирали овакав састанак, није довољно навести географску дужину, и ширину, и висину изнад нивоа мора. Мора се, такође, навести и вријеме када се то дешава. Баш као што плава особа може проћи право кроз зелену особу, особа у два сата ујутру може проћи кроз особу у шест сати послје подне.

ИВАНА: И то је занимљиво, и опет, на неки начин, тачно.

ПЕТАР: Али све ово: нивои стварности, боје, вријеме... промашује наш циљ, а то је да нађемо просторну четврту димензију, што је веома тешко директно замислити. Како то уопште можемо? Како можемо да продуктивно говоримо о нечему што је скоро немогуће уопште замислити?

ИВАНА: Кључна идеја је расуђивање аналогијом.

ПЕТАР: Мислиш, као што смо урадили у примјеру са дјечаком и дјевојчицом. Оно што је друга димензија трећој, то је и трећа четвртој.

ИВАНА: Управо то мислим! Вјероватно један од првих експеримената који нас води до неког закључка урадио је Платон. Он се играо са сјенкама и схватио да се сјенка неког објекта приказује за једну димензију мање од самог објекта. Чак је и извршио оглед који се зове Платонова пећина. У том експерименту, Платон тражи од нас да замислимо расу људи који су завезани у некој јазбини или пећини. Завезани су тако да су сјенке на зиду све што могу да виде. Иза њих је платформа, а иза ње ватра. Предмети се помјерају напријед-назад по платформи, а ватра баца сјенке тих

објеката на зид пећине. „Затвореници” мисле да су сјенке једина реалност... Не схватају ни да имају тродимензионална тијела.

Много је занимљивости у овој Платоновој алегорији. Посебно је интересантно да затвореници сами за себе мисле да су своје сјенке. Ово посебно голица машту јер сугерише идеју да је човјек нека вишедимензионална душа која посматра и утиче на овај „свијет сјенки” тродимензионалних објеката.

ПЕТАР: Дакле, Платон жели да из ове алегорије извучемо закључак да не треба да будемо превише сигурни да је наш свакодневни поглед на свијет најисправнији могући поглед, и да није свеобухватан. Здрав разум може да завара, а стварност може бити много више него што се види на први поглед.

ИВАНА: Да, то је суштина! Можемо се и ми играти сјенкама. Проучавајући их, људи су схватили да се сјенка неког објекта приказује за једну димензију мање од самог објекта.

Гледајући сјенку жичаног скелета коцке примјећујемо два квадрата, који се разликују по величини. Чини се да је овај мањи у овом већем. Међутим, ако ова коцка почне да ротира око своје осе, видиш да овај мањи круг постаје већи, а већи постаје мањи.

ПЕТАР: Значи да нам треба неко тијело четврте димензије, нека хиперкоцка која баца сјенку двије коцке, једне веће и једне мање која се налази у њој, а кад то тијело почне да се ротира, мања коцка постаје већа, а већа коцка постаје мања, зар не?

ИВАНА: Тако је! Такво тијело се зове тесерект.

ПЕТАР: Али како ћемо замислити то тијело... како да знамо како оно изгледа?

ИВАНА: Опет ћемо се послужити добром старом аналогijом. Ево, кренимо од почетка!

Дакле, знамо да је нулта димензија само тачка. Ако додамо још једну тачку и спојимо их, добићемо једнодимензионалну линију. Додамо још једну линију и спојимо, и ето нам га дводимензионални квадрат! Додамо још један квадрат, спојимо, и добили смо тродимензионалну коцку! Видиш ли неки шаблон овдје?

ПЕТАР: Даа, схватио сам! Ако додамо још једну тродимензионалну коцку, добићемо четвородимензионални тесерект! За сваку сљедећу димензију можемо рећи да удвостручујемо број нултодимензионалних тачака: нулта има једну, прва двије, друга четири, трећа осам, а тесерект ће онда имати шеснаест нултодимензионалних тачака, тј. тјемења. Такође, можемо да кажемо да се у свакој

димензији додају још по двије стране из њој подређене димензије – тако можемо да добијемо мрежу тесеректа. Прва димензија се састоји из двије нултодимензионалне тачке, друга из четири једнодимензионалне линије, трећа из шест дводимензионалних квадрата, што видимо када отворимо коцку: добијамо шест једнаких квадрата. Том логиком, тесерект се састоји од осам тродимензионалних коцака. И, ето, добили смо и мрежу хиперкоцке!

ИВАНА: Тако је! Имамо још једну везу између димензија – везу ротације.

ПЕТАР: Како мислиш везу ротације?

ИВАНА: Шта ћеш добити ако ротираш једнодимензионалну линију око неке тачке за 90 степени?

ПЕТАР: Ахаа, укапирао сам! То је већ ствар перспективе. Добићемо нултодимензионалну тачку. Затим, ротацијом дводимензионалног квадрата до неке тачке, добићемо једнодимензионалну линију. Исто важи и за тродимензионалну коцку. Ако је заротирамо до неке тачке видјећемо само квадрат, тј. једну страну. То би значило да смо коцку добили ротацијом тесеректа из четврте димензије.

ИВАНА: Логично, зар не? А шта мислиш како бисмо измјерили тесерект?

ПЕТАР: Претпостављам да бисмо опет морали да почнемо од најмање димензије која може да се измјери, тј. од прве. Њој можемо да измјеримо дужину. Већ квадрату можемо да измјеримо обим, који је четири пута страница, и површину, која је страница на квадрат. Онда иде коцка. Коцки можемо да измјеримо површину, која је шест пута страница на квадрат, и запремину, која је страница на трећи степен. То нас доводи до тесеректа... али како сад?

ИВАНА: Па примијети како је обим квадрата четири пута страница, а површина коцке шест квадрата страница. Пратећи овај раст, долазимо до тога да је површина тесеректа осам страница на трећи. Да нађемо комплетну мјеру тесеректа, посматраћемо мјере квадрата и коцке. Мјера која описује читав квадрат, тј. Површина, страница је на квадрат. Мјера која описује читаву коцку, тј. Запремина, страница је на куб. Звучи логично да је формула за мјеру која нам описује читав тесерект страница на четврти степен.

ПЕТАР: Схватам. Чек, покушавам да пребројим... ум... Ако квадрат има четири ивице и једну страну, а коцка дванаест ивица и шест страна, онда тесерект има тридест и двије ивице и двадесет четири стране, је ли тако?

ИВАНА: Тако је, добро си израчунао. Шта мислиш, ако би постојала бића у неком равном свијету од двије димензије, да ли би она пробала да схвате трећу димензију, и како изгледа тај њихов свијет?

ПЕТАР: А сигурно би неко пробао да разумије, али они имају мање материјала за упоређивање. Сјети се како каже савремена логика: што више примјера исте врсте имаш у аналогном закључивању, расте вјероватноћа истинитости закључка.

ИВАНА: У праву си. Али још увијек ме занима како би изгледао њихов свијет? Замисли да у флатланду постоје живи геометријски облици који живе заједно и могу да комуницирају међусобно, можда иду заједно на кафу.

ПЕТАР: Звучи баш апстрактно! Замисли, они можда не би знали како стварно изгледају њихови рођаци, тј. колико страница имају.

ИВАНА: Замисли да нека лопта из треће димензије прође кроз флатланд!

ПЕТАР: Прво би се појавила тачка, па би се ширила и формирала круг, а онда кад достигне пречник лопте круг би се смањивао и пуф... нестао... Звучи језиво, зар не?

ИВАНА: Да... Поготово јер би они видјели само малу закривљену линију како се појављује и нестаје испред њихових очију.

ПЕТАР: Ако бисмо стварно успјели да нађемо флатланд и ако бисмо пробили руком кроз њега и, на примјер, неки побјесњели једнакокраки троугао одлучи да својим „копљима” пробије право кроз твој зглоб. Шта онда? Да ли би крварило, или...

ИВАНА: Вјерујем да не би било ништа. Ако су флатландери стварно дводимензионални, без икакве дебљине, онда ће бити небитни као сјенке или мрље свјетлости. У овом случају, ако те једнакокраки троугао нападне, не би те бољело, а не би ти ни ограничио слободу кретања по флатланду.

ПЕТАР: Океј, јасно! А како бисмо ми изгледали у четири димензије?

ИВАНА: Чек, пробаћу да те нацртам.

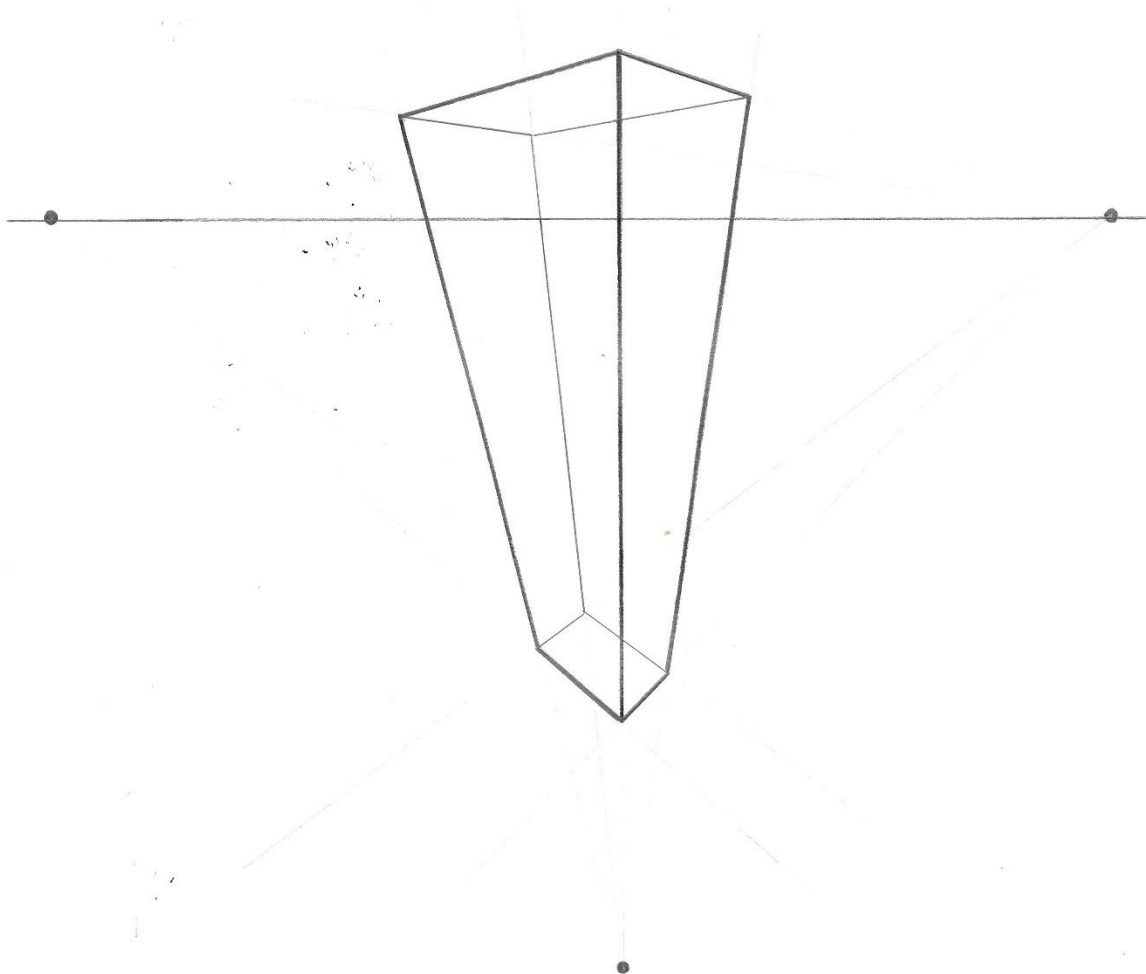
ПЕТАР: Е, хајде баш да видим!

ПЕТАР: Молим?! Шта је ово? На шта ово личи, моја Ивана!

ИВАНА: Па, Ајнштајн је четврту димензију назвао просторно-временска димензија.

ПЕТАР: И ја због Ајнштајна имам двије фаце на глави?!

ИВАНА: У њој се прошлост, садашњост и будућност спајају. Као и сваки објекат, тако и људи постоје у сваком моменту свог живота, зато би и могли пролазити кроз зид. Нисам ја крива што си ти у сваком времену ружан!

ПЕТАР: Е, баш ти хвала!

Али ако изузмемо проблем елемената и дисфункционалност универзалне силе у четвртој димензији, ту постоји и логичка грешка. Замисли да је овај сто нацртан. Самим тим је дводимензионалан. Е, сад, тај исти сто из 2д пробај да премјестиш у 3д! Прије премјештаја, он је имао само површину, а сад има унутрашњост и спољашност. Није могао да има унутрашњост кад је био у 2д, зато што то није могуће у свијету двије димензије. Исто тако, ако човјека транспортујемо у четврту димензију, наше тијело не би имало никакву потпору, и распало би се. Замисли да можеш да се крећеш и у четвртом правцу! Твоје тијело не посједује 4д ноге, и не постоји ништа што би спријечило да дође до колапса твог тијела у том четвртом правцу.

ИВАНА: Свиђа ми се твоје размишљање, али ме све ово мало изморило.

ПЕТАР: Ух, и мене, моја Ивана. Хајде да попијемо кафу са аутомата доље!

ИВАНА: Хајде, и мени ће пријати.

МАРИЈА: Е, па, људи! Вјерујте ми да од пет дана недјељно које проводимо заједно, Ивана и Петар уђу у шести филозофирајући и расправљајући се! Све читају књиге из кабинета филозофије, физике и математике, и онда дискутују. Не схватите ме погрешно, то је некад корисно и занимљиво, али некад је и превише... Срећом сам успјела да им сакријем ову причу о мислима једног становника флатланда, која је, заправо, баш занимљива. Хтјела сам да је прочитам да бих пробала да схватим шта им је толико интересантно у овој теми. Могу вам рећи, и није било досадно.

Замислите огромну равницу! Свијет од само двије димензије у коме троуглови, квадрати, петоуглови и друге фигуре живе и слободно се крећу. Они не знају ништа о нашем тродимензионалном свијету. Они чак не знају ни шта су димензије, а ми пролазимо кроз њихов свијет као да то није ништа.

Сада је 11. мјесец 2022. године, а флатланд је још увијек раван... тачније, прераван, ако се тако може рећи. Толико је раван да су дјеци потребне лекције како да препознају која је фигура испред њих.

НИКОЛА: Тешко је дјеци објаснити многе појаве које се дешавају у флатланду. Велика је одговорност имати дијете! Претпостављам да је и код вас тако. Како да објасним својој кћери шестоуглу шта је та велика црна линија која нам постаје све ближа и ближа, онда све даља и даља, а онда магично нестане... када ни сам нисам сигуран шта је то?! Морао сам да смислим јако увјерљиву причу како се не би уплашила. Не питајте ме шта сам рекао, не бих умио да поновим исту лаж, али сам се снашао. Ипак, најтежа је ствар када си родитељ у флатланду да научиш своје дијете да препознаје облике. Разговарам ја са ћерком и питам је:

„Шта видиш када ме погледаш?”

ИВАНА П: Ум... квадрат?

НИКОЛА: Да ли је то оно што заиста видиш?

ИВАНА П: Уmmm, видим линије...

НИКОЛА: Је ли то све? Шта видиш на ивицама линије? Погледај пажљиво!

ИВАНА: Видим као неке сјенке.

НИКОЛА: То је етар. Магла. Пригушује свјетло што си даље. Има га свуда, па је дјеци и необразованима тешко да виде, практично им је невидљиво. Зато морају да опипају друге фигуре да би схватили ко су и шта су. Ево, замисли да ти прилазе двије фигуре: једна је троугао, друга је петоугао. Твој задатак је да ми кажеш која је фигура троугао, а која петоугао?

Ивана дира фигуре

НИКОЛА: Ааа не, не! Без додиривања! Замисли да је то био прави троугао... Могла си да се посијечеш!

ИВАНА П: Зашто не могу само да га обиђем? Тако бих боље могла да видим сјенке и странице!

НИКОЛА: То се не ради у неком формалнијем друштву. Понекад, када је пуно људи око тебе, не можеш да обиђеш некога. А и да можеш, није пристojно! Дакле, мораш да схватиш стојећи тачно ту гдје си.

ИВАНА П: Али како то да урадим?

НИКОЛА: Закључи који је облик по сјенчењу ивице.

ИВАНА П: Не могу то да урадим...

НИКОЛА: Ова врста препознавања није једноставна. Полако! Одмори, наставићемо други пут...

МАРИЈА: И ово је само прво поглавље ове приче. Е, замислите сад да сам им дала да прочитају... па они би до сјутра расправљали само о овом поглављу. Куку, чујем их... ево долазе назад! Вама срећно, а ја одох на заслужено пиће!

ПЕТАР: *зијева* Баш сам уморан...

ИВАНА: И ја сам исто. Изморе мало све ове теорије.

ПЕТАР: Ха ха ха мало....

Пауза од 10 секунди

ПЕТАР: Уфф...!

ИВАНА: Шта је сад?

ПЕТАР: Ништа само размишљам како разговарамо о неком вишем нивоу стварности, али шта је, заправо, стварност? Опет се враћамо на овај сурови свијет! Почевши без икаквих предубјеђења, који је најразумнији модел свијета који можемо да замислимо? Само двије ствари су заиста извјесне: он постоји, и он има перцепције! А шта сам ја? Можда сам машина од меса, душа, Божје око, колекција идеја или ко зна шта сам, али сам сигуран да постојим. Ја сам онај који говори ове ријечи. Наравно, можете сумњати да сам стваран, можда само сањате о овој представи, али сигурно знате да ви сами постојите.

Чињеница да неко има искуства је подједнако сигурна. Лаички речено, не може се сумњати да различите перцепције постоје. У физици се претпоставља да су

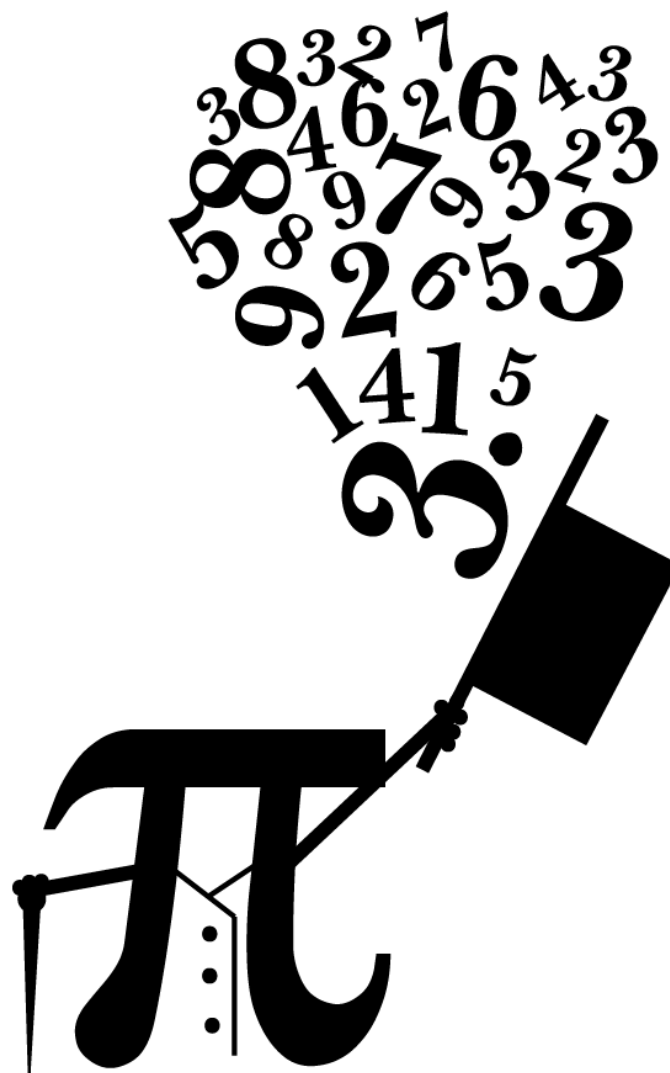
перцепције узроковане објектима у тродимензионалном простору, али, ако боље размислимо, то је баш вјештачка претпоставка.

Свијет не чине статични објекти, наравно, осим ако не волите Парменида или Зенона, и нису сви подједнако присутни у сваком тренутку. Свијет околних перцепција су све ситнице изван нашег фокуса: шиштање радијатора, лош укус у устима, бол у куку, црвени траг хемијске оловке, птице на небу, гуме аутомобила на улици, наслови на мојој полици и сл., а статична стварност је пука контура свих објеката. Концентришући се сада на своје размишљање, губим сваку свијест о небу, облацима и аутомобилима... Зар није разумно рећи да у овом тренутку они не постоје? Не знам... Можда је то само моје размишљање...

Фасцинантна је сама чињеница да водимо овај разговор. Фасцинантно је што је човјек у стању да мисли о бесконачности и празнини...

ИВАНА: Зар то не говори о томе да смо потенцијално бесконачни?

Петар Табаш, IVн

PROSTORI SLOBODE I LJEPOTE...

KAD PRUT POSTANE ŠTAP ZA PECANJE

Kako odrastam, život mi nameće sve brži tempo, a primjećujem da je to slučaj i sa ljudima oko mene. Svakodnevne aktivnosti stvaraju sve više stresa, i ne dozvoljavaju nam da zakočimo, i sagledamo život iz mirnijeg ugla.

Na svu sreću, naučen sam da se odupirem stereotipima. Moja prva igračka bila je varalica za ribolov i od tada počinje ljubav prema ovom sportu. Umjesto crtanih filmova meni su pažnju okupirale emisije o raznim ribolovačkim ekspedicijama. Dok sam strpljivo čekao da još malo porastem, kako je moj otac govorio, svakodnevne sam aktivnosti povezivao sa ribolovom. Omiljena zanimacija mi je bila pretvaranje potencijalnih majčinih pruteva u štapove za pecanje, koji bi

izdržali samo težinu guštera.

Zahvaljujući starijoj sestri i njenom prepoznavanju moje opsesije, ubrzali smo moj prvi odlazak na pecanje. Iako je bilo prije trinaest godina, još pamtim tu ushićenost, ali i odlazak kući bez ulova. Početnička sreća me je tada zaobišla, ali se razvila neraskidiva

veza između mene, prirode i ovog sporta. Bio sam istrajan u pokušajima koji su me ubrzo doveli do mojeg prvog ulova – potočne pastrmke. Taj osjećaj nikada neću zaboraviti.

Kako sam odrastao, tako je izazov bio sve veći kao i ambicije. Zbog toga se moje interesovanje sa slatkovodnog ribolova usmjerilo na morski. Nemilosrdni uslovi i naporan teren ka isturenim stijenama su krili neopisiv mir, nestvarnu ljepotu i snagu prirode. Radoznalost povećavaju nepregledne dubine, u kojima plivaju snovi svakog ribolovca. Ubrzo sam savladao tehniku i teren, što je rezultiralo ulovom velikog primjerka ribe luc.

Luc (Euthynnus alletteratus) pelagijska je riba iz porodice tuna. Tokom cijele godine nastanjuje Jadransko more, a u proljeće i jesen prilazi obali u potrazi za plijenom. Jedna je od najbržih riba svijeta, čija brzina dostiže 70 km/h. Ako riba ne pliva velikom brzinom, škržni poklopac se neće otvoriti. Na taj način voda sa kiseonikom neće ući u organizam i riba će uginuti. Iz gastronomskog ugla, ova riba je zapostavljena, ali je to samo stvar spretnosti kuvara. Ribu treba otkrviti odmah nakon ulova da bi joj meso bilo znatno ukusnije.

Ja luca lovim „spinning” tehnikom. To je lov vještačkim mamcem, koji pri brzom povlačenju pravi vibraciju u vodi i imitira ranjenu ribicu u bijegu. Sve grabljivice se love ovom efikasnom tehnikom. Jaka vibracija mamca ih privuče i izazove da ga napadnu. Jatna je riba koja se ne zadržava i ne miruje nikada. Zbog toga ribolovac mora biti uporan i neumoran da zabacuje i po nekoliko sati. Moj najveći luc bio je težak 5,1kg. Uhvaćen je opremom namijenjenom dosta manjim ribama. To je velik izazov zbog poznate eksplozivne i jake borbe koju priredi.

Moram priznati da je ribolov uticao na razvoj moje ličnosti, naučio me je strpljenju i upornosti. Dok sam pored vode, moj um je okupiran mirom i fokusom na svaki trzaj u vodi. Zahvalan sam na svakom novom iskustvu i trudiću se da negujem i usavršavam sve ono što sam do sada postigao.

Ilija Čabarkapa, III n

STRPLJENJE, POSVEĆENOST DETALJIMA

Da li ste znali da je Vukas Vukčević, učenik III n odjeljenja, završio 2022. godinu osvajanjem dvije bronzane medalje u mačevanju i pripremom za drugu kolektivnu izložbu škole vajarstva?

Član je Mačevalačkog kluba „Budućnost” od 2021. g. Mačevanje (fencing) u Crnoj Gori postoji od marta 2020, a trener je Dejan Đurašković. To je olimpijski sport još od prvih modernih Olimpijskih igara 1896. g.

„Ljubitelj sam ove borilačke vještine jer ima elegantne pokrete, lakoću kretanja, traži koordinaciju, preciznost i koncentraciju pod pritiskom. Mačevanje je oduvijek bilo simbol viteštva i prepoznaje se kao evropska sportska disciplina, o kojoj smo učili kroz priče, knjige i filmove. Ljepota mačevanja je i u razvijanju strateškog mišljenju, jačanju samopouzdanja i odvažnosti.”

U Atelje umjetnice Nade Kažić Vukas Vukčević ide od 2020. g. Prvu kolektivnu izložbu imao je 2021, a ubrzo će biti održana i druga.

„Na časovima vajarstva učimo oblikovanje u različitim materijalima – glini, metalu, plastici, staklu, papiru, kombinovanim tehnikama, koristeći različite vajarske alate. Boravak u ateljeu prija mi zbog samog čina stvaranja i procesa kojim svoju misao ili zadatak temu pretvaram u skulpturu. Strpljenje, posvećenost detaljima, to što me rad zaokupi na posebno lijep način i neprekidno me podstiče da ga

usavršavam, što se vajanje ne može požurivati, razlog su moje zainteresovanosti za ovu umjetnost.”

Sliku Vukasovih interesovanja upotpunjava informacija da je sa osam godina dobio nagradu na fotoliterarnom konkursu „Pričam ti o Podgorici...”, koji je organizovao Glavni grad, kao i da je sa Sekcijom za robotiku OŠ „Štampar Makarije” osvojio prvo mjesto u Lego ligi, kategorija Robot Design.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISSN 1800-5438 = Znak
COBISS.CG-ID 18777360

Je choisie enfin
le monde la par
monais regné, fi
coup plus de
telle, pour la
sauva la vie
peu fâcheuse
à propos les pro
à la loeur. Elle
sue qui étoit a
rendant elle labo
est une estime
don des même
ce, ainsi elle
Pray le Division.

P. O. P.
obligé par
vrais

Meleton / Isaac / Sme
Provincia Lincol
Westminster la M
Général Stanhope
Le ton trop emphat
Gratulateur Lib
le Humani Genes

Camden / Pvilhelmus
principaux ouv
Istes Britannique
les du Règne de la
cément du Règne
Ces ouvrages le fixe
et le Pausanias d'

Boyer / Abel / de Castres
1re. Brezagne, ouv
2e. L'Historice du R

Henricus de Huncington
Historiam Anglia u
Agencia / Bernard
Saliam